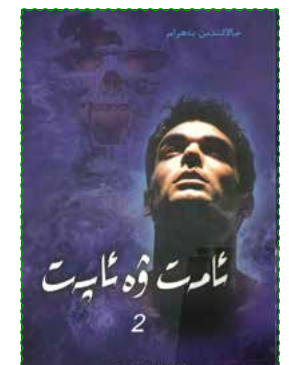
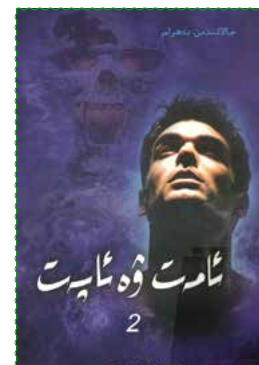
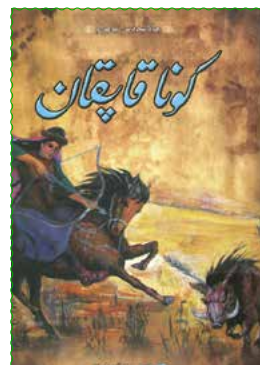
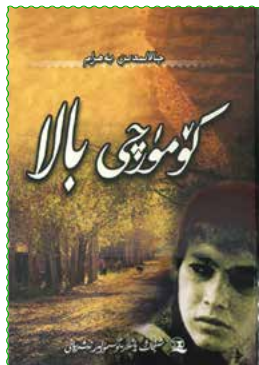

ئىزدىنىش

ئومۇمىي 6- سان

2019- يىللىق 2- سان

تونۇلغان ئۇيغۇر يازغۇچى جالالدىن بەھرام ۋە ئۇنىڭ ۋە ئۇنىڭ ۋە ئۇنىڭ ۋە كىل خاراكتېرلىك بىر قىسىم ئەسەرلىرى

ژۇرنالىمىز ھەققىدە

مەزكۇر ژۇرنال ئۇيغۇر ئەدەبىياتىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان دۇنيا ئەدەبىياتىدىكى كىلاسسىك ۋە نادىر ئەسەرلەرنى ئوقۇرمەنلەرگە تەقدىم قىلىش، ئۇيغۇر تىلىدا ئىجادىيەت بىلەن شۇغۇللىنىدىغان كەسپ ئىگىلىرى ۋە ھەۋەسكارلارنىڭ ئەسەرلىرىنى ئېلان قىلىش، ئۇيغۇر ئەدەبىياتىنى ۋە ئەدەبىي تىلىنى باشقا تۈركىي مىللەتلەرگە تونۇشتۇرۇش، شۇنداقلا ئۇيغۇر تىلىدىكى بىر ژۇرنالنى مەزمۇن ۋە سۈپەت جەھەتتىن تەرەققىي قىلدۇرۇپ، خەلقئارادىكى سۈپەتلىك ئەدەبىي ژۇرناللارنىڭ سەۋىيەسىگە يەتكۈزۈشنى مەقسەت قىلىدىغان پەسىللىك ئەدەبىي ژۇرنال. مەزكۇر ژۇرنالدا پەقەت ئەدەبىي ئەسەرلەرلا ئېلان قىلىنىدىغان بولۇپ، بىۋاستە ئۇيغۇرچە يېزىلغان ياكى باشقا تىللاردىن ئۇيغۇرچىغا تەرجىمە قىلىنغان ئەسەرلەر قوبۇل قىلىنىدۇ.

ژۇرنالغا قوبۇل قىلىنىدىغان ئەدەبىي ئەسەرلەر:

1. ئۇيغۇر ئەدەبىياتى تارىخىدىكى كىلاسسىك ۋە نادىر ئەسەرلەر
2. ئىجادىي ئەسەرلەر
3. باشقا تىللاردىن ئۇيغۇرچىغا تەرجىمە قىلىنغان ئەسەرلەر
4. خەلق ئارىسىغا تارقالغان ئەقلىيە سۆز، ماقال-تەمسىل، چۆچەك، قوشاق، يۇمۇر قاتارلىقلار
5. ئۇيغۇرلار تەسۋىرلەنگەن رەسىملەر، فوتو-سۈرەت، ھەجۋىي رەسىملەر
6. مەلۇم رايونلاردىكى ئۇيغۇر ئارىسىدىلا قوللىنىلىدىغان سۆزلەر (لۇغەت)

ئەسەر ئەۋەتىش ھەققىدە:

1. ئەسەرلەر uyjournal@gmail.com ئادرېسى ئارقىلىق قوبۇل قىلىنىدۇ.
2. كىلاسسىك ۋە نادىر ئەسەرلەر ھەققىدىكى ئۇچۇرلار (ئاپتورى، ژانىرى، ئېلان قىلىنغان ژۇرنال، كىتاب، يىلنامە قاتارلىقلار) ئېنىق ئەسكەرتىلىشى كېرەك.
3. مە قىلىنغان ئەسەرلەرنىڭ ئەسلى تىلى ھەققىدىكى ئىزاھات ۋە ئەسلى تېكىستى تەمىنلىنىشى كېرەك.
4. ئىجادىي ئەسەرلەرنىڭ ژانىرى ئەسكەرتىلىشى كېرەك.
5. ئەۋەتىلگەن ئەسەرلەردە ئەۋەتكۈچىلەرنىڭ (ئاپتورلار ۋە نەشرگە تەييارلىغانلار) ئىسمى يېزىلماسلىقى كېرەك.

ئەسەرنىڭ باھالىنىشى ۋە قوبۇل قىلىنىشى:

1. ژۇرنالغا ئەۋەتىلگەن بارلىق ئەسەرلەر ژانىرىغا قاراپ ئۈچ باھالاش ھەيئىتىگە ئەۋەتىلىدۇ.
2. قوبۇل قىلىنىشى ئۈچۈن ئەسەر ئاز دېگەندە ئىككى باھالاش ھەيئىتىنىڭ تەستىقىدىن ئۆتۈشى كېرەك. ئەسەرلەرنىڭ ئادىل باھالىنىشى ئۈچۈن، ئەۋەتىلگەن ئەسەرلەردە ئاپتورلارنىڭ ئىسمى ياكى كىملىكى ھەققىدىكى ئۇچۇرلار بىلدۈرۈلمەيدۇ.
3. ئەسەرلەر ئۇيغۇر ئەدەبىي تىلى بىلەن، تىل-يېزىق ئىملا قائىدىسىگە رىئايە قىلىنغان ئاساستا يېزىلىشى كېرەك.
4. مەزمۇن جەھەتتىن ژۇرنالنىڭ قوبۇل قىلىش دائىرىسى ئىچىدە بولۇش كېرەك.
5. ئەسەر قوبۇل قىلىنسا، ئەسەر ئاپتورىدىن ئىسىم، تەخەللۇس (ئەگەر ئىشلىتىدىغان بولسا) ۋە قىسقىچە تونۇشتۇرۇش (ئەگەر ئاپتور تەمىنلەشنى خالىسا) تەلەپ قىلىنىدۇ.
6. ئەسەر قوبۇل قىلىنمىسا، قوبۇل قىلىنغانلىق ئۇچۇرى تەكلىپ ۋە پىكىرلەر بىلەن ئەۋەتىلىدۇ.
7. ئەسەرلەرنىڭ قوبۇل قىلىنىشى پۈتۈنلەي باھالاش ھەيئىتىنىڭ قارارى بىلەن بولىدۇ.

ژۇرنالنىڭ ئېلان قىلىنىش شەكلى:

ژۇرنال پەسىللىك تور ژۇرنالى بولۇپ، ئەرەب ھەرپلىرى، لاتىن ھەرپلىرى، سىلاۋىيان ھەرپلىرى ئاساسىدىكى ئۇيغۇر يېزىقىدا ۋە (باشقا تۈرك مىللەتلىرىنىڭمۇ ژۇرنالىمىزدىن پايدىلىنىشى ئۈچۈن) بىرلىككە كەلگەن تۈرك ئېلىپبەسىدە بولۇپ جەمئىي تۆت نۇسخا ئېلان قىلىنىدۇ. يىلدا بىر قېتىم تۆت سان بىرلەشتۈرۈلۈپ يىللىق توپلام شەكلىدە نەشر قىلىنىپ، ئۇنىۋېرسىتېت ۋە ئاممىۋىي كۈتۈپخانىلارغا ھەقسىز تارقىتىلىدۇ. ھۆرمەت بىلەن: «ئىزدىنىش ژۇرنالى» تەھرىرلىك ھەيئىتى

ئىزدىنىش ژۇرنىلى

ئۇيغۇر ئەدەبىياتىغا بېغىشلانغان ئۇنىۋېرسال ئەدەبىي ژۇرنال
Уйғур Әдәбиятигә Беғишланған Универсал Әдәбий Журнал
Uyghur Edebiyatigha Béghishlanghan Uniwersal Edebiy Jurnal
www.uyghuredebiyati.net

ئىجتىكارلىرىمىز

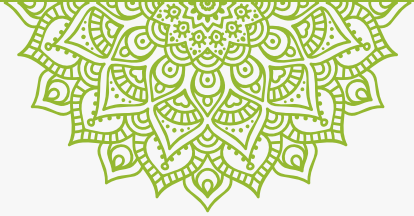
يازغۇچى ، جامائەت ئەربابى جالالىدىن بەھرام جالالىدىن بەھرام 7

نەسرېي ئەسەرلەر

- 9 ھارۋىكەش جالالىدىن بەھرام 9
- 13 خوجىلارنىڭ ۋەزىپىلىرى خەمەت ھەمرايىۋ (قازاقىستان) رۇسچىدىن تەرجىمە قىلغۇچى: مالىك مەھمەتوۋ (قازاقىستان) تاتۇق لۇئىس بورخېس (ئارگېنتىنا) خىتايچىدىن تەرجىمە قىلغۇچى: تاھىر ھامۇت (ئامېرىكا)
- 24 بۈيۈك قوي ئىمپېرىيەسى ئەزىز نەسىن (تۈركىيە) تۈركچىدىن تەرجىمە قىلغۇچى: مەمەتتۇرسۇن ئۇيغۇر (تۈركىيە)
- 35 ياردەم ئايشە بۇلۇت (تۈركىيە) تۈركچىدىن تەرجىمە قىلغۇچى: ئەسما ئىلھام (تۈركىيە)
- ئائىلىگە خەت
- 56 تۈركچىدىن تەرجىمە قىلغۇچى: دىلمۇرات ئابدۇقەييۇم (تۈركىيە) بىر مۆجىزىدۇر ياشىماق مۇياسسان (فىرانسىيە)
- 75 تۈركچىدىن تەرجىمە قىلغۇچى: ھەبىبۇللا ئابلىمىت (گېرمانىيە) ئوغللىمىز تارىك بۇغرا (تۈركىيە)
- 80 تۈركچىدىن تەرجىمە قىلغۇچى: مەغپىرەت كامال يۈنۈسۇغۇلۇ (تۈركىيە)
- 90 گۈلدۈرماما ئاۋازى رەي بىرەدبېرى (ئامېرىكا) ئىنگىلىزچىدىن تەرجىمە قىلغۇچى: سەزۋى (ئامېرىكا)

ئويلىنىش ۋە ئىزدىنىش

- 38 ساختا مىللىيلىككە قارشى ھەقىقىي مىللىيلىك يۈجەل ئۇغۇرلۇ (تۈركىيە) تۈركچىدىن تەرجىمە قىلغۇچى: ئالىمجان ئابدۇلقادىر
- 41 چىلتەن مازىرى تەزكىرىسى گۈستائى راکۇيت (شۋېتسىيە) شۋېتچىدىن زۇلھايات ئۆتكۈر تەرجىمىسى
- 45 ئۇچار ئۇنىۋېرسىتېت — بىر پولىشا ئەنئەنىسى ئۆمىت شىمشەك (تۈركىيە) تۈركچىدىن تەرجىمە قىلغۇچى: ئابدۇلئەزىز ئاقفۇن
- 51 مەن نېمىشقا يازمەن؟ جورج ئورۇپل (ئەنگىلىيە) ئىنگىلىزچىدىن تەرجىمە قىلغۇچى: ئابدۇرېھىم دۆلەت (تۈركىيە)
- 62 19 - ھېكمەت ئەخمەت يەسەۋى (قازاقىستان) تۈركچىدىن نۇزۇگۈم قۇتلۇق تەرجىمىسى

2019 - يىللىق 2 - سان

ئومۇمىي 6 - سان

ISSN: 2602-389X

ژۇرنال مەسئۇلى ، مۇھەررىرى
مۇرات ئورخۇن

باش تەھرىر

زۇلھايات ئۆتكۈر (شۋېتسىيە)

تەھرىر ھەيئىتى

ئالىمجان ئىنايەت (تۈركىيە)

ئادەم ئۆگەر (تۈركىيە)

مەمەتتۇرسۇن زۇنۇن ئوقيا (ئەنگىلىيە)

رىدۋان ئۆزتۈرك (تۈركىيە)

ئەكبەرجان باۋۇدۇن (قىرغىزىستان)

مەغپىرەت كامال (تۈركىيە)

راھىلە قەشقەرى (تۈركىيە)

دىل رەيھان (فىرانسىيە)

مولوتجان توختاخىنوۋ (قازاقىستان)

سابىرەم ئەنۋەرۇۋا (قازاقىستان)

زۇلھايات ئۆتكۈر (شۋېتسىيە)

دىلدۇز تېلمان (ئامېرىكا)

خەتتات

نۇر ئەفۋان

بەتچىك

ئالىمجان ئىبراھىم

- 63 چىڭگىز ئايماتوف ھېكمەتلىرى چىڭگىز ئايماتوف (قىرغىزىستان) ئۆزبېكچىدىن ئۇيغۇرچىلاشتۇرغۇچى: پاتىمە مەمەت (تۈركىيە)
- 65 ئەقلىيە سۆزلەر مەجھۇل (گېرمانىيە) تەييارلىغان
- 82 ئۆلمەسلىكنىڭ دورىسى ھەبىبۇللا ئابلىمىت (گېرمانىيە) تەييارلىغان

شېئىرىيەت گۈلزارى

- 8 قوش جىنازا نىياز ئەلى ئادىل
- 9 ئەلۋىدا ئابلىز ئوبۇل فونتان
- 12 يېڭىلىمەس ۋىلىيام ئېرنست خېنلى ئىنگىلىزچىدىن تەرجىمە قىلغۇچى: پاتىمە ئابدۇلغەفور سەيباھ (ئاۋسترالىيە)
- 27 غېرىبلىق زېلىمخان ياقۇپ (ئەزەربەيجان) ئەزەربەيجاندىن تەرجىمە قىلغۇچى: نۇرۇگۈم قۇتلۇق (تۈركىيە)
- 28 ئىككى شېئىر ئىلزابىت باررىت بىروونىڭ (ئەنگىلىيە) ئىنگىلىزچىدىن تەرجىمە قىلغۇچى: خەندان (تۈركىيە)
- 29 بىر شېئىر ۋىلىيام سادىقوۋ (رۇسىيە، ئۇيغۇر) رۇسچىدىن تەرجىمە قىلغۇچى: ۋ. مولوتوۋ (ئۇيغۇر، قازاقىستان)
- 30 ئىككى شېئىر چولپان (ئۆزبېكىستان) ئۆزبېكچىدىن ئۇيغۇرچىلاشتۇرغۇچى: مۇرات ئورخۇن (تۈركىيە)
- 31 ئاي كەبى ئۇنىسى ئەلھاج (لبۇن) ئەرەبچىدىن تەرجىمە قىلغۇچى: ئەركان (تۈركىيە)
- 32 ئىككى شېئىر ئېلزابىت س. روناي (ۋېنگرىيە) ئىنگىلىزچىدىن تەرجىمە قىلغۇچى: پەرىدە ئەخەت (كانادا)
- 32 جانان يايلاققا چىققاندا ئاشىق مۇرادى (تۈركىيە) تۈركچىدىن تەرجىمە قىلغۇچى: ئالىمجان مەنقاسىم غەمناكى (تۈركىيە)
- 33 ھەسرەتتىڭدىن كىشەنلەر ئۇپراتتىم ئەھمەد ئارسىق (تۈركىيە) تۈركچىدىن تەرجىمە قىلغۇچى: ئالىمجان مەنقاسىم غەمناكى (تۈركىيە)
- 33 مەن ئەمەس ئىدىم ئۆز دەمىر ئاساقى (تۈركىيە) تۈركچىدىن تەرجىمە قىلغۇچى: ئالىمجان مەنقاسىم غەمناكى (تۈركىيە)
- 33 ئۆلۈم ناخشىسى ئورخان ۋەلى كانېك (تۈركىيە) تۈركچىدىن تەرجىمە قىلغۇچى: ئالىمجان مەنقاسىم غەمناكى (تۈركىيە)
- 34 خۇشاللىققا مەرھەمەت خەلپى سىتەينېر رايىس (ئامېرىكا) ئىنگىلىزچىدىن تەرجىمە قىلغۇچى: دىلدۈز تېلمان (ئامېرىكا)
- 34 جىنايەت گۈلنازا ئادىلۋا (ئۆزبېكىستان) ئىنگىلىزچىدىن تەرجىمە قىلغۇچى: ئەزىز ئەيسا ئەلكۈن (ئەنگىلىيە)
- 50 سۆيگۈ ئەھمەت سەلچۇك ئىلكان (تۈركىيە) تۈركچىدىن تەرجىمە قىلغۇچى: ئەركان (تۈركىيە)
- 58 كېرەمگە ئوخشاش نازىم ھېكمەت (تۈركىيە) تۈركچىدىن تەرجىمە قىلغۇچى: ئالىمجان ئىنايەت (تۈركىيە)
- 60 شېئىرلار توماس ترانسترومېر (شۋېتسىيە) شۋېتچىدىن تەرجىمە قىلغۇچى: ئابدۇشۈكۈر مۇھەممەت (شۋېتسىيە)
- 67 قايسى كۈندە سەن، تۈركىستان تىمۇر كوجا ئوغلى (ئامېرىكا) ئۆزبېكچىدىن ئۇيغۇرچىلاشتۇرغۇچى: مۇرات ئورخۇن (تۈركىيە)
- 69 بۇ دۇنيانىڭ سەھنىسىدە ۋىلىتام شېكسپېر (ئەنگىلىيە) ئىنگىلىزچىدىن تەرجىمە قىلغۇچى: ئەزىز ئەيسا ئەلكۈن (ئەنگىلىيە)
- 71 ئارزۇسى ئىچىدە ئارسلان بايىر (تۈركىيە) تۈركچىدىن تەرجىمە قىلغۇچى: پاتىمە سەمەت (تۈركىيە)

- 72 بىر قارا بوران ئاتائول بەھرام ئوغلى (تۈركىيە)
 تۈركچىدىن تەرجىمە قىلغۇچى: ئىلمىنۇر ئەفۋان (تۈركىيە)
- 73 راككا خېلىل ئىبراھىم ئۆزجان (تۈركىيە)
 تۈركچىدىن تەرجىمە قىلغۇچى: مۇرات ئورخۇن (تۈركىيە)
- 74 دەرىمانسىز مۇشۇكلەر غەزىلى ھەيدەر ئەرگۈلەن (تۈركىيە)
 تۈركچىدىن تەرجىمە قىلغۇچى: ئەركان (تۈركىيە)
- 84 ئىككى شېئىر مۇقەددەس نۇر (ياپونىيە)
 ياپونچىدىن تەرجىمە قىلغۇچى: مۇقەددەس نۇر (ياپونىيە)
- 85 ئاخىسكا داستانى ئاشىق گۈلئالى (تۈركىيە)
 ئاخىسكاچىدىن ئۇيغۇرچىلاشتۇرغۇچى: نۇزۇگۈم قۇتلۇق (تۈركىيە)
- 86 ئەي گۈزەل قىرىم ئاشىق گۈلئالى (تۈركىيە)
 قىرىمچىدىن ئۇيغۇرچىلاشتۇرغۇچى: نۇزۇگۈم قۇتلۇق (تۈركىيە)
- 87 سەۋەبكارىم فاتىمە ئابدۇلغەفۇر سەبىياھ (ئاۋستىرالىيە)
 ئېنگىلىزچىدىن تەرجىمە قىلغۇچى: دىلمۇرات ئابدۇقەييۇم (تۈركىيە)
- 88 شېئىرلىرىم مۇتەللىپ ئىقبال (ئامېرىكا)

كىتاب ئۇچۇرلىرى ۋە خەۋەرلەر

- 99 خوجىلارنىڭ ۋەزىپىسى ئابدۇرېشىتھاجى كېرىمى
- 100 بوستانۇل ئارىقىن ئابدۇجېلىل تۇران (تۈركىيە)
- 101 ئۆلمەسلىكنىڭ دورىسى ئايشەم ئۇيغۇر قىزى (تۈركىيە)
- 102 1984 ئالىمجان ئابدۇلقادىر (تۈركىيە)
- 103 ئۇچار ئۇنىۋېرسىتېت مۇھەممەد يۈسۈپ (تۈركىيە)
- 104 تۇنجى قېتىملىق «مەن - ناتىق» ئۇيغۇر غۇنچىلىرى نۇتۇق سۆزلەش مۇسابىقىسى ئىستانبۇلدا ئۆتكۈزۈلدى خەندان (تۈركىيە)

يازغۇچى ، جامائەت ئەربابى جالالىدىن بەھرام

جالالىدىن بەھرام 1942- يىلى 8- ئاينىڭ 16- كۈنى شەرقىي تۈركىستاننىڭ غۇلجا شەھىرىدىكى بىر تىككۈچى ئائىلىسىدە دۇنياغا كەلگەن. ئۇنىڭ ئاتىسى بەھرام ئەپەندى ئۇستا ھۈنەرۋەن بولۇپلا قالماي، بەلكى ئىلى ناخشىلىرىنى ھەقدادىغا يەتكۈزۈپ ئېيتىدىغان خەلق ناخشىچىسى، يازغۇچى ھەم رەسسام ئىدى. ئۇ مەرىپەتپەرۋەر ئادەم بولۇپ، خۇش-پېئىللىق ۋە چاقچاقچىلىق بىلەن ئالاھىدە كۆزگە تاشلىنىپ تۇراتتى. ئۇ زېرەك ھەم تېتىك چوڭ بولۇۋاتقان ئوغلىغا خەلق - چۆچەكلىرى ۋە داستانلىرىنى چوڭقۇر ھېسسىيات بىلەن سۆزلەپ بېرەتتى. شۇنداقلا ئۇنىڭغا ھەرخىل رەسىملەرنى كۆرسىتىپ، رەسساملقنىڭ سېھرى-كۈچىنى تەرىپلەيتتى. شۇڭا، جالالىدىن بەھرام: «مېنىڭ يۇمران قەلبىمگە ئەدەبىيات-سەنئەت ئۇرۇقلىرىنى چېچىپ، رەسساملق ۋە ئەدەبىيات بىخلىرىنى يېتىشتۈرگەن ئاتامنى ھەر دائىم مەمنۇنىيەت بىلەن ئەسلەيمەن...» دەيدۇ.

جالالىدىن بەھرام 1950- يىلىدىن 1954- يىلىغىچە غۇلجا شەھىرىدىكى «روشن» باشلانغۇچ مەكتىپىدە، 1954- يىلىدىن 1957- يىلىغىچە ئىلى ئوتتۇرا مەكتىپىدە ئوقۇغان. رەسىم كۆرۈشۈكى، ئەدەبىيات كۆرۈشۈكى قاتارلىقلارغا قاتنىشىپ، مەكتەپنىڭ تەشۋىقات تاختىلىرىدا تۇنجى قېتىم بالىلىق ھېسسىياتى بىلەن يازغان شېئىرلىرىنى ئېلان قىلغان. 1957- يىلى ئۈرۈمچىگە ئوقۇشقا كېلىپ، 1958- يىلىغىچە مىللەتلەر ئىنىستىتۇتىنىڭ رەسىم سىنىپىدا ئوقۇغان. 1958- يىلى سەنئەت ئىنىستىتۇتى قۇرۇلغاندىن كېيىن، 1958- يىلىدىن 1961- يىلىغىچە سەنئەت ئىنىستىتۇتىنىڭ رەسىم كەسپى سىنىپىدا ئوقۇغان.

جالالىدىن بەھرام خىزمەتكە قاتناشقاندىن كېيىن، 1961- يىلىدىن 1976- يىلىغىچە خوتەن ناھىيىسىنىڭ سەيشەنبە بازار ئوتتۇرا مەكتىپىدە ئوقۇتقۇچى بولۇپ ئىشلىگەن. 1976- يىلىدىن 1981- يىلىغىچە خوتەن ناھىيىلىك مەدەنىيەت يۇرتىدا خىزمەت قىلغان. 1981- يىلىدىن باشلاپ خەلق نەشرىياتىنىڭ گۈزەل-سەنئەت بۆلۈمىدە مۇدىر مۇھەررىرلىك خىزمىتىنى ئۆتىگەن.

جالالىدىن بەھرامنىڭ ئەدەبىي ئىجادىيەت پائالىيىتى 1963- يىلىدىن باشلانغان. ئۇ دەسلەپتە كىچىك تىپتىكى سەھنە ئەسەرلىرىنى يازغان. لېكىن، 1966- يىلى «مەدەنىيەت ئىنقىلابى» باشلىنىش بىلەنلا، ئۇنىڭ «ئۆمۈر خاتىرىلىرى» قاتارلىق پوۋېستلىرى ھەمدە ساقلاپ كەلگەن ئەتۋارلىق كىتابلىرى بۇلاپ كېتىلگەن ۋە ناھىيىنىڭ گۈلباغ رەستىسىدە كۆيدۈرۈلگەن. «مەدەنىيەت ئىنقىلابى» دەپ ئاتالغان ئاپەتلىك يىللارنىڭ بورانلىرىدا، «ئۇششۇك تەگكەن» ۋە «قوشكۆل» لەردە ئىشلەشكە سۈرگۈن قىلىنغان.

بۇ ماقالە ئۇيغۇر ئاڭبىنلىقى ۋە باشقا تورلاردىن ئېلىندى.

جالالىدىن بەھرام ئەدەبىيات ئىجادىيىتى ھەم گۈزەل - سەنئەتتىن ئىبارەت ئەدەبىيات - سەنئەتنىڭ قوش تۈرىدە مول - ھوسۇل بېرىۋاتقان ئىقتىدارلىق يازغۇچى، تالانتلىق رەسسامدۇر. ئۇ ھازىر كاندېدات ئالى مۇھەررىر، جۇڭگو ئاز سانلىق مىللەت يازغۇچىلىرى ئىلمى جەمئىيىتىنىڭ ئەزاسى.

جالالىدىن بەھرام ئۇيغۇر يازغۇچىلار ئىچىدە ئەڭ كۆپ رومان يازغان ۋە ئۇيغۇر رومانچىلىقىنىڭ تەرەققىياتىغا زور تۆھپە قوشقان يازغۇچىلاردىن بىرى. جالالىدىن بەھرامنىڭ ئەدەبىي ئىجادىيەت پائالىيىتى 1963 - يىلى، ئۇ 21 ياش ۋاقتىدا رەسمىي باشلانغان. شۇنىڭدىن تارتىپ ھازىرغىچە ئۇ ئون پارچە ھېكايە، پۈتۈستلار توپلىمى (10 كىتاب)، 14 رومان (21 پارچە كىتاب)، 16 تېلېۋىزىيە فىلىمى (ھەممىسى فىلىم قىلىپ ئىشلەنگەن)، جەمئىي 29 كىتاب، تېلېۋىزىيە سېنارىيەسى يازغان. بۇلاردىن باشقا ئۇ يەنە، «قەدىمكى ئۇيغۇر ئوۋچىلىرى»، «موللا مۇسا سايرامى»، «فارابى... قاتارلىق نەچچە ئون پارچە نادىر رەسىملەرنى سىزغان. «ئۇيغۇرچە، قازاقچە، قىرغىزچە، موڭغۇلچە، شىبەچە 500 پارچىدىن ئارتۇق كىتابنىڭ مۇقاۋىسىنى لايىھەلىگەن ۋە مىڭلىغان قىستۇرما سۈرەت، كۆنچىك، نەقىشلىرىنى ئىشلىگەن» (يازغۇچىلار مەجمۇئەسى 2006 - يىللىق 1 - سان). ئۇنىڭ «ماناس» داستانىنىڭ مۇقاۋىسى قاتارلىق بىر قانچە رەسىم ئەسىرى مۇكاپاتلارغا ئېرىشكەن، «ئانا مېھرى» ناملىق ھېكايىسى 11 - نۆۋەتلىك «خانئەڭرى ئەدەبىيات مۇكاپاتى» غا ئېرىشكەن، بىرقانچە پارچە ئەسىرى ئوتتۇرا - باشلانغۇچ مەكتەپ ئوقۇغۇچىلىرىنىڭ تىل - ئەدەبىيات دەرسلىكلىرىگە كىرگۈزگەن.

قوش جىنازا

(ئاتاقلىق يازغۇچى، رەسسام جالالىدىن بەھرام ۋاپاتىغا مەرسىيە)
نىيازئەلى ئادىل

«دانۇر تاغا» قالسا گەر ئاڭلاپ.
«قاچقۇن» ئىكەن ئۆمۈر ئاشۇنداق،
«قامغاق» كەبى قىسارگەن جاننى.
بۇ ئۆمۈرگە بىزىلەر «ھارۋىكەش»،
شۇڭا «بۇلبۇل بوستاننى تاپتى».

يىغلا خەلقىم، يىغلا «ئايگۈزەل»،
ئەلنىڭ ئوغلى «ئۇ سېنىڭ ئاتاڭ»،
«ئۆتتە ئالەم» ئايرىدى بىزدىن،
«قۇملۇقتىكى ئاتەش» دۇر ياراڭ.

تىلەكلىرىم يەتسۇن يېنىڭغا،
ئۇنتۇلمايدۇ قەلىمىڭ ئىزى.
يادلىنىدۇ ئاشۇ «جاپالىق»
ئەجرىڭنىڭ شېرىن مېۋىسى».

2019 - يىلى 17 - ماي جۈمە
غۇلجا موڭغۇلكۈرە شوتتا يېزىسى

بىر خەۋەرلەر ئاڭلىدىم ئەلدىن،
يۈرىكىمنى كۆيدۈردى ئەلەم.
توختىغاندا ئوتلۇق بىر يۈرەك،
توختىدىمۇ بىر نادىر قەلەم.

ھازىردۇر «كۆمۈرچى بالا»،
ھازىردۇر «سەلىمە» قىزچاق.
«قوش جىنازا» كۆتۈرگەندە ئەل،
ئۆكسۈمەكتە «لېيىغان بۇلاق».

«ناتىۋانلار» قالدى مۇڭسىراپ،
شۇ بولدىمۇ «ھايات قىسمىتى»؟
ھەممىگە بار «ئامەت ۋە ئاپەت»،
تۆكۈلمەكتە «تىمساھنىڭ يېشى».

«كونا قاپقان» قالدى قۇملۇقتا،
«تەكلىماكان ئوغلى» نى ساقلاپ.
«قاباھەتلىك چۈش» دۇر بۇ گۇيا،

ئەلۋىدا

(ئۇستاز، يازغۇچى جالالىدىن بەھرامغا مەرسىيە)

ئابلز ئوبۇل فونتان

پۈتۈن خەلق قايغۇ ئەلەمدە،
ھەتتا فونتان ئۇردى بېشىنى.

«لېيىغان بۇلاق» پۈتتى قولۇڭدا
ئالامىدى ئورنۇڭنى ھېچكىم.
قەشقەر، خوتەن، ئىلى، تۇرپانلار
ياش تۆككەندۇر يامغۇردەك بەلكىم.

خەير ئۇستاز، يېتىڭ خاتىرجەم
مەدەنلەرنى مەڭگۈ ساقلايمىز.
قەلبىمىزدە ياساپ ئابدە،
غايىڭىزنى ھامان ئاقلايمىز

بۈگۈن سەھەر خەۋەرنى ئاڭلاپ
راستلىقىغا ئىشەنمەي قالدۇم.
«مېھرىگىياھ» نى باغرىمغا بېسىپ
كۆزلىرىمگە يۇم-يۇم ياش ئالدىم.

«ناتىۋانلار» كۆڭلۈمدە قالغان،
كۆزىپىشىمدۇر نازۇك قىسمەتلەر.
«سۇرمازار» ۋە ئاي خېنىملارنىڭ
ئەستىن چىقماس ئاچچىق كۈلپەتلەر.

ئېھ... ئۇستازىم ئەلۋىدا، كەتتىڭ،
كۆك ئاسمانمۇ تۆكتى بېشىنى.

ھارۋىكەش

(ھېكايە)

جالالىدىن بەھرام

كەنت باشلىقى ئىبراھىم تۆگىنىڭ ئون تۆت
ياشلىق ئوغلى غۇلام ئۇنى ئۇزىتىپ قويغانىدى.
ئابدۇۋەلىنىڭ ھېلىمۇ ئېسىدە تۇرۇپتۇ، غۇلام بىر
قولدا دوپپىسىنى، بىر قولىدا ئېشەكنىڭ چۆلۈۋىرىنى
سىقىمداپ، كۆزلىرىدىن مونچاق - مونچاق ياش
تۆكۈپ: «مىرزا ئاكا، يالغۇز تېرەكنى ئۇنتۇپ
قالماڭ» دېگەنىدى. چارەك ئەسىر ئەلۋەتتە ئاز
ۋاقىت ئەمەس - دە! ئۇ بۇنىڭدىن يىگىرمە
سەككىز يىل ئىلگىرى، يەر ئىسلاھاتى خىزمەت
گۇرۇپپىسىنىڭ «بالا كاتىپى» بولۇپ «يالغۇز
تېرەك» تە يەتتە ئاي تۇرغان. ئىسلاھات مېۋىلىرىنى
تارقىتىپ، يەرلەرگە قۇزۇق قېقىپ، دىلكەش
دېھقانلارنىڭ خۇشاللىقىغا ئورتاقلاشقان! شۇ چاغدا
«بالا مىرزا» دېگەن نامغا ئىگە بولغان. بۈگۈنكى

ئابدۇۋەلى چاققانغا يۈك - تاقىسىنى كۆتۈرۈپ،
قىسقا يوللۇق ئاپتوبۇس بېكىتىگە كەلگەندە،
«يالغۇز تېرەك» گۈڭشېسىغا قاتنايدىغان ئاخىرقى
ئاپتوبۇسمۇ مېڭىپ كەتكەنىدى.

ئابدۇۋەلى ھاممال ۋە ھارۋىكەشلەرنىڭ: «
ئاكا، نەگە بارىسىز؟ قېنى ھارۋىغا چىقىڭ،
كۆزنى يۇمۇپ ئاچقۇچىلا ئايرىپ قويىمەن»
دېگەن تەكلىپلىرىنىمۇ ئاڭلىمىدى. چۈنكى، ئۇ
بېكەت ئالدىدىكى يوغان بىر تۈپ كاردالڭ سېدە
بىلەن ئاسمانغا بوي تارتقان سۇۋادان تېرەكلەرگە
قارىغىنىچە ئۇزۇن يىللار مۇقەددەم بولۇپ ئۆتكەن
بىر ئىشنى خىيالىدىن ئۆتكۈزدى.

ئۇ چاغدا بۇ بېكەت ئورنىدا بىر خارابە دەڭ
بولدىغان. مانا مۇشۇ بىر تۈپ سېدە تۈۋىدە،

بۇ ھېكايە 2000 - يىلى نەشر قىلىنغان «جالالىدىن بەھرام ھېكايىلىرىدىن تاللانما» ناملىق توپلىمىدىن ئېلىندى.

تۇتۇپ ئىشلىمەكچى.

يىغىندىن كېيىن پارتكوم شۇجىسى ئابدۇۋەلىنى ئەتە ئەتىگەندە ماشىنا بىلەن ئاپىرىپ قويۇشنى ئېيتقان بولسىمۇ لېكىن ئابدۇۋەلى بۈگۈن كەچتىلا يېتىپ بېرىشنى ئويلىغانىدى...

— كادىر ئەپەندىم، نەگە بارىسىز؟ — ئابدۇۋەلى ئالدىدا تۇرغان كەكە ساقال، پاكىز بويلىق، كونا چىبەرقۇت چاپىنى ئۈستىدىن قارا پوتا باغلىغان ھارۋىكەشكە قارىدى.

— «يالغۇز تېرەك» كە.

— قېنى، ھارۋىغا چىقىڭ. ناماز شام بولۇپ قالدى. مەنمۇ شۇ ياققا كېتىمەن، — ھارۋىكەش ئابدۇۋەلىنىڭ يۈك-تاقىسىنى ھارۋىغا باستى.

ئۇلار چوڭ يولغا چىققاندىن كېيىن ھارۋىكەش «يولنى قىسقارتىش» ئۈچۈن بولسا كېرەك، تاغدىن - باغدىن گەپ سوراپ ماڭدى. ئابدۇۋەلىنىڭ قىسقا جاۋابلىرىنى ئاڭلىغاندىن كېيىن ئۇ ئېچىلىپلا سۆزلەپ كەتتى.

— ئوھۇي، ۋىلايەتتىن كەلدىم دەڭ! قانداق، ئۇ تەرەپلەردىكى ناھىيەلەردىمۇ مەھسۇلاتنى كۆتۈرە بېرىپ، مەشغۇلات گۇرۇپپىلىرى قۇرۇلغاندۇ؟

— شۇنداق، دېھقانلار ھەر ھالدا قەد كۆتۈرۈۋاتىدۇ، — دېدى ئابدۇۋەلى ھارۋىدا جايلىشىپ ئولتۇرۇۋېلىپ، — بۇرۇنقىدەك «ئىش - ئىشچاننىڭ، نومۇر گەپتەننىڭ» بولىدىغان ۋاقىتلار ئۆتۈپ كەتتى، ئىشقىلىپ ئىشلەيدىغاننىڭ كۈنى تۇغدى.

— توغرا ئېيتتىڭىز، قۇلاق ئاڭلاپ، كۆز كۆرۈپ تۇرۇپتۇ، ھەممىلا يەردە كۆڭۈل يايىپ، گۈللەقەلەرنىڭ ئېچىلغاندەك ئىشلار بولۇۋاتىدۇ، لېكىن، بىزنىڭ «يالغۇز تېرەك» زە...

— ھە، «يالغۇز تېرەك» قانداق، ئوخشىمامدۇ؟

— ھەي... دېدى ھارۋىكەش بېشىنى ئېرغىتىپ، — مانا مەن ئەسلىدە دېھقان. ھۆكۈمەت دېھقاننى «بېيۋالىسۇن» دەپ مېڭىپ چارلەرنى كۆرۈۋاتىدۇ. لېكىن، بەزى باشلىقلىرىمىز: «بۇ خەقنىڭ قوۋۇرغىسىغا كىچىككىنە ماي قوندىمۇ بولدى، سالام - سائەتنىمۇ ئۇنتۇپ قالىدۇ» دەپ، ئەلمىساقىتىن تارتىپ ئالالمىغان مو بېشى مەھسۇلاتنى ئارتىپ قويسا دېھقاننىڭ ھال - كۈنى يەنىلا شۇ «ئاتام ئېيتقان بايقى» بولمامدۇ؟ خۇددى «خۇدا بەرسە، خۇدا بەردىنىڭ قورسىقى كۆپتى» دېگەن شۇ - دە.

كۈندە ئۇ پارتىيەنىڭ يېزىلارغا قاراتقان «بەشنى بېكىتىپ، بىرنى مۇكاپاتلاش» سىياسىتىنىڭ ئەمەللىشىش ئەھۋالىنى تەكشۈرۈش ئۈچۈن ۋىلايەتتىن بۇ ناھىيەگە يەنە كېلىپ قالدى.

ئابدۇۋەلىنىڭ تەكلىپى بويىچە تۈنۈگۈن ناھىيەلىك پارتكوم ئۈچ دەرىجىلىك كادىرلار سۆھبەت يىغىنى ئېچىپ ئۇلاردىن پىكىر ئالدى. كادىرلار: بۇ سىياسەتنىڭ كەڭ دېھقانلار ئاممىسىنىڭ قىزغىن ئالقىشىغا ئېرىشىپ، ئۇلارنىڭ ئىشلەپچىقىرىش ئاكتىپلىقىنى بىردەك قوزغىغانلىقى ھەتتا مەشغۇلات گۇرۇپپىلىرى ئۆزئارا «ۋەزىپىنى ئاشۇرۇپ ئورۇنداپ گۇرۇپپا ئەزالىرىنىڭ يىللىق كىرىمىنى كۆپەيتىش» نى شەرت قىلىپ، مۇسابىقە ئېلان قىلغانلىقى ھەققىدە قىزغىن پىكىر بايان قىلىشتى. لېكىن، «يالغۇز تېرەك» تىن كەلگەن ياش شۇجى ئايۇپ تاماكىسىنى پۇرقىرىتىپ، ئايىغى ئاستىغا تۈكۈرۈپ بېشىنى ئىچىگە تىقىپ ئولتۇراتتى.

— قېنى ئايۇپ، سىزمۇ سۆزلەپ باقمىسىز؟ — ناھىيەلىك پارتكوم شۇجىسىنىڭ تۇيۇقسىز سوئالى ئايۇپنى گاڭگىرىتىپ قويدىمۇ نېمە، ئۇ دەماللىققا بىر نەرسە دېيەلمەي دۇدۇقلاپ قالدى.

— مەن... مەن... ھىم... ماقۇل، سۆزلەي، — ئايۇپ قۇلاقلىرىغىچە قىزىرىپ كەتتى، — بىزنىڭ گۆڭشېنىڭ ئەمەلىي ئەھۋالى باشقا جايلارغا ئانچە ئوخشىمايدۇ، ئادەملىرى سەل گەدەنكەش، «بەشنى بېكىتىپ، بىرنى مۇكاپاتلاش» نى يولغا قويغان ئىككى يىل ئىچىدە بۇ خەق ھارامزادىلىشىپ، يەرلەرنى تاشلاپ، گۇرۇپپىلارنى چۇۋۇپ، بىرسى ھارۋىكەش، بىرسى ناۋاي، بىرسى قاسساپ بولۇۋالدى. شۇڭا...

ئايۇپ ئۆزىنى ئاقلاپ قانچە قىلىپ باققان بىلەنمۇ ھامان سۆزلىرى قولاشمىدى. ئۇنىڭ سۆزىنى ئاخىرىغىچە ئاڭلاشقا تاقەت قىلالمىغان كادىرلار تەرەپ - تەرەپتىن پىكىر بايان قىلىشتى. قىسقىسى، ئايۇپ مۆلدۈردەك يېغىۋاتقان تاپا - تەنلەر ئاستىغا كۆمۈلۈپ كەتتى.

— كۆپچىلىك يولداشلار توغرا ئېيتتى، — دېدى پارتكوم شۇجىسى ئايۇپقا قاراپ، — «يالغۇز تېرەك» ھەققىدىكى ئىنكاسلار ۋە كەلگەن خەت - چەكلەر مەسلىنىڭ ئېغىرلىقىنى كۆرسىتىدۇ. شۇڭا، «بەشنى بېكىتىپ، بىرنى مۇكاپاتلاش» خىزمىتىنى كۆزدىن كەچۈرۈش ۋە تەكشۈرۈش ئۈچۈن ناھىيەلىك پارتكوم تەرىپىدىن جايلارغا ئادەم بارىدۇ. ۋىلايەتلىك پارتكومدىن كەلگەن يولداش ئابدۇۋەلى «يالغۇز تېرەك» نى ئۆزى

دېدىم . ئارىدىن بىر ئاي ئۆتۈپ : «سەن پايدا ئېلىپ كېتىدىكەنەنەن ، بەش پىرسەنتىنى ئالساڭ ، شەتەتتە - پەتەتتە» دەپ تىلنى چاينايدۇ ، «كۆتۈر قاسقىنىڭنى ، نېمە دېسەڭ ماقۇل دەيدىغان ھېلىم بوزەك ئەمەسمەن ، بەش پىرسەنتىڭ بىلەن ئۆيدىكى بەشۈتەك جاننى قانداق باقمەن مېنىڭ بالىلىرىم ھاك بىلەن زاك يەمدۇ» دېسەم ، «ھەي ، بۇ بىر سىياسەت ، گۇڭشى پارتكومى تەستىقلىغان سىياسەت بىلەمسەن ، سىياسەت دېگەن تاش ، سەن بولساڭ بىر تۇخۇم ... » دېمەمدۇ ، ئاچچىقىمدا : «كۈنىگە ئون ياڭزا سىياسەت چىقىرىدىكەنەنەن ، سىياسەتتىڭگە ئىگە بولالمايدىكەنەنەن ، يەنە نېمە پالان - پوكۇن دەيدىغان ھەققىڭ بار ئىشلىمەيمەنغۇ قانداق قىلسەن» دەپ پېشىمنى قېقىپ چىقىپ ھارۋىكەشلىك قىلىۋاتمەن .

ئابدۇۋەلى ھارۋىكەشنىڭ سۆزلىرىگە نە كۈلۈشنى ، نە ئېچىنىشنى بىلمەي قالدى . دەرۋەقە ، ئۇ ناھىيەلىك پارتكوم شۇجىسى ئېيتقاندا «ياڭزۇ تېرەك» تە مەسىلىنىڭ خېلىلا ئېغىرلىقىنى پەملىۋالدى .

— بۇ ئىشلار چوقۇم ئىزغا چۈشىدۇ ، مەركەزنىڭ بۇ توغرىلىق بىرلىككە كەلگەن چارە - تەدبىرلىرى بار ، «ياڭزۇ تېرەك» مۇ ئوڭشىلىدۇ ، - دېدى ئابدۇۋەلى ھارۋىكەشكە تەسەللى بېرىپ .

— شۇ ، شۇ ، بىزنىڭ «ياڭزۇ تېرەك» تىن باشقا يەرلەرنى مۇشۇ ئىككى قارا كۆزىمىز بىلەن كۆرۈپ تۇرۇپتىمىز ، - دېدى ھارۋىكەش جىددىي قىلىپ ، - ئالاھىلى ، بېقىنىمىزدىكى «رۇشەنباغ» كەنتىدە سەككىز ئائىلىگە يۈزمۇ يەر بېرىپ ، «مۇ بېشىغا ئىككى يۈز توقسان چىڭ مەھسۇلات تاپشۇرسەن» دەپ بەش يىللىق مۇقىملىدى . بۇلتۇر ئۇلار يېمەك - ئىچمەك يەم - خەشەكلىرىنى غەملەپ ، ھەر بىر ئائىلە يەنە نەق ئىككى مىڭ تەڭگە ئارقىسىغا سېلىۋالدى ، بىز كالىپۇكلىرىمىزنى ياللىشىپ قالدۇق . تېخى نېمە دەيدۇ دېمەمسىز ، «بۇلتۇر پىلانلىق باشقۇرالمىتىمىز ، بۇ يىل دۈيىنىڭ ۋەزىپىسىنى ئاشۇرۇپ ئورۇنداشتىن سىرت ، ئۈچ مىڭدىن ئاشۇرمىز» دەيدۇ .

— ھەقىقەتەن «رۇشەنباغ» ياخشى باشقۇرۇلۇپتۇ ، - دېدى ئابدۇۋەلى .

— شۇنداق ، ئەترەت باشلىقى ياشىنىپ قالغىنى بىلەن كونا دېھقان ، ئىشنىڭ ئېپىنى بىلىدۇ ، دۈيىنىڭ ۋەزىپىسىنىمۇ مۇختەك قانداق تۇرۇپ ئالىدۇ . قالغىنىغا تاغارلاپ ئالتۇن ئۇسۇۋالساڭمۇ قىيا كۆزىنى سالمايدۇ ، كۆكسى - قارنى توق

ئابدۇۋەلى ھارۋىكەشنىڭ سۆزلىرىنى ئاڭلاۋېتىپ ، ئايۇپ شۇجىنىڭ «بۇ خەق ھارامزادىلىشىپ كەتتى» دېگەن سۆزىنى دەرھال ئېسىگە ئالدى . ئايۇپ شۇجىنىڭ ئەلپازىدىن كۆرۈنۈپ تۇرۇپتۇكى ، تېخى ئاز ساندىكى كادىرلار ئۆز ئالدىغا يەرلىك سىياسەت چىقىرىپ ، پارتىيەنىڭ نۆۋەتتىكى يېزا ئىگىلىك سىياسىتىگە پۈتلىكاشاڭ بولۇۋاتقانلىقى ناھايىتى ئېنىق ئىدى .

ھارۋىكەش ئەلەم بىلەن مېيىقىدا كۈلۈپ قويدى - دە ، يوغان قانداق ئالغانلىرىدا ساقلىنى سىلاپ قويۇپ سۆزىنى داۋام قىلدى .

— دۈيىمىز نەچچە يىلدىن بېرى تېرىيالمى زېرىكىپ تاشلىۋەتكەن قىيپاش يارلىقتىكى ئاتمىش مو يەرنى گۈرۈپپىمىزدىكى بەش ئائىلىگە بۆلۈپ بەردى ، - دېدى تايىقىدا ئېشىكىنىڭ دۈمبىسىنى نوقۇپ ، - بىز ئېسىمىزنى بىلگەندىن بېرى ، بۇ يەرنىڭ مو بېشى مەھسۇلاتى ئىككى يۈز چىڭغا يەتكەننى ئاڭلىغان ئەمەسمىز ، بەزى پەسىل ياخشى كەلمىگەن يىللىرى ئۇرۇقلۇق دېگەن ئاقتىمۇ ، كۆكتىمۇ يوق ، ھېچنېمە ئالمايسەن . تېخى سۇغىرىش ۋاقتىدا باشقا يەرلەردەك ناخشاڭنى دۆڭ قويۇپ بېرىپ سۇغىرىدىغان گەپ يوق ، بىر كۆزۈڭ ئارقاڭدا ، بىر كۆزۈڭ ئالدىدا بولمىسا ، سۇ دېگەن توسۇن ئانتەك يۈگۈرۈپ مايسىلارنى ئېقىتىپ كېتىۋېرىدۇ . مانا مۇشۇنداق ئەپلەشمىگەن يەردىن «تۆتىۈز چىڭ ئالسىن» دېسە ، سىزمۇ ۋاك دەيسىز .

— ئۇنداقتا سىز دېھقانچىلىقنى تاشلاپ ، ھارۋىكەشلىك قىلىۋېتىپسىز - دە ؟

— ھەئە ، - دېدى ھارۋىكەش ئېشىكىنى تايىقىدا نوقۇپ قويۇپ ، - «ئالە يېرىڭنى چېكەڭگە تېڭىۋال ، بوينۇڭغا تۇمار قىلىپ ئېسىۋال» دېدۇق . ھېسابلاپ كۆرسەڭ ، يىل ئاخىرىدا ئۆزىمىزگە قالدۇرۇلغان يەرنىڭ ھوسۇلىنى قوشۇپ بەرسەكمۇ ئورۇنداپ كېتەلمەيدىغانلىقىمىزغا كۆزىمىز يەتتى ، بۇنداق قىلغان گۈرۈپپىلار بىزلا ئەمەس ، - ھارۋىكەش خۇددى ئېشىكىنىڭ قەدىمىنى ساناۋاتقانداك ئۇزۇن جىمىپ كەتتى - دە ، بىردىنلا قولىنى شىلتىپ سۆز باشلىدى ، - بىر كۈنى ئەزالار يىغىنىدا ئەترەت باشلىقى : «كىم قوشۇمچە كىرىمگە چىقىدۇ؟» دېدى ، «مەن» دېدىم . «يىلىغا ئۈچيۈز ئاتمىش كوي تاپشۇرسەن» دېدى ، «ماقۇل» دېدىم . «دۈيىدە ئون ئىككى ھارۋىغا باشلىق بولۇپ ئىشقا سالسىن ، ئون پىرسەنتىنى ئۆزۈڭگە ، قالغىنىنى ھارۋىكەشلەرگە بېرىسەن» دېدى ، « بولىدۇ»

— ئابدۇۋەلى؟ — شىۋىرلىدى ھارۋىكەش ۋە
بىردىنلا ۋارقىرىۋەتتى، — ئاھ «مىرزا ئاكا»
مەن... غۇلام ئەمەسمۇ؟

— غۇلام... — ئۇلار ھەر ئىككىسى ھاۋادىلا
قۇچاقلىشىپ كەتتى.

— مىرزا ئاكا، — دېدى ھارۋىكەش مەھەللىگە
كىرىپ كېلىۋېتىپ، — ئېسىڭىزدىمۇ؟ بىر چاغلاردا
كىچە - كۈندۈز تىنماي كەتمەن چاقىمۇ
ھارمايدىغان زامانلار ئىدى - ھە؟ ھەر بىر
سۆزىڭىز زومىگەرلەرنىڭ يۈرىكىگە مىخ، دېھقانلارغا
بولسا ئۇسسۇزلۇق ئىدى.

— شۇنداق، — دېدى ئابدۇۋەلى ئىشەنچ
بىلەن، — ئۆزۈم قېرىپ قالغان بولساممۇ يەنە
شۇنداق ئىشلىگىلى كەلدىم. ئەمدى سەنمۇ
ياردەملىشەرسەن ياكى ھارۋىكەشلىك قىلامسەن؟

— راستمۇ؟ — غۇلام ئابدۇۋەلنىڭ قولىنى
تۇتتى، — بولدى، بۇنداق ھارۋىكەشلىكنى قويۇڭ.
ئەمدى سىز كەلدىڭىز ئىشلار چوقۇم يۈرۈشۈپ
كېتىدۇ، قېنى ئەمىسە قەسەم ئىچىڭ... — غۇلام
ھېلىغىچە ئۈنتۈيالمىغان بۇ سۆزنى يەنە بىر قېتىم
دەۋالدى.

— ئەزىرايى... — ئىككى دوست قاقاقلاپ
كۈلۈشۈپ، قايتىدىن قۇچاقلىشىپ كەتتى.

سىياسەتنى جانلىق ئىشلىتىدىغان ئادەم - دە!
— ھارۋىكەش بېشىنى ساڭگىلاتقىنىچە ئۆزىگە -
ئۆزى سۆزلەپ كېتىپ باراتتى، — دەريادا سۇنىڭ
ئۇلۇغ ئىكەنلىكىنى بىلىمىز. لېكىن، كىچىك ئېرىق
مىرابلىرىنىڭ ئاچ كۆزلۈك قىلىۋاتقانلىقى «مانا مەن
دەپ كۆرۈنۈپ تۇرمامدۇ! ئاممىزە، بىر قىسىم قارا
تۈرۈك ئادەملەر ھۆكۈمەتتىنلا كۆرىدۇ - دە! ۋۇي، —
دېدى ھارۋىكەش كەنت ئۆيلىرىنىڭ قارىسى
كۆرۈنۈشكە باشلىغاندا، — گەپ بىلەن كېلىپمۇ
قايتىمىز، ئۇدۇل گۇڭشىغا ئايرايىمۇ؟

ئابدۇۋەلى بىر ئاز ئويلىغاندىن كېيىن
ھارۋىكەشتىن سورىدى:

— ئىبراھىم تۈگىنىڭ ئۆيىنى بىلەمسىز؟ —

— بىلىمەن... قانداق؟

— ئۇ ھازىرمۇ بارمۇ؟

— بار... نېمە ئىشىڭىز بار ئىدى؟

— مەن ئۇنىڭ ئۆيىگە چۈشمەكچى... ھەي... —

— دېدى ئابدۇۋەلى نېمىندۇر ئەسلەپ، — مەن
1952 - يىللىرى ئۇنىڭ ئۆيىدە...

— ھە... ئېتىڭىز نېمە؟ — ھارۋىكەش چۆچۈپ

سورىدى.

— ئابدۇۋەلى.

يېڭىلەش

ۋىليام ئېرنست خېنلى

پۇت - قوللار باغلاقتا، كۆزلەردە قان - ياش،
كېسەلمەس يولۇمنى ۋولقان ۋە ئالماس.
ئات ئورۇق، سەپەردە كەم گەرچە ئوزۇق،
كارۋانمەن چۆللەردە يېڭىلەش، قورقماس.

«پىلىسرات كۆۋرۈكلەر» توسسا يولۇمنى،
دۈشمەنلەر «دوزاخ» تا ئويىسا كۆرۈمنى.
تەقدىرىم رولچىسى، روھى كاپىتان،
سانايىمەن يېڭىلەش پەقەت ئۆزۈمنى.

ئىنگىلىزچىدىن تەرجىمە قىلغۇچى: فاتىمە ئابدۇلغەفور سەيباھ (ئاۋسترالىيە)

يېڭىمەن كېچىنىڭ قاراڭغۇسىنى،
يېڭىمەن قاتمۇ - قات قارا زۇلمەتنى.
قۇتقازغۇچ ئىلاھلارغا مىڭچە تەشەككۈر،
چۈنكى ماڭا ئاتا قىلدى يېڭىلەش روھىنى.

تەقدىرنىڭ رەھىمسىز بورانلىرىدا،
مۈكچىسىپ كەتمىدىم، قىلمايمەن نىدا.
تەلۋىلەر چاپماقچى بولار بېشىمنى،
مەغرۇرمەن بوينۇمنى ئېگەلمەس ئەمما.

خوجىلارنىڭ ۋەزىپىلىرى

تارىخىي رومان

خەمەت ھەمرايېۋ (قازاقىستان)

خەمەت كېرىم ئوغلى ھەمرايېۋ تونۇلغان ئالىم، مان ۋە يازغۇچى. ئۇ، 1958 - يىلى ئالمۇتا شەھىرىدە تۇغۇلغان بولۇپ ئوتتۇرا مەكتەپنى تاماملاپلا، تاشكەنت دۆلەت ئۇنىۋېرسىتېتىدا ئىلىم تەھسىل قىلغان. ئوقۇشنى پۈتتۈرۈپ ئوقۇتقۇچى بولۇپ ئىشلىگەن. ئۇ يەنە ئەدەبىياتشۇناس، سىياسەتشۇناس پەنلەر دوكتورىدۇر. قازاقىستان جۇمھۇرىيىتى پەن ئاكادېمىيەسىنىڭ يېنىدىكى ئۇيغۇرشۇناس ئىنىستىتۇتىدا بىر نەچچە يىل ئىلمىي خادىم بولۇپ ئىشلىگەن. فىرانسىيە ۋە بېلگىيەدە ئىلمىي ستازىروۋكىلارغا قاتناشقان. فىرانسىيە، ياپونىيە، ھىندىستان، ئا.ق.ش.لاردا ئۆتكۈزۈلگەن ئىلمىي كونفرېنسىيەلەرگە قاتناشقان.

خەمەت ھەمرايېۋ 1997 - يىلى تۈركىيەدە ئۆتكۈزۈلگەن «XX ئەسىردىكى ئۇيغۇرلار» خەلقئارالىق مۇھاكىمە يېغىنىنىڭ تەشەببۇسكارلىرىنىڭ بىرىدۇر. ياۋروپا ئىتتىپاقىنىڭ دىپلومىنىڭ ئىگىسى ۋە ئۇيغۇر مېسپىتاتلىرى تەشكىلى قىلغان «ئىلھام» مۇكاپاتىنىڭ ئىلىم بويىچە ساھىبىدۇر. شۇنداقلا بىر نەچچە ئىلمىي مونوگرافىيالەرنىڭ ۋە «ئۇيغۇر ئەدەبىياتى»، «ئۇيغۇر نەسىرى ئەسەرلىرىنىڭ بەزىبىر تەرجىمە مەسىلىلىرى» نىڭ مۇئەللىپىدۇر.

خەمەت ھەمرايېۋ تارىخىي ۋە بەدىئىي ئەسەرلەرنى تەرجىمە قىلىپ كۆپچىلىككە تونۇلغان بولۇپ ئۇ رۇس تىلىغا نۇرغۇنلىغان ئۇيغۇر كىلاسسىك شائىرلىرى بىلەن ھازىرقى زامان شائىرلارنىڭ ئەسەرلىرىنى تەرجىمە قىلغان. جۈملىدىن خىرقىتىي، موللا شاكىر، سېپىت مۇھەممەت قاشىي، ئابدۇخالىق ئۇيغۇر، ئابدۇلھەي مۇھەممەدىي، دولقۇن ياسىنىڭ شېئىرلىرىنى تەرجىمە قىلغان.

«خوجىلارنىڭ ۋەزىپىسى» ناملىق چوڭ ھەجىملىك تارىخىي رومان رۇس تىلىدا يېزىلغان بولۇپ، ئالمۇتادا مالىك مەھمەتوۋ تەرىپىدىن سىلاۋيان يېزىقىدا ئۇيغۇرچىغا تەرجىمە قىلىنغان. ئارقىدىنلا شىۋېتسىيەدە ئابدۇرېشىتھاجى كېرىمى ئەپەندىم تەرىپىدىن ھازىرقى زامان ئۇيغۇر ئېلىپبەسىگە ئايلاندۇرۇلغان ۋە ئىستانبۇلدىكى «تەكلىماكان ئۇيغۇر نەشرىياتى» تەرىپىدىن نەشر قىلىنغان. زۇرنىلىمىزدا ئېلان قىلىنغان ئاپتور ھەققىدىكى تونۇشتۇرۇش ۋە روماندىن بېرىلگەن بىرىنجى باپ، «خوجىلارنىڭ ۋەزىپىسى» ناملىق روماندىن بىۋاسىتە ئېلىندى.

خەمەت ھەمرايېۋ ئۇيغۇر پروژىسىنى (نەسرېي ئەسەرلىرىنى) تەرجىمە قىلىشقا كۆپ ۋاقتىنى ئاجراتقان بولۇپ تۇرغان توختىموۋ، ئەخمەتجان ھاشىرى، سۆيۈنگۈل چانئىشېۋلارنىڭ ئەسەرلىرىنى رۇس تىلىغا تەرجىمە قىلغان. ئۇ يىگىرمە يىل بۇرۇن تۇرغۇن ئالماسنىڭ «ئۇيغۇرلار» ناملىق كىتابىنى رۇس تىلىغا تەرجىمە قىلغان بولۇپ بۇنى ئالاھىدە تەكىتلەپ ئېيتىشقا ئەرزىيدۇ. «مەدەنىي مېراس» لايىھە بويىچە خەمەت ھەمرايېۋ ئاتاقلىق فىرانسۇز شەرقشۇناسى رېنې گروسسېنىڭ «دالا ئىمپېرىيەسى» ناملىق تارىخىي ئەسەرلىرىنى رۇس تىلىغا تەرجىمە قىلغان.

ئاخىرقى ۋاقىتلاردا خەمەت ھەمرايېۋ يازغۇچى سۈپىتىدە تونۇلماقتا. «غۇلجا يولى» رومان-دىپلۇگىيا (ئىككى كىتابتىن ئىبارەت) 1918 - يىلى يۈز بەرگەن «ئاتۇ» پاجىئەلەر ھەققىدە يېزىلغان بولسا، «خوجىلار ۋەزىپىلىرى» ناملىق رومان-تېپىرولوگىيە (تۆت كىتابتىن ئىبارەت)، XVI-XVIII ئەسىرلىرىدىكى تارىخ توغرىسىدا يېزىلغان.

خەمەت ھەمرايېۋ - ھازىر خەلقئارا قەلەمكەشلىرى ئۇيغۇر پەن (قەلەمكەشلىرى) مەركىزىنىڭ پىرىزدېنتى.

زۇرئىلىمىزنىڭ بۇ ساندا ئەسەرنىڭ بىرىنچى كىتابىدىن بىرىنچى بابىنى سىلەرگە تەقدىم قىلىمىز.

بىرىنچى كىتاب

شادى غوجا

بىرىنچى قىسىم

III مۇھەممەت خان

1 - باب

تۇرپاندىن تەشۋىشلىك ئۇچۇر

1594 - يىلىنىڭ سەۋر ئېيى. ياركەنتنىڭ جىمى مەسجىدلىرىدىن مەزىنلەرنىڭ نامازخانلىرىنى شام نامىزىغا دەۋەت قىلغان ئاۋازلىرى ياڭرىماقتا. دەل شۇ چاغدا كۈل رەڭ ساۋۇت كىيگەن رەزگى بىرى ئېتىنى چاڭ-توزان توزۇتقان پېتى، شەھەر دەۋرۋازىسىدىن شىددەتلىك كىرىپ كەلدى.

ياساۋۇل بارغانسېرى ئۆزىدىن يىراقلىشىۋاتقان چاپارمەننىڭ كەينىدىن پەرىشان ھالدا بىرنەچچە دەققە قاراپ قالدى. چاپارمەن ئېتىنىڭ ساغرىسىغا ھامان قامچا ئۇرماقتا ئىدى. ناماز ۋاقتىدا شەھەر دەۋرۋازىسىنىڭ ئالدىدا ئادەملەرنىڭ ئاز بولىدىغانلىقىغا ياساۋۇل شۈكرى كەلتۈرۈۋاتاتتى. ئەكسىچە بولغاندا، بىرەر كېلىشمەسلىكنىڭ يۈز بېرىشى مۇقەررەر ئىدى.

ياساۋۇل چاپارمەننى توختىتىش ئۈچۈن دەۋرۋازىنىڭ ئوتتۇرىسىغا كېلىپ، ئاتنىڭ چۆلۈۋىرىنى تۇتۇشقا قولىنى ئۇزارتتى. يۇ، بىردىنلا كەسكىن كەينىگە چېكىندى. ئۇ چاپارمەننىڭ ئوڭ مۇرىسىدىن ئارتىلدۇرۇپ تاشلانغان قارا دۇخاۋىلىق

شۇ ئەسنادا چاپارمەن موغۇلىستان دۆلىتىنىڭ ۋارىسى بولغان ياركەنت خانلىقىنىڭ تۆتىنچى ھۆكۈمدارى III مۇھەممەت خاننىڭ ئوردىسىغا يېقىنلاشتى. خانلىقنىڭ ھۆكۈمران گۇرۇھى ئەجدادلىرى I مۇھەممەت بىلەن II مۇھەممەتنى بەك ھۆرمەتلەيتتى.

شەھەر مەركىزى بىلەن ئۇنىڭغا ئايرىدىغان كوچىلار ئادەملەردىن خالى ئىدى. نامازنى سەۋەبسىز قازا قىلىشقا ھەرگىزمۇ بولمايتتى. ئەمما، چاپارمەن شام نامىزىنى قازا قىلىشقا مەجبۇر ئىدى. ئۇنىڭ ئالاھىدە سەۋەبى بولسىمۇ، ياساۋۇل يەنىلا ئالاھىنى مەدھىيەلەيدىغان سۆزلەرنى ئىچىدە تەكرارلايتتى.

يېرىم سائەتتىن كېيىن چاپارمەن پايىتەختنىڭ شىمالىغا جايلاشقان «شامال باغ»قا- خانلىق ئوردىغا يېتىپ كەلدى.

ئۇنىڭ كۆز ئالدىدا ئاجايىپ مەنزىرە نامايان بولدى. گۈگۈم چۈشۈپ، ئەتراپ ئاستا قاراڭغۇلۇققا پىتىۋاتسىمۇ، خان ئوردىسىنىڭ پىششىق خىشتىن تۇرغۇزۇلۇپ، مەرمەر بىلەن قاپلانغان بىناسى، ئالامەت گۈزەل، گۈمبەزلىرى چاپارمەننى ھەيران قالدۇردى. ھەركىمنىڭ زوقىنى كەلتۈرىدىغان بۇ بىنانىڭ كەينى تەرىپىدە غايەت زور باغ بار ئىدى. چاپارمەنگە، خۇسۇسەن، مىڭلىغان ئادەم سىغىدىغان «ئالتۇن» مەسچىت قاتتىق تەسىر قىلدى. رەزگى، كۈل رەڭ ساۋۇت كىيگەن يىگىت بۇ كارامەتلەرنى تۇنجى قېتىم كۆرۈۋاتقىنى يوق. بىراق بۈگۈن بۇلار ئۇنىڭغا قانداقتۇر رەمىزلىك بەلگىدەك بىلىنىۋاتاتتى. «خانلىقنىڭ ماھىيىتىنى نامايان قىلىدىغان گۈزەل بېنا- ئىمارەتلەر، مەسچىتلەر خەلققە، دۆلەت پۇقرالىرىغا لازىم بولغاچقا، خانلار ئۇلارنى ئاسراپ، ھىمايە قىلىدۇ». مۇشۇ ئويلارنى خىيالىدىن ئۆتكۈزگەن چاپارمەن «ئالتۇن» مەسچىت تەرىپىگە كۆز تىكتى. مەسچىت ئالدىدىكى مەيدان نامازخانلارغا لىق تولغان بولۇپ، ئادەملەر جايىنامازلىرىنى داق يەرگە سېلىپلا، ناماز ئۆتەۋاتاتتى.

ئۇ ئېتىنى توختىتىپ، يەرگە چۈشتى- دە، چۆلۈۋىرىنى تۇتقان ھالدا مەسچىتنىڭ قارشىسىدىكى III مۇھەممەت خان ئوردىسىغا يول ئالدى. چاپارمەن ياساۋۇللارنىڭ قوش قاتارىدىن ئۆتۈپ، ئوردا دەرۋازىسىنىڭ ئالدىغا كېلىپ توختىدى.

رەزگى يىگىتنىڭ قولىدىكى چۆلۈۋىرىنى ئالغان ياساۋۇللار، گەرچە ئۇنى تونۇسىمۇ، ئۇنىڭغا دىققەت

كېلىشمەسلىك، ھەقىقەتەنمۇ، سادىر بولۇشى مۇمكىن ئىدى. بەختكە يارىشا، قارا تەرگە چۈمكەن تورۇق ئات ھېچكىمنى زەخمىلەندۈرمەي، ئۇچقاندەك ئۆتۈپ كەتتى.

ئەزان داۋاملىق ياڭرىماقتا. بىر مەسچىتنىڭ پەشتىقىدىن مەزىن ئەزانى تاماملىشىغا، خېلى يىراقتىكى ئىككىنچى مەسچىتتىن چىققان مەزىننىڭ بېسىق ئاۋازى ئاڭلىناتتى. مەزىنلەرنىڭ بىرنەچچە مەسچىتتىن چىققان ئاۋازلىرى بىر - بىرىگە جور بولۇپ، يېقىملىق ئاھاڭلار گويىا بىر خورغا ئايلىناتتى.

ياركەنت پۇقرالىرى بىلەن شەھەر مېھمانلىرى ئىشلىرىنى توختىتىپ، مەسچىتلەرگە ئالدىراشماقتا. كۇلالچىلار، موزدۇزلار، ناۋايىلار، تۆمۈرچىلەر ۋە باشقا كاسىپلار ئىشخانا-دۇكانلىرىنىڭ ئالدىدىلا نامازغا تۇتۇش قىلماقتا.

كوچىلار بىلەن مەسچىتلەرنىڭ ئەتراپى ئات- ئۇلاغلارغا توشۇپ كەتكەن. ئېشەك ھارۋىلار، ئاتلار، تۆگىلەر سوقما تاملارنى بويلاپ تىكىلگەن چىنار، قارىياغاچلارغا باغلانغان.

خىزمىتىنى ئادا قىلىۋاتقان شەھەر ياساۋۇللىرىمۇ نۆۋەت بىلەن ناماز ئۆتەشكە تەرەددۇت قىلىۋاتاتتى. كەمىرىگە قىلىچ ئاسقان يىگىت ھېلىلا يۈز بەرگەن ۋاقىئەدىن ئەمدىلا ئەسلىگە كېلىپ، شەھەر سېپىلىنىڭ ئىچكى تەرىپىگە ئورۇنلاشقان دەرۋازىدىن بەش قەدەم نېرىدىكى خانغا كىرىپ، ئۆزىدىن خېلى چوڭ شېرىكىنىڭ سىڭارىيان بېقىشىغا كۆز تاشلاپ، سۆز ئاچتى:

— ئاۋۇ غەلىتە ئاتلىق كىشى نامازغا ئالدىرىمايدىغۇ، نېمە ئۈچۈندۇر؟

— ئەرۋاينىڭ قىرىق گەز ئۇچۇپ، كەينىگە داچىپ - داچىپ قانداقتۇر بىرەر نېمىدىن ھودۇقۇپ كېتىۋاتقانلىقىنى كۆردۈم. خەيرىيەت، ئەمدى تاھارتىڭنى ئال. مەن نامىزىمنى ئۆتۈۋەرمەي، — دېدى شېرىكى كۈلۈمسىرەپ ئۇنىڭغا پىسەنت قىلماي.

ياساۋۇل بېلىگە چىڭ تارتىلغان كۆندىن ئىشلەنگەن كەمىرنى يېشىپ، قىلىچى بىلەن سۇپىغا قويدى. ئانچە چوڭ ئەمەس مەزكۇر سۇپىدا ياساۋۇللار نۆۋەت بىلەن ئارام ئالاتتى، قورال- ياراغنى قويۇشاتتى. جايىنامازلارمۇ مۇشۇ يەردە ئىدى.

مۇشۇ سۆزلەردىن كېيىن رەزىكى يىگىت پەشمىتنىڭ سول ئېتىكىنى قايرىپ، كەمبەغەل قەشقەر خەنجىرىنىڭ يېنىدا ئېسىقلىق تېرە جىلتىنى قولغا ئالدى. ئۇ سۆھبەتدەشقا جىلتىنى ئۇزاتماقچى ئىدى، ئەمما ئاۋۇ كىشى ئوڭ قولىنى يېنىك كۆتۈرۈپ، ئۆزىنىڭ مەكتۈپ مەزمۇنى بىلەن تونۇش ئىكەنلىكىنى بىلدۈردى.

— ئىگىسىگە بېرىۋېتەرسىز.

ۋەزىيەت مۇرەككەپ بولسىمۇ، ئۇنىڭ چېرىسىدە كۈلۈمسىرەش ئالامەتلىرى پەيدا بولدى.

— مەكتۈپ بىزنىڭ خانىمىزغا يوللانغاندۇ؟ شۇنداق ئەمەسمۇ؟

— شۇنداق، تەقسىر!

— مانا، ناماز ۋاقتىمۇ ئاخىرلىشىپتۇ. كىشىلەر مەسچىتتىن چىقىشىۋاتىدۇ. ئۇلۇغ خانىمىز سىزنى ھازىر قوبۇل قىلسا كېرەك، — دېدى-دە، بۆلىمىدىن چىقتى. سول قولغا تېرە جىلتا تۇتقان يۈسۈپ ئۇنىڭغا ئەگەشتى.

ئۇلار ئوردا ساراي بىلەن سېپىل تاملىرىنىڭ ئارىسىدىكى خېلى كەڭ ھويلىنى كېسىپ ئۆتۈپ، ئىككى قاناتلىق چوڭ ئىشىككە يېقىنلاشتى. باش ۋەزىرى يىراقتىن كۆزىتىپ تۇرغان خىزمەتكار ئىشىكىنى ئۇلۇغ ئېچىپ، بېشىنى سەل ئەگدى.

ئوردىنىڭ سىرتىدا ئەمەس، ئىچىمۇ كىشىنى ھەيرەتتە قالدۇراتتى. شام چىراغلار، دەھلىزنىڭ ئىككى قاسنىقىغا ئورنىتىلغان ۋاللىداپ تۇرغان سانسىز لامپىلار، مېھمانسارايغا سېلىنغان يۇمشاق - مامۇق، قېلىن تۈكلۈك گىلەم- پاياندازلار بىلەن بېزەلگەن غايەت زور بۆلىملەر تولىمۇ ھەيۋەتلىك كۆرۈنەتتى.

ئىشىكى يېپىق ھەربىر بۆلىمنىڭ ئالدىدا ئەگر قىلىچ ئاسقان ياساۋۇللار تۇراتتى.

ئىككى ياكى ئۈچ بۆلىمدىن ئۆتۈپ، كەڭ مەرمەر پەلەمپەيلەر بىلەن ئىككىنچى قەۋەتكە كۆتۈرۈلگەن ھېلىقى قىرىق ياشلار چامسىدىكى باش ۋەزىر قوش قاناتلىق چوڭ ئىشىكنىڭ ئالدىغا كېلىپ توختىدى. ئۇنىڭ قېشىدا چاپارمەنمۇ بار ئىدى.

ئۇ ھەمراھىغا كۈتۈپ تۇرۇشنى بۇيرۇپ، خان ھەزرەتلىرى ئوردىسى ئىشىكىنىڭ ئالدىدا تۇرغان زور بويلىق ياساۋۇللارغا قاراپمۇ قويمىي، يېنىك

بىلەن قاراپ چىققاندىن كېيىن، دەرۋازىنىڭ ئوڭ تەرىپىدىكى بۆلۈمىگە كىرگۈزۈپ، خالى قالدۇردى.

چاپارمەن بۆلمە ئىچىگە كۆز تاشلىغاچ، بۈگۈلۈكتىكى ئاق داستىخان سېلىنغان شىرەنىڭ يېنىدىكى ئەتلەس كۆرىپىگە كېلىپ ئولتۇردى.

شىرەدە مۇتەپەككۈرلار بىلەن شائىرلارنىڭ نەقىشلىرى ئويۇپ يېزىلغان كۈمۈشتىن ياسالغان نەپىس كۈمۈزەكلەر بىلەن پىيالىلەر، سەدەپ نەقىش چېكىلىپ، مېۋىلەر سېلىنغان ساپال قاچىلار تۇراتتى.

نەشپۈت، ئالما، ئۈزۈملەر شۇ قەدەر كىشىنىڭ ئىشتىھاسىنى ئاچاتتى. چاپارمەن بۇ نېمەتلەرگە قولىنى ئۇزىتاي دەپ تۇرغاندا ئىشىك ئېچىلىپ، بۆلۈمىگە ئۇچىسىغا ئالتۇندىن ھەل بېرىلگەن چاپان كىيگەن، بېشىغا ئاق سەللە ئورنغان قىرىق ياشلار چامسىدىكى بىر ئادەم كىرىپ كەلدى. چاپارمەن ئورنىدىن ئىرغىپ تۇردى.

— ئۇلۇغ ئەمرىمىز سىزنى بىر ئاز ۋاقتتىن كېيىن قوبۇل قىلىدۇ، — دېدى ئۇ رەزىكى يىگىتنى بېشىدىن ئايىغىغىچە كۆزدىن كەچۈرۈپ، — بىز تۇرپاندىن تەشۋىشلىك ئۇچۇر ئېلىپ بولدۇق. ئەپسۇس، سىزنىڭ بۇ قەدەم تەشرىپىڭىز ئۇلارنى تەستىقلايدۇ، خالاس.

سەل سۈكۈتتىن كېيىن، گويىا بىرنەرسە يادىغا كەلگەندەك، قوشۇمچە قىلدى:

— ئولتۇرۇڭ، مەرھەمەت. قىسىلماڭ. ئىسمىڭىز كىم؟ ئۇسساق قالغان بولسىڭىز كېرەك؟

مۇشۇ سۆزلەرنى ئېيتقاچ، ئۇ كۈمۈزەكتىكى سۇنى كۈمۈش پىيالىگە قۇيۇپ، تارتىنىپ تۇرغان يىگىتكە سۇندى.

— يۈسۈپ. ئىسمىم يۈسۈپ. قەشقەرلىكەن، — ئالدىراپ جاۋاب بەردى چاپارمەن.

يۈسۈپنىڭ قېشىدا ئولتۇرغان ئاۋۇ كىشى، چاپارمەن بىرنەچچە يۇتۇم سۇنى سۈمۈرگەندىن كېيىن، تەشۋىش ئىچىرە سورىدى:

— مەكتۈپ سىزنىڭ يېنىڭىزدا يېزىلدىمۇ؟ ياكى ئۇنى سىزگە كېيىنرەك تاپشۇردىمۇ؟

— مەكتۇپنىڭ قانداق يېزىلغانلىقىنى كۆرمىدىم. لېكىن تۇرپاننىڭ ھاكىمى مەكتۇپنى لېيپىغا سېلىپ، چاپلىغاندا، مەن ئۇنىڭ قېشىدا ئىدىم.

كۈيۈغلىڭىز خۇدابهندى سۇلتان سىزگە ۋاكالىتەن تۇرپان، قۇمۇل، قاراشەھەرنى باشقۇرۇۋاتىدۇ. ئەمما- لېكىن كېيىنكى ئايلاردا بىز خۇدابهندى سۇلتاننىڭ بويىسۇنمايۋاتقانلىقى خۇسۇسىدا سىز ئالىيلىرىنى بىرنەچچە مەرتە ۋاقتى قىلغانىدۇق. بۇنىڭدىن بىرنەچچە كۈن مۇقەددەم ۋەزىيەتنىڭ كەسكىنلەشكەنلىكى توغرىلىق تەشۋىشلىك ئۇچۇر ئالدىق. ھە بۈگۈنمۇ، سىزنىڭ سادىق خىزمەتكارلىرىڭىز ئەۋەتكەن مۇنۇ يىگىت ھۇزۇرىڭىزغا قەدەم تەشرىپ قىلىۋاتىدۇ.

مۇشۇ سۆزلەردىن كېيىن، چاپارمەن بېشىنى كۆتۈرۈپ، گەرچە تېخى مۇھەممەت خاننى كۆرۈپ ئۈلگۈرمىسىمۇ، كۆن قۇتىدىن مەكتۇپنى چىقىرىپ، ئۇنى ئىككى قولى بىلەن ئاۋايلاپ ئالىيلىرىغا سۇندى.

مۇھەممەت خان كىچىك قوبۇلخاننىڭ تورۇسىغا تىرەلگەن تۆت ياغاچ تۈۋرۈكنىڭ بىرىنىڭ يېنىدا تۇراتتى. ئەللىك يەتتە ياشلىق ئوتتۇرا بويلىق بۇ كىشى بىر قارىغاندا خاتىرجەم كۆرۈنەتتى.

ئەمما خاننىڭ كۆڭلىنى بىئاراملىق چۇلغىۋالغانىدى. رەزگى يىگىتنىڭ ئوردىدا ئۇشتۇمتۇت پەيدا بولۇشى خانلىقتا جىددىي مۇئەممانىڭ مەۋجۇتلۇقىدىن دالالەت بېرەتتى. ئەگەر ئۇشبۇ مۇئەممانى ئىمكانقەدەر تېز يەشمىسە، III مۇھەممەت خاننىڭ ئاكىسى، ئاتىسى ۋە بوۋىسىنىڭ ئەستايىدىل ھەرىكەت - پائالىيىتى، تىرىشىشلىرى تۈپەيلى قۇرۇلغان مەملىكەت نابۇت بولۇشى ئېھتىمالغا يېقىن ئىدى.

گەپنىڭ لىلاسىنى قىلغاندا، خۇدابهندىنىڭ بۇ ھەرىكەتلىرى ئۇيغۇر دۆلىتىنىڭ ۋەيران بولۇشىغا ئېلىپ كېلەتتى.

— ئوقۇڭ! — دېدى مۇھەممەت خان.

باش ۋەزىر يۈسۈپنىڭ قولىدىكى مەكتۇپنى ئېلىپ، ئۈنلۈك ئوقۇشقا باشلىدى.

«بىسىمىلاھىر رەھمانىر رەھىم ياركەنت خانلىقىنىڭ خانى ئالىي ھەزرەتلىرىگە ئۇلۇغ ئاللاھتىن مېھىر - شەپقەتلەر ياققاي! خان ئالىيلىرىغا شۇنى مەلۇم قىلىمىزكى، خان ھەزرەتلىرىنىڭ نامىدىن تۇرپان تەۋەسىنى باشقۇرۇۋاتقان خۇدابهندى سۇلتان جاھىللىق قىلىپ، نارازىلىق كۆرسىتىپ، ياركەنت خانلىقىغا قارشى ئىسيان كۆتۈرمەكتە.

خۇدابهندى سۇلتان غەرەزلىك ئەھدى بىلەنلا

يۆتەلدى - دە، ئىشىكنىڭ ئوڭ قانتىنى ئېچىپ، بېشىنى ئەگكەن ھالدا ئىچكىرىگە قەدەم تاشلىدى.

يالغۇز قالغان يۈسۈپ ئەسەبىيلەشتى. ئۇنىڭ ئەسەبىيلىشىۋاتقىنى بىرەر دەققىدىن كېيىن خان ھەزرەتلىرى بىلەن ئۇچرىشىشى ئەمەس. يۇغۇسى، ئۇنى خاۋاتىر قىلىۋاتقان تۇرپاندىن ئۆزى ئېلىپ كەلگەن شۇم خەۋەردىن خاننى ۋاقتى قىلىش ئىدى.

يىگىت مەكتۇپتىكى ئۇچۇردىن باشقا ئۆزىنىڭ قانداقتۇر پەۋقۇلئاددە، ئادەتتىن تاشقىرى بىر خەۋەر يەتكۈزۈمەيدىغانلىقىنى بىلىپ تۇرمىسۇ، ئاغزاكى دەيدىغان سۆزلىرىنىڭ بەھۇدە قان تۆكۈشنى كەلتۈرۈپ چىقىرىدىغانلىقىغا بىئارام بولۇۋاتاتتى. ھەقىقەتەنمۇ، تۇرپان تەۋەسىدىكى ۋەزىيەت تەشۋىشلىك ئىدى.

كۆڭلىدىكى ئەندىشىنى بېسىش ئۈچۈن، ئۇ دىققىتىنى مەزمۇت ئىشىككە ئويۇلغان نەقىشكە جەلپ قىلدى. پۈتكۈل زېھنىنى ئويما ئۆرنەككە قاندىغان يىگىت، نامەلۇم ئۇستىنىڭ قولىدىن پۈتۈلگەن نەقىشنىڭ مەزمۇن - ماھىيىتىگە چۆكۈشكە تىرىشىپ، نەققاشنىڭ نېمىنى ئىپادىلەمەكچى بولغانلىقىنى خىيالدىن ئۆتكۈزۈۋاتقاندا، ئىشىك ئېچىلىپ، باش ۋەزىرنىڭ دۈمبىسى كۆرۈندى.

ئىشىكنى ياپقاج، باش ۋەزىر تەشۋىش ئىچىرە پىچىرلىدى:

— كەينىمدىن مېڭىڭ. ئالىي ھەزرەتلىرىنىڭ ئىجازىتىسىز بېشىڭىزنى كۆتۈرمەڭ.

گېپنىڭ ئاخىرى چىقمايلا، ئۇ III مۇھەممەت خاننىڭ كىچىك قوبۇلخاننىڭ بوسۇغىسىدىن ئاتلىدى.

ئۆتۈكنىڭ ئۇچىغا قاراپ، بېشىنى ساڭگىلاتقان رەزگى يىگىتنىڭ قۇلقىغا كىمدۇر - بىرىنىڭ:

— تۇرپاننى بىزنىڭ نامىزدىن باشقۇرۇشقا قويۇلغان ئەزىز جىيەنىمىز نېمىنى خالايدىكىن؟ — دېگەن سۆزلىرى كىردى.

يۈسۈپ سوئالغا جاۋاب بېرىپ - بەرمەسلىكىنى بىلمەي تېڭىرقىدى. ئۇ مۇشۇلار ھەققىدە خىيال سۈرۈۋاتقاندا، باش ۋەزىرنىڭ ئۆزىگە تونۇش تىترەك ئاۋازى ئاڭلاندى.

— ئالىي ھەزرەتلىرى، ئون يىلدىن ئوشۇق ۋاقىت داۋامىدا سىزنىڭ جىيەنىڭىز ۋە

ئەمەس، بەلكى ھەرىكىتى ئارقىلىق ئۆزىنىڭ بويسۇنمايدىغانلىقىنى نامايان قىلماقتا. ئۇرۇشقا تەييارلىنىۋاتقان ئۇ تۇرپان تەۋەسىگە چېگرىداش شەھەرلەر بىلەن يېزا - كەنتلەرگە ھۇجۇم قىلماقچى ئىكەنلىكىنى يوشۇرماي تەكىتلىمەكتە.

ئاللاھ ئۆز پاناھىغا ئالغان III مۇھەممەت خاننىڭ سادىق خىزمەتكارلىرى: تۇرپاننىڭ ھاكىمى، شەھەرنىڭ باش قازىسى، بەگلەر ۋە مەسجىد قەۋمىگە ۋاكالىتەن ئىماملار.

1594 - يىل، سەۋر، تۇرپان

مەكتۇپ ئوقۇلۇپ بولۇپ خېلى ۋاقىتقىچە جىمجىتلىق ھۆكۈم سۈردى خان قوبۇلخانىسىدا.

يۈسۈپ چوڭقۇر خىيالغا پاتقان. ئۇ ھازىر ئۆزىنى خاننىڭ قاتتىق غەزىپىگە ئۇچراپ، بۇندىن كېيىن ئالىي ھەزرىتىلەرگە خىزمەت قىلالايدىغانلىقى ھەققىدە ئويلىماقتا ئىدى. ئۇ غەزىپى تاشقان خاننىڭ بۇيرۇقى بىلەن بېشىنىڭ تېنىدىن جۇدا بولىدىغانلىقىدىن ھەرگىزمۇ قورقمايتتى. ياق! ئۇنىڭ كۆڭلىنى ھەلەيكۈمگە سېلىۋاتقان باشقا نەرسە - رەزگى يىگىت ئەمدى ھېچقاچان ئانا يۇرتى - ئەزىزانە قەشقەرنى، ئاپىسى بىلەن ئىنىسىنى يېنىپ كۆرەلمەيدىغانلىقىغا، بېغىنى پەرۋىش قىلالايدىغانلىقىغا ھەسرەت چېكىۋاتاتتى. ئاز ۋاقىتتىن كېيىن باشلىنىدىغان ئۇرۇش ھەققىدە ھېچنېمە بىلمەيدىغانلىقىمۇ ئۇنى پەرىشان قىلىۋاتاتتى. داڭلىق «ھېيتكا» مەسچىتىنىڭ ئارقىسىدىكى كوچىدا تۇرىدىغان سۆيۈملۈك يارى مېھرىنىسا بىلەن دىدارلىشالايدىغانلىقى ئۇنىڭ كۆڭلىنى غەش قىلماقتا ئىدى.

باش ۋەزىر پات ئارىدا ئۆتىدىغان دۆلەت

كېڭىشىنىڭ مەجلىسىدە مۇھەممەت خانغا قانداق رىجە تەكلىپ قىلىش توغرىلىق ئويلاۋاتاتتى. مۇھەممەت خان - زە، خۇدا بەندى سۇلتان ھەققىدە باش قاتۇرۇۋاتاتتى. شۇڭا ئۇ رەزگى يىگىتنىڭ قوبۇلخانىدا بار ئىكەنلىكىنى پۈتۈنلەي يادىدىن چىقىرىپ قويغانىدى.

ناھايەت، بەئەينى ئۇيقۇدىن ئويغانغاندەك، مۇھەممەت خان قولىنى بىلىنەر - بىلىنمەس ھەرىكەتلەندۈردى.

شۇ مەھەل باش ۋەزىر ئاستا كەينىگە شوخشۇدى. يۈسۈپ ئۇنىڭغا ئەگەشتى. ئۇلار كىچىك قوبۇلخانىدىن چىقىشى بىلەنلا، باش ۋەزىر دەررۇ ئۆزگىرىپ، ئۆزىنىڭ ئادەتتىكى قىياپىتىگە كىردى - دە، زۇۋان سۈردى:

— سىزنىڭ ئىككى كۈنچە ۋاقىتىڭىز بار. ئارام ئېلىڭ، ئاندىن مەن سىزگە كۆرسەتمە بېرىمەن. سىز قەيەرگە چۈشىسىز؟

— ياركەنتتە تونۇشلىرىم بار.

باش ۋەزىر خىزمەتكارلارنىڭ بىرىگە يۈسۈپنى ئوردىدىن چىقىرىپ قويۇشنى تاپىلاپ، دەھلىزنى بويلاپ، ئىشخانىسىغا قاراپ ماڭدى. ئۇ يۈرۈشكە ئاتلىنىش خۇسۇسىدىكى ھۆججەتنى ھازىرلاپ، ئىمزا چەكتۈرۈشكە تەييارلاپ قويۇشى كېرەك. ئۇرۇشنىڭ مۇقەررەلىكىگە ئۇ كامىل ئىشىنەتتى.

مۇھەممەت خان چاپارمەن بىلەن باش ۋەزىرنىڭ كىچىك قوبۇلخانىدىن چىقىپ كېتىشىگە پەرۋامۇ قىلمىدى.

ئۇنىڭ پۈتكۈل ئوي - خىيالى خۇدا بەندىدە ئىدى.

رۇسچىدىن تەرجىمە قىلغۇچى: مالىك مەھمەتوۋ (قازاقىستان)

تاتۇق

(ھېكايە)

لۇئىس بورخېس (ئارگېنتىنا)

بورخېس (Jorge Luis Borges, 1899-1986) ئارگېنتىنالىق شائىر، يازغۇچى ۋە مان. بۇيىنېس-ئايېستا ئەنگلىيە قان سىستېمىسىدىن بولغان بىر ئادۋوكات ئائىلىسىدە تۇغۇلغان. جەنۇبىدە ئوتتۇرا مەكتەپنى تۈگىتىپ، كامبىرىج ئۇنىۋېرسىتېتىدا ئوقۇغان. ئىنگلىز، فىرانسۇز، نېمىس تىللىرىنى ئۆگەنگەن. ئوتتۇرا مەكتەپتە شېئىر يېزىشقا باشلىغان. 1919 - يىلى ئىسپانىيەگە بېرىپ، رادىكاللار ۋە ئاۋانگارت يازغۇچىلار بىلەن قويۇق مۇناسىۋەتتە بولغان ھەمدە بىللە ژۇرنال چىقارغان. 1923 - يىلى تۇنجى شېئىرلار توپلىمى نەشر قىلىنغان. 1935 - يىلى تۇنجى ھېكايىلەر توپلىمى نەشر قىلىنىپ، ئۇنىڭ ئارگېنتىنا ئەدەبىياتىدىكى ئورنى تىكلەنگەن. ئۇ 1950 - يىلدىن 1953 - يىلغىچە ئارگېنتىنا يازغۇچىلار جەمئىيىتىنىڭ رەئىسى، 1955 - يىلى دۆلەتلىك كۈتۈپخانىنىڭ باشلىقى، بۇيىنېس-ئايېس ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ پەلسەپە پروفېسسورى بولغان. ئۇنىڭ «بۇيىنېس-ئايېس ھاياجانلىرى» (1923)، «ئالدىمدىكى ئاي» (1925)، «ساينىت مارتىن ماركىلىق مەشىق دەپتىرى» (1929)، «سايىگە مەدھىيە» (1969)، «بولۋاسنىڭ ئالتۇنى» (1972)، «ئېغىر ئەتىراپ» (1975) قاتارلىق شېئىر توپلاملىرى؛ «قۇلاقكەستىلەر تەزكىرىسى» (1937)، «ئاچا يول تۇتاشقان گۈللۈك» (1941)، «ئالپىق» (1949)، «ئۆلۈم ۋە كومپاس» (1951)، «بلۇپوئېرنىڭ دوكلاتى» (1970) قاتارلىق بىر مۇنچە ھېكايە توپلاملىرى بار. ئۇ يەنە كافكا، فولكېنېر قاتارلىق مۇھىم يازغۇچىلارنىڭ ئەسەرلىرىنى تەرجىمە قىلغان.

بورخېس ئۆز ھاياتىدا ناھايىتى كۆپ شان-شەرەپلەرگە، جۈملىدىن بىر مۇنچە مۇكاپات، ئوردېن ۋە پەخرىي ناملارغا ئېرىشكەن. لېكىن ئۇ نوبېل ئەدەبىيات مۇكاپاتىغا ئېرىشەلمىگەن. ئۇ بۇ ھەقتە: «مۇكاپاتقا ئېرىشىش پەقەتلا شۆھرەت تاماسىنى قاندۇرۇش ئۈچۈندۇر، شۆھرەت تاماسىنى قاندۇرۇش ئۈچۈن بولغان ئىكەن، نوبېل مۇكاپاتىغا ئېرىشەلمىسەممۇ ھېچقىسى يوق» دېگەن. بورخېسنىڭ نوبېل ئەدەبىيات مۇكاپاتىغا ئېرىشەلمىگەنلىكى دۇنيا ئەدەبىياتىدىكى بىر ئەپسۇسلىق ئىش بولۇپ قالدى، لېكىن بۇ ئەپسۇسلىق بورخېسقا ئەمەس، بەلكى نوبېل ئەدەبىيات مۇكاپاتىغا مەنسۇپ.

بەزىلەر بورخېسنى ھازىرقى زاماندىكى بىردىنبىر دۇنياۋى يازغۇچى دەپ تەرىپلىشىدۇ. ئۇنىڭ ئەسەرلىرىنىڭ تېكىستى پۇختا، تىلى ئىخچام، قۇرۇلمىسى ئەپچىل، تەسەۋۋۇرى ئۆزگىچە. ئۇنىڭ ئەسەرلىرى ئۆز تۇپرىقىنىڭ جانلىق ھاياتىنى ۋە شەرق ئەللىرىنىڭ باشقىچە مۇھىتىنى ئارقا كۆرۈنۈش قىلغان بولۇپ، بىمەنلىك ۋە خامخىيالغا تولغان، ناھايىتى كۈچلۈك سېھىرلىك تۈسكە ئىگە.

تېمىغا، يەنى ۋەتەنپەرۋەرلىك تېمىسىغا بۆتكىدىم.
مەن:

— ئېنگلاندى روھىغا ئىگە بىر دۆلەت
يېڭىلىمەيدۇ، — دېدىم.

خوجايىن گېپىمگە قوشۇلدىغانلىقىنى
بىلدۈردى، لېكىن يەنە كۈلۈمسىرەپ تۇرۇپ ئۆزىنىڭ
ئەنگىلىيەلىك ئەمەس ئىكەنلىكىنى ئېيتتى. ئۇ
ئىرېلاندىيىنىڭ دىنكاۋون دېگەن يېرىدىن ئىكەن. ئۇ
بۇ گەپنى دەپ بولۇپلا، خۇددى بىر مەخپىيەتلىكنى
ئاشكارىلاپ قويغاندەك دەرھال توختىۋالدى.

كەچلىك تاماقتىن كېيىن، بىز ھاۋانى
كۆزەتكىلى تالاغا چىقتۇق. ھاۋا ئېچىلىپ
كەتكەنىدى، لېكىن جەنۇب تەرەپتىكى پىچاق
بىسىدەك چوققىلارنىڭ كەينىدىكى ئاسماندا
تۇرۇپ-تۇرۇپ چاقماق چىقىپ، يەنە بىر قېتىملىق
بوران-چاپقۇندىن شەپە بېرەتتى. بىز ھېلىقى
ئەبگار ئاشخانىغا قايتىپ كىردۇق، بايا بىزنى
كۈتكەن مالايى بىر بوتۇلكا لوم ھارنىقى ئەكىردى.
ئىككىيلەن ئۇزۇنغىچە ئۇن-تىنىس ھاراق ئىچتۇق.

بىر ھازادىن كېيىن، ئۆزۈمنىڭ ئازراق مەست
بولۇپ قالغىنىمنى ھېس قىلدىم؛ خۇشاللىقتىنمۇ
ياكى زېرىكىشتىنمۇ، ئەيتاۋۇر، تۇيۇقسىزلا ئۇنىڭ
يۈزىدىكى تاتۇقنى تىلغا ئالدىم. ئۇ ئېنگىلىزنىڭ
تەرى تۇرۇلدى، بىرنەچچە سېكۇنت جىمىپ
كەتتۇق. مەن ئەمدى ئۇ مېنى دۇمبالغانچە
قوغلاپ چىقىرىدىغان بولدى دەپ ئويلىدىم.
ئاخىر، ئۇ سۆز ئۇدارىنى قىلچە ئۆزگەرتىپتەن:

— بوپتۇ، بۇ تاتۇقنىڭ ھېكايىسىنى سىزگە
سۆزلەپ بېرىمى، لېكىن مۇنداق بىر شەرتىم بار: بۇ
ئىشنىڭ قانچىلىك نومۇسلۇق، قانچىلىك شەرمەندە
بولۇشىدىن قەتئىينەزەر، مەن ئۆز ئەينى بويىچە
سۆزلەيمەن، ھەرگىزمۇ يالغاننى قاتمايمەن، — دېدى.

مەن ئەلۋەتتە قوشۇلدىم. تۆۋەندىكىسى ئۇ
ماڭا سۆزلەپ بەرگەن ھېكايە. ئۇ بۇ ھېكايىنى
سۆزلىگەندە، ئېنگىلىزچىغا ئىسپانچىنى، بەزىدە
ھەتتا پوتۇگالىچىنى ئارىلاشتۇرۇپ سۆزلىدى:

1922 - يىلىنىڭ ئالدى-كەينىدە، كاننوت
رايونىدىكى بىر شەھەردە ئىرېلاندىيىنىڭ
مۇستەقىللىقىنى قولغا كەلتۈرۈشنى پىلانلاۋاتقان
بىرمۇنچە ئادەم بار ئىدى، مەنمۇ شۇلارنىڭ بىرى

ئۇنىڭ يۈزىدە قورقۇنچلۇق بىر تاتۇق بار
ئىدى: ئاقۇش كۈلرەڭ، ياي شەكلىدىكى بۇ
تاتۇق ئۇنىڭ بىر تەرەپتىكى چېكىسىدىن يەنە بىر
تەرەپتىكى ئېڭىكىگىچە سوزۇلغان ئىدى. ئۇنىڭ
ھەقىقىي ئىسمى مۇھىم ئەمەس، تاكارۇنبودىكى
كىشىلەر ئۇنى لاكرولادالىق ئىنگىلىز دەپ ئاتىشاتتى.
بۇ ئەتراپتىكى يەرلەرنىڭ خوجايىنى كادوسو
دەسلەپتە لاكرولادانى سېتىشقا ئۇنىمىغان ئىكەن.
مەن ئۇ ئېنگىلىزنىڭ ئادەم ئويلاپ باقمىغان بىر
چارىنى ئىشقا سالغانلىقىنى ئاڭلىدىم: ئۇ يۈزىدىكى
تاتۇقنىڭ سىرىنى كاسودوغا ئېيتىپ بېرىپتۇ!

ئۇ ئىنگىلىز رېئوگىران چېگرا رايونىدىن
كەلگەن بولۇپ، بىرمۇنچە ئادەم ئۇنى برازېلىيىدە
ئەتكەسچىلىك قىلىشقا دېيىشەتتى. لاكرولادا
چۆل ئۆسۈملۈكلىرى بېسىپ كەتكەن، سۈيى
تۇزلۇق يەر بولۇپ، بۇ ئەھۋالنى ئۆزگەرتىش
ئۈچۈن ئۇ ئىنگىلىز كۈندە مەدىكارلىرى بىلەن بىللە
ئىشلەيدىكەن. دېيىلىشىچە، ئۇ رەھىمسىزلىكتە
ئۇچىغا چىققان ئادەم بولسىمۇ، لېكىن ئىشنى
ناھايىتى ئادىل بىر تەرەپ قىلىدىكەن. ھاراققا
ناھايىتى ئامراق بولۇپ، يىلدا ئىككى-ئۈچ قېتىم
ئاشۇ دېرىزىسى سىرتقا چىقىپ تۇرىدىغان ئۆيىگە
مۆكۈنۈۋېلىپ، ئىككى-ئۈچ كۈن توختىماي يالغۇز
ھاراق ئىچىدىكەن، ئاندىن تالاغا چىققاندا خۇددى
ئۇرۇشقا قاتناشقانداك ياكى ئۇزۇن مۇددەت
ھوشسىز يېتىپ ھوشىغا كەلگەن ئادەمدەك چىرايى
تاتىرىپ، قوللىرى تىترەپ، مېجەزى ئوساللىشىپ
كېتىدىكەن، لېكىن يەنىلا سۈر-ھەيۋىسىنى
يوقاتمايدىكەن. ئۇنىڭ سوغۇق نەزەر بىلەن
قاراشلىرى، ئورۇق ھەم چىڭ گەۋدىسى ۋە كۈلرەڭ
بۇرۇتلىرى تا ھازىرغىچە ئېسىمدە. ئۇ ھېچكىم
بىلەن باردى-كەلدى قىلمايدىكەن، ئۇنىڭ
ئىسپانچىسى بەكلا ناچار بولۇپ، برازېلىيىلىكلەردەك
سۆزلەيدىكەن^①. ئارىلاپ كېلىپ قالدىغان سودا
ئالاقىسى ياكى كىتابچىلارنى ھېسابقا ئالمىغاندا،
ئۇنىڭغا بىرەرسىدىن خەت-پەتمۇ كەلمەيدىكەن.

مەن ئەڭ ئاخىرقى قېتىم شىمالدىكى بىرنەچچە
ئۆلكىنى ساياھەت قىلغاندا، كاراگۇئاتا دەرياسىغا
سەل كېلىپ كېتىپ، لاكرولادا قونۇشقا مەجبۇر
بولغانىدىم. بۇ يەرگە كېلىپ بىر نەچچە مىنۇت
ئۆتمەيلا، ئەمەس بىر ۋاقىتتا كېلىپ قالغىنىمنى
ھېس قىلدىم؛ مەن ئۇ ئېنگىلىزغا ياخشى كۆرۈنۈش
ئۈچۈن، گەپنى ئادەمنى ئانچە ھاياجانلاندىرمايدىغان

نۇقتىئىنەزەرلىرى ئەمەس، بەلكى ئۇنىڭ ناھايىتى كەسكىن تەلەپپۇزى ئىدى. يېڭى كەلگەن بۇ يولداش مەسىلە مۇزاكىرە قىلمايۋاتاتتى، بەلكى كەمسىتىش ۋە تەئەددى بىلەن بۇيرۇق چۈشۈرۈۋاتاتتى.

بىز مېڭىپ شەھەرنىڭ چېتىگە چىقتۇق، بۇ يەردە ئۆيلەر تارقاق ئىدى، تۇيۇقسىز ئوق ئاۋازى ئاڭلاندى، بىز قاتتىق چۆچۈپ كەتتۇق (بۇنىڭدىن بۇرۇن بىز بىر زاۋۇت ياكى ھەربىي گازارىمنىڭ قورۇق تېمى يېنىدىن ئۆتكەندۇق). بىز دەرھال بۇرۇلۇپلا بىر توپا يولغا كىردۇق. بىر ئەسكەر ئوت كەتكەن بىر ئۆيدىن يۈگۈرۈپ چىقتى، ئوت يورۇقىدا ئۇنىڭ گەۋدىسى ناھايىتى ھەيۋەتلىك كۆرۈنەتتى. ئۇ بىزگە «توختا!» دەپ قاتتىق ۋارقىرىدى، مەن قەدىمىنى تېزلەتتىم، مېنىڭ ئۇ سەپدىشىم ماڭا يېتىشەلمىدى. كەينىمگە قارىسام جون ۋېنسىپت مۇئېن قورققىنىدىن مىدىر-سىدىر قىلالماي قېتىپلا قاپتۇ. مەن كەينىمگە يېنىپ يۈگۈرۈپ بېرىپ، ھېلىقى ئەسكەرنى بىر مۇشت بىلەن يىقتۇۋېتىپ، ۋېنسىپت مۇئېننى ئاغزىمنى بۇزۇپ تىللىغىنىمچە «تېز ماڭ!» دەپ كۈچەپ تارتتىم. ئۇ قورققىنىدىن ئۆزىنى تاشلاپلاۋەتكەن ئىدى، مەن ئامالسىز ئۇنىڭ قولتۇقىدىن يۈلگەنچە يۈگۈردۈم. بىز ئوت يورۇقى قاپلىغان قاراڭغۇ كېچىدىن يول تېپىپ قاچتۇق، كەينىمىزدىن قويۇق ئوق ئاۋازى كۆتۈرۈلدى. مۇئېننىڭ ئوڭ بىلىكىنى بىر پاي ئوق سىيىپ ئۆتۈپ كەتكەنىدى، بىز كىچىك بىر قارىغايلىققا قېچىپ كىرگىنىمىزدە، ئۇ مىشىلداپ يىغلاشقا باشلىدى.

ئاشۇ يىلى، يەنى 1922-يىلى كۈزدە، مەن گېنېرال بېكلىپىننىڭ يېزىدىكى داچسىدا كۆزەتچىلىك قىلىۋاتقان ئىدىم. گېنېرال ئەينى چاغدا بېنگالدا ئاللىقانداقتۇر بىر مەمۇرىي خىزمەتتە بولۇپ، مەن ئۇنى ئەزەلدىن كۆرۈپ باقمىغانىدىم. بۇ داچا سېلىنغىلى تېخى يۈز يىلغا يەتمىگەن بولسىمۇ، لېكىن ناھايىتى كونا قاراڭغۇلىشىپ كەتكەنىدى. ئۇنىڭدا بىر مۇنچە ئەگرى-بۈگرى كارىدور ۋە كېرەكسىز دەھلىزلەر بار ئىدى. ئاسار-ئەتىقىدەك ئۆي جاھازىلىرى ۋە بەك جىق كونا كىتابلار ئاستىنى قەۋەتكە تولۇپ كەتكەنىدى. بۇ كىتابلارنىڭ مەزمۇنلىرى بىر-بىرىگە زىت ۋە مۇناسىۋەتسىز بولۇپ، مەلۇم مەنىدىن ئېيتقاندا دەل 19-ئەسىرنىڭ تارىخىنى ئىپادىلىگەنىدى؛ پېرسىيەنىڭ نىشاپوردا سوقۇلغان مىسران قىلىچىنىڭ ئەگرى بېسىدا قەدىمكى ئۇرۇشلارنىڭ شەپسىسى ۋە دەھشىتى قېتىپ قالغاندەك ئىدى. قورۇغا

ئىدىم. مېنىڭ شۇ چاغدىكى سەپداشلىرىمىدىن بەزىلەر ھېلىمۇ ھايات، ئۇلار ھازىر تىنچ خىزمەت بىلەن شۇغۇللىنىۋاتىدۇ؛ بەزىلەرنىڭ ئەھۋالى تېخىمۇ قىزىق، ئۇلار ھازىر دېڭىزلاردا ياكى قۇملۇقلاردا ئەنگىلىيەنىڭ دۆلەت بايرىقى ئۈچۈن كۈرەش قىلىۋاتىدۇ؛ ئەڭ قەيسەر بىرسىنى سۈبھى مەزگىلىدە بىر ھەربىي گازارىمدىكى يېرىم ئۇيقۇلۇق ئەسكەرلەر ئېتىۋەتتى؛ يەنە بەزىلىرى (تەلىپى ئانچە كاج ئەمەسلىرى) ئىچكى ئۇرۇشتىكى ئۈن-تىنىسىز ھەتتا مەخپىي دېگۈدەك كۈرەشلەردە ئۆز ماكانىنى تاپتى. بىز بىر توپىلار جۇمھۇرىيەتنى ھىمايە قىلاتتۇق، كاتولىك دىنىنىڭ مۇرىتلىرى ئىدۇق، مېنىڭچە بىز يەنە رومانىزىمچىلاردىن ئىدۇق. بىزنىڭ قارىشىمىزچە، ئىرېلاندىيەنىڭ تاقەت قىلغىلى بولمايدىغان بۈگۈنى ۋە تۇتۇپىيچە كەلگۈسى بولۇپلا قالماي، ئۇ يەنە قىرتاق ھەم سۆيۈملۈك ئەپسانە ئىدى؛ ئۇنىڭدا يۇمىلاق مۇنارلار بار ئىدى، يېشىل رەڭلىك ساسلىقلار بار ئىدى؛ ئۇ پارنېل[®] نىڭ قارشىلىقى ئىدى؛ ئۇ كالا ئوغرىلىرىنى مەدھىيەلەيدىغان ئىپوس ئىدىكى، ئاشۇ كالىلار بەزىدە قەھرىمانلارنىڭ سىيىمىسى بولسا، بەزىدە بېلىق ۋە تاغلارنىڭ سىيىمىسى ئىدى. بىر كۈنى چۈشتىن كېيىن، ناھايىتى ئېنىق ئېسىمدە تۇرۇپتۇ، بىزنىڭ جون ۋېنسىپت مۇئېن دېگەن بىر ئەزايىمىز مانىستىن بىزنىڭ يېنىمىزغا كەلدى.

ئۇ تېخى 20 ياشقىمۇ كىرمىگەن بولۇپ، ۋىجىك ھەم يارىماس بىر نېمە ئىدى، ئادەمنى خۇددى مەدەدە قۇرتتەك بىئارام قىلاتتى. ئۇ قاتتىق ئەسەبىيلىك ۋە ساختا شۆھرەت تۇيغۇسى بىلەن كومۇنىزمغا ئائىت قانداقتۇر بىر كىتابچىنى پىششىق ئوقۇۋالغانىكەن، مەيلى قانداق مەسىلە توغرىلىق سۆزلىشەيلى، ئۇ ھامان دىيالىكتىك ماتېرىيالىزم بويىچە خۇلاسە چىقىراتتى. بىر ئادەمنىڭ يەنە بىر ئادەمنى ياقىتۇرۇش ياكى ياقىتۇرماسلىققا نۇرغۇن ئاساسلىرى بولىدۇ، لېكىن مۇئېن پۈتكۈل ئىنسانىيەت تارىخىنى ئاشۇ ئىپلاس ئىقتىسادى توقۇنۇشقا يىغىنچاقلايتتى. ئۇ ئىنقىلاب چوقۇم غەلبە قىلىدۇ دەپ كېسىپ ئېيتاتتى. مەن بولسام يۈكسەك ئىرادىلىك ھەققانىي كىشىلەر ھەرقانداق ئېھتىماللىقنى نەزەرگە ئېلىشى، ھەتتا مەغلۇبىيەتنىمۇ ئويلاپ قويۇشى كېرەك دەيتتىم...

ناھايىتى كەچ بوپ كەتكەنىدى، بىز كارىدور ۋە پەلەمپەيدە تالاش-تارتىش قىلغىنىمىزچە كوچىغا چىقتۇق. ماڭا چوڭقۇر تەسىر قالدۇرغىنى مۇئېننىڭ

ئارقا ئىشىكتىن كىرگەنلىكىمىز ھېلىمۇ ئېسىمدە. مۇئەييەنلىك قۇرۇپ كەتكەن لەۋلىرى تىترەيتتى، ئۇ كېكەچلەپ تۇرۇپ ئاشۇ كەچتىكى ئىشنىڭ نېمىدېگەن ئاجايىپ ئىكەنلىكىنى دېدى؛ مەن ئۇنىڭغا بىر ئىستاكەن چاي قۇيۇپ بەردىم، يارىسىنى تاڭدىم، ئوق ئۇنىڭ ئازراق تېرىسىنى سۈرۈۋەتكەن بولۇپ، سۆڭەككە زەخمە يەتمىگەندى.

تۇيۇقسىز، ئۇ قەتئىي چۈشەنەلمىگەن تەرىزدە:

– سەن ناھايىتى چوڭ خەتەرگە تەۋەككۈل

قىلدىڭا، – دېدى.

مەن ئەنسىرىمىسەڭمۇ بولىدۇ دېدىم (بىزنىڭ ئىچكى ئۇرۇشتا كۆنگىنىمىز بويىچە، بايقىدەك ئەھۋالدا مەن ئاشۇنداق قىلمىسام بولمايتتى. ئۇنىڭ ئۈستىگە، بىر سەپدىشىمىز تۇتۇلسا، بىزنىڭ پۈتكۈل ئىشلىرىمىزغا خەۋپ يېتىشى مۇمكىن ئىدى).

ئەتىسى مۇئەييەن تىنچلاندى. ئۇ مەن بەرگەن بىر تال تاماكنى ئالدى-دە، ناھايىتى قاتتىق تەلەپپۇز بىلەن «ئىنقىلابىي پارتىيەمىز ئىشلىتىۋاتقان ئىقتىسادنىڭ مەنبەسىنى» ئىگىلەيمەن، دەپ مېنى سوراققا تارتقىلى تۇردى. ئۇ ئوتتۇرىغا قويغان مەسىلە ناھايىتى يوللۇق ئىدى، مەن راست گەپ قىلىپ، ئۇنىڭغا ئەھۋالنىڭ ناھايىتى ئېغىر ئىكەنلىكىنى ئېيتتىم. جەنۇب تەرەپتە ئوق ئاۋازى شىددەتلىك ئىدى. مەن مۇئەييەن سەپداشلىرىمىزنىڭ بىزنى ساقلاۋاتقانلىقىنى ئېيتتىم. مېنىڭ پەلتويۇم بىلەن تاپانچام ياتقىمدا ئىدى، ئۇلارنى ئېلىپ چىقسام مۇئەييەن كۆزلىرىنى چىڭ يۇمۇپ ساپادا يېتىپتۇ. ئۇ ئۆزىنىڭ قىزىۋاتقانلىقىنى ھېس قىلغانىدى، مۇرەم ئاغرىپ كېتىۋاتىدۇ دەپ قاقشايتتى.

مەن ئۇنىڭ قورقۇنچاقلىقتا قۇتقۇزغىلى بولمايدىغان دەرىجىگە يەتكەنلىكىنى چۈشەندىم، ناھايىتى گاڭگىرىغان ھالەتتە ئۇنىڭغا ئېھتىيات قىلىشنى تاپىلاپ، ئۇنىڭ بىلەن خوشلاشتىم. گويا ئۇ توخۇ يۈرەك ۋېنسىپىنت مۇئەييەن ئەمەس، مەن ئۆزۈمدەك، قاتتىق خېجىللىق ھېس قىلدىم. بىر ئادەمنىڭ قىلمىش-ئەتمىشلىرى بىلەن باشقا بارلىق ئادەملەرنىڭ قىلمىش-ئەتمىشلىرى ئوتتۇرىسىدا ئوخشاشلىقلار بولىدۇ. شۇڭا، بىر ئادەمنىڭ بويۇنتاۋلىقىنى پۈتكۈل ئىنسانىيەتنىڭ يۈزىنى تۆككەنلىك دېيىشنى ئادىللىق ئەمەس دېگىلى بولمايدۇ، بىر يەھۇدىيىنىڭ كىرىستقا مىخلاندىشى پۈتكۈل ئىنسانىيەتنى قۇتقۇزالايدۇ دېيىشىمۇ

ئادىللىق ئەمەس دېگىلى بولمايدۇ. تىببىيچانلار مۇنداق بىر مەشھۇر گەپنى قىلغان: مەن دېمەك باشقىلار دېمەكتۇر، ئادەم دېمەك بارلىق جانلىق دېمەكتۇر. ئۇنىڭ بۇ گېپىنىڭ بەلكىم زاكونى بولسا كېرەك. مەلۇم مەنىدىن ئېيتقاندا، شېكسپىر دەل ئاشۇ جون ۋېنسىپىنت مۇئەييەنلىك ئۆزى شۇ.

بىز گېنرالنىڭ چوڭ داچىسىدا توققۇز كۈن تۇردۇق. ئۇرۇش ئېلىپ كەلگەن ئازاب-ئوقۇبەت ۋە ئارزۇ-ئارمانلار ھەققىدە مېنىڭ بىر نەرسە دېگۈم يوق، مېنىڭ مەقسىتىم پەقەتلا مېنىڭ چىرايىمنى بۇزغان مۇشۇ تاتۇقنىڭ قانداق پەيدا بولغانلىقىنى بايان قىلىپ بېرىش، خالاس. ئاشۇ توققۇز كۈن مېنىڭ ئېسىمدە گويا بىرلا كۈنگە ئايلانغانىدى، پەقەت ئەڭ ئاخىرقى ئىككىنچى كۈنلا بۇنىڭ سىرتىدا ئىدى. ئاشۇ كۈنى بىزنىڭكىلەر بىر ھەربىي گازارمىغا بۆسۈپ كىرىپ، 16 ئەسكەرنى ئۆلتۈرۈپ، ئەلغېنىدا پىلمۇتتا ئوققا تۇتۇلۇپ ئۆلتۈرۈلگەن 16 سەپدىشىمىز ئۈچۈن ئىنتىقام ئالغاندۇق. مەن تاڭ خىرە يورغاندا غىپىدە چىقىپ كېتىپ، قاراڭغۇ چۈشكەندە قايتىپ كەلگەندىم. مېنىڭ ھەمىيىم مېنى ئىككىنچى قەۋەتتە ساقلاۋاتاتتى، ئۇ ئاغرىق تۈپەيلىدىن بىرىنچى قەۋەتكە چۈشەلمەيتتى. ئېسىمدە قېلىشىچە، ئۇ ئىستراتېگىيەگە ئائىت بىر كىتابنى كۆتۈرۈۋالغانىدى، ئۇ ماۋدېت ياكى كلاۋسېۋىزنىڭ ئەسىرى بولسا كېرەك. بىر كۈنى كەچتە، ئۇ ماڭا: «مەن ئەڭ ياقتۇرىدىغان قورال – زەمبىرەك» دېگەندى. ئۇ بىزنىڭ پىلانىمىزنى سۈرۈشتۈرۈپ، مەمەدانلارچە تەنقىد قىلاتتى ياكى تۈزىتىتتى. ئۇ يەنە دائىم «ئېچىنىشلىق ئىقتىسادىي ئاساسىمىز» غا ھۇجۇم قىلىپ، جاھىل ۋە شۇم ھالەتتە ئاقىۋېتىمىزنىڭ چوقۇم چاتاق بولىدىغانلىقىنى پەرەز قىلاتتى. ئۇ: «بۇ ئىش تۈگەشتى» دەپ غۇدۇرايتتى. ئۇ ئۆزىنىڭ جىسمانىي جەھەتتىكى ئاجىزلىقىنى چاندۇرماستىن ئۈچۈن، زېھنىنىڭ ئۆتكۈر ئىكەنلىكىنى نامايان قىلىشقا كۈچەپ تىرىشاتتى. ھەرھالدا بىز توققۇز كۈننى مانا مۇشۇنداق ئۆتكۈزدۇق.

ئونىنچى كۈنى، ھۆكۈمەت ئارمىيەسى شەھەرنى پۈتۈنلەي كونترول قىلدى. قاۋۇل ئاتلىق ئەسكەرلەر شەھەرنى ئۇن-تىنىسىز چارلايتتى، شامال ئىس-تۈتەكلەرنى ئۇچۇرۇپ يۈرەتتى؛ مەن كوچا بۇرجىكىدە تۇرۇپ مەيداندا ئەسكەرلەرنىڭ بىر جەسەتنى ئادەم شەكىللىك قارىغا نىشانى

قانلىق ئىز قالدۇردۇم. بورخېس، ئىككىمىز گەرچە تونۇشماساقمۇ، مەن بۇ ئىشنىڭ ھەقىقىي ئەھۋالىنى سىزگە ئېيتىپ بەردىم. مېنى كۆزگە ئېلىمىسىڭىز مەيلى، مېنىڭ كۆڭلۈم يېرىم بولمايدۇ. ئۇ مۇشۇ يەرگە كەلگەندە توختاپ قالدى. مەن ئۇنىڭ قولىنىڭ تىترەۋاتقانلىقىنى بايقىدىم.

— مۇنېن، كېيىن قانداق بولدى؟ — دەپ سورىدىم.

— ئۇ يۇداغا® بېرىلگەن ئىنئامغا ئېرىشىپ، بىرازىلىيەگە قېچىپ كەتتى. شۇ كۈنى چۈشتىن كېيىن، مەن بىر نەچچە مەست ئەسكەرنىڭ مەيدانىدا بىر ئادەمنى قارىغا نىشانى قىلىپ ئېتىۋاتقانلىقىنى كۆردۈم.

مەن ئۇنىڭ سۆزىنى داۋاملاشتۇرۇشنى كۈتۈپ ئولتۇردۇم، لېكىن ئۇ بىر ھازاغىچە ئۈندىمىدى. ئاخىر مەن ئۇنى داۋاملاشتۇرۇشقا دەۋەت قىلدىم.

شۇنىڭ بىلەن ئۇ بىرنى ئىگراپ قويۇپ،

يۈزىدىكى ھېلىقى كۈلرەڭ ئەگرى تاتۇقنى ئېچىنىش بىلەن كۆرسەتتى.

— ئەجەبا سىز ئىشەنمىدىڭىزمۇ؟ — دېدى ئۇ پىچىرلاپ تۇرۇپ، — ئەجەبا سىز مېنىڭ يۈزۈمدىكى بۇ ئىپلاس ئىزنى كۆرمىدىڭىزمۇ؟ مەن سىزنىڭ بۇ ھېكايىنى تولۇق ئاڭلىشىڭىز ئۈچۈن، مۇشۇ ئۇسۇلدا سۆزلەپ بەردىم. مەن ئۆزۈمنى قوغدىغان ئادەمنى پاش قىلدىم، ۋېنسىپنت مۇنېن مەن شۇ. ئەمدى مېنى كەمىستىسىڭىز بولىدۇ.

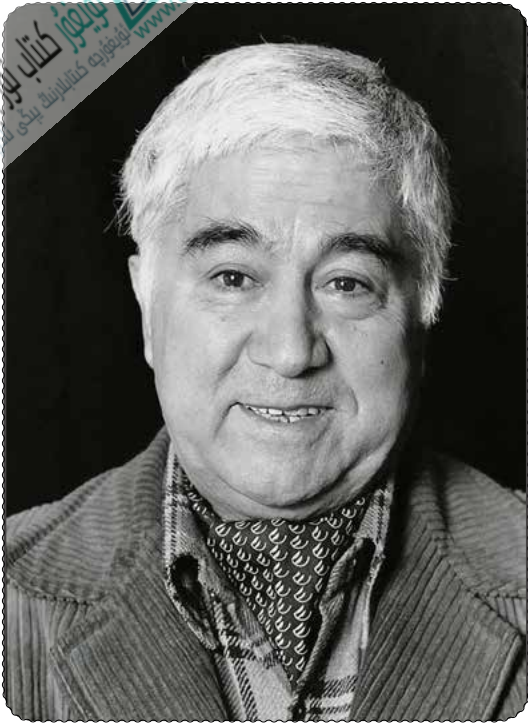
قىلىپ ئوق ئېتىش مەشىقى قىلىۋاتقانلىقىنى كۆردۈم... مەن ئۇ كۈنى سەھەردىلا چىقىپ كېتىپ، چۈشتىن بۇرۇنلا قايتىپ كەلدىم. مۇنېن كۈتۈپخانا ئۆيدە بىرسىگە گەپ قىلىۋاتاتتى، مەن ئۇنىڭ ئاۋازىدىن تېلېفون بېرىۋاتقانلىقىنى ئۇقتۇم. ئۇ مېنىڭ ئىسمىمنى تىلغا ئالدى، ئارقىدىنلا مېنىڭ كەچ سائەت يەتتەدە قايتىپ كېلىدىغانلىقىمنى دېدى، يەنە تېخى مەن گۈللۈكتىن ئۆتكەندە مېنى تۇتسا بولىدىغانلىقىنى ئېيتىپ پىلان كۆرسەتتى. مېنىڭ ئۇ ناھايىتى ئەقىللىك دوستۇم ناھايىتى ئەقىللىك ھالدا مېنى دۈشمەنلەرگە سېتىۋاتاتتى. مەن يەنە ئۇنىڭ ئۆز بىخەتەرلىكىگە كاپالەتلىك قىلىش تەلپىنىمۇ ئاڭلىدىم.

مېنىڭ بۇ ھېكايەم مۇشۇ يەرگە كەلگەندە كاللام ئېلىشىپ كېتىدۇ، ھېكايىمۇ ئۈزۈلۈپ قالىدۇ. پەقەتلا ئۇ مۇناپىقنىڭ قاچقىنى، مېنىڭ ئالۋاستى ئۇۋىسىدەك قاپقاراڭغۇ كارىدوردىن ئۆتۈپ، ئادەمنىڭ بېشىنى قايدۇرىدىغان پەلەمپەيلەردىن چۈشۈپ، تاپ باستۇرۇپ قوغلىغىنىملا ئېسىمدە. مۇنېن بۇ ئۆيلەرنىڭ ئۈچۈر-بۈجۈرىنى مەندىن ئوبدان بىلەتتى، بىرنەچچە مەرتەم ئۇ قېچىپ كەتكىلى تاسلا قالدى. لېكىن ئەسكەرلەر كېلىپ مېنى تۇتۇۋېلىشتىن بۇرۇن، مەن ئۇنى بىر بۇلۇڭغا قامىۋالدىم. مەن گېنېرالنىڭ تامغا ئېسىقلىق كۆرگەزمە قورال-ياراقلىرى ئارىسىدىن بىر ئەگرى قىلىچنى سۇغۇرۇۋېلىپ، قىلىچنىڭ ھىلال ئاي شەكلىدىكى پولات تىغى بىلەن ئۇنىڭ يۈزىدە ھىلال ئاي شەكلىدىكى يوقالماس

ئىزاھاتلار:

1. بىرازىلىيەدە ئىسپان تىلى قوللىنىلىدۇ، پورتۇگال تىلىنى بەزىلەر بۇزۇلغان ئىسپان تىلى دەپ ئاتىشىدۇ.
2. پارنېل - (Charles Stewart Parnell, 1846-1891) ئىرېلاندىيەلىك سىياسىي، ئەنگىلىيە ھۆكۈمرانلىقىغا قارشى تۇرۇپ، ئىرېلاندىيەنىڭ مۇستەقىللىقىنى تەشەببۇس قىلغۇچى رەھبەرلەرنىڭ بىرى.
3. شوبېنخاۋەر (Arthur Schopenhauer, 1788-1860) گېرمانىيەلىك پەيلاسوپ.
4. كلاۋسېۋىت (Karl von Clausewitz, 1780-1831) پىرۇسىيەلىك گېنېرال، بېرلىن ھەربىي مەكتىپىگە مۇدىر بولغان، «تۇرۇش توغرىسىدا» قاتارلىق ئەسەرلىرى بار.
5. يۇدا (Judas) ئىيسا مەسھنىڭ ئون ئىككى شاگىرتىنىڭ بىرى، كېيىن ئىيسانى سېتىپ، ئوتتۇز كۈمۈش تەڭگىگە ئېرىشكەن.

خىتايچىدىن تەرجىمە قىلغۇچى: تاھىر ھامۇت (ئامېرىكا)

بۈيۈك قوي ئىمپىرىيەسى

(ھېكايە)

ئەزىز نەسىن

ئەزىز نەسىن (Aziz Nesin، 1915-1995). تۈركىيەنىڭ مەشھۇر يازغۇچىلىرىدىن بىرى بولۇپ، 1915 - يىلى ئىستانبۇلدا تۇغۇلغان. 1937 - يىلى ئەنقەرەدىكى ھەربىي مەكتەپنى پۈتتۈرگەن. 1944 - يىلى سۇباي (subay، گېنېرالدىن تۆۋەن دەرىجىلىك ھەربىي ئۇنۋانلاردىن بىرىسى) لىقىدىن ۋاز كېچىپ، يازغۇچىلىقنى تاللىغان. ئۇ دەسلەپ «مىللەت» ژۇرنىلىدا ئىشلىگەن.

ئەزىز نەسىن ساتىرىك يازغۇچى بولۇپ، ئۇنى ئۇيغۇر يازغۇچىلىرىدىن مەتتىمىن ھوشۇرغا، ياپونىيە يازغۇچىلىرىدىن شىڭ شىنىگە ئوخشىتىشقا بولىدۇ. ئۇنىڭ «خوتۇن بولغان ئەركەك» قاتارلىق ئوندىن كۆپ رومانى، «قەھرىمانلىق مۇنارى تىكلەنگەن چىۋىن» قاتارلىق كۆپلىگەن ھېكايىلىرى، «بىر سۈرگۈننىڭ خاتىرىلىرى» قاتارلىق ئەسلىمىلىرى، «ئۇخلىغىنا تۇسۇنۇم» قاتارلىق مەسەللىرى بار بولۇپ، ئۆمرىدە «ئالتۇن پالما مۇكاپاتى» (Altın Palmiye Ödülleri) قاتارلىق بىگىرمىگە يېقىن مۇكاپاتقا ئېرىشكەن.

قاتلىتى. بۆرلەر بۇ قىيىن ئەھۋالدىن قۇتۇلۇش ئۈچۈن ئۆز ئىچىدە ناھايىتى چوڭ بىر قۇرۇلتاي ئاچتى. بۇ قۇرۇلتايدا «قانداق قىلغاندا بۇ ئېغىر ئەھۋالدىن قۇتۇلالايمىز؟» دېگەن تېمىدا پىكىرلەشتى، مۇزاكىرە قىلدى. ئاخىرى ئۆزىنىڭ ئەڭ ئەقىللىك دانىشمىنىڭ قېشىغا بېرىپ ئەھۋالنى چۈشەندۈردى. قېرى دانىشمەن بۆرە بۆرلەرنىڭ قۇرۇلتىيىغا كېلىپ

شۇنداق دېدى:

— ناھايىتى ھۆرمەتلىك بۆرە قېرىنداشلىرىم!
شىر، يولۋاس، ئېيىق قاتارلىق يىرتقۇچ ھايۋانلار

بىر زامانلاردا بۆرلەرنىڭ ئوۋ ئوۋلايدىغان يېرى قالغان ئىدى. چۈنكى ھايۋانلارنىڭ پادىشاھلىرى ھېسابلىنىدىغان شىر، يولۋاس، ئېيىق قاتارلىق كۈچلۈك ۋە يىرتقۇچ ھايۋانلار دۇنيادىكى ئوۋ ئوۋلايدىغان زېمىنلارنى ئۆز ئىچىدە بۆلۈشۈۋالغان ئىدى. بۆرلەرگە بولسا ئوۋ ئوۋلايدىغان زېمىن قويىمىغان ئىدى. بۆرلەرمۇ ئوۋ ئوۋلايدىغان يىرتقۇچ ھايۋانلاردىن بولسىمۇ، شىر، يولۋاس ۋە ئېيىقلاردەك كۈچلۈك ئەمەس ئىدى. شۇڭا ئۇلارنىڭ تېرىتورىيەسىگە كىرەلمەيتتى، ئۇ زېمىنلاردا ئوۋ ئوۋلىيالمايتتى. بۇ سەۋەبتىن ھايات كەچۈرۈشتە قىيىنلارنى ھەتتا بەزىدە ئاچ

توپلىشىمىز كېرەك .

باشقا دانىشمەن بىر بۆرۈمۇ:

— ناھايىتى توغرا پىكىر، بارلىق جانلىقلارغا ئوخشاش قويلارمۇ بىر خەتەرگە دۇچ كەلگەندە بىر يەرگە كېلىپ يىغىلىشىدۇ. بۇنىڭ ئۈچۈن بىز يالغاندىن بىر تەھدىت ئويدۇرۇپ چىقىشىمىز كېرەك. قويلارنى ئۆزىنىڭ خەتەرلىك ئەھۋالدا ئىكەنلىكىگە ئىشەندۈرۈشىمىز كېرەك. مىسال قىلىپ ئېيتسام، بۇ خەتەر گالاپىنتوپ (Galapintop) بولۇشى مۇمكىن، — دېدى. بۇنى ئاڭلىغان بۆرلەر گالاپىنتوپنىڭ قانداق خەتەر ئىكەنلىكىنى سوراشتى. ئۇ دانىشمەن بۆرە:

— بۇنداق بىر نەرسە يوق، ئويدۇرۇپ چىقىرىلغان، — دېدى. ھەقىقەتەن يالغان، ئويدۇرغان نەرسىنىڭ خەتىرى بار بولغان خەتەردىنمۇ بەكرەك قورقۇنچلۇق بىلىنىدۇ. چۈنكى بار بولغان بىر نەرسە ئاز ياكى كۆپ كىشىلەر تەرىپىدىن بىلىنىدۇ. ئەمما بولمىغان بىر نەرسىنى ھەرگىز بىلگىلى بولمايدۇ.

دانىشمەن بۆرەنىڭ پىكىرىچە، بۆرلەر قويلارغا گالاپىنتوپ خەتەرگە دۇچ كەلگەنلىكىنى ئېيتىپ، بۆرلەرنىڭ بۇ دەھشەتلىك خەتەرگە قارشى ھەرقانداق ۋاقىتتا ۋە ھەرقانداق جايدا قويلارغا ياردەم بېرىدىغانلىقىنى ئېلان قىلاتتى.

بۇ تەكلىپ ھەممە دانىشمەنلەرنىڭ بىردەك تەستىقىدىن ئۆتتى. كېيىن باشقا بىر دانىشمەن بۆرە شۇنداق دېدى:

— قويلارنى بىرلەشتۈرۈپ، بىر يەرگە يىغىش ئۈچۈن، ناھايىتى چوڭ بىر خەتەرنىڭ يېتىپ كېلىۋاتقانلىقىنى ئېيتىپ، قويلارنى ئالداش بەكمۇ جايىدا بىر ئىش، ئەمما يېتەرلىك ئەمەس. بۇنىڭدىن باشقا ئۇلارنى ناھايىتى چوڭ نىشان ۋە غايىسى بولغان بىر دۆلەتكە ئىشەندۈرۈش لازىم. بۇ دۆلەت قۇرۇش پىلانى بولسا ھېچقاچان ئەمەلگە ئاشمايدىغان ئۇزاق بىر خىيال، تاتلىق بىر چۈش بولۇشى كېرەك.

بۆرلەر بۇ دانىشمەندىن سوراشتى:

— ئۇ قويلارنى قانداق بىر دۆلەتنىڭ خىيالىنى سۆزلەپ ئىشەندۈرەلەيمىز؟ قانداق قىلىپ قويلارنى دۆلەت قۇرۇش خىيالىنىڭ ئارقىسىدىن توپ-توپ بولۇپ ماڭدۇرالايمىز؟

دانىشمەن بۆرە بۇ سوئالغا مۇنداق دەپ جاۋاب بەردى:

ئىشغالچىلاردۇر. بۇ كۈچلۈك ئىشغالچى كۈچلەر دۇنيادىكى ئەڭ ياخشى ياشىغىلى بولىدىغان، مۇنبەت زېمىنلارنى ئۆزىگە بۆلۈۋالدى، ئىشغال قىلىۋالدى. بىز بۆرلەرگە زېمىن قويمىدى. بىزمۇ ئاشۇنداق مۇنبەت زېمىنغا ئىگە بولۇشنى ئۈمىد قىلىمىز. ئەمما ئۇلار بىزگە ياشاشقا مۇۋاپىق زېمىن قويمىدى. ئەسلىدە بىز بۆرلەرمۇ يېرتقۇچ، كۈچلۈك، ئۇنىڭ ئۈستىگە ئەقىللىك ھايۋانلارمىز.

دانىشمەن قېرى بۆرە سۆزلەپ بۇ يەرگە كەلگەندە بىر ئاز توختىدى. يۆتلىپ ئاۋازىنى تەڭشەۋالغاندىن كېيىن شۇنداق تەكلىپ بەردى:

— قىممەتلىك بۆرە قېرىنداشلىرىم، سۆيۈملۈك تۇرداشلىرىم! ھەممىڭلارنىڭ بىرلىكتە «بۆرلەر ھەممىدىن ئۈستۈندۇر!» دەپ توۋلىشىڭلارنى تەلەپ قىلىمەن.

بۇ تەكلىپ قۇرۇلتايدىكى بۆرلەرنىڭ كۆڭلىگە ياقىتى. يالغۇز ئۇ كۈنىلا ئەمەس، كېيىن ھەر ۋاقىت ۋە ھەرقانداق يەردە ھەممىسى بىر ئېغىزدىن توختىماي ۋارقىراشقا باشلىدى:

— بۆرلەر، بۆرلەر ھەممىسىدىن ئۈستۈن!

— بۆرلەر، بۆرلەر ھەممىسىدىن ئۈستۈن!

— بۆرلەر، بۆرلەر ھەممىسىدىن ئۈستۈن!

بۇ سۆز بۆرلەر ئىچىدە بىر شوئار بولۇپ قالدى.

قېرى دانىشمەن بۆرە كېيىن سۆزىنى شۇنداق داۋام قىلدى:

— بىزنىڭمۇ ئىشغال قىلىۋالغان زېمىنىمىز بولۇشى كېرەك. بۇنىڭ ئۈچۈن تەكلىپمۇ مۇنداق:

قويلارنى ئالداپ، «بۈيۈك قوي ئىمپېرىيەسى» قۇرۇپ چىقىشقا ماقۇل قىلايلى. قويلار بۈيۈك قوي ئىمپېرىيەسى قۇرۇپ چىقىش ئۈچۈن بىر يەرگە يىغىلغاندا، ئۇ زېمىننىڭ ئەتراپىنى چۆرىدەپ، ئۇلارنى مۇھاسىرىگە ئالىمىز. قورسىقىمىز ئاچقان ۋاقىتلاردا ئۇلاردىن تويغۇچە يەيمىز.

بۇ تەكلىپ بۆرلەر قۇرۇلتىيىدا تەستىقتىن ئۆتتى. شۇنىڭدىن كېيىن بۇ پىكىرنى ئەمەلگە ئاشۇرۇش ئۈچۈن بۆرە دانىشمەنلەردىن بىر ھەيئەت ھازىرلاندى. بۇ ھەيئەتتە ئۇ تەكلىپنىڭ قانداق قىلىپ ئەمەلگە ئاشۇرۇلۇشى كېرەكلىكى توغرىلىق مۇزاكىرىلەر ئۆتكۈزۈلدى. بىر دانىشمەن بۆرە شۇنداق دېدى:

— ھەممىدىن بۇرۇن ئۇلارنى خالىغان ۋاقىتتا خاتىرجەم يېيەلىشىمىز ئۈچۈن، ئۇلارنى بىر يەرگە

بۆرلەر ئۇ ئالىملىرىدىن باشقا قويلارنىڭ ئارىسىغا ئۆزىنىڭ ئىشپىيونلىرىنىمۇ ئەۋەتىشكە باشلىغان ئىدى. بۇ ئىشپىيونلار قوي تېرىسىگە ئورنىتىلغان بۆرلەر ئىدى. بەكمۇ ياخشى تەربىيەلەنگەنلىكى ئۈچۈن خۇددى قويلارغا ئوخشاش مەرىپەلەيتتى. قويلار بۇ ئىشپىيونلارنى ئۆزلىرىگە ئوخشاش قوي ھېسابلاشتى. بۇ جاسۇسلار ھەر بىر سۆزىنى: «بىز ھەرقانداق ۋاقىتتىكىدىنمۇ بەكرەك ئىتتىپاقلىققا، بىرلىك ۋە باراۋەرلىككە ئېھتىياجلىق بولغان بۇ يىللاردا» دەپ باشلاپ، قويلارنى بىر يەرگە توپلىنىشقا چاقىراتتى.

قويلارنىڭ ئىچىدە كېڭەيگەن بۈيۈك قوي دۆلىتى قۇرۇش پىكرى بىر قوي توپىدىن يەنە بىر قوي توپىغا تېزلىك بىلەن تارقىلىشقا باشلىدى. بارلىق قوي توپىدىكى قويلار باشقا قويلارنى دۈشمەنلىرى گالاپىنتوپقا قارشى بىرلىشىشكە چاقىرىق قىلىشاتتى ۋە چەكسىز كەتكەن چىمەنلەرنى، يايلاقلارنى، مۇنبەت زېمىننى ئۆز قوينىغا ئالغان ئۇ بۈيۈك قوي ئىمپېرىيەسىنىڭ خىيالىنى قىلىشاتتى. خىيالدا بارلىق قوي توپلىرى ئۇ زېمىنگە ئېقىپ كېلىشەتتى ۋە ئۆزلىرىگە قارشى دۈشمەن بولغان گالاپىنتوپلارنى يوق قىلىشاتتى.

بارلىق قويلارنى بۆرلەرنىڭ بۇ ئويدۇرما ھېكايىسىگە ئىشىنىدىغان دۆتلەر دېيىش خاتا بولۇپ، ئۇلارنىڭ ئىچىدە ئەقىللىك قويلارمۇ بار ئىدى. بۇلار گالاپىنتوپ دەپ بىر دۈشمەننىڭ يوق ئىكەنلىكىنى، بۇ دۈشمەن تەھدىتىنى بۆرلەرنىڭ ئويدۇرۇپ چىقارغانلىقىنى، مەقسەتلىرىنىڭ بولسا مۇشۇنداق ئويدۇرما دۈشمەن ياساپ چىقىپ، ھەقىقىي دۈشمەننىڭ ئۆزلىرى ئىكەنلىكىنى يوشۇرۇش ئىكەنلىكىنى سۆزلەش ئارقىلىق قانداشلىرىنى ئاگاھلاندۇرماقچى بولۇشتى. ئۇلار بۇنىڭلىق بىلەنلا توختاپ قالمىدى. بۈيۈك قويلار ئىمپېرىيەسىنىڭ قۇرۇق خىيالدىن ئىبارەت ئىكەنلىكىنىمۇ ئېيتىشتى. ئۇ خىيالى ئىمپېرىيەدە چەكسىز كەتكەن چىمەنزارلىق، بېپايان يايلاق ۋە كەڭرى زېمىننىڭ چۈشنى كۆرۈپ يۈرۈۋەرسە، پوستىدىنمۇ ئايرىلىپ قالىدىغانلىقىنى، ئاچ بۆرلەرگە يەم بولىدىغانلىقىنىمۇ چۈشەندۈردى. ئەمما يىراقنى كۆرەلەيدىغان بۇ ئەقىللىك قويلارنىڭ بۇنداق ئۇرۇنۇشلىرى ھېچقانداق كارغا كەلمىدى. چۈنكى دۈشمەن گالاپىنتوپقا قارشى بىرلىشىش، بىر يەردە بولۇش، توپلىنىش، بۈيۈك قوي دۆلىتىنى قۇرۇپ چىقىش خىيالى دولقۇنى ئەۋج ئالغان ئىدى. ئەكسىچە چۈشەنگەنلەرگە بولسا خائىن ۋە قويلارنىڭ دۈشمىنى نەزىرىدە قارىشاتتى.

— بىز ئۇ قويلارغا بۈيۈك قوي ئىمپېرىيەسى قۇرۇش كېرەكلىكىنى ئېيتىمىز. بۇ دۆلەتنىڭ ئىسمى «قويچىلىق دۆلىتى» بولىدۇ.

شۇنداق قىلىپ بىر توپ بۆرلەرنىڭ مۇزاكىرىسىدە چىقىرىلغان قاراردىن كېيىن، بۇ پىلاننىڭ ئەمەلىي ئىجرا قىلىنىشى باشلاندى. بۆرلەر قويلارنىڭ ئارىسىدىكى ئەڭ مەنپەئەتپەرەسلەرنى، ئەڭ پىخسىقلارنى ۋە ئەڭ دۆتلىرىنى تېپىشتى، ئۇلارنى ئۆزلىرىگە يانداش قىلىشتى. بۆرلەر بۆرە تەرەپدارى بولغان قويلارغا ئارقا ئىشىك قىلىپ، ئەڭ ياخشى يايلاقلارنى، كەڭرى كەتكەن زېمىنلارنى ۋەدە قىلدى. شۇنىڭ بىلەن قويلارنىڭ ئارىسىدا «قويچىلىق» ئېقىمى شەكىللىنىشكە باشلىدى. قويچىلىق ئېقىمىنىڭ كىتابلىرى يېزىلىشقا باشلىدى. ئۇ كىتابتا شۇنداق نەرسىلەر يېزىلغان ئىدى:

— بىز قويلار باشقا بارلىق ھايۋانلاردىن ئۈستۈنمىز. شىرنىڭ، يولۋاسنىڭ تۈكلەردىن يىپ ئېگىرىشكە بولمايدۇ، ئەمما بىزنىڭ يۇڭلىرىمىزدا يىپ ئېگىرگىلى بولىدۇ. ھەتتا بىزنىڭ مايماقلىرىمىزۇ پايدىلىقتۇر، ئوغۇت بولۇپ ئىشلەتكىلى بولىدۇ. ئەمما شىر، يولۋاسلارنىڭ نىجاسەتلىرى بۇ گۈزەل دۇنيانىڭ مۇھىتىنى بۇلغاشتىن باشقا نېمە ئىشقا يارايدۇ؟ بىز قويلار ھەممىدىن ئۈستۈنمىز. ئەھۋال شۇنداق ئىكەن، بىز بۈيۈك قوي دۆلىتى قۇرۇپ چىقىشىمىز كېرەك. بۇ بۈيۈك قوي ئىمپېرىيەسىنى قۇرۇپ چىقىش ئۈچۈن قويچىلىق دۆلىتى نامىدا بىرلىشىشىمىز كېرەك، دۈشمەنلىرىمىزگە قارشى بىرلىشىشىمىز كېرەك. يوقالسۇن گالاپىنتوپ! بۈيۈك قوي ئىمپېرىيەسى قۇرىمىز! بارلىق ئورمانلار، كەڭرى كەتكەن زېمىنلار، كۆز يەتكۈسىز چىمەنلەر بىز قويلارغا مەنسۇپ بولىدۇ. گالاپىنتوپنىڭ بېشىنى يەنجىمىز!

بۆرلەر مۇشۇ خىل كۆز قاراشتىكى قويلارنى قوللاپ، ياردەم قىلاتتى. بۇ خىل ياردەم ۋە قوللاش ئالدىدا بەزى قويلار شۇنداق ئويلاشقا باشلىغان ئىدى: «بىز بۆرلەرنى خاتا چۈشىنىۋاپتۇق. ئەسلىدە بۆرلەر بەكمۇ ياردەمسۆيەر ھايۋانلار ئىكەن. بۆرلەر بىزنىڭ دوستلىرىمىزدۇر.»

بۆرلەر ناھايىتى تەجرىبىلىك، سۆز قىلىشقا تولمۇ ئۇستا، ناھايىتى ئەقىللىك ۋە

تەشكىلاتچى بولغانلىقى ئۈچۈن، قويلارغا تەتقىقاتچىلارنى، ئالىملارنى ئەۋەتەتتى. بۇ بۆرە ئالىملار قويلارنى ماختىشاتتى، ۋەز-نەسەھەت قىلىشاتتى ۋە يول كۆرسىتىشەتتى.

توپلانغان قويلارنىڭ ئەتراپىنى چۆرىدەپ، ئۇلارنى مۇھاسىرىگە ئېلىپ بولغان ئىدى. ئەمدىلىكتە بولسا بۇرۇلەر قويلارنى ناھايىتى ئاسانلا بوغۇپ ئۆلتۈرۈپ، خالىغانچە يېيەلەيتتى. چۈنكى بۇ قويلارنىڭ نە پادىچىسى، نە ئۇلارنى قوغدايدىغان ئىتلىرى يوق ئىدى. قويلار ھەقىقىي خەتەرنىڭ نەدىن كېلىدىغانلىقىنى، ھەقىقىي دۈشمەننىڭ كىم ئىكەنلىكىنى، قانداق بولۇپ ئالداغانلىقىنى بىلىشتى. ئەمما ئۇلار كېچىككەن ئىدى. قويلارنىڭ دۆتلۈكى سەۋەبىدىن ئەمدىلىكتە بۇرۇلەر ئىگمۇ ياشىيالغۇدەك بىر يېرى، ئىشغال قىلىنغان بىر زېمىنى بولغان ئىدى.

«بۇ يالغانچىلارغا ئىشەنمەڭ! بۇ تۇزاققا چۈشمەڭ!» دەپ ئۆز قېرىنداشلىرىنى قاتتىق ئاگاھلاندۇرغان نى، نى ئەقىللىك قويلار ئۇيەر-بۇيەرلەردە ئۆزلىرىنى دالدىغا ئېلىپ، يوشۇرۇنۇشقا مەجبۇر بولغان ئىدى. ئۇلار قويلارنىڭ نەسلىنى يېڭىدىن يېتىشتۈرۈپ چىقىشتى. ئەگەر ئۇلار بولمىغان بولسا ئىدى، بارلىق قويلارنىڭ نەسلى قۇرۇپ كەتكەن بولاتتى.

قويلارنىڭ تارىخىدا بولۇپ ئۆتكەن بۇ ۋەقەلەر تارىخ كىتابلىرىدا يېزىقلىق بولسىمۇ، بۇرۇلەرنىڭ بۇ ئالدامچىلىق ئويۇنى دۇنيادا يەنىلا داۋام قىلماقتا. چۈنكى دۇنيادا بۈگۈنكى كۈندىمۇ قويلارنىڭ ئىچىدە بولسۇن ياكى باشقا مەخلۇقاتلارنىڭ ئىچىدە بولسۇن، تولىمۇ ئەپسۇسكى، شەخسىيەتچىلەر، نەپسانىيەتچىلەر، دۆتلەر ۋە پەسەندىلەر ھازىرمۇ بار.

تۈركچىدىن تەرجىمە قىلغۇچى: مەمەتتۇرسۇن ئۇيغۇر (تۈركىيە)

غېربلىق

زېلىمخان ياقۇپ (ئەزەربەيجان)

قىيالىق، بۇلاقلىق تېغىم ئۇ يەردە،
تامچىلاپ، قىيادىن ئېقىپ كەلگەنمەن.

ئۆزۈڭ بىل، ئۆزىڭگە بىلدۈرمە مېنى،
يېغلىتىپ-يېغلىتىپ، كۈلدۈرمە مېنى.
سەن ئاللاھ، غۇربەتتە ئۆلتۈرمە مېنى،
ۋەتەندە قەبرىمى قېزىپ كەلگەنمەن.

ئەزەربەيجاندىن تەرجىمە قىلغۇچى: نۇزۇگۈم قۇتلۇق (تۈركىيە)

بۈيۈك قوي دۆلتىدىكى يايلاقلار، بوستانلىقلار، زېمىنلار كۆز يەتكۈسىز چىمەنلەر قىشنىڭ سوغۇق كۈنلىرى قار ئاستىدا قالسىمۇ، قۇرۇپ قالماستىن، يېشىللىق ئىچىدە تۇرۇشاتتى. ئۇ يەر بىر جەننەت ئىدى، قويلارنىڭ جەننىتى ئىدى.

يېڭى قوي دۆلتىنى قۇرۇپ چىقىش خىزمىتى كۈندىن-كۈنگە تېزلىشىپ كەتتى. دۈشمەن گالاپىنتوپنى يېڭىش ئۈچۈن قويلاردىن ھەربىي قوشۇن تەييارلاندى. ئەمدىلىكتە بولسا قويلار بۇرۇنقىدەك ياشىمايتتى. ئۆزلىرىنى بۆرە دەپ ئويلاپ، بۆرىدەك ياشايتتى. بۇرۇنقى ۋاقىتتىكىدەك مەرىمەي، بۆرىدەك ھۇۋلاشنى ئارزۇ قىلىشاتتى.

بۇ خىزمەتلەردىن كېيىن ئۇ تارىخىي كۈن يېتىپ كەلدى. خەۋەرلەر توپتىن توپقا يېتىپ باردى ۋە ھەممە جايدىكى قوي پادىلىرى دۈشمەننى گالاپىنتوپنى يوقىتىش ۋە قويلارنىڭ يېڭى دۆلتىنى قۇرۇپ چىقىش ئۈچۈن ھەرىكەتكە ئۆتۈشتى. بۇ جەريان بەكمۇ جاپالىق ئۆتتى. بارلىق قويلار ئۆزلىرىگە بۆرە ئالىملار كۆرسىتىپ بەرگەن ئۇزۇن ۋە ناھايىتى كەڭرى بىر زېمىنغا يىغىلىشتى. ئۇلار بۇ يەردە ھەممىسى بىر ئېغىزدىن ۋاقىرىشاتتى:

— يوقالسۇن گالاپىنتوپ!

— بىز ھەرقانداق ۋاقىتتىكىدىنمۇ بەكرەك بىرلىك ۋە باراۋەرلىككە موھتاج بولغان مۇشۇنداق بىر كۈندە قويلارنىڭ يېڭى بۈيۈك دۆلتىنى قۇرۇپ چىقىمىز!

بۇ ۋاقىتتا بارلىق ئاچ بۇرۇلەر ئۇ زېمىنغا

ئىككى شېئىر

(شېئىر)

ئىلزابىت باررىت بروۋنىڭ (ئەنگلىيە)

ئىلزابىت باررىت بروۋنىڭ (1806 — 1861) ئەنگلىيەنىڭ ئىكتورىيە دەۋرىدىكى شائىرى، ھاياتلىقىدا ئەنگلىيە ۋە ئامېرىكىدا داڭق چىقارغان. ئىلزابىت 12 بالىنىڭ ئەڭ چوڭى بولۇپ، 11 يېشىدا شېئىر يېزىشقا باشلىغان. ئانىسى ئۇنىڭ شېئىرلىرىنى توپلىغان، بۇ توپلام ھازىر ئۆسمۈر شائىرلارنىڭ شېئىرلار توپلىمى ئىچىدىكى ئەڭ چوڭ توپلاملارنىڭ بىرى ھېسابلىنىدۇ. ئىلزابىت 15 يېشىدا كېسەل بولۇپ، ھاياتىنىڭ ئاخىرىغىچە باش ۋە ئومۇرتقا ئاغرىقىنىڭ ئازابىنى تارتقان. 1844 - يىلى «شېئىرلار» ناملىق توپلىمى بىلەن يازغۇچى روبىرت بروۋنىڭ دىققىتىنى تارتقان. 1945 - يىلى ئىككىيلەن توي قىلىپ ئىتالىيەگە كۆچۈپ كەتكەن. 1861 - يىلى ئىلزابىت ئىتالىيەنىڭ فىلورىنس شەھىرىدە ۋاپات بولغاندىن كېيىن، يولدىشى روبىرت بروۋنىڭ ئۇنىڭ ئاخىرقى شېئىرلار توپلىمىنى نەشر قىلدۇرغان. ئىلزابىتنىڭ ۋەكىل خاراكتېرىلىك ئەسەرلىرىدىن «قانداق سۆيىمەن سېنى؟» ناملىق شېئىرى ۋە «ئاۋرى لەي» ناملىق ئىپىك رومانى بار.

دۇنيادىكى ئەڭ ياخشى نەرسە

نېمىدۇر دۇنيادىكى ئەڭ ياخشى نەرسە؟
 باھاردا شەبنەم كۆرگەن ياز ئەتىرگۈلى،
 يامغۇرسىز كەلگەن تاتلىق جەنۇب شامىلى.
 دوستىغا قارا ساناپ يۈرمىگەن چىنلىق،
 كېتىشكە ئالدىراپ يەڭ تۈرمىگەن ھۇزۇر.
 پەردازدىن ئۆتمىگەن ساپ گۈزەللىكتۇر ئۇ،
 ئاددىيلىق ئىچىدە تىك تۇرغانچە غۇرۇر.
 نۇردۇر ئۇ كۆزلىرىڭنى قىستۇرمايدىغان،
 ئەسلىش ئۇ ھەسرەتلەردىن يېگۈزمەيدىغان.
 ئۇ ياخشى كۆرگىنىڭدۇر ھەم كۆرۈلگىنىڭ.
 نېمىدۇر دۇنيادىكى ئەڭ ياخشى نەرسە؟
 شۇلارنىڭ ئىچىدىنلا ئىزلە مېنىڭچە.

قانداق سۆيىمەن سېنى؟ (43 - سونېت)

قانداق سۆيىمەن سېنى؟ ساناپ بېرەيچۇ قېنى:
 روھىم يەتكەن چوڭقۇرلۇق، كەڭلىك، ئېگىزلىككىچە
 سۆيىمەن سېنى كۆزدىن يىراق تۇيۇلغىنىدا
 غايىۋى شەپقەت ۋە ئەڭ ئاخىرقى بارلىققىچە.
 سۆيىمەن سېنى قۇياش نۇرى، شام يورۇقىدا
 ھەربىر كۈنۈمدىكى ئەڭ جىمجىت يارلىققىچە.
 سۆيىمەن ئازادە، ھەققىمىز دەپ ئېلىشقاندەك،
 سۆيىمەن پاكىزە، ماختاشلاردىن يېلىققاندەك.
 سۆيىمەن سېنى كونا پىغانلىرىمغا بەرگەن
 قايناق ئىشقىم، بالىلىقتىكى ئەقىدەم بىلەن.
 سۆيىمەن يوقاتقان قەھرىمانلىرىم يېنىدا
 چۈشۈرۈپ قويغاندەك قىلغان پارچە سۆيگۈم بىلەن.
 سۆيىمەن ئۆمرۈمنىڭ نەپەس، كۈلكە، ياشلىرىدا،
 خالىسا تەڭرى سۆيىدۈرەر بەكرەك ئۆلۈم دېگەن.

ئىنگىلىزچىدىن تەرجىمە قىلغۇچى: خەندان (تۈركىيە)

بىر شېئىر

ۋىليام سادىقوۋ (رۇسىيە، ئۇيغۇر)

چارچىدىم كۈرەشتىن، ئەمەس بۇ يالغان،
 مۈمكىنبا ئۆلۈرمەن - تەلپىم بولسا.
 بۇ شېئىر گۇۋاھچى بولغۇسى ھامان،
 ئازابلار ئىلكىدىن كۆڭۈل قۇتۇلسا.

راست، يازغان شېئىرىم نازۇك ئېدى بەك،
 ھە، ھازىر ھېچ كىمگە كېرىكى يوقمىش...
 ھەقىقەت - يۈرەككە سالغان پىچاقتەك،
 ناھەقلىق ھەر جايدا كۈندىلىك بىر ئىش...
 ناھەقلىق پايدىمۇ، قولايلىقمۇ يە؟
 مەنغۇ ھېچ بىرسىگە بولمىدىم دۈشمەن.

يامانلىق تىلىمەي ئۆتتۈم ئادەمگە،
 بىراۋنىڭ ئىشىغا ئارىلاشماي مەن.
 ياشاشقا كاشىلا قىلمىسا ماڭا،
 ئىزگۈلۈك ياراتسام ئەۋلادلار ئۈچۈن.
 ھەممىگە ھاجىتىم بولسا ئۇ چاغدا،
 نېمىشقا يوللىرىم توساقتىن، نېچۈن؟
 دېمەك مەن، بىر ئەخمەق بولۇپ چىقىمىدىم،
 دەل شۇنداق غەلىتە بىز خەلق ھازىر.
 كەچۈرگىن ھەق ئۈچۈن، سەن مېنىڭ ئىنىم،
 ماڭا بۇ يۈكنى كۈتۈرۈش ئېغىر...

رۇسچىدىن تەرجىمە قىلغۇچى: ۋ. مولوتوۋ (ئۇيغۇر، قازاقىستان)

ئىككى شېئىر

چولپان (ئۆزبېكىستان)

داڭلىق ئۆزبېك يازغۇچى ۋە شائىر ئابدۇلھامىد سۇلايمان ئوغلى چولپان، 1897 - يىلى ئەنجاندا، مەرىپەتۋەر بىر سودىگەر ئائىلىدە تۇغۇلغان. دادىسى چولپاننى تەربىيەلەش ئۈچۈن ئەنجان ۋە تاشكەنتتىكى مەدرىسەلەردە ئوقۇتقان. ئەرەبچە ۋە پارسچىنى پىششىق بىلگەن چولپان، ئەرەب ۋە پارس داڭلىق يازغۇچى، شائىرلارنىڭ ئەسەرلىرى بىلەن تونۇشقان. كېيىنكى كۈنلەردە رۇس ۋە ئىنگلىز تىلىنى ئۆگەنگەن بولۇپ غەرب ۋە شەرق كۈلتۈرى بىلەن مۇناسىۋەتلىك ماتېرىياللارنى ئەسلى مەنبەسىدىن ئوقۇپ پايدىلانغان. شۇنداقلا تۈركىيە تۈركچىسىنىمۇ ئۆگىنىپ تۈرك ئەدەبىياتىنى يېقىندىن تەقىب قىلغان.

تۈرك جەدىدچىلىكىنىڭ باشلامچىسى ئىسمائىل گاسپىرال، ئۈبەيداللاھ سالىتى، مۇنەۋۋەر كائارى، ئابدۇللاھ ئەلۋانى قاتارلىق تۈركىستان دۇنياسى جەدىدچىلىرىنىڭ پىكىرلىرىنى قوللاپ قۇۋۋەتلىگەن. چولپاننىڭ ئىجادىيەتلىرىدە ئابدۇراۋۇف فىتىرات، ھاكىمزا دە نىيازى، ئابدۇللاھ قادىرى قاتارلىق تەرەققىيات پەرۋەر يازغۇچىلارنىڭ تەسىرى كۆپ بولغان.

يازغان ئەسەرلىرىدە، مىللەتچىلىكنى تەشۋىق قىلىش، سوۋېت ئىتتىپاقى سىياسىتىگە قارشى تۇرۇش قاتارلىق جىنايەتلەر بىلەن قارىلىنىپ، 1937 - يىلى 7 - ئاينىڭ 4 - كۈنى قولغا ئېلىنىپ، 1938 - يىلى 10 - ئاينىڭ 4 - كۈنى تاشكەنتتە مەخپىي ئۆلتۈرۈلگەن. ئۇرۇق تۇغقانلىرىغا 1962 - يىلىغىچە ھېچ قانداق خەۋەر بېرىلمىگەن.

چولپان قىسقىغىنا ھاياتىدا «ئويغىنىش»، «بۇلاقلار»، تاڭ سىرلىرى»، «قوشاقلرىم»، «ساز» قاتارلىق شېئىرلار توپلىمى (بۇ ئەسەرلەرنىڭ ھەممىسى ئەرەب ئېلىپبەسى بىلەن يېزىلغان)، 11 سەھنە ئەسىرى، 6 ھېكايىلەر توپلىمى (كۆپىنچىسى ھايات ۋاقتىدا نەشر قىلىنمىغان)، 5 تەرەسسىرى ۋە نۇرغۇنلىغان ماقالىلەرنى يازغان.

باھار ۋە مەن

باھار كەلدى، لېكىن ئۇنىڭ دەۋرىدە،
كېتىپ قالدى، باھارلارنىڭ سۇلتانى.
ئۈمىد ئۈندى، رەقىبىمنىڭ باغرىدا،
ئارتىپ كەتتى كەلگۈسىگە ئىمانى.

باھار چىغى، رەقىبلىرىم كېتىدۇ،
لېكىن، مېنىڭ ھەسرەتم كەتمەيدۇ.
بۇ رەقىبلەر مېنى بىزار قىلىدۇ،
پىغانلىرىم سۇلتانىمغا يەتمەيدۇ!...

بەھار ۋە مېن:

بەھار كېلدى... لېكىن، ئۇنىڭ دەۋرىدە.
كېتىپ قالدى، بەھارلەرنىڭ سۇلتانى.
ئۈمىد ئۈندى، رەقىبىمنىڭ باغرىدا،
ئارتىپ كېتىدى كېلگۈسىگە ئىمانى.

* * *

بەھار چاغى... رەقىبلىرىم كېتىرلەر،
لېكىن، مېنىم ھەسرەتلىرىم كېتمەيلەر.
بۇ رەقىبلىر مېنى مەلۇل ئېتەلەر،
پىغانلارم سۇلتانىمغا يېتمەيلەر!..

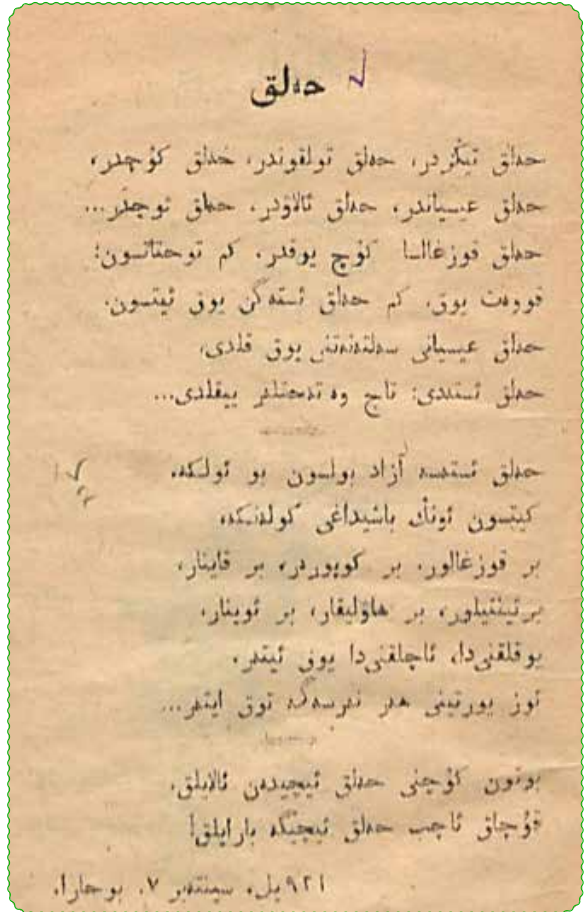
فوقان، 1924، مارت: 18.

خەلق

خەلق دېڭىزدۇر، خەلق دولقۇندۇر، خەلق كۈچتۇر.
خەلق ئىسياندۇر، خەلق يالقۇندۇر، خەلق ئۆچتۇر...
خەلق قوزغالسا كۈچ يوقتۇر، كىم توختاتسۇن،
قۇۋۋەت يوق كىم خەلق ئىستىكىنى يوق ئېيتسۇن،
خەلق ئىسيانى سەلتەنەتنى يوق قىلدى،
خەلق ئىستىدى، تاج ۋە تەختلەر يىقىلدى...

خەلق ئىستەسە ئازاد بولسۇن بۇ ئۆلكە،
كەتسۇن ئۇنىڭ بېشىدىكى كۆلەڭگە،
بىر قوزغىلار، بىر غەزەپلىنەر، بىر قاينار،
بىر ئىنتىلەر، بىر ھاياجانلىنار، بىر ئوينار،
يوقلىقنىمۇ، ئاچلىقنىمۇ يوقىتىدۇ،
ئۆز يۇرتىنى ھەر نەرسىگە توق قىلىدۇ

پۈتۈن كۈچنى خەلق ئىچىدىن ئالايلى،
قۇچاق ئېچىپ خەلق ئىچىگە بارايلى!

ئۆزبېكچىدىن ئۇيغۇرچىلاشتۇرغۇچى: مۇرات ئورخۇن (تۈركىيە)

ئاي كەبى

ئۇنىسى ئەلھاج (لېۋان)

1

كۆك كىيىم كەيمەيسەن
شائىرلار كۆزىدىكى كۆكنى كېيىسەن

2

ئاشۇ كۈنى توپان كەلدى ۋە ئولتۇردى. كېمە ئۆزىنى كۆتۈرگىدەك سۇ تاپالمىدى.
تاپالمىدى ئۆزىدىن توپاننى توسقىدەك بىرەرسىمىزنى!

3

مەن ئۆزۈمنىڭ، ئۆزىڭدۇر سۆيگىنىمۇ ھەم.
بىز بىرلەشكۈچى ئاي كەبى.

ئەرەبچىدىن تەرجىمە قىلغۇچى: ئەركان (تۈركىيە)

ئىككى شېئىر

ئېلزابېت .س . روناي (ۋېنگرىيە)

قەپەس

نېمە ئۈچۈن قەپەسلەنگەن قۇش
قېچىپ كەتمەيدۇ ئىشكى
ئېچىلغاندا؟

تاشقىرىدا توساقلار بار،
ئىچكىرىدىمۇ توساقلار بار
ئىچكىرىدىكى توساقلار كۈچلۈكرەك

ئىنگىلىزچىدىن تەرجىمە قىلغۇچى: پەرىدە ئەخەت (كانادا)

مايانىڭ ئۆمۈچۈك تۈرى

بىز ھەممىمىز كۆلەڭگە - قۇتا
پاغا - يەيدىغان
ھەسەن ھۈسەن - چۈشەيدىغان
چىرماشقان ھاشاراتلار
ئۆمۈچۈك تۈرىدا
مايانىڭ

جانان يايلاققا چىققاندا

ئاشق مۇرادى (تۈركىيە)

قانات بولسام تۇرناسىغا،
قارا قاشنىڭ سۈرمەسىگە،
پۆپۈك بولسام دوپپىسىغا،
يايرىم يايلاققا چىققاندا.

مۇرادى سەن نېمە دەرسىن،
بوشقا كۆڭۈل ئەيلەرسىن،
قېرى كۆڭۈل ياش ئەيلەرسىن،
جانان يايلاققا چىققاندا.

يارغا كەتكەن يول بولسا ئىدىم،
جانان يايلاققا چىققاندا.
ئىشكىدە قۇل بولسا ئىدىم،
يارىم يايلاققا چىققاندا.

قۇربانىم باغۋەنىگە،
قارا باشنىڭ كەمەنىگە،
كاۋال بولسام پادىچىغا،
جانان يايلاققا چىققاندا.

تۈركچىدىن تەرجىمە قىلغۇچى: نۇزۇگۈم قۇتلۇق (تۈركىيە)

شېئىرلار

ھەسرىتىڭدىن كىشەنلەر ئۇپراتتىم

ئەھمەد ئارىق (تۈركىيە)

سېنى، چۈشەندۈرەلسەم سېنى،
ياخشى بالىلارغا، قەھرىمانلارغا.
سېنى، چۈشەندۈرەلسەم سېنى
نومۇسىزغا، ھالدىن بىلمەس
ئاچچىق يالغانغا.

ئارقىمۇ-ئارقا قانچە زىمىستان،
بۆرە ئۇخلار، قۇش ئۇخلار، ئۇخلايتتى زىندان
سىرتتا سۇدەك ئاققان بىر دۇنيا...
بىر مەن ئۇخلىيالمىدىم،
قانچە لەيلى باھار
ھەسرىتىڭدىن كىشەنلەر ئۇپراتتىم.
چاچلىرىڭغا قان گۈللىرى تاقاي،
بىر ئۇ تەرەپكە،
بىر بۇ تەرەپكە...

سېنى، چاقىرىلسام سېنى،
تىگى يوق قۇدۇقلارغا،
ئاققان يۇلتۇزغا،
سەرەڭگە قالدۇقغا بارغانغا،
دېڭىزنىڭ ئەڭ قۇرۇق دولغۇنىغا
تاشلانغان بىر سەرەڭگە قالدۇقغا.

يوقاتتى تىلىسىمنى تۇنجى سۆيگۈلىرىڭ،
يوقاتتى سۆيۈشلەرنى،
پايدىسى يوق، تۇيۇقسىز چۈشكەن ئاخشامدىن،
بىر قەدەھ، بىر تاماكا، خىيالغا چۆمگەنگە،
سېنى، چۈشەندۈرەلسەم سېنى...
يوقلىقنىڭ، جەھەننەمنىڭ يەنە بىر ئىسمىدۇر
توڭلاۋاتىمەن، يۇمىغىن كۆزلىرىڭنى...

مەن ئەمەس ئىدىم

ئۆزۈمەر ئاساقى (تۈركىيە)

بىر كەچقۇرۇن دېرىزەڭدىن قاراۋاتتىڭ
ئاستا-ئاستا يوللارغا چۈشكەن قاراڭغۇلۇققا.
ماڭا ئوخشايدىغان بىرى ئۆتتى ئۆيۈڭ ئالدىدىن
قەلبىڭ تېز سوقۇشقا باشلىدى...
ئۇ ئۆتكەن مەن ئەمەس ئىدىم.

بىر كېچە، ياتىقىڭدا ئۇخلاۋاتتىڭ...
تويۇقسىز ئويغاندىڭ جىمجىت دۇنياغا.
بىر چۈشنىڭ پارچىسى ئىدى كۆزلىرىنى ئاچقان،
ۋە زۇلمەت ئىچىدە ئىدى ھۇجراڭ...
سېنى كۆرگەن مەن ئەمەس ئىدىم.

مەن بەك يىراقتا ئىدىم ئۇ چاغ،
كۆزلىرىڭ ئۇچراشتى ياشقا، سەۋەبىسىز ياشقا.
ئەمدى مېنى ئويلاشنى باشلىغاچقا
قۇيۇۋەتتىڭ ئۆزۈڭنى سۆيگۈ ئىچىدە ياشاشقا.
بۇنى بىلگەن مەن ئەمەس ئىدىم.

بىر كىتاب ئوقۇۋاتتىڭ چۆكۈپ...
ئىچىدە ئىنسانلار ئاشىق بۇلاتتى ياكى ئۆلەتتى.
ياش بىر ئادەمنى ئۆلتۈردى روماندا.
قورقۇڭ، ئۆكسۈپ يىغلاشقا باشلىدىڭ
ئۇ ئۆلگەن مەن ئەمەس ئىدىم.

ئۆلۈم ناخشىسى

ئورخان ۋەلى كانىك (تۈركىيە)

بىر ساھىلغا بارىدىغان كۈنلىرىمىز...
كۈنلەركى ئۇ چەكسىز ئىزتىراپ.
قالمايدۇ بۈگۈنكى كىسەل، خاراپ
يۈزلەردە بەختنىڭ زۇلمىتىدىن بىر ئىز.

پەيدا بۇلىدۇ روھنى تارتقان قۇتۇپ،
سۆيۈش قەدەر تاتلىق، ھەم ياشاش قەدەر
قىسقا بىر ئەسلىمنىڭ ئارقىسىدا باھار
دەل شۇ چاغ كىتەرەن ئۆمۈرنى ئۇنۇتۇپ.
ئاچىمىز نۇرلۇق ئىشىكلىرىنى،
بۈگۈن ۋەدە قىلىنغان جەننىتىمىزنىڭ.
ئەڭ گۈزەل، ئەڭ ئاخىرقى ۋە تىنىمىزنىڭ
تاپىمىز زەردىن ئەزىز بۇلىقنى.

كۈن چۈشەر بىز قارىغان ھەر بىر يۈزگە،
ۋە قىزلار قۇچىقىدا چىچەكلەر
ئەبەدىي باھارنى ئېلىپ كىلەر
بۇ يېڭىدىن باشلىغان ئۆمىرىمىزگە.

تۈركچىدىن تەرجىمە قىلغۇچى: ئالىمجان مەتقاسىم غەمناكى (تۈركىيە)

خۇشاللىققا مەرھەمەت

خەلپىن ستەينېر رايىسى (ئامېرىكا)

ھەركىم، ھەرىيەردە ئىزدەر خوشاللىق، بۇ بىر ھەقىقەت،
مەسى مۇشكۈلدۇر، مۇشكۈلات گويى، ئاڭا ئېرىشمەك.

مۇشكۈلدۇر چۈنكى، خىيالىمىزدا، خوشاللىق پەقەت،
مەۋجۇتتۇر نەردە بولسا يېتەرلىك بايلىق ۋە شوھرەت.

شۇڭا ئىزدەيمىز، ئۇنى تىنماستىن، ئويۇن بار يەردىن،
نام-ئاتاقلاردىن، پۇل-پۇچەكلەردىن، مال-دۇنيالاردىن.

خەۋەرسىزمىزكى، خوشاللىق ئەسلى، بىر روھى ھالەت،
كۆيۈمچان ھەركىم، يېتەلەيدىغان، بىر ئېسىل خىسلەت.

چۈنكى خوشاللىق بەرگەنلەر ئۆزى ھەم شاتلىق تاپار،
بېغىشلىغىنىڭ، چولپان بوپ تۈندە، ساڭا نۇر چاچار.

ئىنگىلىزچىدىن تەرجىمە قىلغۇچى: دىلدۇز تېلىمان (ئامېرىكا)
2019 - يىلى 24 - ئىيۇل

جىنايەت

گۈلنازا ئادىلىۋا (ئۆزبېكىستان)

سەن لېۋىمگە لەۋلىرىڭنى تەككۈزگەندە
خۇددى ئۆزۈمنى شاراب ئىچكەندەك سېزىمەن.
گەرچە شاراب تەمى بىردەملىك خوشاللىق ئاتا قىلىشىمۇ،
بۇ لەززەتنىڭ ئۇزۇن - قىسقىلىقىنى ھەم ئۆلچەپ ئولتۇرمايمەن.
ئەگەر سەن ماڭا خوشاللىق ھەدىيە قىلىمەن دېسەڭ،
بۇ ھاياجانلىق دەقىقىلەرنىڭ ۋاقتىنى ئۇزاققا سۈرگىن،
چۈنكى مېنىڭ مۇھەببىتىم ئوت، قەلب ھاياجىنىم دېڭىز،
بىراق مەن بۇ سېزىملىرىمنى ساڭا ۋاقتىدا بىلدۈرۈشتىن مەھرۇمەن....
بىلىمەن، بۇ مېنىڭ خاتالىقىم،
ئەگەر سەن خالىساڭ ئۇنى جىنايەت دەپ ئاتىغىن!

ئىنگىلىزچىدىن تەرجىمە قىلغۇچى: ئەزىز ئەيسا ئەلكۈن (ئەنگىلىيە)

ياردەم

(ھېكايە)

ئايشە بۇلۇت (تۈركىيە)

ئاكسىدىن قالغان بولسا كېرەك، ئۇپراپ كەتكەندى، دەپتىرنىڭ يېرىمىدا باشقا نەرسىلەر يېزىقلىق ئىدى.

تەنەپپۇس ئارىلىقىدا بالىلار ئەخمەتنى ئوربۇپلىپ ئۇنىڭدىن تۈرلۈك سوئاللارنى سوراقتى. ئەخمەتنىڭ بېشى تۆۋەنگە ئېگىلگەن، ھېچكىمنىڭ يۈزىگە قارىمايتتى. بەزى سوئاللارغا قىسقىغىنا جاۋاب بەرگەن بولسىمۇ بۇ جاۋابلار ساۋاقداشلىرىنى مەنۇن قىلالمايۋاتاتتى. ئەخمەتنىڭ كۆزلىرى مۆلدۈرلەپ ياشقا تولغاندا بولسا ئۇنىڭ يىغلاي دەپ قالغان ھالىغا قاراپ كۈلۈشتى. دەل شۇ ۋاقىتتا دەرسكە كىرىش قوڭغۇرىقى چېلىنىپ ئەخمەت بىردەملىك قۇتۇلغان بولدى. ھەممەيلەن ئۆز جايىغا كېلىپ ئولتۇردى، مۇئەللىم سىنىپقا كىرىپ يېڭى بىر دەرسنى باشلىدى.

يەنە بىر قېتىملىق تەنەپپۇسقا قوڭغۇراق چېلىنغاندا ئەخمەتنى جىددىيچىلىك قاپلىدى. ئانىسىنىڭ ئۇنى ئالغىلى كەلگەن ياكى كەلمىگەنلىكىنى ئۇ تېخى بىلمەيتتى. ئۇ ئانىسىنى ساقلانغاندا پاتىمە ئۇنى يالغۇز تاشلاپ قويىمىدى. بۇ ئارىلىقتا ئۇلار بىرئاز پاراڭلىشىپمۇ ئۆلگۈردى. ئەخمەت يېزىدىن يېڭى كەلگەندى، ئۇنىڭ ئىنىسى ئاغرىق بولۇپ، دادىسى بىر بىنادا مۇھاپىزەتچى ئىدى. ئانىسى ئىشلىمەيتتى، چۈنكى ئۇ ئاغرىق ئىنىسىنىڭ ھالىدىن خەۋەر ئالمىسا بولمايتتى. ئاكىسى تولۇق ئوتتۇرا مەكتەپتە ئوقۇيتتى، لېكىن ئۇلارنىڭ پۇلى بولمىغاچقا ناھايىتى تەسلىكتە

قەھرىتان قىشنىڭ بىر كۈنى سىنىپنىڭ ئىشىك قوڭغۇرىقى چېلىندى. خىجىلچان ۋە تارتىنچاق بىر ئايال ئوغلىنىڭ قولىنى تۇتقىنچە سىنىپقا كىرىپ، ئوغلىنى مۇئەللىمنىڭ ئالدىغا ئەكەلدى ۋە:

— مۇئەللىم، ئوغلۇم مۇشۇ يەردە ئوقۇيدىغان بوپتۇ، — دېدى.

ئۇ ئايالنىڭ كىيىملىرى باشقا بالىلارنىڭ ئانىلىرىنىڭ كىيىمىگە ئوخشىمايتتى، ئۇزۇن كۆيىنكى، كەشتە تىكىلگەن ياغلىقى كونا ئەمما پاكپاكىزە ئىدى. ئوغلىنىڭ بولسا كىيىملىرىنىڭ رەڭگى ئۆچۈپ كەتكەن، يەنە كېلىپ ئۇنىڭغا چوڭ كېلىپ قالغان ئىدى. سىنىپتىكى بالىلار ئاللىقاچان دەرسنى ئۇنتۇپ بۇ كەلگەنلەرنىڭ ئۈستى - بېشىنى كۆزىتىشكە باشلىغانىدى. ھېلىقى ئايال مۇئەللىم بىلەن پاراڭلاشقاندىن كېيىن ئوغلىنى سۆيۈپ قويدى ۋە ئۇنىڭ قۇلىقىغا بىر نېمىلەرنى دەپ پىچىرلىغاندىن كېيىن سىنىپتىن چىقىپ كەتتى.

بەزى ئوقۇغۇچىلار ئەخمەت ئىسىملىك بۇ يېڭى ساۋاقداشى بىلەن بىر پارتىدا ئولتۇرۇشنى خالىمىدى. لېكىن پاتىمە مۇئەللىمدىن قايتا - قايتا تەلەپ قىلىپ ئۇنى يېنىدا ئولتۇرغۇزدى. مۇئەللىم دەرسنى قالغان يەردىن داۋاملاشتۇردى. ئەمما پاتىمەنىڭ دىققىتى دەرس تە ئەمەس بەلكى ئەخمەتنىڭ سومكىسى، دەپتىرى، قەلىمى ۋە ئاياغلىرىدا ئىدى. ئۇنىڭ بۇ نەرسىلىرى بەلكى

ئوقۇۋاتاتتى. شۇڭا ئەخمەتمۇ ئاكىسىنىڭ كونا دەپنەلىرىنى، كىيىملىرىنى، سومكىلىرىنى ئىشلىتىۋاتاتتى. ئۇ ناھايىتى خىجىلچان ۋە تارتىنچاق ئىدى. بىر ئازدىن كېيىن ئەخمەتنىڭ ئانىسى كەلدى، پاتىمەنىڭ بېشىنى سىلاپ، ئوغلىنىڭ قولىنى تۇتقىنىچە تېز-تېز قەدەم ئېلىپ يۈرۈپ كەتتى.

بۇ خىجىلچان يېزىلىق بالا پاتىمەگە بەكمۇ تەسىر قىلدى ھەم ئۇنىڭ ھالىغا قاراپ ئىچى ئاغرىدى. ئۆيگە قايتقاندىن كېيىن پاتىمەدە بىر غەلتىلىكنى بايقىغان ئانىسى:

— نېمە ئىش بولدى؟ — دەپ سورىدى.

پاتىمە كىيىملىرىنى ئالماشتۇرغاچ ئانىسىغا يېڭى ساۋاقدىشى ھەققىدە سۆزلەپ بەردى.

پاتىمە ئانىسىغا ساۋاقدىشىغا ياردەم قىلغۇسى بارلىقىنى ئېيتتى. ئانىسى بولسا تېخى بۇ ساۋاقدىشىنى تونۇمايدىغانلىقىنى، ئۇنىڭ ئائىلىسى توغرىسىدىمۇ ھېچنېمە بىلمەيدىغانلىقىنى، ئۇلارنىڭ ياردەمگە نىسبەتەن قانداق ئىنكاستا بولىدىغانلىقىنىمۇ بىلمەيدىغانلىقىنى ئېيتتى. «ئۇلار بىلەن ياخشى تونۇشقاندىن كېيىن، ئۇلار ئۈچۈن نېمە ئىش قىلىپ بېرەلەيدىغانلىقىمىزنى ئويلىشايلى» دېگەننىمۇ قوشۇپ قويدى. پاتىمە ماقۇل بولدى.

ئەخمەت ئاستا - ئاستا مەكتەپكە ۋە ساۋاقداشلىرىغا كۆنۈپ قالدى. ئۇ دەرسلەردىمۇ يامان ئەمەس ئىدى. ھەتتا سىنىپتىكى كۆپلىگەن بالىلاردىن ياخشى ئىدى. بەزى ئوقۇغۇچىلار ئۇنى كىچىك كۆرۈپ بوزەك قىلغان بولسىمۇ ئەمما كۆپچىلىكى ئۇنى قوبۇل قىلدى. پاتىمە تونۇغانسىرى تېخىمۇ ئامراق بولۇپ قالدى بۇ يېڭى ساۋاقدىشىغا. ئەخمەت ناھايىتى ئاقكۆڭۈل، ياردەمسۆيەر ۋە ئەدەپلىك بىر بالا ئىدى. ھېچكىمگە ئازار بەرمەيتتى. كوچىدىكى ھايۋانلارنى ئاسرايتتى، ياشانغانلارغا ياردەم بېرەتتى. بۇ ئاقكۆڭۈل بالا ھاۋا سوۋۇغانسىرى دائىم ئاغرىپ قالدىغان بولۇپ قالدى، ئاغرىق بولسىمۇ مەكتەپكە كېلەتتى. مۇئەللىمى بىر قېتىم نېمىشقا بۇنداق تولا ئاغرىپ قالدىغىنىنى سورىغىنىدا ئالغان جاۋابى ھەيران قالدۇرغۇچى ئەمەس ئىدى. ئۇ ئۆيىنىڭ سوغۇق ئىكەنلىكىنى سەۋەب قىلىپ كۆرسەتسىمۇ، ئۇنىڭ ئۈستىدىكى نېپىز چاپىنى ۋە ئاستى تېشىلىپ كەتكەن ئاياقلىرى ھەممىنى چۈشەندۈرۈپ تۇراتتى. ئۇنىڭ بۇ ھالىغا پاتىمەنىڭ تولىمۇ ئىچى ئاغرىيتتى. بىر كۈنى ئۇ مۇئەللىمگە ئۆزىنىڭ ئەخمەتكە ياردەم قىلغۇسى

بارلىقىنى ئېيتتى.

مۇئەللىمى ئۇنىڭ بۇ ئۆيىنىڭ ناھايىتى ياخشى ئىكەنلىكىنى، ئەمما ياردەم قىلغاندا ساۋاقدىشىنىڭ كۆڭلىنى ئاغرىتىپ قويماستىن، يېرىم قىلماستىن ياردەم قىلىشى كېرەكلىكىنى ۋە بىللە ئويلىنىپ بىر يول تاپسا ياخشى بولىدىغانلىقىنى قوشۇپ قويدى. پاتىمە ئۇ كۈنى كېچىچە كۆز يۇمىدى، قانداق ياردەم قىلىش كېرەكلىكى توغرىسىدا ئويلىنىدى. ئەتىسى ئەتىگەندە پاتىمەنىڭ سولغۇن چىرايىنى كۆرگەن دادىسى سەۋەبىنى سوراپ نېمە ئىش بولغانلىقىنى بىلگەندىن كېيىن ئالدى بىلەن قىزىنىڭ بۇ ئىشىنى ماختىدى ۋە ساۋاقدىشىنىڭ قابىلىيەتلىرىنى، نېمىنى ياخشى كۆرۈپ، نېمىنى ياخشى كۆرمەيدىغانلىقىنى بىلىپ كېلىشىنى تاپشۇردى. پاتىمە بۇنىڭ سەۋەبىنى سورىغىنىدا:

— ئۇنى ياخشى تونۇسىڭىز، قانداق ياردەم بېرەلەيدىغانلىقىڭىزنى بىلەلەيسىز، — دېدى.

پاتىمە مەكتەپكە كېتىۋېتىپ ئەخمەتنى ئۇچراتتى. ئەخمەت ئوقۇش قوراللىرى ساتىدىغان دۇكاننىڭ ئالدىدىكى ئەينەكتىن ھەرخىل رەڭلىك بوياقلارغا قاراپ تۇراتتى. دەرھال ئەخمەتنىڭ يېنىغا يۈگۈرۈپ كەلگەن پاتىمە ئۇنىڭدىن نېمىگە قاراۋاتقانلىقىنى سورىدى، ئەخمەت بوياقلاردىن كۆزىنى ئۈزمەستىن:

— بوياقلارغا، — دەپ جاۋاب بەردى.

ئەخمەت ئۆزىنىڭ رەسىم سىزىشىنى ناھايىتى ياخشى كۆرىدىغانلىقىنى، ئەمما رەڭلىك بوياقلىرىنىڭ يوقلىقىنى ئېيتىپ بەردى. پاتىمەنىڭ كاللىسىغا دەرھال بىر پىكىر كەلدى ۋە دەرس ئارلىقىدىكى تەنەپپۇستا بۇ پىكىرنى مۇئەللىمگە ئېيتتى. پاتىمەنىڭ پىكىرىنى ناھايىتى ياقتۇرغان مۇئەللىم ئۇنىڭغا بارىكالا ئېيتتى. مەكتەپتە يېقىندا رەسىم سىزىش مۇسابىقىسى ئۆتكۈزۈلەتتى، مۇسابىقىدە دەرىجىگە تىزىلغانلارغا ھەرخىل ھەدىيەلەر سوۋغا قىلىناتتى. ئەمما ئەخمەتنىڭ بوياقلىرى يوق، مۇسابىقىگە قانداق قاتنىشالسۇن؟ پاتىمە ئۇنىڭمۇ ھەل قىلىش چارىسىنى تاپتى. ئىككىسى بىرلىكتە رەسىم سىزاتتى ۋە كىمىنىڭكى چىرايلىق بولسا، مۇسابىقىگە شۇ قاتنىشاتتى. ئەخمەت بۇنىڭدىن بەكمۇ سۆيۈندى.

پاتىمە بىر كۈنى مەكتەپتىن قايتقاندا ئانىسىدىن رۇخسەت ئېلىپ ئەخمەتنىڭ ئۆيىگە كەلدى. ئۇ پاكىزە ئەمما ھەممە يېرىدىن نامراتلىقى چىقىپ تۇرىدىغان بۇ ئۆيدە قىزغىن قارشى ئېلىندى.

يېزىسىغا ئايرىدىغان، ئەگەر ئەخمەت ئۇتۇۋالسا پاتىمە ئۆزى جۇغلانغان پۇلنى چىقىرىپ ئەخمەتكە يېڭى تەنتەربىيە ئايىقى ئېلىپ بېرىدىغان بولۇپ پۈتۈشتى.

ئاخىرقى دەرس تەنتەربىيە دەرسى ئىدى. پاتىمە يۈگۈرۈش ئۈچۈن مۇئەللىمدىن رۇخسەت سورىدى. پاتىمەنىڭ مەقسىتىنى چۈشەنگەن مۇئەللىم رۇخسەت بەردى. ئىككىسى بەلگىلەنگەن يۈگۈرۈش سىزىقىغا كېلىپ تەييار بولۇپ تۇردى، پاتىمەنىڭ پۈتىدا يىپىڭى تەنتەربىيە ئايىقى، ئەخمەتنىڭكىدە بولسا يىرتىق ئاياغ بار ئىدى. مۇئەللىمنىڭ پۇشتەك چېلىشى بىلەن تەڭ يۈگۈرۈش باشلاندى. پاتىمە شۇنچە تىرىشقانداكى قىلىسىمۇ ئاخىرىدا يەڭگىنى يەنىلا ئەخمەت بولدى. سىنىپتىكى بارلىق ساۋاقداشلار ئۇلارنى ئالغىلىدى.

پاتىمە ئۆيىگە ئاجايىپ شاد خۇرام ھالدا قايتتى، بولغان ئىشلارنى ئانىسىغا سۆزلەپ بەردى. تاماقتىن كېيىن ئۇلار بىللە بازارغا چىقىپ ئەخمەت ئۈچۈن ناھايىتى چىرايلىق بىر تەنتەربىيە ئايىقى سېتىۋالدى ۋە شۇ زامان ئانىسى بىلەن بىللە ئەخمەتنىڭ ئۆيىگە باردى. ئايىقى تاپشۇرۇپ ئالغاندا دۇنيادىكى ئەڭ بەختلىك كىشىگە ئايلانغانىدى ئەخمەت. ئانىسىمۇ ئوغلنىڭ خۇشاللىقىغا تەڭ جۈر بولدى.

ئۇ كۈندىن كېيىن ئەخمەت بىلەن پاتىمە دائىم بىر - بىرلىرىنىڭ ئۆيىگە بېرىپ كېلىشكە باشلىدى. ئەخمەتنىڭ ئىنىسىمۇ بارغانسېرى ياخشى بولۇپ قالدى. ئەخمەت بەزىدە ئىنىسىنىمۇ پاتىمەنىڭ بېغىغا بىللە ئويناشقا ئېلىپ باراتتى. ئەخمەتنىڭ دادىسى تەتىل بولغاندا ئۇلارنى يېزىغا ئاپىرىشقا ۋەدە بەردى. بۇ قېتىم خۇشال بولۇش پۇرسىتى پاتىمەگە كەلگەنىدى.

پاتىمە ياخشى بىر دوستقا ئېرىشكەندى شۇنداقلا ساۋاقداشلىرىغا، ھەتتا چوڭلارغىمۇ باشقىلارنىڭ كۆڭلىنى يېرىم قىلماستىن، غۇرۇرغا تەگمەستىن ئۇلارغا ياردەم قىلغىلى بولىدىغانلىقىنىمۇ كۆرسىتىپ قويغانىدى.

پاتىمە يەنە ياردەمگە ئېھتىياجلىق كىشىلەرگە ياردەم قىلىشنىڭ نە قەدەر گۈزەل ئىش ئىكەنلىكىنى ئۆگىنىۋالدى. بۇنىڭ ئۈچۈن ناھايىتى خۇشال ئىدى. ئىنساننى ئىنساننى قىلغان گۈزەل قىممەت قاراشلارنىڭ ئۆلىمىگەنلىكىنى، ئۆلمەيدىغانلىقىنى باشقىلارغا كۆرسىتىپ قويغانلىقىنى ئۆزىمۇ ھېس قىلغان ھالدا ھاياتىنى داۋام قىلدى...

تۈركچىدىن تەرجىمە قىلغۇچى: ئەسما ئىلھام (تۈركىيە)

ئۇلار يەردە ئولتۇرۇپ رەسىم سىزىشقا كىرىشتى. ئۈستىگە قويۇپ يازغىلى بولغىدەك ئۈستەل يوق ئىدى، لېكىن مېھىر - مۇھەببەتتى بار ئىدى مېھىمىغا بېرىدىغان. ئەخمەت يېزىسىنىڭ، پاتىمە بولسا ئۆيىنىڭ ئالدىدىكى باغچىنىڭ رەسىمىنى سىزدى. ئىككىلىسى ناھايىتى كۆپ كۈچ سەرپ قىلدى، ناھايىتى گۈزەل رەسىملەرنى سىزدى. باشتا دېيىشكەنلىرىدىن ۋاز كېچىپ، ئىككىلىسى بۇ مۇسابىقىگە قاتنىشىدىغان بولدى. ئەخمەتنىڭ رەسىمى شۇ قەدەر گۈزەل ئىدىكى، كۆرگەن ئادەم ھەيران بولاتتى.

بىر ھەپتە ناھايىتى تەس ئۆتتى. بىر ھەپتە ئۆتكەندىن كېيىن مۇسابىقىنىڭ نەتىجىسى ئېلان قىلىندى. ئەخمەت بىرىنچى بولغان ئىدى، پاتىمە بولسا دەرىجىگە كىرەلمىگەنىدى، شۇنداقتىمۇ ناھايىتى خوش بولدى. ئەخمەت ناھايىتى گۈزەل بىر يۈرۈش بوياق ۋە ھەرخىل رەڭلىك دەپتەر مۇكاپات ئالدى. ئەخمەت مۇكاپاتنى ئالغاندا ناھايىتى خۇشال بولدى، خۇشاللىقتىن ئاغزى قۇلىقىغا يەتتى، ئۆيىگە يۈگۈرگەن پېتى كەلدى. ئۇنىڭ ئانىسى ۋە دادىسىمۇ بەك خۇشال بولغانىدى.

ئەخمەتنىڭ ئوقۇش قوراللىرى تولۇقلانغانىدى، ئەمما پۇتلىرى تېخىچە توڭۇپ تۇراتتى. پاتىمە بۇنىڭ ئۈچۈن دادىسىدىن ياردەم سورىغان بولسىمۇ يەنە بىر تەرەپتىن ئۆزى بۇ مەسىلىنى ھەل قىلماقچى بولدى. تېلېۋىزوردا كۆزىگە چېلىققان بىر تەنتەربىيە خەۋىرى ئۇنىڭغا ئىلھام بولدى. پاتىمە ئەتىسى ئەتىگەندە ھاياجان ئىلكىدە مەكتەپكە كەلدى ۋە دەرھال كالىسىغا كەلگەن پىكىرنى ئەمەلىيەتكە تەتبىقلاشقا باشلىدى.

— مەن بەك تېز يۈگۈرەيمەن، ھېچكىم مېنى يېڭەلمەيدۇ، — دېدى ئۇ ئەخمەتكە.

— مەنمۇ بەك تېز يۈگۈرەلەيمەن، — دېدى.

بۇ گەپلەرنى ئاڭلىغان بالىلار:

— بەسلىشىڭلار، بەسلىشىڭلار! — دەپ ھە ھۇ دېيىشتى.

پاتىمە ئەسلىدە پەقەتلا يۈگۈرەلمەيتتى. ئۇنىڭ بالىلىقى يەسلى بىلەن ئۆي ئارىلىقىدا ئۆتكەن ئىدى. ئەمما ئۇ ئەخمەتنىڭ يېزىدا تاغ - داۋانلارنى ئېشىپ قوي - كالا قوغلاپ يۈرگەنلىكىنى بىلەتتى. ئۇلار تەنتەربىيە دەرسىدە مۇئەللىمدىن رۇخسەت ئېلىپ يۈگۈرەشتە مۇسابىقىلەشمەكچى بولدى، ئەگەر پاتىمە يېڭىۋالسا ئەخمەت پاتىمەنى

ساختا مىللىيلىككە قارشى ھەقىقىي مىللىيلىك

يۈجەل ئۇغۇرلۇ (تۈركىيە)

پروفېسسور دوكتور يۈجەل ئۇغۇرلۇ قانۇن ئوقۇتقۇچىسى، ئىستانبۇلدا تۇغۇلغان. 2013 - 2016 يىللىرى ساراي بوسنا خەلقئارالىق ئۇنىۋېرسىتېتىدا مەكتەپ مۇدىرلىق ۋەزىپىسى ئۆتىگەن. ھازىر ئىستانبۇل تىجارەت ئۇنىۋېرسىتېتىدا مۇئاۋىن مەكتەپ مۇدىرى ۋە ئىدارە قانۇنشۇناسلىقى بۆلۈمىنىڭ بۆلۈم باشلىقى ۋەزىپىسىنى ئىجرا قىلماقتا.

1992 - يىلى ئىستانبۇل تىجارەت ئۇنىۋېرسىتېتى قانۇن فاكولتېتىدا تولۇق كۇرسنى پۈتتۈرگەن. 1995 - يىلى مارمارا ئۇنىۋېرسىتېتىدا ماگىستىرلىق ئوقۇشنى تاماملاپ 1999 - يىلى ئومۇم قانۇنشۇناسلىقى كەسپىدە دوكتورلۇق ئۇنۋانىغا ئېرىشكەن.

تۇنجى كەسپى ھاياتىنى ئاتا تۈرك ئۇنىۋېرسىتېتىدا باشلىغان. 2006 - يىلىدىن ھازىرغىچە ئىستانبۇل تىجارەت ئۇنىۋېرسىتېتىدا مۇئاۋىن ئالى مەكتەپ مۇدىرلىقى، كاندىدات ئالى مەكتەپ مۇدىرى قاتارلىق ۋەزىپىلەرنى ئۆتىگەن. قانۇنشۇناسلىق ساھەسىدە ئالى مەكتەپ تولۇق كۇرۇس ۋە ماگىستىر ئوقۇغۇچىلارغا دەرس ئۆتكەن. دوكتورلۇقتا ھازىرلانغان ئوقۇتقۇچىلارغا يېتەكچىلىك قىلغان.

دوكتورلۇق ئۇنۋانىغا ئېرىشكەندىن كىيىن گوللاندىيە تەلپۇرگ ئۇنىۋېرسىتېتى ۋە قازاقىستان ئەھمەد يەسەۋى ئۇنىۋېرسىتېتى قاتارلىق مەكتەپلەردە تەكلىپلىك ئوقۇتقۇچى بولۇپ ئىشلەپ ئىلمى خىزمەتلەرنى قىلغان. ھازىرمۇ كۆپلىگەن ئىلمى ژۇرناللاردا باھالىغۇچى ئەزا. ئىلمى ھاياتىدا قانۇنشۇناسلىق ھەققىدە مەملىكەت ئىچى ۋە سىرتىدا 8 كىتاب نەشر قىلدۇرغان ۋە بۇ ساھەدىكى مۇھىم 3 كىتابقا بىرقانچە باب يازغان. شۇنداقلا ساھەسىدە نۇرغۇنلىغان ئىلمى ماقالىلەرنى يېزىپ كۆزگە كۆرۈنگەن. دوكتور ئۇغۇرلۇ ئۆز ساھەسىدىن باشقا ئەدەبىيات، تىل شۇناسلىق ساھەلىرىدىمۇ ئىلمى نەتىجىلەرنى قولغا كەلتۈرگەن. ئۇنىڭ ئاكادېمىك خىزمەتلىرىدىن سىرت خەلقئارالىق قانۇن، خەلقئارا مۇناسىۋەتلەر، قانۇنشۇناسلىق، خەلق باشقۇرۇش ۋە ئۆلكە مەسلىھەتلىرى ھەققىدىكى ئانىلىزىلىرى ئاناتولىيە خەۋەر مەركىزى قانالىرىدا يەر ئالماقتا. شۇنىڭ بىلەن بىرلىكتە دۇنيا ئاخباراتى، تىرىلىش پوچتىسى، چۈشەنچە ژۇرنىلىغا ئوخشاش ھەرخىل گېزىت - ژۇرناللاردا خىلمۇ خىل مەزمۇندىكى ماقالە ۋە يازمىلىرى ئۆز يېرىنى ئىلىشىنى داۋام قىلىۋاتىدۇ.

دوكتور ئۇغۇرلۇ ئانا تىلىدىن باشقا ئىنگلىزچە، ئەرەبچە، ئۆزبېكچە، قازاقچە، قۇمقچە، نوغايچە، لەزگىچە قاتارلىق تىللارنى ياخشى ۋە ئوتتۇرا سەۋىيەدە بىلىدۇ. بۇلاردىن باشقا بوشناقچە (خىرۋاتچە، سىرىپچە)، فىرانسۇزچە، پارىسچە، رۇسچە ۋە نېمىس تىللىرىنى تەرجىمە قىلالغۇدەك دەرىجىدە بىلىدۇ.

بۇ ماقالە «تىرىلىشى پوستىسى» گېزىتىنىڭ 2019 - يىللىق 27 - ئىيۇل كۈنىدىكى سانىدا ئېلان قىلىنغان.

يۇرت سۆيەرلىك ياكى ھېسپاتقا بېرىلىپ چىققىلىق سۆزلىگەن تاينىنى يوق قۇرۇق گەپلەر ئەمەس.

مىللىيلىشىش بۈگۈنمىزنى ياخشى چۈشىنىش، يۈز يىللىق پىلانلارنى روياپقا چىقىرىدىغان پەلسەپە ۋە ئىلىم ئوتتۇرىغا قويۇش دېمەك. مىللىيلىك چۈشەنچە، پەلسەپە، پىرىنسىپ، مەيدان، پوزىتسىيە ۋە جاسارەتتىن ئىبارەت. ئۇنداق ئىكەن ئۇنى قولغا كەلتۈرۈش ئۈچۈن تەر ئاققۇزۇش لازىم. سەنئەت، كۈلتۈر، ئەدەبىيات، مېمارلىق، مۇزىكا، تىياتىر، كىنو - فىلىم، تېلېۋىزىيە، يېمەك - ئىچمەك، كىيىم - كېچەككە ئوخشاش تۈرلۈك ساھەلەردە ئۆزىگە خاس يېڭىلىقلارنى ئوتتۇرىغا قويالغاندا مىللىيلىكتىن سۆز ئىچىشىنىڭ بىر مەنىسى بولىدۇ. ئۇنداق بولمىسا ھەممىسى ھېچنېمىگە يارىمايدىغان قۇرۇق گەپ - سۆزدىن ئىبارەت ئەرزىمەس نەرسە ھېسابلىنىدۇ.

مىللىيلىشىش دۇنيادىن قول ئۈزۈش، ئۆزىدە بار بىلەن كۇپايىلىنىش ياكى قۇلاقنى يوپۇرۇپ دۇنيادىن بىخەۋەر يۈرۈش دېگەنلىك ئەمەس ئەكسىچە دۇنيانى چۈشىنىش، ھەر دائىم يېڭىلىقلارنى قوبۇل قىلىپ ئالدىغا ئىلگىرىلەش ۋە تەرەققىي قىلىش دېگەنلىك.

مىللىيلىشىش خەلقئارالىشىشنى چۈشىنىشكە ماس ھالدا تارىخىنى ئۇنتۇمىغان، جۇغراپىيەسىنى قوغدايدىغان، ئۆزىگە خاس ئالاھىدىلىككە ئىگە، ئەسلىگە باغلانغان كۈلتۈر، تىل، سەنئەت ۋە مەدەنىيەت پىلان لايىھەسى تۈزۈپ چىقىشنى ئۈستىگە ئىلىش دېمەك.

مىللىيلىشىش ئەمەلىيەتچانلىق بىلەن ئۆزىنىڭ تارىخى ۋە جۇغراپىيەلىك تېررىتورىيەسىگە تايانغان ھالدا خەلقى بىلەن ئەپ، رۇخسىتىنى سىرتتىن سورىمايدىغان، ئۆز قابىلىيىتىنى ئىشقا سېلىشقا تەييار تۇرۇش دېمەك.

مىللىيلىشىش ئوتتۇرىغا قويغان كۈلتۈر سىياسەتلىرى بىلەن كۈلتۈر ئاسمىلاتسىيەسىگە قارشى تۇرۇش، ياتلارنىڭ يامان تەسىرىنى ئەڭ تۆۋەن سەۋىيەگە چۈشۈرۈش دېمەك.

مىللىيلىشىش يەرلىك ئانا تىلنى يات ئۇنسۇرلارنىڭ غەلدى غەشىلىرىدىن تازىلاپ تىلنىڭ پۈتۈن جۇغراپىيەلىك تېررىتورىيەسى بىلەن بولغان مۇناسىۋىتىنى قوغدىغان ھالدا تىلنىڭ تارىخى مىراسلىرىنى ساقلاپ قىلىش ئۈچۈن بىر پىلان لايىھەسى تۈزۈپ چىقالايدىغانلىقىغا ئىشىنىش. 300 خام سۆزنى ئىشلىتىدىغان كوچا تىلنىڭ ئورنىغا ئابىستىراكت ئۇقۇملارنى ئىپادىلەپ بېرەلەيدىغان يۇقىرى سەۋىيەدىكى بىر تىلنى ئوتتۇرىغا چىقىرىش

ساختا مىللىيلىك ئۈچۈن دىن بىر ۋاسىتە ۋە پىراگماتىك مەقسەتلەرگە يېتىش ئۈچۈن ۋاقىتلىق پايدىلىنىپ ئىشى تۈگىگەندە چۆرۈپ تاشلايدىغان نەرسىدىن ئىبارەت.

بۇ يەردە «مىللىي» ياكى «يەرلىك» نىڭ ئوخشاش ئۇقۇم ياكى ئەمەسلىكى ۋە بۇ ئۇقۇملارنىڭ ئىپادىلىگەن مەنانىڭ بىر ئىدىئولوگىيە ياكى پىسخىكىلىق ئۇقۇم ئىكەنلىكى ياكى ئەمەسلىكىنى تالاش تارتىش قىلىش نىيىتىم يوق. ئەمما مەن بۇنى بىر ئىدىئولوگىيە ئەمەس دەپ قارايمەن.

مىللىيلىشىشكە ھەرقانداق شەكىلدە تار دائىرىدە ئېنىقلىما بېرىش ياكى بىر قەلەمكەشنىڭ يازمىلىرى بىلەن ئىپادىلەپ بېرىش قىيىن بولغان كەڭ دائىرىلىك ۋە چوڭقۇر ئۇقۇم ئىكەنلىكى ماڭا ئايان. لېكىن ماركا ھالىغا كەلگەن ھەرقانداق ئۇقۇم ۋە قىممەت قاراشقا ئوخشاش «مىللىيلىك» نىڭمۇ ئىگىسى كۆپەيگەنسىمۇ ئۇنىڭ ئۆز ئىچىگە ئالغان مەنا ۋە ئۇقۇمنىڭ ئۆزگىرىپ باشقا بىر شەكىلگە كەلگەنلىكىنى كۆرۈۋاتىمىز. «مىللىيلىك» ئۇقۇم قالايمىقانچىلىققا ئۇچراۋاتقان ئىچى قۇرۇق بىر ئۇقۇم بولۇپ قالماقتا بۇ سەۋەبتىن جىددىي شەكىلدە بۇ ھەقتە پىكىر يۈرگۈزۈش ۋە تەتقىقاتلارنى ئىلىپ بېرىش لازىم.

مىللىي كىملىك، يەرلىك كىملىك ۋە بۇنىڭغا ئوخشىغان خالغان ئىسىملار بىلەن ئانا تىلى بەزىلەر ئۈچۈن ئۇنىڭ مەنىسى تارىخ، جۇغراپىيەلىك ئاساس، يەرلىك كىملىك، رەڭ، ئېرىق ئۇقۇمىنى ئىپادىلەمەكتە. بۇ ھېچكىم ئۆزى يالغۇز ئىپادىلەپ بېرەلمەيدىغان ۋە ئۈستىگە ئالالمايدىغان زور ۋە چوڭقۇر مەسىلە.

«مىللىيلىك» نىڭ بىر - بىرىگە ئوخشىمايدىغان ۋە ھەقىقىي مەنىسىدىن ئۇزاق ئونلارچە ئېنىقلىمىسى بار. بەزىلەرنىڭ قارىشىدا قاتتىق قول دۆلەتچىلىك. بەزىلىرى بولسا بۇنى ئېتنىك ئاساسلارغا چەكلەپ قويۇشقا ئۇرۇنماقتا. بىر قىسىم كىشىلەر ئۇنى تەسىرلىك نۇتۇقلىرى ئۈچۈن «تېنتۇق» نىڭ ئورنىدا ئىشلەتمەكتە. «مىللىيلىشىش» خىيالغا كەلگەننى سۆزلەش، ئۆزىنىڭكىنى راست دېيىش ئەمەس بەلكى ھەممىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان ھالدا يېڭى ئىجادىيەتلەرنى ئوتتۇرىغا قويىدىغان سىستېما ھاسىل قىلىشتۇر.

«مىللىيلىشىش» قويۇپلا پۈتۈن دۇنياغا جەڭ ئېلان قىلىپ ئات چاپتۇرۇپ قىلىچ پۇلاڭلىتىش، ئۆزى بۈيۈك سۇپرىسى قۇرۇق جۈملىلەرنى تۈزۈش ئەمەس. مىللىيلىشىش قۇرۇق ۋە تەنپەرۋەرلىك،

ئۇچۇن باش قاتۇرۇپ غەم قىلىش .

مىللىيلىشىش ئۆزىگە خاس ئالاھىدىلىككە ئىگە يېڭى مېمارلىق ئۇسلۇبىنى قۇرۇپ چىقىشقا تىرىشىش . مېمارلىقتا مىللىيلىشىش دېگەنلىك باشقا مىللەتلەرنىڭ قىلغانلىرىنى كۆچۈرۈپ ئەكېلىپ تەقلىد قىلىپ ياساش ياكى ئۆتمۈشتىكى ئۇسلۇبلارنى ئەينەن تەقلىد قىلىش ئەمەس .

مسال ئىلىپ ئېيتساق ئۆيلەرگە قانداق ماتېرىياللارنى ئىشلىتىش ، دېزىنلەرنىڭ شەكىل نۇسخىلىرى ، ئۆگزىنىڭ شەكلى ، ھويىلارنىڭ ئۆلچىمى ، ھويلا تېمىنىڭ ئېگىز پەسلىكى ، باغدىكى دەرەخلەرنىڭ تۈرلىرى ، بېزەشتىكى سەنئەت ئۇسلۇبلىرى بىلەن ئۆزىگە خاس ئالاھىدىلىككە ئىگە مېمارلىق سەنئىتى مەيدانغا كەلتۈرۈش دېگەندەك . بۇيەردە كۆزدە تۇتقان مىللىيلىشىش ئەر - ئايالدىن ئىبارەت كىچىك ئائىلە ياكى ئائىلەسىزلىكنى تەشەببۇس قىلىدىغان ، چوڭلار بىلەن بىللە ياشاش ۋە مېھمان كۈتۈش قولايىسىز ، ئۆرپ - ئادەتلىرىمىزگە ئۇيغۇن بولمىغان شەكىلدە لايىھەلەنگەن شەخسىيەتچىلىك ۋە مەنپەئەت پەرسىلىك پۇرىقى چىقىپ تۇرىدىغان سەرەڭگە قۇتسىغا ئوخشاش بىر ئېغىزلىق ئۆيلەردىن بىئاراملىق ھېس قىلىپ بۇنى ئۆزگەرتىشنىڭ يوللىرى ھەققىدە ئىزدىنىش دېمەكتۇر .

مىللىيلىشىش مائارىپىنى ئەقلىلىكنى ئاساس قىلىپ دۇنيانى چۈشۈنىدىغان ، دۇنيالىقنى تەرك قىلماي تۇرۇپ مەنىۋى ئوزۇقنى ئەسلى يىلتىزىدىن ئالغان بىر دۇنيا چۈشەنچىسىگە ساھىب ۋە يوشۇرۇن كۈچكە ئىگە ، مائارىپتا قىيىنچىلىق تۇغدۇرمايدىغان ، كىملىكىدىن نومۇس ھېس قىلمايدىغان بەلكى كىملىكىدىن پەخىر ۋە شەرەپ ھېسقىلىدىغان يېڭى نەسىللەرنى يېتىشتۈرۈش ئۇچۇن مىللىي پىلان - لايىھە تۈزۈشكە باش قاتۇرۇش دېگەنلىك .

«ساختا مىللىي»دىن كۆزدە تۇتقىنىمىز «ئېغىزدىكى مىللىيلىك» ياكى «يالغانچى مىللىيلىك»... ئەمدى ھەقىقىي مىللىي بىلەن ساختا مىللىي ئوتتۇرىسىدىكى پەرققە قاراپ باقايلى :

ساختا مىللىيلىك ئۆزىنىڭ مۇتلەق توغرا ئىكەنلىكىنى داۋا قىلىدۇ . تارىختىن ئىشىغا يارىغان قىسىملارنى كېسىپ ئىلىپ ئۆز مەنپەئەتى ئۇچۇن پايدىلىنىدۇ .

ھەقىقىي مىللىيلىك بۇرۇنقى ۋە يېقىنقى تارىخنى ئۆز ئىچىگە ئالدىغان كەڭرى بېقىلىپ بىلەن تارىخنى بىر پۈتۈنلۈك ئىچىدە ئەقلىگە تاپانغان ھالدا چۈشۈنۈپ باھا بىرىدۇ . شۇنىڭ بىلەن بىرلىكتە ئەسلى كېلىپ چىقىشىدىن ئوزۇق ئالىدۇ ۋە تارىخىدىن ۋەز - نەسىھەت ۋە ئىبەرەت ئىلىش ئۇچۇن ئۇنى ئىنكار قىلمايدۇ .

ساختا مىللىيلىك ئۇچۇن دىن بىر ۋاسىتە ۋە پىراگماتىك مەقسەتلەرگە يىتىش ئۇچۇن ۋاقىتلىق پايدىلىنىپ ئىشى تۈگىگەندە چۆرۈپ تاشلايدىغان نەرسىدىن ئىبارەت .

ھەقىقىي مىللىيلىك ئۇچۇن دىن مىللەتنىڭ پىكىر ، چۈشەنچە دۇنياسىنى ئوزۇقلاندۇرۇپ ئۇنىڭ مەۋجۇتلۇقىنى قوغدىغان ۋە مىللىي كىملىكىنى بەرپا قىلىپ ئۇنىڭغا روھ بەرگەن ۋە نىشان بەلگىلىگەن ئىجتىمائىي ۋە ئەخلاقى قىممەت قاراش .

ساختا مىللىيلىك بولسا مىللىيلىشىشنى قوللىنىپ ئۇنىڭدىن پايدىلىنىدۇ . بەزىدە ئىرقىچى ، بەزىدە مىللەتچى ، بەزىدە بولسا مۇسابىقىلەردە كۆتۈرۈلگەن قىقاس چۇقانلاردەك قاتتىق ۋە تەنپەرۋەر كۆرۈنىدۇ . بايراق ، قوشۇن ، تۇپراق ، ۋەتەن ، شەھىد ، شەھىدلىككە ئوخشاش سۆزلەرنى ئاغزىدا دەپ قويغان بىلەن مىللىيلىشىشنىڭ دەسلەپكى لازىمەتلىكلىرىدىن بولغان پىكىر چۈشەنچە ۋە ماددىي ئىشلەپ چىقىرىشقا ھېچ كۆڭۈل بۆلمەس .

ساختا مىللىيلىك ئۇرۇش ئاۋازىنى ياخشى كۆرىدۇ . ئەمما باشقا كۈن چۈشكەندە ھېچ يەردىن تاپقىلى بولمايدۇ . بەدەل تۆلەشتىن قاچىدۇ .

ھەقىقىي مىللىيلىك ئۆلكىسى ۋە مىللىتىنىڭ مەنپەئەتى ئۇچۇن ھەر ۋاقىت بەدەل تۆلەشكە تەييار تۇرىدۇ .

ساختا مىللىيلىك ئۇچۇن ئىلگىرىلەش خام خىيال ، قۇرۇق گەپ .

ھەقىقىي مىللىيلىك ئۇچۇن ئىلگىرىلەش كەلگۈسى ۋە تەر ئاققۇزۇپ يەتمىسە بولمايدىغان نىشان . شۇنداقلا ئىشلەپ چىقىرىشقا تاپانغان چاغدا بىر مەنىگە ئىگە بولىدىغان ئىدىيە ئۇقۇم .

يېزىپ ئىپادىلەش قىيىن بولغان كەڭ مەزمۇنلۇق بۇ تېما ھەققىدە ھازىرچە مۇشۇنچىلىك مۇزاكىرە بىلەن كۇپايىلىنىپ تۇراي... .

تۈركچىدىن تەرجىمە قىلغۇچى : ئالمىجان (تۈركىيە)

چىلتەن مازىرى تەزكىرىسى

گۇستاف راقۇيتا (شۋېتسىيە)

گۇستاف راقۇيتا (1871-1945) *(Gustaf Raquette)* شۋېتسىيەلىك تۈركولوگ، تىلشۇناس ۋە ئۇنىۋېرسىتېت ئوقۇتقۇچىسى بولۇپ، ئۇ ياش ۋاقتىدا تىل ۋە مېدىتسىنا ئىلمى ئۆگەنگەن. ئۇ داڭلىق تۈركولوگ گۇننار ياررىنگنىڭ (*Gunnar Jarring*) لۇند ئۇنىۋېرسىتېتىدىكى ئوقۇتقۇچىسى. ئۇ كېيىن مىسسىئونېر سۈپىتىدە 1893 - 1895 يىلغىچە باكو (ئەزەربەيجان) ۋە بۇخارالاردا مىسسىئونېر بولۇپ تۇرغان. كېيىن 1896 - 1901 يىلغىچە قەشقەردە، 1904 - 1911 يىلغىچە يەركەندە مىسسىئونېر ۋە دوختۇر بولۇپ تۇرغان. ئىككىنچى قېتىم 1913 - 1921 يىلغىچە قەشقەردە قايتا پائالىيەت ئېلىپ بارغان بولۇپ، تىبەت رايونى ۋە ھىندىستان ئارقىلىق شۋېتسىيەگە قايتىپ كەتكەن. ئۇ ئۇيغۇرلارنىڭ تىل - ئەدەبىيات ۋە ئېتنولوگىيەلىك ئالاھىدىلىكلىرىنى تەتقىق قىلىشتا زور تۆھپىلەرنى قوشقان، بولۇپمۇ ئۇيغۇر تىلىدىكى شۋېلەرنى تەتقىق قىلىشتا ھەل قىلغۇچ يەكۈنلەرنى چىقارغان بولۇپ، ئۇنىڭ بۇ ھەقتە «قەشقەر ۋە يەركەن رايونىدىكى ئۇيغۇر شۋېلىرى ھەققىدە»، «ئېنگىلىزچە - ئۇيغۇرچە لۇغەت»، «ئۇيغۇر تىلىدىكى پېئىللار ھەققىدە»، «تاھىر بىلەن زۆھرە» قاتارلىق كىتابلارنى ۋە «قاسىم ئاخۇننىڭ كامىل ئەفەندىگە يازغان 6 پارچە خېتى» قاتارلىق ئىلمىي قىممىتى يۇقىرى ماقالىلارنى يېزىپ قالدۇرغان.

مۇسۇلمان مازىرى»دىكى تەزكىرە بىلەن چىلتەن مازىرىدىكى تەزكىرە ئوخشاش بولۇپ چىققان. بۇ تەزكىرە ئۇيغۇرلارنىڭ تەزكىرىچىلىكىدە گەۋدىلىك ۋە ۋەكىللىك خاراكتېرگە ئىگە دەپ قارايمەن.

بىر كۈنى پەيغەمبىرىمىز مەدىنىدىكى مەسچىتتە سالمان فارىسنىڭ ئۆزىگە قىلغان مۇنداق ئىلتىجاسىنى ئاڭلايدۇ:

— ئى پەيغەمبىرىم، مەن قىرىق ياشقا كىرىپ

يەركەندىكى چىلتەن مازىرى ئۆزىنىڭ تارىخىنىڭ ئۇزۇنلۇقى، ۋۇجۇدىغا يوشۇرۇنغان سىرلىرى ۋە رىۋايەت تۈسىنى ئالغان جەلىپكارلىقى بىلەن كىشىلەر قەلبىدىن ئورۇن ئېلىپ، ئۇلارنىڭ پاناھگاھىغا ئايلىنغان. چىلتەن دېگەن سۆزنىڭ مەنىسى يەتتە دېگەنلىك بولۇپ، ئۇ يەرگە يەتتە ئەۋلىيانىڭ جەسىدى دەپنە قىلىنغان. تەتقىقاتچىلارنىڭ دىققىتىنى تارتقان بىر مەسىلە، يەركەننىڭ غەربىي تەرىپىدىكى كالتالا يېزىسىغا جايلاشقان «يەتتە

پەيغەمبەر دەرھال چۆللۈككە بېرىپ سېۋەننىڭ يېشىل ياقۇتتىن ياسالغان گۈمبەزگە ئايلىنىپ ئاسماننىڭ تۆتىنچى قېتىغا چىقىپ كەتكىنىنى كۆرۈپتۇ. گۈمبەزدىن دۇئا ۋە يىغا سادالىرى كېلىپ تۇرىدىكەن. پەيغەمبەر بۇنى كۆرۈپ كۆز يېشى قىپتۇ ۋە مۇقەددەس مەسچىتكە قايتىپتۇ. شۇندىن كېيىن ئۇ سالمان فارىس ۋە باشقا كىشىلەر بىلەن كۆرۈشۈشنى خالىماپتۇ.

بىر كۈنى پەيغەمبەر مەدىنىدە شاد مائاز ئىسىملىك بىر كىشىنى قوبۇل قىپتۇ. ئۇ كىشىنىڭ ئۆگۈلۈكى يوق بولۇپ، نېمە بولغانلىقىنى سورىغاندا ئۇ مۇنداق بايان قىپتۇ:

— ئى ئاللاھنىڭ ئەلچىسى، مەن بۈگۈن سىز دائىم سايسىدە ئولتۇرۇپ ئارام ئالدىغان دەرەخنىڭ ئۈستىگە بىر ھايۋاننىڭ چىقىۋالغانلىقىنى ۋە كەينىدىنلا دەرەخ يوپۇرماقلىرىنىڭ تۆكۈلۈپ، دەرەخنىڭ قۇرۇپ كەتكىنىنى ئۆز كۆزۈم بىلەن كۆردۈم. قورققىنىمدىن ئۇدۇل يېنىڭىزغا كېلىشىم، — دەپتۇ.

پەيغەمبەر دەرەختىكى ھايۋاندىن سوراپتۇكى:

— ئى ھايۋان، سەن قانداق جانۋار؟ ئۇ ھايۋان ئۆز تىلىدا جاۋاب بېرىپتۇ:

— پەيغەمبىرىم، مەن ئاللاھنىڭ بالايى - ئاپتىدۇرمەن. مەن مەدىنىدىكى بەندىلەرگە زىيان - زەخمەت يەتكۈزگىلى كەلدىم.

بۇنى ئاڭلاپ مەدىنىدىكى خەلقلەر پەيغەمبەرنىڭ ئايغىغا يىقىلىپ، بۇ جانۋارنى يوقۇتۇپ بېرىشنى ئۆتۈنۈپتۇ. دەل شۇ ۋاقىتتا خەۋەر كېلىپ پەيغەمبەرنىڭ قىزى فاتىمەنىڭ ئېغىر كېسەلگە مۇپتىلا بولغانلىقى ئۇقتۇرۇلۇپتۇ.

پەيغەمبەر ئەمدى دۇئا قىلاي دەپ تۇرۇشىغا، جەبرائىل ئەلەيھىسسالام كېلىپ ئاللاھنىڭ سۆزىنى يەتكۈزۈپتۇ:

— مۇھەممەد، سەن تەڭرىنىڭ تۆتىنچى قېتىدىكى قىرىق ئەۋلىيادىن ياردەم سورىغىن، شۇلار ساڭا ياردەم قىلالايدۇ، — دەپتۇ. پەيغەمبەر ئۆزى ئاسمانغا چىقىپ ئەۋلىيالارغا ھاجىتىنى بايان قىپتۇ. شۇ ئەسنادا ئەۋلىيالارنىڭ ئىچىدە بىرى يىڭىنى بارمىقىغا سانچىپ قان چىقىرىپتۇ، شۇ ھامان قالغانلىرىنىڭمۇ بارمىقىدىن قان سىرغىپ

قالغان بولساممۇ پەرزەنت يۈزى كۆرگىنىم يوق. سىز بىلەن بىرداستىخاندا ئولتۇرۇشقا داخىل بولۇش مېنىڭ بەختىم. ئى پەيغەمبىرىم، پېقىرنىڭ ھوزۇرىغا بىر ۋاق تاماققا داخىل بولۇپ بەرگەن بولسىڭىز، ئاللاھمۇ بۇ شاپائىتىڭىز بىلەن ماڭا پەرزەنت ئاتا قىلىپ قالسا ئەجەپ ئەمەس.

پەيغەمبەر بۇنى ئاڭلاپ ئوتتۇرتوققۇز نەپەر كىشىنى باشلاپ سالمان فارىسنىڭ ھوزۇرىغا قاراپ يول ئاپتۇ. سالمان فارىسمۇ مېھمانلارغا قىرىق كىشىلىك داستىخان ھازىرلاپتۇ. ئۇلار غىزالىنىپ بولغاندىن كېيىن پەيغەمبەر دۇئا قىلىپ بېرىپتۇ.

شۇ ۋەقەدىن ئون ئاي، ئون كۈن، توققۇز سائەت ئۆتۈپ، سالمان فارىسنىڭ ئايالى قىرىق ئوغۇل يەڭگىپتۇ. بالىلار ئۆيىنى بىر ئاپتۇ - دە، سالمان فارىس ئۆيدە پۈتىنى قويغىدەكمۇ جاي تاپالماي قايتۇ. ئۇ كۆڭلىدە: «مەن ئاللاھتىن پەرزەنت ئاتا قىلىشنى تىلىسەم، ئۇ ماڭا بىر يولدىلا قىرىق پەرزەنت بېرىۋەتتى. كۈنىگە ئاران بىر نان تېپىپ يەۋاتقان مەندەك بەندىنىڭ قىرىق بالىنى بېقىشقا قانداقمۇ قۇربى يەتسۇن. ئەتە ئۆگۈن ئۇلار چوڭ بولۇپ، كىيىم - كېچەك كىيىشى، مەكتەپكە بېرىشى كېرەك، ئۇ چاغدا قانداق قىلىمەن؟» دېگەنلەرنى ئويلاپ، پەرزەنت تىلىگىنىگە پۇشايمان قىپتۇ. شۇنىڭ بىلەن ئۇ تۈن نىسپىدە، يوشۇرۇن ھالدا بالىلارنى يوغان بىر سېۋەتكە سېلىپ مەدىنىنىڭ چېتىدىكى بىر چۆللۈككە تاشلىۋېتىپ كەپتۇ. لېكىن ئەتىسى كۈن يورۇغاندا، ئۇ يەنە شۇ چۆللۈككە بېرىپ قارىسا بالىلار كۆرۈنمىگۈدەك. سالمان فارىس ئەسلىدە ئۇ بالىلارنىڭ ئەۋلىيا بالىلار ئىكەنلىكىنى بىلمىگەن ۋە قىممىتىنى چۈشەنمىگەن ئىكەن.

جەبرائىل ئەلەيھىسسالام پەيغەمبەرگە مۇنداق خىتاب قىپتۇ:

— تاخا (مۇھەممەد پەيغەمبەرنىڭ يەنە بىر ئىسمى)، مۇھەممەد، ئاللاھ ساڭا سالىمنى يوللىدى. ئاللاھ بۇرادىرىم مۇھەممەت ۋە ئۇنىڭ ئوتتۇز توققۇز شاگىرتىنىڭ قىلغان دۇئاسىنىڭ يۈزىنى قىلىپ مەن سالمان فارىسقا قىرىق ئەۋلىيا پەرزەنت ئاتا قىلغانىدىم. لېكىن ئۇ ئۇلارنى سېۋەتكە سېلىپ چۆللۈككە تاشلىۋەتتى. لېكىن مەن ئۇلارنى تاشلىۋەتمەيمەن، — دەپتۇ.

شاھ تالىب پەيغەمبەرنىڭ بۇيرىقىنى بىجا كەلتۈرۈپ يەركەنگە قاراپ يولغا چىقىپتۇ. ئۇ يەركەندە قىرىق ھەمراھى بىلەن بىرلىكتە قىرىق كۈن ۋاقىت سەرپ قىلىپ بىر قەۋەر ياساپتۇ. ئاندىن قىرىق كۈن دۇئايى تىلاۋەت قىپتۇ. ئۇلارنىڭ دۇئاسىنى ئاڭلىغان بارلىق چوڭ - كىچىك يۇرت ئەھلى قەبرىنى تاۋاب قىلغىلى يېتىپ كەپتۇ. كىشىلەر ھەر كۈنى ئۇلارغا سوۋغا سالاملار ئېلىپ كېلىپ چوقۇنۇپتۇ. بۇ ئىشلاردىن خەۋەر تاپقان پادىشاھ ئابابەكرى ئىشنىڭ تېگى - تەكتىنى سۈرۈشتۈرۈش ئۈچۈن، بىر مۇشۇكىنى ئۆلتۈرۈپ، توققۇز دانە ناننىڭ تۆپىسىگە بېسىپ داستىخانغا يۆگەپ، ئەلچىلەردىن دەرۋىشلەرگە ماڭغۇزۇپتۇ. «ئەگەر ئۇلار ھەقىقەتەن تەقۋادار كىشىلەر بولسا ئۇنى يىمەيدۇ، بولمىسا يېيشى مۇمكىن» دەپتۇ پادىشاھ. كېيىن دەرۋىشلەر بۇ سوۋغىنى كۆرۈپ ناھايىتى غەزەپلىنىپتۇ ۋە پادىشاھنىڭ قىلمىشىدىن نارازى بولۇپ بۇخاراغا قايتماقچى بولدى. يولدا بىر دەرۋىش ئاغرىپ قېلىپ ئۇنى شۇ قەۋەردە تىلاۋەت قىلىپ ئۆلتۈرۈپ تۇرۇشقا قالدۇرۇپ قويۇپ سەپەرگە ئاتلىنىپتۇ. پادىشاھ ئۇلارنىڭ كەينىدىن ئىككى ياساۋۇلنى پايلاقچىلىققا ئەۋەتىپتۇ ۋە ئۇلارنىڭ بۇ يەرگە پەيغەمبەر تەرىپىدىن يەتتە ئەۋلىيانىڭ مازىرىنى ياساش ئۈچۈن ئەۋەتىلگەنلىكىدىن خەۋەر تېپىپ ئۆز قىلمىشىغا پۇشايماقچى بولدى. پادىشاھ باشقا نۇرغۇن قىممەتلىك سوۋغا - سالاملار بىلەن يەنە باشقا ئەلچى ئەۋەتىپ ئۆزىنى كەچۈرۈشنى ئۆتۈنۈپتۇ. دەرۋىشلەر يەركەن خەلقىنىڭ ئامان - ئېسەنلىكى ئۈچۈن دۇئا قىپتۇ ۋە سوۋغا - سالاملارنى ئەلچىلەردىن قايتۇرۇۋېتىپتۇ. يەركەندە قالغان بىر دەرۋىش توغرىسىدا ئاڭلايدىغان بولساق، ئۇ بۇ مازارنى بېقىپ ئەۋلىيالارنىڭ چىرىقىنى يېقىپ ئۆلتۈرۈپتۇ. پادىشاھ ئۆزى بۇ مازارغا كېلىپ ئۇنى يوقلاپ تۇرۇپتۇ ۋە مازارغا ناھايىتى چوڭ بىر قازان ئەكەلدۈرۈپتۇ. شۇندىن كېيىن يۇرت ئەھلى ئىچىدە ئاغرىق - سىلاققا دۇچار بولغاندا ۋە ياكى بېشىغا كۈن چۈشكەندە، ئۆز ئاتىغانلىرىنى مۇشۇ قازانغا ئەپكېلىپ تاشلايدىغان بولتۇ. بۇ چوڭ مازارنىڭ نامى مۇھەممەد فاسىل، مۇھەممەد ئىبراھىم، مۇھەممەد قاسىم، مۇھەممەد رازى، مۇھەممەد سەيىد، مۇھەممەد زاھىد، مۇھەممەد سابىت بولتۇ. بۇ مازارنىڭ تەزكىرىسى مانا مۇشۇنداق يېزىلغان. كېيىنچە چىلتەن مازىرى توغرىسىدا

ئېقىپتۇ. ئۇلارنىڭ ئارىسىدىن يەتتە نەپىرى يەر يۈزىگە چۈشۈپ، كېچىچە فاتىمەنىڭ بېشىدا چۆرىدەپ ئۆلتۈرۈپ، دۇرۇت ئوقۇپ، فاتىمەنى ساقايتىپتۇ ۋە ھىلقى ھاياۋاننىمۇ قوغلاپ ئەلنى ئامان قىپتۇ.

پەيغەمبەر ئۇلاردىن مۇمكىن بولسا يەر يۈزىدە قېلىپ، خەلقىنى ئاغرىق سىلاقلاردىن ۋە بالا - قازالاردىن ساقلاشقا ياردەمدە بولۇشنى ئۆتۈنۈپتۇ، ئۇلار ماقۇل بولتۇ.

شۇنداق قىلىپ ئۇلار تا پەيغەمبەر ۋاپات بولغۇچە شۇ يەردە بولتۇ. پەيغەمبەرنىڭ ۋاپاتىدىن كېيىن ئۇلار خەلىفە ئەلنىڭ يېنىغا بېرىپ مەسلىھەت سوراپتۇ. پەيغەمبەر ئۇلارغا بىر نوتىنى بېرىپ، بۇ نوتا قەيەردە بىخىلاپ كۆكلىسە شۇ جاي سىلەرنىڭ ماكانىڭلار بولغۇسى دەپتۇ. ئۇلار كۆپ يەرلەرگە بېرىپ ئاخىرى تاتارغا (يەركەن رايونىنىڭ قەدىمقى ئىسمى) كەپتۇ ۋە ئۇ يەردە نوتىنى سانچىپ ئەتسى بىخىلغانلىقىدەك ھەقىقەتنى كۆرۈپتۇ. شۇنىڭ بىلەن ئۇلار شۇ زېمىندا تۇرۇپ قاپتۇ. ھېچكىممۇ ئۇلارنىڭ شۇ يەركەندە دۇنياغا كۆز ئاچقان ئەۋلىيالار ئىكەنلىكىنى بىلمەپتۇ.

نەچچە يۈز يىل ئۆتۈپ، يەركەنگە ئابابەكرى خان پادىشاھ بولتۇ. بۇ چاغدا بۇخارادا شاھ تالىب سەرمەست ئاتلىق بىر دەرۋىش ياشايدىغان بولۇپ، ئۇ قىرىق ھەمراھىنى باشلاپ مەدىنە ۋە مۇقەددەس مازارلارنى تاۋاب قىلغىلى كەپتۇ. پەيغەمبەرنىڭ قەۋرىسى تۈۋىدە قىرىق كۈن تۈنەپ چىقىپتۇ. قىرىق كۈن توشقان كۈنى ئۇ پەيغەمبەر بىلەن دىدار كۆرۈشۈش شەرىپىگە مۇيەسسەر بولتۇ. پەيغەمبەر ئۇنىڭغا بىر ۋەزىپە تاپشۇرۇپ شۇنداق ئېيتىدۇكى:

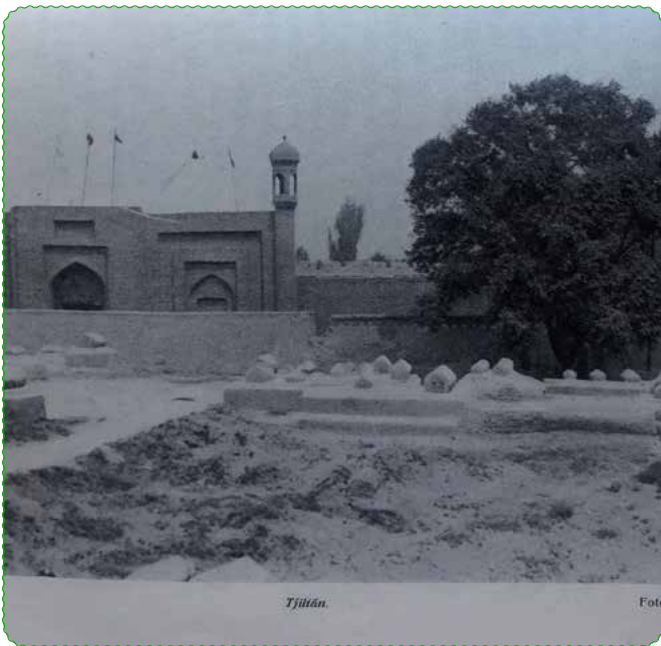
— ئى شەيخ، سەن دەل ۋاقتىدا كەپسەن. تاتار دۆلىتىدە يەتتە ئەۋلىيا ياشاپ تۇرماقتا. ئۇلار ئاسماننىڭ تۆتىنچى قېتىدىن ئىنسانلارغا مېھىر - شەپقەت يەتكۈزۈش ئۈچۈن زېمىنغا ئەۋەتىلگەن ئەۋلىيالاردۇر. ھازىر ئۇلار ئۇ يەردە ئىسىم - شەرەپسىز ياشىماقتا، ھېچكىم ئۇلارنى تونۇمايدۇ. سەن شۇ يەرگە بېرىپ كىشىلەرگە شۇ ئۇلۇغ ئەۋلىيالارنى تونۇتۇپ ئۇلارغا دۇئا - تىلاۋەت ئارقىلىق ئەۋلىيالارنىڭ ئىلتىپاتىغا ئېرىشىشىگە ياردەم قىلغىن، — دەپتۇ.

سەۋەبلەر بىلەن بىللە بارالمايدۇ ۋە پەيغەمبەرنىڭ كەينىدىن بارماقچى بولىدۇ. ئۇ پەيغەمبەرنى ساقلاپ يولدا تۇخلاپ قالىدۇ. يولدا شىئە مەزھىپىدىن بولغان ساۋان ئايشەنى كۆرۈپ قېلىپ ئۇنى پەيغەمبەر بار جايغا ئەتسى ئەتىگەندە باشلاپ بارىدۇ. شۇندىن كېيىن بۇ ئىككىسى توغرىسىدا سۆز-چۆچەك تارقىلىپ مۇناسىۋىتى بار دەپ گۇمان پەيدا قىلىدۇ. ئەلى ئايشەنىڭ قىلمىشىنىمۇ گۇناھ دەپ چۈشەندۈرگەن. گەرچە قۇرئاندا گۇناھسىز دەپ قارالغان بولسىمۇ، شىئەلەرگە بولغان باشقىچە قاراش شۇ ۋەقەدىن شەكىللىنىپ قالغان. مۇسۇلماندا چىلىقتا بىراۋنىڭ ئايالىنى ئېلىپ كېتىشكە بولمايتتى. كېيىن جەبرائىل ئەلەيھىسسالام كېلىپ، ساۋان دەرھال ئۆيلىنىشكە بۇيرۇق چۈشۈرىلىدۇ. لېكىن ساۋان ئۆيلەنمەيدۇ. ئاخىرى مۇھەممەد پەيغەمبەر ئۆزى ئۇنى ئۆيلەپ قويدۇ. تويىدىن كېيىن ساۋاننىڭ ئايالى ھامىلدار بولۇپ، ئاللاھنىڭ شىپائىتى بىلەن قىرىق ئوغۇل پەرزەنت يۈزى كۆرىدۇ. بۇ قىرىق پەرزەنت ئەنە شۇ قىرىق چىلتەن مازىرىدىكى ئەۋلىيالار ئىدى.

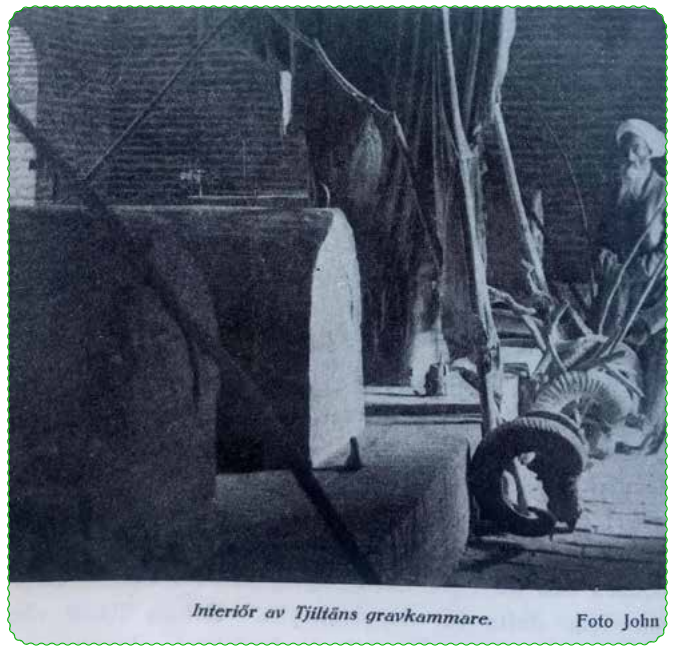
مۇنداق ئېغىزچە تەزكىرىمۇ بايان قىلىنغان: ئۇ ئەۋلىيالارغا پەيغەمبەر بەرگەن نوتا كېيىن كۆكلەپ بىر دەرەخكە ئايلىنىپتۇ ۋە ياقۇپ بەگ دەۋرىگىچە (1864-1877) كۆكلەپ تۇرۇپتۇ. لېكىن ياقۇپ بەگ چىلتەن مازىرىنى قايتا ياسىماقچى بولۇپ، ئۇ مۇقەددەس دەرەخنى كېسىۋېتىپ قۇرۇلۇش ماتېرىيالى قىپتۇ. ياقۇپ بەگنىڭ دەرەخنى كېسىش قىلمىشى بىلەن ئەۋلىيالارنىڭ جېنى تېنىدىن جۇدا بوپتۇ.

بۇ دەرەخ جايلاشقان ئورۇن ھازىرمۇ مۇقەددەس جاي ھېسابلىنىدىكەن. مازارنىڭ كىرىش ئېغىزىدا يەتتە دانە چىراق، ياۋايى ھايۋانلارنىڭ باش سۆڭىكى ۋە مۇڭگۈزى قويۇپ قويۇلغان.

مازار ھەققىدە بۇ خىل تەزكىرىلەردىن باشقا يەنە بىر خىل رىۋايەتمۇ بار. بۇ ھەقتە قۇرئاننىڭ 24-بابىنىڭ 6-سۈرىسىدە مۇنداق بايان قىلىنىدۇ: مۇھەممەد پەيغەمبەر مەدىنىگە كېلىپ ئالتە يىلدىن كېيىن مۇستالىق قەبىلىسىگە ھۇجۇمغا ئۆتمەكچى بولىدۇ. ئۇ چاغدا ئۇنىڭ ئايالى ئايشە مەلۇپ

چىلتەن مازىرىنىڭ كۆرۈنۈشى. سۈرەتنى جون تۆرنىكۋىست تارتقان

چىلتەن مازىرىنىڭ ئىچكى كۆرۈنۈشى. سۈرەتنى جون تۆرنىكۋىست تارتقان

مەنبەلەر:

«ئەگرى - توقاي يوللاردىكى سەپەر - شەرقىي تۈركىستاندىكى 25 يىل»، 209 - بەت، «چىلتەن مازىرى تەزكىرىسى» - گۇستاف راكۋېت

"På Obanade Stigar -25 år i Öst -Turkestan" - Tjiltän -Gustaf Raquette, s209.

شۈبھىچىدىن تەرجىمە قىلغۇچى: زۇلھايات ئۆتكۈر (شۈبھىسىيە)

ئۇچار ئۇنىۋېرسىتېت

بىر پولشا ئەنئەنىسى

ئۇمىت شىمشەك (تۈركىيە)

تەتقىقاتچى ۋە يازغۇچى ئۇمىت شىمشەك 1950 - يىلى ئىستانبۇلدا تۇغۇلغان. ئاخبارات ۋە نەشرىياتچىلىق ساھەسىگە بالدۇرلا قەدەم قويغان بولۇپ 1967 - يىلى گېزىت ۋە ژۇرناللاردا ئىشلەشكە باشلىغان. «يېڭى ئاسىيا» ۋە «يېڭى نەسىل» قاتارلىق گېزىتلەردە تۇنجى ساندىن باشلاپ ئىشلىگەن. خىزمەت قىلغان نەشرىياتلاردا نۇرغۇنلىغان ئىلمىي ئەسەرلەرنىڭ نەشر قىلىنىشىغا باشلامچىلىق قىلغان. بىر مۇددەت TGRT تېلېۋىزىيە قانىلىدا مەخسۇس پروگرامما رىياسەتچىسى بولۇپ ئىشلىگەن. يازغان ئىلمىي ماقالىلىرى «زەپەر» ۋە باشقا ژۇرناللاردا ئېلان قىلىنىپ تۇرغان. ئۇنىڭ تەتقىقات خاراكتېرلىك ئەسەرلىرى ئىچىدە «كائىناتنىڭ پەيدا بولۇشى»، «بىر ھەرنىڭ خاتىرە دەپتىرى»، «تەتقىقات مېتاللىرى»، «ماددا ۋە ئېنېرگىيە»، «ئۇچار ئۇنىۋېرسىتېت»، «ئاللاھ سۆيگەن قۇللار» قاتارلىق نۇرغۇن كىتابلىرى بار. ئۇمىت شىمشەكنىڭ يەنە «بىر ھەرنىڭ ھېكايىسى» ناملىق بىر بالىلار كىتابىمۇ بار. تۆۋەندە يازغۇچى ئۇمىت شىمشەكنىڭ ئۇيغۇرچىغا تەرجىمە قىلىنغان «ئۇچار ئۇنىۋېرسىتېت» ناملىق كىتابىدىن تاللانغان ئىككى پارچە ماقالىنى دىققەتلىڭلارغا سۈنمىز.

بىر مائارىپ دولقۇنى مانا مۇشۇنداق قوزغىتىلدى

ئىنسان دۆتلۈكىنىڭ كۈچىنى ھەرگىزمۇ سەل چاغلىماڭلار. - روبېرت ھېنلېن

سەپەرۋەرلىكى سىياقىدا ئىدى. ئۇرۇشتىن كېيىنكى پولشادا ساۋاتسىزلار سانى مىليونلارغا يەتكەنىدى. ساۋاتسىزلىقنى تۈگىتىپ، يۇقىرى سەۋىيەلىك مائارىپنىڭ كەڭ خەلق ئاممىسىغا يېيىلىشى ئۈچۈن ئومۇميۈزلۈك سەپەرۋەرلىك قوزغىتىلدى. ھاكىمىيەتنىڭ بۇ سەپەرۋەرلىكتىن كۈتۈۋاتقان ئاساسىي غەرىزى تولىمۇ پەرقلىق ئىدى.

غەربلىك دوستلىرىنىڭ قولى ئارقىلىق سوۋېتلار ئىتتىپاقىغا ھەدىيە قىلىنغاندىن كېيىن، پولشا يەنە بىر قېتىم رۇسىيە مەركەزلىك سىستېمىلىق كۈلتۈر قىرغىنچىلىقىغا دۇچ كەلدى. كوممۇنىستىك تۈزۈم ئاستىدا مائارىپنىڭ بارلىق باسقۇچلىرى، رەسمىي ئىدىئولوگىيەنىڭ بىر تەشۋىقات زېمىنىغا ئايلاندى. بۇ ئىش، دەسلەپتە بىر مائارىپ

19 - ئەسرنىڭ ئاخىرىدا پولشا جەمئىيىتىدە يىلتىز تارتىشقا باشلىغان ئورگانىك خىزمەت، مۇستەملىكىچىلىككە ئۈنۈملۈك قارشى تۇرغان، خەلق ئارىسىدا كۈچلۈك نوپۇزغا ئىگە زىيالىيلار قاتلىمىنى ۋۇجۇدقا كەلتۈرگەنىدى. بۇ قاتلام چارۋىسىيە ۋە گېرمانلارغا ئوخشاش سوۋېتلارغا نىسبەتەنمۇ خەتەرلىك بىر قاتلام ئىدى. ھاكىمىيەت، يىراق كەلگۈسىدە خەلقنى بۇ قاتلامنىڭ تەسىرىدىن قۇتۇلدۇرۇش ئۈچۈن، مائارىپنى بارلىق قاتلاملارغا كېڭەيتىش كېرەك، دەپ ئويلايتتى. مۇشۇنداق قىلغاندا، ئىلگىرىكى چاغلاردا تاللانغان بىر گۇرۇھنىڭ قولىدا بولۇپ كەلگەن رەسمىي ۋەزىپىلەر خەلقنىڭ ئارىسىغا يېيىلغان بولاتتى.

ئۇرۇشتىن كېيىنكى يىللاردا پولشالىقلار بۇ قەدەمنى قىزغىن قارشى ئالدى. ئەسلىدە بۇ يىللار بىر تەرەپتىن يەر بىلەن يەكسان بولۇپ كەتكەن بىر دۆلەتنىڭ قايتىدىن قۇرۇلۇشى بىلەن ئۆتمەكتە ئىدى. شۇڭا، دەسلەپتە ئىشنىڭ قەيەرگە بارىدىغانلىقىغا بەك دىققەت قىلىپ كېتىدىغانلار چىقىمىدى ياكى چىققان بولسىمۇ، ئىجتىمائىي ساھەدە بۇنىڭ دېگەندەك كۈچلۈك تەسىرى كۆرۈلمىدى. لېكىن، سوۋېت مەركىزىي ھۆكۈمىتى بۇ يىللارنى بىكار ئۆتكۈزمەيۋاتاتتى. بىر تەرەپتىن پولشا تارىخىنى ماركسىزىمچە نۇقتىئىنەزەر بويىچە قايتىدىن يېزىپ چىققان بولسا، يەنە بىر تەرەپتىن رۇس تىلى ۋە ئىستالىن تەلىماتلىرىغا ئوخشاش پولشالىقلار قەتئىي ياخشى كۆرمەيدىغان نەرسىلەرنى مائارىپ سەپەرۋەرلىكى نامى ئاستىدا پولشا خەلقىگە ئومۇميۈزلۈك تەشۋىق قىلماقتا ئىدى. قىسقىسى، دۆلەتنىڭ مائارىپ سىستېمىسىدا يەنە بىر تۇغۇلۇش ئېلان قىلىنماقتا ئىدى.

خەلقنىڭ بۇ مائارىپ سىستېمىسىغا قارىتا يىللار بويىچە يىغىلغان نارازىلىقى، 1953 - يىلى ستالىننىڭ ئۆلۈمى بىلەن باشلانغان «مۇزلارنىڭ ئېرىشى» مەزگىلىدە روشەن گەۋدىلەندى ۋە 1956 - يىلى ستالىننىڭ قارشى كەڭ كۆلەملىك نامايىشلارغا ئايلاندى. ھۆكۈمەت بۇ نارازىلىقلار ئالدىدا بىر قاتار ئىسلاھاتلارنى ئېلىپ بېرىشقا مەجبۇر بولدى. بۇ جەرياندا، دىنىي مائارىپ، ئاتا - ئانىلارنىڭ ئىستىكىگە باغلىق ھالەتتە قايتىدىن باشلاندى.

ئەمما، بۇ ياخشى كۈنلەر يەنە ئۇزاققا بارمىدى. 1961 - يىلىغا كەلگەندە، «مائارىپ سىستېمىلىرىنىڭ تەرەققىي قىلدۇرۇلۇشى» غا دائىر بىر قانۇن بىلەن، ستالىن دەۋرىدىكى مائارىپ قايتىدىن باش كۆتۈردى. كوممۇنىزىمنىڭ

يىمىرىلىشىغىچە داۋاملاشقان بۇ قانۇن، مائارىپقا پەقەت دۆلەتنىڭ بىر فۇنكسىيەسى دەپ ئېنىقلىما بېرەتتى ۋە خاراكتېرى لايىك دەپ بېكىتىلگەن ئىدى. مائارىپنىڭ مۇددىئاسى بولسا، ئىشچىلارنى سوتسىيالىستىك دۆلەت قۇرۇشقا تەييارلاشتىن ئىبارەت ئىدى. بۇ مەقسەتكە ئۇيغۇن ھالدا مائارىپ سىستېمىسى سانائەت ئۈچۈن ئىشچىلارنى تەييارلايتتى، پولشا خەلق جۇمھۇرىيىتى پۇقرالىرىغا يارىشىدىغان ھەرىكەتلەرنى راۋاجلاندۇراتتى، ئەمگەكچى سىنىپقا دائىر قىممەت - قاراشلارنى ھەر تەرەپكە يېيىپ، ئەمگەككە ۋە مىللىي قىممەت قاراشلارغا ھۆرمەت قىلىشنى سىڭدۈرەتتى. بۇنىڭ بىلەن بىرلىكتە، دۆلەتنىڭ كۈچلۈك نازارىتى ئاستىدا بولۇش شەرتى بىلەن، دىنىي ئورگانلارمۇ مەكتەپلەرنى ئاچالايتتى، چېركاۋ ئايرىم بىر مائارىپ تورى شەكىللەندۈرۈلەيتتى.

1961 - يىلىدىكى قاتتىق ئالدىنى ئېلىش تەدبىرلىرى ئارىسىدا باشلانغۇچ مائارىپنىڭ سەككىز يىلغا چىقىرىلىشىمۇ بار ئىدى. 1973 - يىلى ھاكىمىيەت بۇنىمۇ ئاز كۆرۈپ، مەجبۇرىي مائارىپنى ئون يىلغا چىقىرىشقا تۇرۇنۇپ كۆرگەن بولسىمۇ، ئۈنۈمگە ئېرىشەلمىدى. نېمىلا بولمىسۇن، دۆلەت ئۆلچەملىك پۇقرا يېتىشتۈرۈش جەھەتتە ئىشنى پۇرسەتكە تاشلاپ قويۇشنى خالىمايتتى، ياش نوپۇس قاتلىمىنى كىشىلىك خاراكتېرلىرى يېتىلىدىغان مەزگىلدە قولىدىن كېلىشىچە ئۆز نىشانىغا لايىق شەكىلدە شەكىللەندۈرۈشكە تىرىشاتتى.

ئۇنىۋېرسىتېتلارغا كەلسەك، ئۇلارمۇ ئومۇميۈزلۈك دۆلەتنىڭ تىزگىنى ئاستىدا ئىدى ۋە باشلانغۇچ ۋە ئوتتۇرا مەكتەپلەرگە ئوخشاش، رەسمىي ئىدىئولوگىيەلەر سىڭدۈرۈلىدىغان ماكانلارنىڭ رولىنى ئوينىماقتا ئىدى. دۆلەت، ئاكادېمىك ھاياتقا ئۆزى بىلگەنچە ئارىلىشالايتتى ۋە ھەر تۈرلۈك قارارلارنى خالىغانچە چىقىرالايتتى. بارلىق ئوقۇتقۇچىلار قوشۇنى دۆلەت كادىرى ئىدى ۋە دىكتاتور بىر دۆلەتنىڭ كادىرلىرىغا يۈرگۈزىدىغان شەرتلەر بىلەن ۋەزىپىگە تەيىنلەنەتتى ۋە زۆرۈر تېپىلغاندا ۋەزىپىسىدىن ئېلىپ تاشلىناتتى. بىر ئوقۇتقۇچى، بولۇپمۇ بىر ئۇنىۋېرسىتېت رەھبىرى ئۈچۈن ئاكادېمىك سالاھىيەتتىنمۇ بۇرۇن تەلەپ قىلىنىدىغان شەرت، سىياسىي قابىلىيەت ئىدى. يەنە كېلىپ، دۆلەتنىڭ ھەرقايسى ئورگانلىرى تەرىپىدىن كۆزىتىلىدىغان ۋە چېكىت قويۇپ قويۇلغانلار پەقەت ئوقۇتقۇچىلاردىنلا ئىبارەت ئەمەس ئىدى. ئوقۇغۇچىلارمۇ سىياسىي قاراشلىرىغا ئاساسەن ئىزچىل نازارەت قىلىناتتى؛ ئامانلىق

پولشا ئىنقىلابى بىلەن بىرلەشتۈرۈلگەن ۋە ھەربىي تەكشۈرۈلگەن كەلتۈرۈلگەن ئەڭ مۇھىم كۈچ ئىكەنلىكىنى دۆلەت بىلەن تەتقىق ۋە خەلقنى بۇ يالقۇندىن ئىمكانىيەتنىڭ يېتىشىچە يىراق تۇتۇشنى خالايتتى.

نېمىشقىدۇر، پۈتكۈل بۇ بېسىملار، چەكلىمىلەر ۋە ئىدىئولوگىيە سىڭدۈرۈشلەرنىڭ توغرا تەخمىن قىلغىلى بولمىغان تەسىرلىرىمۇ كۆرۈلگەن ۋە بۇ تەسىرلەر ۋاقىتنىڭ ئۆتۈشى بىلەن جۇغلاندى، تاقابىل تۇرغىلى بولمايدىغان بىر ئىجتىمائىي نازارەتچىلىك ئايلانغانىدى.

ھەممىدىن ئاۋۋال چېكىت قويۇلغان، چەتكە قېقىلغان ئوقۇتقۇچى - ئوقۇغۇچىلار بارغانچە كۆپىيىپ كۈنسېرى كۈچىيىۋاتقان بىر ئۆكتىچىلەر ئېقىنى شەكىللەندۈرۈشكە باشلىغانىدى. دۆلەت ھەربىي پۇقرانى چەتكە قاققىنىدا، ئۆزىگە بىر دۈشمەن تاپقان بولاتتى.

رەسمىي تارىخ بولسا، ئوتتۇرا مەكتەپلەردىن تارتىپلا ئوقۇغۇچىلارنىڭ مەسخىرە تېمىسىغا ئايلانغانىدى. دەرسلىك كىتابلىرىدا يېزىلغانلار ۋە مەكتەپلەردە ئۆگىتىلگەن نەرسىلەر ھېچكىمنى ئىشەندۈرەلمەسلىك بىلەنلا قالماستىن، ئەكسىچە كىشىلەرنىڭ توغرىسىنى ئۆگىنىش ئارزۇسىنى غەدىقلايتتى. ۋاقىتنىڭ ئۆتۈشى بىلەن بۇ ئەھۋال، دېھقانلار مەكتەپلىرىدىن تارتىپ ئۇنىۋېرسىتېتلارغىچە بولغان ھەممىلا يەردە بارلىق ئوقۇغۇچىلارنى تەسىرى ئاستىغا ئېلىۋالغان بىر خىل تارىخ ئاچلىقىغا ئايلاندى. بۇ مەسىلىدىمۇ دۆلەت تاشلىغان ھەربىي قەدىمى، تارقاقچى بولغان ھەربىي يالغىنى بىلەن ئۆزىنى يالمايدىغان بىر ئوتنى ئۇلغايىتىدىغان بولاتتى.

بۇ ئەھۋال - قىلچە پەرقسىز ھالدا - ئەدەبىيات ساھەسىدىمۇ كۆرۈلدى. كىشىلەر ئۆز ئارىسىدىن يېتىشىپ چىققان دۇنياۋى زاتلىرى، مىللىي قەھرىمانلىرىنىڭ، ئۆز كۈلتۈر مىراسلىرىنىڭ ئۆزلىرىگە بېرىلمەسلىكىگە غەزەپلەنمەكتە ئىدى. يەنە بىر تەرەپتە، بۇ غەزەپكە يانداش قىزىقىش ئامىلىمۇ بار ئىدى. بۇ تۇيغۇمۇ ۋاقىتنىڭ ئۆتۈشى بىلەن، قانائەتنى بىلمەيدىغان بىر خىل تەشەببۇسقا ئايلاندى. شۇ نۇقتىغا بېرىپ يەتتىكى، 1980 - يىلىنىڭ ئاۋغۇست ئېيىدا لېنىن كېمىسازلىق زاۋۇتىغا توپلانغان ئىشچىلار، مىتسكىئېۋىچىنىڭ 150 يىل بۇرۇنقى شېئىرلىرىنى ئاڭلاپ يىغلىدى. رەسمىي ئىدىئولوگىيە بۇ يەردىمۇ مەغلۇپ بولدى. ئەدەبىيات - سەنئەتتىن ئەڭ يىراق دەپ قارالغان قاتلاملاردىمۇ تىلى

تەكشۈرۈشى نەتىجىسىدە گۇمانلىق چىقىپ قالغان ياشلار ئۇنىۋېرسىتېتقا تىزىملىتالمايتتى؛ تىزىملىتالغاندىن كېيىن چاتاق پىكىرلەرگە ئەگەشكەن ۋە رەسمىي ئىدىئولوگىيە راۋا كۆرمەيدىغان پائالىيەتلەرگە ئىشتىراك قىلغان ئوقۇغۇچىلار بولسا، ئۇنىۋېرسىتېتتا ئوقۇشنى داۋاملاشتۇرالمىتتى. كېيىنكى چاغلاردا ئوقۇغۇچى - ئوقۇتقۇچى ۋە ئەمگەكچىلەر ھەمكارلىقى ساپىسىدا يىللارچە داۋاملاشقان نامايىشلار ۋە ھۆكۈمەت بىلەن ئۆتكۈزۈلگەن مۇزاكىرىلەر نەتىجىسىدە، 1982 - يىلى ئىجرا قىلىنىشقا باشلىغان ئالىي مائارىپ قانۇنى بىلەن ئاكادېمىك ئەركىنلىككە بىرئاز مەيدان ئېچىلغان بولسىمۇ، بۇ ھوقۇقلار ئېلىنغاندا، ئۇنىۋېرسىتېتلاردىكى ئۆكتىچىلەر ئاللىقاچان تىزىمغا ئېلىنىپ بولغان بولغان ئىدى!

باشلانغۇچتىن ئۇنىۋېرسىتېتقىچە بولغان تەلىم - تەربىيەنىڭ بارلىق باسقۇچلىرىدا دۆلەت دىققىتىنى مەركەزلەشتۈرگەن نۇقتىلارنىڭ بىرى تارىخ ئىدى. رەسمىي ئىدىئولوگىيە پولشا ياشلىرىنى تەرتىپكە سېلىش ئۈچۈن تارىخنى يېڭىۋاشتىن يېزىپ چىقتى. بۇ جەرياندا بەزى كىشىلەر پەقەت ياشىمىغاندەك، بەزى ۋەقەلەر پەقەتلا يۈز بېرىپ باقمىغاندەك ھېسابلىنىپ، تارىختىن پۈتۈنلەي چىقىرىپ تاشلاندى. بىر قىسىم ھادىسىلەر، بولۇپمۇ يېقىن تارىخقا ئالاقىدار ۋەقەلەر قانداق يۈز بەرگەن بولسا شۇ پېتى ئەمەس، قانداق بولۇشى كېرەك بولسا شۇنداق يېزىلدى. مەسىلەن، 1919 - 1939 - يىللىرى ئارىسىدا پولشادا ھۆكۈمران سىياسىي كۈچ سۈپىتىدە كوممۇنىست پارتىيە بار ئىدى! ناتىسىست ئىشغالى ئەسناسىدا مىليونلارچە پولشالىقنى گېرمانلارغا قارشى تەشكىللىگەن سۈرگۈن ھۆكۈمىتى، يەر ئاستى دۆلىتى، يەر ئاستى ئارمىيەسىگە ئوخشاش ئورگانلار پەقەت بولۇپ باقمىغان، ئۇنىڭ ئورنىغا گېرمانلارغا قارشى پەقەت كوممۇنىستلارلا ئۇرۇش قىلغانىدى. ئەلۋەتتە، پولشانىڭ ئازاد قىلغۇچىسىمۇ كوممۇنىستلار ۋە ئۇلارنىڭ خوجايىنى بولغان رۇسلاردىن باشقىسى ئەمەس ئىدى!

تارىخ بىلەن بىرلىكتە، ئەدەبىياتمۇ باشتىن تارتىپلا رەسمىي ئىدىئولوگىيەنىڭ قۇربانلىرى ئارىسىغا كىردى. پولشا ئەدەبىياتىنىڭ سەركە زاتلىرى بىلەن بىرگە ئىككىنچى دۇنيا ئۇرۇشىدىن كېيىن سۈرگۈن قىلىنغان يازغۇچى - شائىرلارمۇ چەكلىمىنىڭ ئىچىدە ئىدى ۋە ئۇلار پەقەتلا ياشىمىغانىدى. ئۇلارنىڭ ئەسەرلىرى ئوقۇلمىتتى، ئىسىملىرى تىلغا ئېلىنمايتتى. ئەدەبىياتنىڭ

ئىنتايىن ئېغىر ئەدەبىي تېكىستلەرنى چۈشىنىش، بەدىئىيلىكلىرىنى ئاڭقىرىش ئىشتىياقىنى ئويغاتتى.

يۇقىرىقىلارنىڭ نەتىجىسىدە خەلق ئارىسىدا كۈنسېرى ئومۇملىشىۋاتقان تەلەپلەر، تارىخ ۋە ئەدەبىياتنى مەركەز قىلغان كىتاب تەلپىنى ۋۇجۇدقا چىقاردى. پولشالىقلار قانۇنسىز نەشرىياتچىلىق مەسىلىسىدە ئاللىقاچان كەسپىيلىككە، گېستاپو ياكى كوممۇنىستىك پارتىيە جاسۇسلىرىنىڭ بۇرنىنىڭ ئاستىدىلا ھېچكىمگە تۇيدۇرماستىن مەتبەئەلەرنى ئىشلەتكۈدەك ماھارەتكە ئىگە بولغان، بۇ جەرياندا مەش قۇيۇنلىرى بىلەن

تازىلىق ئىشلىرىدا ئىشلىتىدىغان ماددىلارنى ئارىلاشتۇرۇپ سىياھ ئىشلەپچىقىرىشقا بولغان ناھايىتى كۆپ نەرسىلەرنى ئىجاد قىلغان بىر مىللەت ئىدى. يەر ئاستىدىكى باسمىخانلار يەنە رولىنى جارى قىلدۇرۇشقا باشلىدى ۋە ئۆز تارىخى ۋە كۈلتۈرىگە تەشنا بىر مىللەتنىڭ ئۇسسۇزلۇقىنى قاندۇرۇشقا تىرىشتى. لېكىن، تەلەپ شۇنچىلىك كۈچلۈك ئىدىكى، بەزىدە ناھايىتى كۆپ تىراژلىق ئەسەرلەرمۇ بىر قانچە سائەت ئىچىدە تۈگەپ كېتەتتى. دۆلەت مۇشۇنداق قىلىش ئارقىلىق - پەقەت خالىمىسىمۇ - ئومۇميۈزلۈك مائارىپ سەپەرۋەرلىكىنىڭ پىلتىسىگە ئوت ياققان بولاتتى.

ئۆگىنىش تەۋەككۈلچىلىكى

جاھالەتنى ھەرىكەت ھالىتىدە كۆرۈشتىنىمۇ قورقۇنچلۇق بىر نەرسە يوقتۇر. - جوھان ۋولفگاڭ ۋون گېتوتې

پولشالىقلار ئارىسىدا ئېلىپ بېرىلدىغان ئامانسىز بىر مۇسابىقىدىن ئىبارەت ئىدى. پولشالىقلار ئۆز پەرزەنتلىرىنىڭ دۆلەتنىڭ قولىدا بىر مۇستەملىكە زىيالىيسىغا ئايلىنىپ قالماسلىقى ئۈچۈن، مىللەت بويىچە ھەرىكەتكە ئۆتكەندى ۋە بۇ جەھەتتە كۆپ ۋاقىتلىرىنىڭ يوقلۇقىنى بىلەتتى.

مانا بۇ جەرياندا، ئىلىم - پەن ۋە سەنئەت سېھرى ياشلارنى ئۆزىگە مەھلىيا قىلىۋالدى. ئۆيلەر، ئائىلە ئىچىدە مەخپىي ھالەتتە چەكلەنگەن كىتابلار ئوقۇلىدىغان، «خائىن» يازغۇچى - شائىرلارنىڭ ئەسەرلىرى يادلىنىدىغان جايلارغا ئايلاندى. يەنە كېلىپ، بۇ ئەھۋال پەقەت پولشا زېمىنلىرىدىلا ئەكسى ئېيتىش بىلەن چەكلەنمەيتتى. مۇستەملىكىچىلەرنىڭ ئۆي ئۆيىدە، سۈرگۈن قىلىنغان پولشالىقلار يەرلەشتۈرۈلگەن رۇسىيە زېمىنلىرىدىمۇ قانۇنسىز تەلىم - تەربىيە يىغىلىشلىرى ۋە يوشۇرۇنچە كىتاب ئوقۇش پائالىيەتلىرى ناھايىتى ئاكتىپ ھالەتتە داۋاملاشماقتا ئىدى؛ بۇ سايدا، رۇسلار پولشا زېمىنلىرىدىن يىلتىزنى قومۇرۇپ تاشلىماقچى بولغان نەرسە، ئۇلارنىڭ پۈتلىرىنىڭ ئۇچىدىلا بىخ سۈرمەكتە ئىدى. ئوقۇشنىڭ تەمىنى تېتىغان ۋە زېھنىنى يېڭى قاراشلارغا ئېچىۋەتكەن پولشا زىيالىيلىرى، قولغا چۈشكەن ھەرقانداق ئەسەرنى ئوقۇيتتى ۋە ئوقۇغانلا نەرسىدىن

مىللىي مەۋجۇدىيەتلىرىنى تەلتۆكۈس يوقىتىپ تاشلاشنى نىشان قىلغان رۇسىيە مەركەزلىك دۆلەت مائارىپىغا قارشى پولشالىقلارنىڭ تەبىئىي نارازىلىقى، توختاۋسىز ئىلگىرىلەپ جەمئىيەتنىڭ بارلىق قاتلاملىرىغا كېڭەيگەن ئومۇميۈزلۈك مائارىپ دولقۇنىغا ئايلىنىش شەكلىدە ئوتتۇرىغا چىقتى. پولشالىق ئوقۇتقۇچى - ئوقۇغۇچىلار، بىر تەرەپتىن دۆلەت مەكتەپلىرىدە، يەنە بىر تەرەپتىن خۇسۇسىي مەكتەپلەردە، رۇس مۇپەتتىشلەرنىڭ قاتتىق تەكشۈرۈشلىرىگە قارىماي، بارلىق ئىمكانىيەتلەردىن تولۇق پايدىلىنىشقا تىرىشاتتى. خۇسۇسىي مەكتەپلەرنىڭ پەقەت بولمىغاندىمۇ تەنەپپۇسلاردا پۈلەكچە سۆزلىشىشتەك ئالاھىدىلىكى بار ئىدى؛ بىراق، ئۇلارمۇ دۆلەتنىڭ تەكشۈرۈشىدىن ئۇنچىۋالا يىراقتا ئەمەس ئىدى، پولشا كۈلتۈرىنى يالغۇز قالدۇرۇشنى نىشان قىلغان رۇس سەپەرۋەرلىكى ئۇ يەردە يۇقىرى سۈرئەت بىلەن داۋام قىلاتتى. بۇ جەرياندا، پولشالىقلارنىڭ ئەڭ كەڭ ئومۇملاشقان تەلىم - تەربىيە پائالىيەتلىرى ئۆيلەردە ئېلىپ بېرىلاتتى: يا ئائىلە ياكى دوستلار ئارىسىدىكى مۇنتىزىم تەلىم - تەربىيە كۇرسلىرى ھالىتىدە ياكى قانۇنسىز تەلىم - تەربىيە ئورۇنلىرى ھالىتىدە تەشكىللىنەتتى. بىر قاراشقا بۇ، «كىم تېخىمۇ بالدۇر ھەرىكەتكە ئۆتىدۇ؟» تۈسىدىكى بالىلارنى كىچىك ياشتا ئۆز يېنىغا تارتىش ئۈچۈن، رۇسلار بىلەن

جايلاردا مۇھاپىزەت قىلىناتتى. بەزى قىممەتلىك ئەسەرلەرنىڭ رۇسلاردىن قۇتقۇزۇلۇشى بولسا، بىر مىللىي ۋەزىيە ئىدى. مەسىلەن، 1858 - يىلى لېپىزىنگە نەشر قىلىنغان «پولشا يازغۇچىلىرى» ناملىق كىتابنىڭ بروكخاۋۇس نۇسخىسىنىڭ ھەممىلا نۇسخىسى كالىشتىكى رۇس ۋالىيسىنىڭ خىزمەت ئۆيىدە ئىدى. 1973 - يىلىنىڭ بىر كېچىسى ۋالىينىڭ ئۆيىگە كىرگەن «نامەلۇم ئوغرىلار» بۇ ئەسەرلەرنى ئوغرىلاپ كەتتى. بىر قانچە كۈن ئۆتكەندىن كېيىن، رۇس ئەمەلدارلارنىڭ كۆزىدىن يىراق گائول ناملىق باشقا بىر بازارنىڭ چەت بىر يېرىدە پولشالىقلارنىڭ پايدىلىنىشىغا سۇنۇلغانىدى.

ئىزچىل ھالدا ئاقارتىش خىزمەتلىرىنى كەڭ خەلق ئاممىسىغا يەتكۈزۈشنىڭ يېڭى - يېڭى مېتودلىرى تېپىلىپ تۇراتتى. دېھقانلارنى ئوقۇتۇش پائالىيەتلىرى «ھەرىچىلىك جەمئىيەتلىرى» ياكى «تەنتەربىيە كۈلۈپلىرى» نىڭ ۋاسىتىسى بىلەن ئېلىپ بېرىلاتتى. ئۆيلەردە بولسا، پىداكار ئوقۇتقۇچىلار ھەر قاتلام ۋە ھەر ياشتىكى ئوقۇغۇچىلارغا مۇنتىزىم دەرس بېرىتتى. ئەلۋەتتە بۇ ئىشلار، رۇس جاسۇسلار تەرىپىدىن ناھايىتى ئەستايىدىللىق بىلەن كۆزىتىلمەكتە ئىدى ۋە بۇنى دەرس ئوقۇغۇچىلارمۇ، ئوقۇتقۇچىلارمۇ بىلەتتى. ئۇ كۈنلەردە ئاساسەن دېگۈدەك ھەر بىر پولشالىق مەخپىي دەرسلەر يۈزىسىدىن تۇتقۇن قىلىنغان، لاگېرلارغا سۈرگۈن قىلىنغان ياكى ئۆلتۈرۈلگەن تونۇش بىرلىرىنىڭ بىر قانچە ھېكايىسىنى ئارقا - ئارقىدىن بايان قىلىپ بېرىلگۈدەك ھالەتتە ئىدى. بۇ ئەھۋال، پولشا ئەنئەنىسىدە جاسارەتنى ئوقۇتقۇچىلىقنىڭ ئەڭ مۇھىم ئالاھىدىلىكلىرىنىڭ بىرىگە ئايلاندۇردى. شۇ دەرىجىگە بېرىپ يەتتىكى، شۇ كۈنلەردىن تارتىپ پولشالىقلار ئارىسىدا «جاسارەتسىز ئادەم ئوقۇتقۇچى بولالمايدۇ» دەيدىغان بىر قاراش ئورناپ كەتتى.

بۇ جەرياندا، ئوقۇغۇچىلارمۇ ئوقۇتقۇچىلارغا ئوخشاشلا خەۋپ ئاستىدا بولغانلىقى ئۈچۈن، جاسارەتلىرى ئارقىلىق خەلقنىڭ يۇقىرى باھاسىغا ئېرىشەتتى. شۇنداق قىلىپ، ئوقۇتقۇچىلىق ۋە ئوقۇغۇچىلىق پولشالىقلارنىڭ روھىغا ئىككى مۇقەددەس بايلىق سۈپىتىدە يىلتىز تارتتى. رۇسلارنىڭ نۇقتىسىدىن قارىغاندا، بۇ ئىككى ئاتالغۇ دۈشمەن چۈشەنچىسىنىڭ ئەڭ مېغىزلىق ئېنىقلىمىسىنى تەشكىل قىلاتتى. يىگىرمىنچى ئەسىرنىڭ بېشىدىكى پولشادا، قولىنىڭغا كىتاب قىستۇرۇۋالغان بىر ياش قىز، بۇ ئېنىقلىمىغا قوراللىق بىر قارشىلىق كۆرسەتكۈچىدىنمۇ بەكرەك چۈشەتتى ۋە دۆلەت قوراللاردىنمۇ بەكرەك كىتابلارنى

بىرەر يەكۈن چىقىرىشقا تىرىشاتتى. دارۋىن، ماركس، ھەتتا ئەشەددىي دۈشمەنلىرى بولغان گېرمانلارنىڭ سىمۋول خاراكتېرلىك كىشىلىرىدىن فىنچى، خېردېر، نېتسزېغا ئوخشاش كىشىلەرنىڭ ئەسەرلىرىمۇ ئۇلار ئوقۇيدىغان ئەسەرلەرنىڭ قاتارىغا كىرەتتى.

رۇسىيەنىڭ چۈشى، 19 - ئەسىرنىڭ ئاخىرىغا بارمايلا پولشادا رۇس كۈلتۈرى بويىچە يېتىشكەن بىر ئارا قاتلام پەيدا قىلىش ئىدى. بۇ چۈش قەتئىي رېئاللىققا ئايلانمىدى. ئۇنىڭ ئورنىغا پولشا زېمىنلىرى رۇس چۈشنىڭ دەل تەتۈرىچە «ئۆگىنىش تەۋەككۈلچىلىكى» دېيىشكە بولىدىغان دەرىجىدە بىر سەپەرۋەرلىك ھەرىكىتىگە سەھنە بولدى. 19 - ئەسىرنىڭ ئاخىرىغا كەلگەندە، ئوقۇش - يېزىش ياكى دېھقانچىلىق ماھارەتلىرىدىن تارتىپ ئۇنىۋېرسىتېتتىنچە بولغان ھەر دەرىجىدە ئوقۇش، جەمئىيەتنىڭ بارلىق قاتلاملىرىغا كېڭەيگەنىدى. بۇ جەرياندا، بولۇپمۇ «ئۆزلۈكىدىن ئۆگىنىش» بىر مودېلغا ئايلانغان ۋە خەلقنىڭ ئۈچتىن بىرىنىڭ كۈندىلىك پائالىيەتلىرى قاتارىغا كىرگەنىدى. ئالدىنقى قاتاردىكى ئالىملار ۋە سەنئەتچىلەر خەلق ئارىسىدا يېتەكچىلىك رولى ئوينىيدىغان كىتابلارنى يازاتتى، ئارقىدىن بۇ كىتابتىن قولدىن قولغا ئۆتۈپ ئوقۇلاتتى. ئۆزلۈكىدىن ئۆگىنىش ئۈچۈن بىر ئايلىق زۇرنال نەشر قىلىنغان بولۇپ، دۆلەتنىڭ ئەڭ داڭلىق زىيالىيلىرى بۇ زۇرنالغا كۈچ قوشاتتى.

بۇنداق كەڭ ئومۇملاشقان تەلىم - تەربىيە پائالىيەتلىرىگە پاراللېل ھالدا، كۈتۈپخانىلارمۇ خەلقنىڭ كۆپ قاترايدىغان جايلىرى قاتارىغا كىردى. ھەرخىل دىنىي ۋە ئىجتىمائىي ئورگانلارنىڭ بايرىقى ئاستىدا خەلققە ئېچىۋېتىلگەن كۈتۈپخانىلار ئارقا - ئارقىدىن ئېچىلىشقا باشلىدى. لېكىن، كۈتۈپخانىلارمۇ مەكتەپلەرگە ئوخشاشلا ساقچىلارنىڭ كۈچلۈك نازارىتى ئاستىدا ئىدى. 1897 - يىلى پەقەت ۋارشاۋا ياردەمسۆيەرلەر بىرلىكى ناملىق بىر ئورگاننىڭ شەھەر ئىچىدە ئاچقان كۈتۈپخانىلىرىنىڭ سانى 23 كە يەتكەنىدى؛ ئەمما، كىتاب ئىشكاپلىرىدا ۋېكتور ھىيۇگو، ئېمىل زولا، ئالبېكساندىر دۇماسقا ئوخشاش «رەزىل» يازغۇچىلارنىڭ كىتابلىرى قولغا چۈشكەنلىكى ئۈچۈن، دەسلەپتە بىرلىكنىڭ ئىدارە ھەيئىتى باشلىقى ۋەزىپىسىدىن ئېلىپ تاشلاندى. ئارقىدىن بۇ كۈتۈپخانىلارنىڭ ھەممىسى پۈتۈنلەي تاقىۋېتىلدى. شۇنداق بولسىمۇ، پولشالىق مىللەتچىلەرنىڭمۇ قانۇنلۇق كۈتۈپخانىلاردا قويۇلمايدىغان كىتابلار قويۇلغان خەلققە ئوچۇق، دۆلەتكە يېپىق كۈتۈپخانىلىرى بار ئىدى. دۈشمەن قولىدىن قۇتقۇزۇۋېلىنغان ئەسەرلەرمۇ مۇشۇنداق

تەزىملىكىنى رەتكە تىزغاندىن كېيىن، تۆۋەندىكى جۈملىلەر بىلەن ئاخىرلىشىدۇ:

«يەنە مۇشۇلارغا ئوخشاش مەن بىلىشكە مۇۋەپپەق بولالمىغان باشقا مەكتەپلەرمۇ بار. بۇلارنىڭ بەزىلىرىدە سانى ئەللىككە يېتىدىغان بالىلار ئىككى باسقۇچقا بۆلۈنۈپ دەرس ئالماقتۇر.»

نويابىر ۋە يانۋار قوزغىلاڭلىرىنى رۇسلار قانلىق شەكىلدە باستۇردى ۋە ھەر قېتىملىق قوزغىلاڭ كۆتۈرۈشكە ئۇرۇنۇش ھەرىكىتىدىن كېيىن پولشاغا قاراتقان نازارىتىنى تېخىمۇ كۈچەيتكەندى. لېكىن، پولشالىقلارنىڭ ئورگانىك خىزمەت ئۇسۇللىرىدىن كېيىن، ئۇلارنى كونترول قىلىپ تۇرۇش قەتئىي ئاسانغا توختىمىدى. مائارىپ پائالىيەتلىرى رۇسلاشتۇرۇش تىرىشچانلىقلىرىغا ھەر جەھەتتىن قارشى تۇرىدىغان شەكىلدە، رۇسلارنىڭ كۆزلىرىنىڭ ئالدىدا خەلقنىڭ بارلىق قانناملىرىغا كېڭەيمەكتە ۋە بىر قانچە ئون يىل ئىلگىرى پولشانىڭ پۈتكۈل زىيالىيلىرىنى ئۆلتۈرگەن ياكى كىشەنلەپ سىبىرىيەگە سۈرگۈن قىلغان رۇسلار، ھەرقانچە قىلىمۇ بۇ كېڭىيىشنىڭ ئالدىنى ئالالمايۋاتاتتى. پولشالىقلار بولسا، تەلىم - تەربىيە پائالىيەتلىرىدە ئوبدانلا ئىلگىرىلىگەندى. كۈنسېرى يېڭى ئۇسۇللار پەيدا بولاتتى، يېڭى ئوقۇ - ئوقۇتۇش ئورۇنلىرى سەھنىگە چىقاتتى. ئۇچىدىغان ئۇنىۋېرسىتېت بۇلارنىڭ ئەڭ داڭلىقى ئىدى. ئۇنىڭ قۇرۇلۇشى بىلەن، بىر ئەسىر كېيىن كوممۇنىزىمنىڭ يىمىرىلىشىغىچە بولغان بىر مۇساپە باشلانغان بولدى.

تۈركچىدىن تەرجىمە قىلغۇچى: ئابدۇلئەزىز ئاقھۇن (تۈركىيە)

سۆيگۈ

ئەھمەت سەلچۇك ئىلكان (تۈركىيە)

بەلكى مەڭگۈلۈككە
كىم بىلەر؟...
مېنىڭ ئاللىقاچان تەييار
قەلەم - قەغىزىم
چۈنكى سۆيگۈ
مەن ئۈچۈن يىپيىڭنى شېئىر.

سۆيگۈ
يېڭى بىر سەپەر
يېڭى بىر دۇنيا
يېڭى بىر شەھەر
تەييار قىل قەلبىڭنى
يولغا چىقىمىز سەن بىلەن بىرگە
بەلكى قىسقىغىنا بىر يازغا

تۈركچىدىن تەرجىمە قىلغۇچى: ئەركان (تۈركىيە)

مەن نېمىشقا يازمەن؟

جورج ئورۋېل (ئەنگلىيە)

جورج ئورۋېلنىڭ ئەسلى ئىسمى ئېرك ئارتۇر بولۇپ 1903 - يىلى 6 - ئاينىڭ 25 كۈنى بەھاردا تۇغۇلۇپ، 1950 - يىلى 1 - ئاينىڭ 21 - كۈنى لوندوندا ۋاپات بولغان. ئۇ ئەنگلىيە ئەدەبىياتىنىڭ 20 - ئەسىردىكى داڭلىق قەلەمكەشلەرنىڭ بىرى بولۇپ ھېسابلىنىدۇ. ئۇنىڭ ئەسەرلىرى ھايات سەرگۈزەشتىلىرىنىڭ كۆپ تەسىرىگە ئۇچۇرغان بولۇپ ئەسەرلىرىدە گەۋدىلىك تەسۋىرلەنگەن. ھاياتىنىڭ مۇتلەق كۆپ قىسمى نامراتلىق ئىچىدە ئۆتكەن. تەتقىقاتچىلار «پارىژ ۋە لوندوندىكى گاداي» ناملىق روماندا، ئاپتورنىڭ ئۆز سەرگۈزەشتىلىرىنى يازغانلىقىنى تېخىچە مۇنازىرە قىلىدۇ.

جورج ئورۋېل ھاياتى بويىچە ئون كىتاب ۋە نۇرغۇنلىغان ماقالىلەر ئېلان قىلغان بولۇپ «بىر مىڭ توققۇز يۈز سەكسەن تۆت» ناملىق رومانى بىلەن داڭ قازانغان.

تۆۋەندە بۇ روماننىڭ كىرىش بۆلۈمىدە يېزىلغان بىر ماقالىسىنى تەقدىم قىلدۇق. بۇ ماقالە مەزمۇن جەھەتتىن رومان بىلەن مۇناسىۋىتى يوق بولۇپ ئاپتور ئايرىم بىر ئەسەر سۈپىتىدە كىتابقا قوشۇپ ئېلان قىلغان.

مەن ئۈچ بالىنىڭ ئوتتۇراچىسى بولۇپ ھەممىمىزنىڭ ئارىسىدا بەش ياشتىن پەرق بار ئىدى. مەن سەككىز يېشىمدىن بۇرۇن ئاساسەن دادامنى كۆرەلمىگەن ئىدىم. بەلكىم مۇشۇ ياكى باشقا سەۋەپلەردىنمۇ تاڭ، يالغۇزلۇقنى خالايتتىم. كېيىنچە مەندە باشقىلار ياقىتۇرۇپ كەتمەيدىغان قىلىقلار پەيدا بولۇشقا باشلىدى، مەكتەپتىمۇ باشقىلار ماڭا بەك يېقىن كەلمەيتتى. مەن بىر تەنھا

بەكمۇ كىچىك چاغلىرىمدىن باشلاپلا، بەلكىم بەش-ئالتە ياش چاغلىرىم بولسا كېرەك، چوڭ بولغاندا ئۆزۈمنىڭ يازغۇچى بولىدىغانلىقىمنى بلەتتىم. ئون يەتتە يېشىمدىن يىگىرمە بەش يېشىمغىچە بولغان ئارىلىقتا مەن بۇ خىيالمدىن ۋاز كەچمەكچى بولدۇم، ئەمما بۇنىڭ ئۆز تەبىئىتىمگە ئاسىيلىق قىلىش ئىكەنلىكىنى، ھامان بىر كۈنلەردە قولۇمغا قەلەم ئالدىغانلىقىمنى بىلىپ تۇراتتىم.

خىزمىتى سىز تەسەۋۋۇر قىلالايدىغان ئەڭ ئىنتىقىز، بىمەنە ئىشلارنىڭ بىرى ئىدى. ئەمما ئۆزىنى ھازىرقى ئەڭ ئەرزىن خەۋەر يېزىش خىزمىتىدىن كۆپ قولاي بېجىرىۋېتەتتىم. مانا مۇشۇلار بىلەن بىرلىكتە، مەن ئۈنۈش يىل ياكى ئۈنۈشنىمۇ ئۇزۇنراق مەزگىل پۈتۈنلەي باشقىچە بىر خىلدىكى ئەدەبىيات مەشىقنى داۋاملاشتۇرۇپ كەلگەندىم، مۇنداقچە ئېيتقاندا، ئۆزۈم ھەققىدە توختىماستىن «ھېكايە» لەرنى توقۇپ كەلگەن ئىدىم، توغرىسى، بۇلار مېڭەمدىلا ساقلانغان كۈندىلىك خاتىرىلەردىم، ئىدى. مەن بۇنداق قىلىشنىڭ ئەمەلىيەتتە بارلىق بالىلارنىڭ ئادىتى ئىكەنلىكىگە ئىشىنەتتىم. مەن تولىمۇ كىچىك چاغلىرىمدىلا ئۆزۈمنى ئاجايىپ باتۇرئانە كەچۈرمىشلىرى بار قەھرىمان روبىنخۇد دەپ تەسەۋۋۇر قىلاتتىم. ئەپسۇس، ئۇزاققا بارمايلا مېنىڭ بۇ «ھېكايە» لىرىم تولىمۇ قاملاشمىغان ئۆز مەپتۇنلۇققا ئايلىنىپ كەتتى، كېيىنچە بارغانسېرى قىلىۋاتقان ۋە كۆرۈۋاتقانلىرىمنىڭ سىدام تەسۋىرىگىلا ئايلىنىپ قالدى. بەزىدە قىسقا دەقىقىلەردە كاللامدىن مۇنداق جۈملىلەر ئۇچۇپ ئۆتەتتى: «ئۇ ئىشىكى ئاچتى ۋە ئۆيگە كىردى. نېپىز پاختا رەختتىن قىلىنغان پەردىلەردىن ئۆتۈپ كىرگەن ئالتۇندەك قۇياش نۇرى ئۈستەل يۈزىگە چۈشكەن ئىدى. ئۈستەلدە يېرىم ئېچىلغان سەرەڭگە قېپى سىياھ دۈۋىتى يېنىدا تۇراتتى. ئۇ قولى يانچۇقىدا ئاستا دەرىزە قېشىغا كەلدى. پەستىكى كوچىدا بىر گۈللۈك مۈشۈك بىر غازاڭنى قوغلاپ يۈرەتتى... بۇ ئادەت مەن يىگىرمە بەش ياشقا كىرگىچە داۋاملاشتى. بۇلارنى مېنىڭ ئەدەبىي يېزىقچىلىق بىلەن شۇغۇللانمىغان ۋاقىتلىرىم دېيىشكە بولىدۇ. گەرچە مەن مۇۋاپىق سۆز ئىزدەشكە مەجبۇر بولغان بولغان ئەمەلىيەتتىمۇ ئىزدىگەن بولساممۇ، يازغان تەسۋىرلىرىم خۇددى مەن بىر سىرتقى كۈچنىڭ مەجبۇرلىشى ئاستىدا ئۆز ئىرادەمگە خىلاپ يېزىۋاتقان دەك بىلىنەتتى. ئەسلىپ باقسام «ھېكايە» لىرىم چوقۇم مەن ئوخشىمىغان يېشىمدا ھەۋەس قىلىپ يۈرگەن يازغۇچىلارنىڭ ئۇسلۇبىنى ئەكس ئەتتۈرگەن ئىكەن. ئىشقىلىپ، بۇلارنىڭ ھەممىسى دېگىدەك ئىنتايىن ئىنچىكە تەسۋىرلەرنى ئۆز ئىچىگە ئالغان ئىدى.

مەن ئون ئالتە ياش ۋاقتىدا تۇيۇقسىز پەقەت سۆزلەرنىڭلا ماڭا ئەكىلىدىغان ھۇزۇرىنى بايقىدىم، تاۋۇشى ۋە سۆزلەرنىڭ بىرىكىشى مېنى ھاياجانغا سالاتتى. تۆۋەندىكى «يوقالغان جەننەت» تىن ئېلىنغان شېئىر:

بالىنىڭ ئادىتى بار ئىدى، كاللامدا ھېكايىلەرنى توقۇتتۇم، تەسەۋۋۇرۇمدىكى پېرسوناژلار بىلەن پاراڭلىشىپ كېتەتتىم. مېنىڭچە مېنىڭ ئەدەبىيات غايەم باشتىن باشلاپلا ئۆزۈمنىڭ باشقىلار تەرىپىدىن چەتكە قېقىلىش ۋە كەمسىتىلىش تۇيغۇم بىلەن بىرلىشىپ كەتكەن بولسا كېرەك. ئۆزۈمدە بىر خىل تىل تالانتى ۋە كۆڭۈلسىزلىكلەرگە يۈزلىنىش جاسارىتىم بارلىقىنى بىلەتتىم ۋە بۇنىڭ مېنىڭ ئۆزۈم بىر دۇنيارىمنى ياراتقانلىقىنى، مەن بۇ يەردە كۈندىلىك تۇرمۇشۇمدىكى مەغلۇبىيەتلىرىمدىن قاپچالايدىغانلىقىمنى ھېس قىلاتتىم. ھالبۇكى، مېنىڭ پۈتۈن بالىلىق دەۋرىمدە ئەستايىدىل يازغانلىرىم ئەمەلىيەتتە ئاران بىر قانچە ۋاراق چىقاتتى. تۇنجى شېئىرىمنى تەخمىنەن تۆت-بەش ياش چاغلىرىمدا يازغان ئىدىم، ئانام ئۇنى يادلاپ دېكلاماتسىيە قىلىپ بەرگەن ئىدى. ئۇ شېئىرىمنىڭ پەقەت يولۋاس ھەققىدىكى شېئىر ئىكەنلىكىدىن باشقا ھېچنېمىسى ئېسىمدە قالمىغان ئىدى. «ئورۇندۇقتەك يوغان چىشلىق» دەپ ئوخشاتقىنىم ئېسىمدە. خېلى قاملاشقان ئوخشىتىش بوپتىكەن. ئەمما بۇ شېئىرنى بىلىپكىنىڭ «يولۋاس، يولۋاس» دېگەن شېئىرىغا تەقلىد قىلىپ يازغانغۇ دەيمەن. ئون بىر ياش ۋاقتىمدا بىرىنچى دۇنيا ئۇرۇشى پارتلىدى، ۋە تەنپەۋەرلىكنى كۈيلەپ يازغان بىر شېئىرىم شۇ يەردىكى بىر گېزىتتە ئېلان قىلىندى. ئىككى يىلدىن كېيىن كىچىنېرنى ئۆلۈمى ھەققىدە يازغان شېئىرىمۇ شۇنىڭدا ئېلان قىلىندى. سەل چوڭ بولغاندا، پات-پات جورجى ئۇسلۇپتىكى «تەبىئەت شېئىرلىرى» نى يېزىپ باقتىم، ئەمما تولىمۇ چالا قالاتتى. قىسقا ھېكايىلەرنى يېزىپ باققان بولساممۇ، پەقەت قاملاشمىدى. بۇلارنىڭ ھەممىسى ئەمەلىيەتتە مېنىڭ شۇ يىللاردىكى ئەستايىدىل يازدىم دېگىلى بولىدىغان ئەسەرلىرىم ئىدى.

شۇنداقتىمۇ، مەن شۇ يىللاردا ئەدەبىيات پائالىيەتلىرىدىن نېرى كېتەلمىدىم. باشتا بۇيرۇتما يازمىلارنى يازدىم، گەرچە بۇنداق نەرسىلەرنى يېزىشتىن پەقەت ھۇزۇر ئالالمىساممۇ، تېزلا قولدىن چىقىرىۋېتەلەيتتىم. مەكتەپنىڭ تاپشۇرۇقلىرىدىن باشقا، مەن بەزى ھەجۋى چاچما شېئىرلارنى يازدىم، ھازىر ئويلىسام شۇ چاغدىكى يېزىش سۈرئىتىمدىن ئۆزۈممۇ ھەيران قالمايمەن. ئون تۆت ياش ۋاقتىمدا، ئارىستوفانىسقا تەقلىد قىلىپ يازغان بىر درامىنى بىر ھەپتىدىلا پۈتتۈرۈۋەتكەن ئىدىم. شۇ چاغدا يەنە مەكتەپنىڭ ژۇرنىلىنى تەھرىرلىشىپ بېرەتتىم، باسما نۇسخىسىمۇ، ئەسلى قوليازىمىسىمۇ ئارىلىشاتتىم. بۇ ژورنالنىڭ

شۇنداق. بۇلار ھەر قانداق يازغۇچىدا ئوخشىمىغان دەرىجىدە مەۋجۇت بولىدۇ ۋە ئۆزى ياشاۋاتقان زامان - ماكاننىڭ ئاتموسفېراسىغا قاراپ ئۆزگىرىپ تۇرىدۇ.

1 - نوقۇل ئۆزەمچىلىك

بۇ دېگەنلىك بىزدىكى باشقىلارغا ئەقىللىق كۆرۈنۈش، باشقىلار گېپىمىزنى قىلىشىدىغان ئادەم بولۇش، ئۆلگەندىن كېيىن ئەسلىنىش، بالىلىقىمىزدا بىزنى كەمسىتكەنلەرگە ئۆزىمىزنى كۆرسىتىپ قويۇش دېگەندەك ھاۋايى - ھەۋەسلىرىمىزنى كۆرسىتىدۇ. بۇلارنى مۇددىئا ئەمەس دەۋىلىش يالغانچىلىقتىن باشقا نەرسە ئەمەس. ئەمەلىيەتتە ئۇ خېلى كۈچلۈك مۇددىئا. بۇنداق مۇددىئا يازغۇچىلاردىن باشقا، سەنئەتكارلار، سىياسىيونلار، ئادۋوكاتلار، ئەسكەرلەر، مۇۋەپپەقىيەت قازانغان سودىگەرلەردىمۇ تېپىلىدۇ. قىسقىسى، ئىنسانلارنىڭ ئىچىدىكى ئەڭ قالتىس كىشىلەرنىڭ ھەممىسىدە بار. ئىنسانلارنىڭ كۆپىنچىسى ئەمەلىيەتتە شەخسىيەتچى ئەمەس. ئوتتۇز ياشتىن كېيىن، ئۇلار ئاساسەن ئالاھىدە شەخس بولۇش ھەۋەسىدىن كېچىدۇ ۋە باشقىلار ئۈچۈن ياشايدۇ ياكى ئۇششاق ئىشلار ھەلەكچىلىكىدە ئۆتۈپ كېتىدۇ. بىراق يەنە ئاز ساندىكى تالانتلىق، نەپىسى يوغان كىشىلەر ئۇنداق ئەمەس، ئۇلار شۇ غايە ئۈچۈن ياشايدۇ، يازغۇچىلار دەل مۇشۇ قاتاردىندۇر. شۇنداق دېيەلمەنكى، ئەستايىدىل يازغۇچىلارنىڭ تولىسى گەرچە پۇلغا بەك ھەۋەس قىلىپ كەتمىسىمۇ، مۇخبىر - ژۇرنالىستلارغا قارىغاندا كۆپ شەخسىيەتچى كېلىدۇ.

2 - ئىستېتىك قىزغىنلىق

بۇ تاشقى دۇنيادىكى گۈزەللىكنى ھېس قىلىش، ياكى باشقىچە ئېيتقاندا سۆزلەر ۋە ئۇنىڭ نەپىس ئورۇنلاشتۇرۇلۇشىدىكى گۈزەللىكنى ھېس قىلىشنى، شۇنداقلا تاۋۇشلاردىن، ياخشى پروزا ۋە ھېكايىلەرنىڭ قۇرۇلمىسىدىكى پۇختىلىق ۋە رېتىمدىن كەلگەن ھۇزۇرنى كۆرسىتىدۇ. ئادەملەرنىڭ ئۆزى ھېس قىلغان تەجرىبىلىرىنى ئورتاقلاشماقچى بولۇشى نەزەردىن ساقىت قىلىنسا بولمايدىغان قىممەتلىك ئىشتۇر. ئەمما نۇرغۇن يازغۇچىلار بۇ مۇددىئا بەكلا ئاجىز بولىدۇ، ۋەھالەنكى، تەشۋىقات قوللانمىسى ياكى دەرسلىك تۈزىدىغانلاردىمۇ بىرەر ئەمەلىي مەنپەئەتنى مەقسەت قىلماستىن، پەقەت ئۆزىگە ياققانلىقى ئۈچۈنلا سۆز، بىرىكمىلەرنى تاللايدىغان ئىشلارمۇ بولىدۇ. بەلكىم ئۇلاردا بەتنىڭ تىزىلىشى، قويۇلىدىغان بوشلۇقلارنىڭ قانداق بولۇشى دېگەنلەردىمۇ ئالاھىدە

شۇنداق قىلىپ ئۇ جاپا ۋە ئېغىر ئەمگەك بىلەن، ئالغا ئىلگىرىلىدى، جاپا - مۇشەققەت ۋە ئېغىر ئەمگەك بىلەن ئۇ.

*So hee with difficulty and labour hard,
Moved on: with difficulty and labour hee.*

ھازىر قارىسام ئۇنداق ئېسىل بىلىنمىسىمۇ، ئەينى ۋاقىتتا ۋۇجۇدۇمنى لەرزىگە سالغان ئىدى. مەن he (ئۇ) نى ئىپادىلەش ئۈچۈن ئىشلىتىلگەن hee دېگەن سۆزدىنلا شۇنچىلىك ھۇزۇرلانغان ئىدىم. شۇ چاغلاردا تەسۋىرگە نېمىلەرنىڭ لازىملىق ئىكەنلىكىنى ئاللىبۇرۇن بىلىپ بولغان ئىدىم. شۇڭا شۇ چاغلاردا مېنىڭ كېيىن قانداق كىتاپلارنى يازىدىغانلىقىم ماڭا ئاللىبۇرۇن ئايان بولۇپ بولغانىدى. مېنىڭ ئاخىرى كۆڭۈلسىز ئاخىرلىشىدىغان زور ھەجىملىك تەبىئەتچىلىك ئېقىمىدىكى رومانلارنى يازغۇم بار ئىدى. بۇ رومان ئىنتايىن ئىنچىكە تەسۋىر، ئادەم ئۇنتۇپ كېتەلمەيدىغان ئوخشىتىشلار، تىلى ئويناق ئابزاسلارغا تولغان بولاتتى. سۆزلەرنى ئاساسەن ئۇلارنىڭ تاۋۇشىغا ئاساسەن تاللايتتىم. ئەمەلىيەتتە مەن ئوتتۇز يېشىدا يازغان «بېرىمىدىكى كۈنلەر» ناملىق رومانم دەل مۇشۇنداق بولۇپ، مەن بۇنى بالدۇرلا كاللامدا قۇراشتۇرۇپ بولغان ئىدىم.

مېنىڭ بۇ ئۇچۇرلارنى بايان قىلغانلىقىمنىڭ سەۋەبى شۇكى، مېنىڭچە يازغۇچىنىڭ مۇددىئاسىنى ئۇنىڭ يېتىلىش ئارقا كۆرۈنۈشىنى بىلمەستىن چۈشەنگىلى بولمايدۇ. ئۇنىڭ يېزىش تېمىسى ئۇ ياشاۋاتقان دەۋر تەرىپىدىن بەلگىلىنىدۇ - ھېچبولمىسا ھازىر بىز ياشاۋاتقان بوران - چاققۇنلۇق، ئىنقىلابىي دەۋردە تېخىمۇ شۇنداق - ئەمما ئۇ يېزىشتىن بۇرۇنلا ئۆزىمۇ قېچىپ قۇتۇلالمايدىغان بىر ھېسسىي پوزىتسىيىگە ئىگە بولۇپ بولغان بولىدۇ. شۇبھىسىزكى، يازغۇچى ئۆزىنىڭ خۇي پەيلىنى كونترول قىلالىشى، گۆدەك باسقۇچلاردا تۇرۇپ قېلىش، ناچار كەيپىياتلاردىن ساقلىنالىشى كېرەك. ئەمما ئۇ ئۆزىنىڭ بۇرۇنقى ئۇچرىغان تەسىرلىرىدىن قېچىپ كەتسە، ئۇنىڭ يېزىش قىزغىنلىقى يوقاپ كېتىدۇ. تىرىكچىلىك غېمىنى قويۇپ تۇرغاندا، مېنىڭچە يازغۇچىلارنىڭ قولغا قەلەم ئېلىشىدا مۇنداق تۆت چوڭ مۇددىئا بار. ھېچبولمىغاندا، پروزا يېزىقچىلىقىدا تېخىمۇ

ئەمەس ئىدى. كېيىن گىتلىر چىقتى، ئىسپانلىق ئىچكى ئۇرۇشى پارتلىدى، ۋە باشقا ئىشلار بولۇپ ئۆتتى. 1935 - يىلىنىڭ ئاخىرىغىچە مەن يەنىلا كەسكىن بىر قارارغا كېلەلمەيۋاتتىم. شۇ چاغلاردا مېنىڭ ئەنە شۇ ئىككىلىنىشىمنى ئىپادىلەيدىغان مۇنداق شېئىرنىمۇ يازغانىدىم:

پوپ بولاتتىم بەلكى خۇشال - شادىمان
بولسام ئىدىم ئىككى ئەسر مۇقەددەم
ۋەز ئېيتاتتىم ئاخىرەتتىن توختىماي
پەرۋىش قىلغاچ ياڭاق دەرىخىمنى ھەم.

ئەپسۇس، مۇدەھىش بىر زاماندا تۇغۇلۇپ،
مەھرۇم بولدۇم ئۇنداق شانۇ - شەرەپتىن.
دۈشمەن بولدى ئۆسۈپ چىققان بۇرۇتمۇ،
ھەممە پوپلار پاكىز قىرغان سەۋەپتىن.

كېيىن ئۆتتى يامان ئەمەس بىر زامان،
كۆڭلىمىزنى خۇش قىلاتتى بەك ئاسان.
ئۇخلار ئىدى ئىسپانكار خىياللار،
دەرەخلەرنىڭ قۇچىقىدا خىرامان.

نادانلىقتىن تارتىنمايتتۇق قىلچىمۇ،
خۇشاللىقنى يوشۇراتتى قەلبىلەر.
ئالمىلىقتا سايىراپ قويغان قۇشتىنمۇ،
بىسەرەمجان بوپكېتەتتى رەقىپلەر.

ئەمما لېۋىن، نازۇك بەدەن گۈزەللەر،
كۈمۈش ئۈرۈك، ئېرىقتىكى سۈۋەرەك.
ئارغىماقلار كۆكتە سەپ - سەپ ئۆردەكلەر،
چۈشلىرىمدە باغلىرىمنى كەزگۈدەك.

ئۇششۇك تەگدى كېيىن شېرىن چۈشكىمۇ،
نىمجان بولدى شاتلىقىمىز پىنھاندا.
مىنئالدى پەتەك، سېمىز ئادەملەر،
تۆمۈر تەنلىك، ئالتۇن ھەللىك ئاتلارغا.

مەن بەئەينى يولدىن ئازغان كىچىك قۇرت،
مەن بىر ئاغۋات، تېنەپ يۈرگەن ھەرەمسىز.

تەلەپلىرى بولۇشى مۇمكىن. تۆمۈر يول يېتەكچىسى دېگەندەك كىتاپلاردىن باشقا ھەرقانداق كىتاپتا چوقۇم بەلگىلىك ئىستېتىك مۇددىئالار بولىدۇ.

3 - تارىخ مۇددىئاسى

بۇ يازغۇچىلاردىكى ۋەقە - ھادىسىلەرنى ئەسلى ھالىتىدە كۆرۈش، ھەقىقىي پاكىتلارنى تېپىپ چىقىپ، كېيىنكىلەرگە قالدۇرۇپ قويۇش ئىستىكىنى كۆرسىتىدۇ.

4 - سىياسىي مەقسەت

مەن بۇ يەردە «سىياسىي» دېگەن ئىبارىنى ئەڭ كەڭ مەنىدە قوللاندىم. بۇ يازغۇچىلاردىكى دۇنيانى مەلۇم يۆنىلىشكە قاراپ ئىتتىرىش ۋە كىشىلەرنىڭ ئۆزى ياشاۋاتقان جەمئىيەتكە بولغان تونۇشىنى ئۆزگەرتىش ئارزۇسىنى كۆرسىتىدۇ. شۇنى تەكىتلەيمەنكى، سىياسىي خاھىشتىن خالىي كىتاپ يوق. سەنئەتنىڭ سىياسىي بىلەن ئالاقىسى بولماسلىقى كېرەك دېگەن قاراشنىڭ ئۆزى بىر سىياسىي قاراشتۇر.

بۇ ئوخشىمىغان مۇددىئالارنىڭ بىرى - بىرى بىلەن قانداق توقۇنۇشۇپ قالدىغانلىقىنى، ئوخشىمىغان ئادەملەر ۋە ئوخشىمىغان ۋاقىتقا قاراپ قانداق ئوخشاشمايدىغانلىقىنى كۆرۈش تەس ئەمەس. تەبىئىيەتتىن ئېيتقاندا - تەبىئىيەتتىم دېگىنىم ئەمدى قۇرامىغا يەتكەن چاغدىكى تەبىئىيەتنى دېمەكچىمەن - مەندە تۆتىنچىسى ئالدىدىكى ئۈچىنى بېسىپ چۈشىدىكەن. تىنچ دەۋرلەردە بەلكىم مەن پاساھەت - بالاغەتتە قوغلىشىپ يۈرۈشۈم، ياكى پەقەت بايان - تەسۋىر ئەسەرلىرىنىلا يېزىشىم مۇمكىن، ھەتتا ئۆزۈمنىڭ سىياسىي خاھىشىمنىمۇ بىلەلمەي يۈرۈشۈم مۇمكىن. ئەمەلىيەتتە، مەن دەل تەشۋىقات قوللانمىسى يازدىغانلارغا ئايلىنىپ قېلىۋاتىمەن. دەسلەپتە، مەن ئۆزۈمگە ماس كەلمەيدىغان خىزمەتتە بەش يىل بولدۇم (بېرىمىدىكى ھىندىستان ئىمپېرىيە ساقچىلىق خىزمىتىنى دېمەكچىمەن). كېيىن نامراتلىققا يېتىپ قالدىم ۋە مەغلۇبىيەت تۇيغۇسى ئىسكەنجىسىدە ياشىدىم. بۇ كەچمىشلەر مېنىڭ ھوقۇق - نوپۇزغا بولغان نەپرىتىمنى كۈچەيتىۋەتتى ۋە ماڭا ئىشچىلار سىنىپىنىڭ ھەقىقەتەن مەۋجۇتلىقىنى تۇنجى قېتىم تولۇق ھېس قىلدۇردى. بېرىمىدىكى خىزمەتمۇ ماڭا جاھانگىرلىكنىڭ ماھىيىتىنى مەلۇم دەرىجىدە تونۇتتى: ئەمما بۇ كەچمىشلەر ماڭا توغرا بىر سىياسىي مەيدان كۆرسىتىشكە يەنىلا يېتەرلىك

ئوقۇغانلار بايقىغان بولۇشى مۇمكىن، مېنىڭ پۈتۈنلەي سىياسىي تەشۋىقات ماقالىلىرىمدا، سىياسىيونلارنىڭ نەزىرىدە تېمىدىن مېنىڭ چاقىرىم يىراق سانلىدىغان جۈملىلەر بار. بالىلىقىمدا شەكىللەنگەن دۇنيا قارىشىمنى ھەرگىزمۇ پۈتۈنلەي تاشلىۋەتكۈم يوق، ھەم تاشلاي دەپمۇ تاشلىيالمىمەن. ئىشقىلىپ ھاياتلا بولىدىكەنمەن، پروزىغا بولغان كۈچلۈك قىزغىنلىقىمنى ساقلايمەن، تەبىئەتكە بولغان مۇھەببىتىمدىن ۋاز كەچمەيمەن، يەنىلا كونكىرت، ماددىي شەيئەلەرنى، ئۇششاق، كېرەكسىز ئۇچۇرلارنى يېزىشتىن ھۇزۇر ئالىمەن. ئۆزۈمنىڭ بۇ تەرىپىنى بېسىشمنىڭ ھېچ ھاجىتى يوق. بۇ خىزمەت مېنىڭ تۇغما ئۆچ-ئامراقلىرىمنى، بۇ دەۋر ھەممىمىزگە يۈكلىگەن ئاممىۋى مەسئۇلىيەت بىلەن ئوبدانلا كېلىشتۈرىدۇ.

بۇ ئاسان ئەمەس. بۇ ئەسەرنىڭ قۇرۇلمىسى ۋە تىلى ھەققىدە مەسئۇلىيەت قىلىدۇ، يەنە چىنلىق مەسئۇلىيەتنى يېڭىچە تەرزىدە كەلتۈرۈپ چىقىرىدۇ. مەن بۇنداق قىيىنچىلىق ھەققىدە بىر مىسال كەلتۈرەي: مېنىڭ ئىسپانىيەنىڭ ئىچكى ئۇرۇشى ھەققىدىكى «كاتالونىيەگە سالام» دېگەن كىتابتىن ئوچۇقلا بىر سىياسىي ئەسەر. ئومۇمىي جەھەتتىن ئېيتقاندا، بۇ كىتابنى يازغاندا ئامال بار بىتەرەپ مەيداندا تۇرۇپ، شۇنداقلا قۇرۇلمىسىمۇ ئەھمىيەت بېرىپ يازدىم. بۇ ئەسەردە ئۆزۈمنىڭ ئەدەبىي تەبىئىتىمگە خىلاپلىق قىلماستىن، چىنلىقنى ئەينەن يەتكۈزۈشكە ناھايىتى تىرىشتىم. بىراق، كىتابنىڭ ئۇزۇن بىر بابى پۈتۈنلەي گېزىتلەردىن ئېلىنغان خەۋەر-پاكتىلار بىلەن توشتى، يەنە فرانكو بىلەن تىل بىرىكتۈردى دەپ قارىلانغان تروتسكىچىلارنى ئاقلدىم. ئېنىقكى، بىر-ئىككى يىلدىن كېيىن، بۇ باپنىڭ ھەر قانداق ئوقۇرمەنگە بولغان قىزىقتۇرۇش كۈچى قالمايدۇ، بەلكىم كىتابنى ئوتقا تاشلىۋېتىشى مۇمكىن. مەن ھۆرمەتلەيدىغان بىر تەنقىدچى بۇ ھەقتە ماڭا ۋەز ئېيتتى: «نېمىشقا بۇ نەرسىلەرنى كىرگۈزۈپ قويدۇڭ؟ سەن ئېسىل ئەسەر بولىدىغان بىر كىتابنى خەۋەرگە ئايلاندۇرۇپ قويۇپسەن.» ئۇنىڭ دېگىنى ھەقىقەتەن توغرا. ئەمما مەن ئۇنى باشقىچە يازالمايتتىم. مەن ئەنگىلىيەدىكى ئىنتايىن ئاز ساندىكى بىر تۈركۈم كىشىلەرنىڭلا بۇ يەردىكى بىگۇناھ ئادەملەرنىڭ ناھەق قارىلانغانلىقىنى بىلىشكە مۇۋەپپەق ئىكەنلىكىنى بايقاپ قالدىم. ئەگەر بۇ ئىشتا غەزەپلەنمىگەن بولسام، بۇ كىتابنىمۇ يېزىپ يۈرمىگەن بولاتتىم.

بۇخىل مەسئۇلىيەت ئۇنداق ياكى مۇنداق

يۇگېن ئارام (ئادەم ئىسمى) كەبىي سەرسان بىچارە، پوپ، كومىسسار ئالدىدا يار-يۆلەكسىز.

ھەر ياڭرىسا رادىئونىڭ ساداسى، كومىسسار ئۇ خۇش بىشارەت بېرەتتى. پوپ ھەدىيە قىلغان ئوستىن يەتتىنىڭ، پۇلىسىنى دۇگېي كېلىپ تۆلەيتتى.

چۈشلىرىمدە دائىم مەرمەر زالىدىمەن، بولسا دەيمەن چۈشلىرىمدەك ئوڭۇمۇ. ئەمما ماڭا كەلمىگەندەك بۇ تەلەي، سىمىقىمۇ، جۈنپىقىمۇ، سىزگىمۇ.

ئىسپانىيە ئۇرۇشى ۋە 1936-يىلىدىن 1937-يىلىغىچە بولغان ۋەقەلەر ۋەزىيەتنى ئۆزگەرتتى ۋە قەيەردە تۇرۇشۇم كېرەكلىكىنى بىلدۈرۈپ قويدى. 1936-يىلىدىن كېيىن مەن ئەستايىدىل يازغان ئەسەرنىڭ ھەر بىر قۇربدا بىۋاسىتە ياكى ۋاسىتىلىق ھاكىمىۋەتلىققە قارشىلىقىمنى، شۇنداقلا، ئۆزۈم چۈشەنگەن دېموكراتىك سوتسىيالىزىمغا بولغان قوللىشىمنى ئىپادىلەپ كەلدىم. بىزنىڭكىدەك بىر دەۋردە، بۇنداق تېمىلاردىن چەتنەپ ئۆتۈپ كېتىش، ماڭا تەسەۋۋۇرۇمغا قەتئىي سىغمايدىغان بىمەنلىك بىلىنىدۇ. ھەممەيلىن ئۇنداق ياكى مۇنداق نىقاپتا بۇلارنى يېزىۋاتىدۇ. بۇ پەقەت ئادەمنىڭ مەيدانى ۋە يېزىش ئۇسۇلى مەسئۇلىيەتلىرىدىنلا ئىبارەت خالاس. ئادەم ئۆزىنىڭ سىياسىي خاھىشىنى قانچە ئېنىق بىلسە، ئىستېتىك زوقى ۋە ئىلمىيلىكىنى قۇربان قىلماي تۇرۇپمۇ، سىياسىي مەزمۇندا يازالايدۇ.

ئۆتكەن ئون يىل ئىچىدە، مەن ئەڭ كۈچىگەن ئىش سىياسىي يېزىقچىلىقنى سەنئەتكە ئايلاندۇرۇشتۇر. مېنىڭ چىقىش نۇقتام ئىزچىل پارتىيىۋى مەيدان ۋە ئادالەتسىزلىك تۇيغۇسى بولۇپ كەلدى. مەن يېزىشقا تۇتۇنغىنىمدا ھەرگىزمۇ ئۆزۈمگە «مەن بىر سەنئەت ئەسىرى يېزىۋاتىمەن» دېمەيمەن. مەن يالغانلارنى پاش قىلىش، مەسئۇلىيەتكە باشقىلارنىڭ دىققىتىنى قارىتىش ئۈچۈن قەلەم ئالىمەن، مېنىڭ ئەڭ كۆڭۈل بۆلىدىغىنىم بۇ سادايىمنى باشقىلارغا ئاڭلىتىشتۇر. شۇنداقتىمۇ، ئەگەر يازىدىغىنىم مەن ئۈچۈن بىر ئىستېتىك كەچمىش بولالمىسا، مەن كىتاپ ئەمەس، ئۇزۇنراق بىرەر ماقالە ئۈچۈنمۇ قولۇمغا قەلەم ئېلىپ ئولتۇرمايمەن. ئەسەرلىرىمنى ئەستايىدىلراق

بارلىق يازغۇچىلار شۆھرەتخور، شەخسىيەتچى، ھورۇن كېلىدۇ، مۇددىئاسىنىڭ چوڭقۇر يەرلىكىدە بىلىپ بولمايدىغان سىرلار ياتىدۇ. بىر كىتاب يېزىش تولىمۇ قورقۇنچلۇق، ئادەمنىڭ جۇلقىنى چىقىرىۋېتىدىغان بىر قىيىنلىقتۇر. بۇ خۇددى بىر ئازابلىق كېسەلنىڭ ئاغرىقىنى چەككەنگە ئوخشايدۇ. ئادەم بۇنداق ئىشقا ئۆزى قارشىمۇ تۇرالمىدىغان، ھەم چۈشىنەلمەيدىغان بىر شەيتاننىڭ كەينىگە كىرمىگىچە ئالدىنى قىلالمايدۇ. ئەمەلىيەتتە بۇ شەيتان بوۋاقتى تۇغۇلۇپلا باشقىلارنىڭ دىققىتىنى تارتىش ئۈچۈن يىغلاشقان تۇغما تەبىئەتنىڭ ئۆزى شۇ. شۇنداقلىقىمۇ، ئادەم يەنىلا ئۆزىنىڭ بەزى خۇي-تەبىئىتى بىلەن قارشىلىشىپ تۇرمىسا، ئادەملەر ئوقۇغۇدەك بىر نەرسە يازالمىدۇ. ياخشى پروزا ئەسىرى خۇددى دەرىزىنىڭ ئەينىكىگە ئوخشايدۇ. مەن ئۆزۈمدىكى قايسى مۇددىئانىڭ كۈچلۈكلۈكىگە بىر نېمە دېيەلمەيمەن، ئەمما قايسىسىنىڭ ئەگىشىشكە ئەرزىيدىغانلىقىنى بىلىمەن. يازغان ئەسەرلىرىمگە قايتا باققىنىمدا، سىياسىي مەقسىدىم يوق ئەسەرلىرىم پەقەت يالتىراق ئابزاسلارغا، مەنىسىز جۈملىلەرگە، قۇرۇق پاساھەت ۋە يالغانغا توشقان جېنى يوق بىر نېمە بوپقايتۇ.

شەكىلدە يەنە يۈز بېرىدۇ. تىل مەسىلىسى بەكلا نازۇك مەسىلە. ئۇنى مۇلاھىزە قىلىش ئۇزۇن ۋاقىت ئالىدۇ. پەقەت شۇنى دېيەلمەنكى، كېيىنكى يىللاردا مەن يېزىقچىلىقتا تەسەۋۋۇرغا قارىغاندا توغرىلىققا بەكرەك ئەھمىيەت بەردىم. ئادەم مەلۇم يېزىقچىلىق ئۇسلۇبىدا ۋايىغا يەتكەندە، چوقۇم يەنە ئۇ ئۇسلۇپتىن ھالقىپ كېتىدىكەن. «ھايۋانلار قورۇقى» نى يازغىنىمدا نېمە يېزىۋاتقىنىم كاللامدا بەكلا ئېنىق ئىدى. ئۇنىڭدا مەن تۇنجى قېتىم ئۆزۈمنىڭ سىياسىي مەقسىدى بىلەن سەنئەت غايەمنى بىرلەشتۈرۈشكە ئۇرۇنۇپ كۆردۈم. مەن يەتتە يىلنىڭ ياقى بىر مۇ رومان يازمىدىم. پات يېقىندا بىرنى يازسام دېگەن ئۈمىدىمەن. بۇنداق يېزىش چوقۇم مەغلۇبىيەتلىك بولىدۇ. ھەر بىر كىتابىم مەغلۇپ بولىدۇ دەپ قارايمەن. ئەمما ئۆزۈمنىڭ قانداق بىر كىتاب يېزىۋاتقىنىم ھەر دائىم ماڭا ئېنىق بولۇپ كەلدى. يېزىپ بولغان بۇ بىر قانچە بەتكە قايتا قاراپ باقسام، مېنىڭ يېزىش مۇددىئامنىڭ مەلۇم ئىجتىمائىي مەسئۇلىيەتتىن كېلىۋاتقانلىقىنى ئۇقتۇرغاندەك قىلىمەن. ئەمما بۇنىڭ مەن ھەقتىكى ئاخىرقى تەسىرات بوپقىلىشىنى خالىمايمەن.

ئىنگلىزچىدىن تەرجىمە قىلغۇچى: ئابدۇرېھىم دۆلەت (تۈركىيە)

ئائىلىگە خەت

(بىر ئوقۇتقۇچىنىڭ خېتى...)

چوڭنىڭ كىچىككە كۆرسەتكەن ھۆرمىتى، كىچىككە ئەدەپلىك بولۇشنى ئۆگىتىدۇ. بالغا ھۆرمەت دېگەنلىك، ئۇنىڭ مۇستەقىل بىر مەۋجۇتلۇق ئىكەنلىكىنى قوبۇل قىلىش دېمەكتۇر.

ئارتۇقچە سۆيگۈنىڭ بالىڭىزغا بىر زەرەرى يوقتۇر. زەرەرلىك بولغىنى خاتا سۆيگۈدۇر. بالىڭىزغا بىر تالاي نەرسىنى شەرت بىلەن بەرسىڭىز

ھېچكىم ھېچكىمگە ياشاشنى ئۆگىتەلمەيدۇ. بالىڭىزغا ھاياتنى تەييار بىر رېتسىپ ھالىتىدە سۇنالماسىز. بالىڭىزنىڭ ھايات يولىنى سىزالماسىز. ئۇنىڭغا پەقەت ئۆز يولىنى سىزلايدىغان بىر خەرتە بېرەلەيسىز.

سۆيگۈنىڭ چوڭدىن كىچىككە، ھۆرمەتنىڭ كىچىكتىن چوڭغا قارىتىلىشى توغرا ئەمەس.

ئورنىغا، بار بولغانلىرىدىن سۆيۈنۈڭ.

تەربىيە توغرىنى سۆزلەش ئەمەس، توغرىنى قىلىشتۇر. بالىڭىزغا بېرىدىغان تەربىيەنىڭ مەقسىتى ئۇنىڭ مەسئۇلىيەت سەۋىيەسىنى ئۆستۈرۈش ۋە ۋايىغا يەتكۈزۈشىگە شارائىت يارىتىشتۇر.

تەقدىرلەنگەن ۋە ماختالغان بالىلار ئاتا-ئانىلىرىنى ۋە دوستلىرىنى تەقدىرلەشنى ئۆگىنىدۇ. ئاتىلىرىمىز «تاج كىيگەن باش ئەقىل تاپار» دەپتىكەن. بالىڭىزغا كىچىك مۇۋەپپەقىيەتلىرى ئالدىدا ئىلھامبەخىش سۈپەتلەر بىلەن يېقىنلاشىشىڭىز ئەڭ چوڭ خەزىنە بولغان ئۆزىگە ئىشەنچ تۇيغۇسىغا ئېرىشتۈرەلەيسىز.

دۇنياغا ئۇنىڭ كۆزىدە بېقىشقا تىرىشىڭ. كۆرىشىڭىز، بەكرەك كۈلىدىغان، بەكرەك سەمىمىي مۇئامىلە قىلىدىغان، بەكرەك ھەۋەسلىك، بىر تەرەپلىملىكتىن بەكرەك خالىي، بەكرەك كەسكىن بولۇپ قالسىز.

ئىشلىتىش قوللانمىسى يوق ئىشلىتىدىغان بىردىنبىر تەئەللۇقاتىمىز بالىمىزدۇر.

ئەگەر بىر كۈنى يولىڭىزدىن ئازىسىڭىز، بىر بالىنىڭ كۆزلىرىنىڭ ئىچىگە قاراڭ. چۈنكى بىر بالدا بىر چوڭغا ھەرۋاقىت ئۆگىنەلەيدىغان ئۈچ نەرسە باردۇر: سەۋەبسىز يەرگە خۇش بولماق، ھەرۋاقىت ھەپىلىشىدىغان بىر نەرسە تاپالماق ۋە قىلغۇسى بار ئىشتا كۈچىنىڭ بارىچە چىڭ تۇرماق.

پەزىلەتلىك تەربىيە ئىنسانغا ھۆرمەت بىلەن باشلىنىدۇ. پەزىلەتلىك، بىلىملىك، غورۇرلۇق ئىنسانلارنىڭ ئائىلىسى، كوچىسى، مەھەللىسى ۋە مىللىتى تېخىمۇ پەزىلەتلىك بولىدۇ. پەزىلەتلىك تەربىيە بىلەن تەربىيەلەنگەن ئىنساننىڭ بولۇشى بەختنىڭ ھەم مەنبەسىدۇر.

خۇشۋاق بولۇڭ، سۆيگۈلۈك بولۇڭ.

بولدۇ. لېكىن سۆيگۈڭىز «شەرتلىك» ئەمەس «مىننەتسىز» بولۇشى كېرەك. بالىڭىزنى زىيادە سۆيگۈگە لايىق ئەمەس دەپ ئويلىغان چىغىڭىزدا، سۆيگۈگە مۇھتاجلىقىنى ھېس قىلىدۇ.

بالىلىرىڭىزغا بېرەلەيدىغان ئەڭ قىممەتلىك سوۋغا ئۇلارغا كۆڭۈل بۆلۈش ۋە ۋاقىت چىقىرىشىڭىزدۇر.

كەڭ قورساقلىق، بالىڭىزنى سىزنىڭ ئارزۇ قىلغىنىڭىزدەك ئىش قىلىشقا رىغبەتلەندۈرىدۇ. كەڭ قورساقلىق ئالدىمىزدىكىلەرنى بىز ئويلىغىنىمىزدەك ئىش قىلىشقا زورلاش ئەمەس، ئۆزى ئويلىغاندەك بولۇشىغا ئىمكان بېرىشتۇر. كەڭ قورساقلىق بىلەن چوڭ بولغان بالىلار سەۋرچان ۋە كەڭ قورساق بولۇشنى ئۆگىنىدۇ.

بالىڭىزغا نەسىھەت قىلغاندىن ئۇنىڭغا ئۈلگە بولۇڭ. خۇش پېئىللىق، قولى ئوچۇقلۇق، سەمىمىيلىك پەقەت باشتىن كەچۈرۈپ ئۆگىتىلىدۇ. ئالايلۇق: بىر ساتارمەننىڭ سىزگە ئوشۇق قايتۇرغان پۇلىنى جەزمەن بالىنىڭ ئالدىدا قايتۇرۇپ بېرىڭ. بالىڭىز قاچىسىدىكى تاماقنى يەپ بولالماي قالسا، تۈگىتىشكە زورلاشنىڭ ئورنىغا، يېرىمنى يېيىشنى ئېيتىڭ. بەلكىم، يېرىم قاچا تاماقنى ئاز يەيدۇ، ئەمما ئۇنىڭ ئورنىغا يول قويۇش دېيىلىدىغان، شۇنداقلا ھاياتنى ياشىغۇدەك ھالغا كەلتۈرىدىغان بىر خاراكىتېرگە ئېرىشىش يولىدا مۇھىم بىر قەدەم باسىدۇ.

بالىڭىزنى ئۆزىگە رەتەلمەيسىز. ئۇنى پەقەت ئۆزگىرىش ئۈچۈن غەيرەتكە كەلتۈرەلەيسىز، رىغبەتلەندۈرەلەيسىز. بالىڭىزنى ئۆزىگە رەتەشكە ئورۇنۇش ئۇنىڭ ئۈستىدە ئولتۇرغانغا ئوخشايدۇ. ئارزۇ قىلغىنىڭىزنى روياپقا چىقارغىنىڭىزنى ئويلىغان پەيتتە، ئاستىڭىزدا قالغۇچىنىڭ كۆكۈم-تالقان بولغىنىنى بايقايسىز. بالىڭىزدا بولمىغان ئالاھىدىلىكلەرگە كۆڭلىڭىزنى يېرىم قىلغاننىڭ

تۈركچىدىن تەرجىمە قىلغۇچى: دىلمۇرات ئابدۇقەييۇم (تۈركىيە)
2018 - يىل 6 - فېۋرال

كېرەمگە ئوخشاش

نازىم ھېكمەت (تۈركىيە)

تۈرك شېئىرىيىتىنىڭ مەشھۇر سىمالىرىدىن بىرى بولغان نازىم ھېكمەت، 1902 - يىلى 1 - ئاينىڭ 15 كۈنى گرىتسىيەنىڭ سىبلىنىك (ئۇ ۋاقتلاردا گرىتسىيە ئوسمان ئىمپېرىيەسىگە تەۋە ئىدى) شەھىرىدە تۇغۇلۇپ، 1963 - يىلى 6 - ئاينىڭ 3 - كۈنى موسكۋادا 61 يېشىدا ئالەمدىن ئۆتكەن. نۇرغۇنلىغان قىممەتلىك ئەسەرلەرنى يېزىپ قالدۇرغان بولۇپ، ئۇنىڭ چۈشەنچىسى ۋە خاراكتېرى جەھەتتىن تۈركىيە تارىخى ۋە سىياسىتىدە مۇھىم يەر ئالدى. بۇ سەۋەبتىن نۇرغۇن قېتىم تۈرمىلەرگە قامالغان ھەتتا تۈركىيەدىن سۈرگۈن قىلىنغان. ھايات ۋاقتىدا ئېلان قىلالىمىغان بەزى ئەسەرلىرى كېيىنكى ۋاقتلاردا نەشر قىلىنغان. «تاغلارنىڭ ھاۋاسى»، «835 قۇر»، «مىللىي غۇرۇر» ئەسەرلىرىدىن پەقەتلا بىرقىسمى...

قوغۇشۇندەك ئېغىر ھاۋا بار

ۋار

ۋار

ۋار

ۋارقىراۋاتىمەن

چىپىڭلار

قوغۇشۇننى ئېرت -

- شىكە

چاقىرىۋاتىمەن .

ئۇ دەيدۇكى ماڭا:

ۋارقىراپ جارقىراپ كۆيۈپ كېتىسەن

كېرەمگە ئوخشاش

كېرەم تۈرك خەلق ھېكايىلىرىدىن « كېرەم بىلەن ئاسلى » ناملىق مۇھەببەت ھېكايىسىدىكى باش قەھرىمان. ئۇ سۆيگەن يارى ئاسلىنىڭ ئىشىقىدا كۆيۈپ كۈل بولۇپ كەتكەن. - ت.

يانا
 يانا
 دەھەرت
 كۆپ
 ھەمدەرد
 بوق
 يۈرەك -
 - لەرنىڭ
 قۇلاق -
 - لىرى

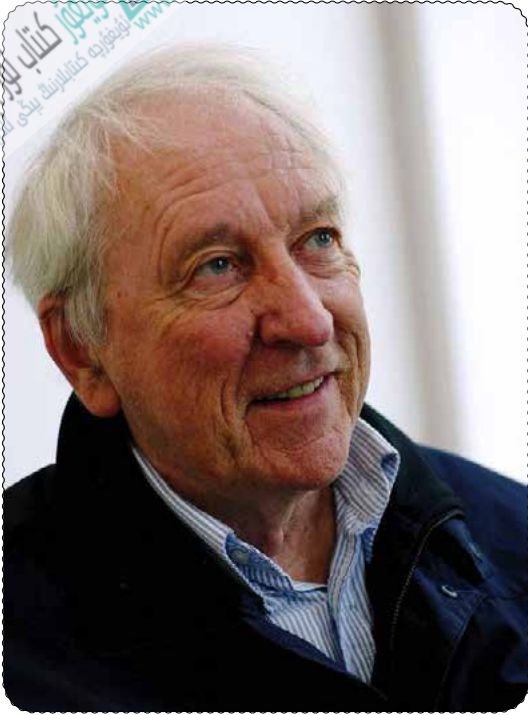
ساغر
 ھاۋا قوغۇشۇندەك ئېغىر
 مەن دەيمەنكى ئاڭغا:
 كۈل بولاي
 كېرەمگە ئوخشاش
 كۆپە
 كۆپە
 مەن كۆيمسەم
 سەن كۆيمسەڭ
 بىز كۆيمسەك

قانداق چىقىدۇ
 قاراڭغۇلۇق -
 - لار
 يورۇقلۇق -
 - قا

ھاۋا تۇپراققا ئوخشاش بوغاز
 قوغۇشۇندەك ئېغىر ھاۋا بار

ۋار
 ۋار
 ۋار
 ۋارقىراۋاتىمەن

تۈركچىدىن تەرجىمە قىلغۇچى: ئالىمجان ئىنايەت (تۈركىيە)

شېئىرلار

توماس ترانسترومېر (شېۋېتسىيە)

توماس ترانسترومېر شېۋېتسىيەنىڭ داڭلىق شائېرى، ئۇ 1931 - يىلى 4 - ئاينىڭ 15 - كۈنى ستوكھولمدا تۇغۇلغان، 2015 - يىلى 3 - ئاينىڭ 26 - كۈنى ستوكھولمدا ۋاپات بولغان. 2011 - يىلى «نوبېل ئەدەبىيات مۇكاپاتى» غا ئېرىشكەن. ئۇ بۇنىڭدىن سىرت «سىكاندېناۋىيە ئەدەبىيات مۇكاپاتى»، «نېۋستاد ئەدەبىيات مۇكاپاتى»، «دېنوس ئەدەبىيات مۇكاپاتى» قاتارلىق مۇكاپاتلارغا ئېرىشكەن. ئۇنىڭدىن 13.6 مىليون كرون قىممىتىدىكى مال - مۈلۈك قالغان بولۇپ، توماس ترانسترومېر نامىدا بىر ئەدەبىيات مۇكاپاتى تەسىس قىلىنغان.

ئەسلىمەم كۆرمەكتە مېنى

ئويغىنىشقا، لېكىن كىيىنلىك قىلاتتى قايتا ئۇخلاشقا.
مەن چوقۇم چىقىشىم كېرەك ياپ - يېشىل
ئەسلىمدىن، نەزەر تاشلار ئىدى ئەگىشىپ ئۇلار ماڭا.
ئۇلار كۆرۈنمەيتتى، ئېرىپ بىرلىشىپ كەتكەن ئىدى
ئارقا كۆرۈنىشىگە، گۈزەل خامىليون.
ئۇلارنىڭ شۇنچە يېقىنلىقىدىن ئاڭلايتتىم نەپەسلىرىنى
قۇشلارنىڭ سايراشلىرى گاس قىلغاندى مېنى.

دەرەخ ۋە ئاسمان

ماڭاتتى بىر دەرەخ ئايلىنىپ يامغۇر ئارا ،
ئالدىراپ ئۆتمەكتە ئالدىمىزدىن نەملەنگەن كۈلرەڭ ،
بىر ئىش بار ئۇنىڭدا . ئۇ يامغۇردىن ھايات ئالار
خۇددى مېۋىلىك باغدىكى قارا قۇشتەك .
يامغۇر توختىغاندا توختىدى دەرەخ ،
ئۇ غۇۋادۇر تۈز ، جىمجىت كېچىلەردە
ساقلىماقتا بىزدەك بىر پەيتنى
قار گۈللىرى ئۆزلىگەندە بوشلۇققا .

قار بوران

قىستاڭ بولار قەبرىستانلار بارغانچە
خۇددى يول بەلگىسى تاختايلىرىدەك
يېقىنلاشقانچە شەھەرگە ،
مىڭلىغان كىشىلەر كۆز قىسماقتا
بۇ ئۇزۇن ، ئورمانلىق دۆلەتتە .
بىر كۆرۈك سېلىنماقتا
ئاستاغنا
ئۇدۇل ئەرشكە .

ئىزمىر سائەت ئۈچتە

بوش قالغان كوچىنىڭ ئالدىدا
ئىككى تىلەمچى ، بىرى توكۇر -
ئۇ مۆككەن ئىدى يەنە بىرىنىڭ ئارقىسىغا .
تۇراتتى ئۇلار يېرىم كېچىدە خۇددى بىر ھاياۋان كەبى
كۆزلىرىنى چىمچىقلىتىپ ، قاراپ ماشىنىنىڭ چىرىقىغا
بىردەمدىن كېيىن مېڭىشتى ئۆز يولىغا
خۇددى مەكتەپ ھويلىسىدا كېتىپ بارغان ئوغۇل بالدەك
تىزلا ئۆتتى كوچىدىن كېچىنىڭ ئىسسىقىدا
ساناقسىز سائەتنىڭ بوشلۇقتىكى چىكىلدەشدا .
كۆك رەڭ قىزىل رەڭنى سىيىپ ئۆتتى شۇنچە پارلاق .
قارا رەڭ ئاۋايلاپ ۋە قىسقىراپ قارىدى تاشتىن .
بوران ئۇردى ئاق رەڭ كۆزىدە .
ئات تۇيۇقىدا دەسسەلدى سائەت ئۈچتە
قاراڭغۇلۇق بۆسۈپ كىردى يۇرۇقلۇقنىڭ تېمىغا
شەھەر سۇزۇلۇپ ياتاتتى دېڭىزنىڭ ئىشىكىدە
پارلايتتى تازقارانىڭ قوش دۇربۇنىدا .

شېۋېتچىدىن تەرجىمە قىلغۇچى: ئابدۇشۈكۈر مۇھەممەت (شېۋېتسىيە)

دېۋانى ھېكمەتتىن پارچە

19 - ھېكمەت

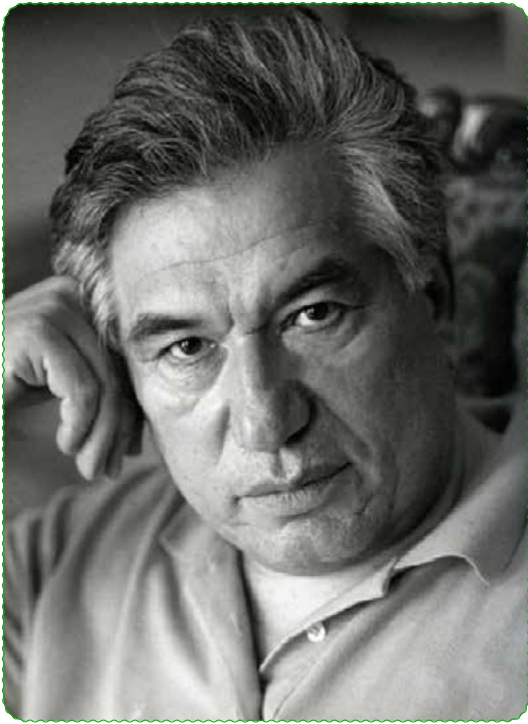
ئەخمەت يەسەۋى (قازاقىستان)

ئون تۆت ياشتا تۇپراق كەبى خار - زار بولدۇم،
 «ھۇ، ھۇ» ئېيتىپ باشم بىرلە كېچىلەر توڭدۇم،
 بىر ئالتۇنلۇق قىممىتىنى بىرگە ساتتىم،
 ئۇندىن كېيىن قانات كېرىپ ئۇچتۇم دوستلار.
 ئون بەشىمدە دەرگاھىمغا يېنىپ كەلدىم،
 گۇناھ بىرلە نېمە قىلسام خاتا ئەيلىدىم،
 تۆۋبە قىلىپ ھەققە بوينۇم سۇنۇپ كەلدىم،
 تۆۋبە بىرلە گۇناھلاردىن قاچتىم دوستلار.
 جەبرائىل ۋەھى ئەكەلدى ھەق رەسۇلغا،
 ئايەت كەلدى «زىكىر قىل» دەپ پارچا، پۈتۈنگە،
 خىزىر ئاتام قويدى مېنى مانا بۇ يولغا،
 ئۇندىن كېيىن دەريا بولۇپ تاشتىم دوستلار.
 شەرىئەتنىڭ بوستانىدا جەۋلان ئەيلىدىم،
 تەرىقەتنىڭ گۈلزارىدا سەيران ئەيلىدىم،
 ھەقىقەتتىن قانات تۇتۇپ كۆكلەرگە ئۇچتۇم،
 مەرىپەتنىڭ ئىشىكىنى ئاچتىم دوستلار.
 «ئەلەست» شارابىن پىرى كامىل تويغىچە بەردى،
 ئىچىۋەردىم، مىقتارمىچە قويىۋەردى،
 قۇل غوجا ئەھمەت ئىچىم، تىشىم كۆيۈۋەردى،
 تالىپلارغا ئۇنچە - مارجان چاچتىم دوستلار.

قۇدرەت بىرلە ھەقتىن سىزگە پەرمان كەلدى،
 تەگسىز دېڭىز ئىچىرى يىگانە چۈشتۈم دوستلار.
 ئۇ دېڭىزگە قادىر ئاللا پەرمان ئەيلەپ،
 ئەلھەمدۇلىللاھ، ساق سالامەت چىقتىم دوستلار.
 يېشىم يەتتى، ئۆمرۈم تۈگەپ كۆككە ئۇچتۇم،
 باغرىم تاشتى، ئەقىلم ئازدى، يەرگە چۈشتۈم،
 نەفسى، شەيتان بىرلە ئۇزۇن زامان ئۇرۇشتۇم،
 سەبىر، رىزا ماقامىنى ئاشتىم دوستلار.
 توققۇزىمدا ئارلاشتىم مەن، چېقىلمىدىم،
 ئون يېشىمدا ئوڭ تەرەپكە ئۆرۈلمىدىم،
 ئون بىرىدە ئۆز نەپسىمگە قاراۋۇلتۇم،
 پېقىر، رىزا ماقامىدىن كەچتىم دوستلار.
 ئون ئىككى، پارچە روھلار قەلەم ئەيلىدى،
 ھۆرلەر كۈتۈپ، كېلىپ ماڭا سالام ئەيلىدى،
 سىر شەرىئەتنى ساقى بولۇپ ماڭا ئۇزاتتى،
 ئۇنى ئېلىپ ئەدەپ بىلەن ئېچتىم دوستلار.
 ئون ئۈچىمدە ئۈزەرمەن بوپ دەرياغا چۆكتۈم،
 مەرىپەتنىڭ جەۋھىرىنى سىردىن دەردىم،
 شامنى كۆرۈپ پەرۋاندىدەك ئۆزۈمنى ئۇردۇم،
 ئاڭسىز بولۇپ، ئەقىلم كەتتى ئازدىم دوستلار.

تۈركچىدىن تەرجىمە قىلغۇچى: نۇزۇگۇم قۇتلۇق (تۈركىيە)
 2019 - يىلى 7 - ئاينىڭ 29 - كۈنى

بۇ ئەسەر «ھەزرىتى سۇلتان خوجا ئەخمەت يەسەۋى - دېۋانى ھېكمەت» ناملىق كىتابنىڭ تۈركچىسىدىن ئېلىندى.

چىڭگىز ئايتماتوف ھېكمەتلىرى

چىڭگىز ئايتماتوف (قىرغىزىستان)

مەن ئىنسانلارنىڭ ئۆز تەبىئىتىنى قەدىرلىشىنى، ئۇنىڭدىن زوق ۋە بەھىر ئېلىشىنى بىلىشى كېرەك دەپ قارايمەن. شۇنىمۇ چۈشۈنۈپ يېتىشى كېرەككى، ئىنسان تەبىئەتنىڭ بىر پارچىسىدۇر ۋە تەبىئەت ئۇنىڭغا ياشاش ئۈچۈن بېرىلگەن ماكان. ھاياتنى بىر قېتىم ياشىغاندىكىن، ئەقىل ۋە ئىشتىياق بىلەن ياشاش كېرەك.

ئىنسانلارنىڭ تەبىئىتى شۇنداق ياراتىلغانكى، ئۇ پات پات خاتالىق سادىر قىلىپ تۇرىدۇ. ۋاقىتلىق ھاۋايى ھەۋەسلىرىنى ھەقىقىي مۇھەببەت دەپ ئويلايدۇ. ئەسلىدە ھەقىقىي مۇھەببەت كېسەللىك بىلەن كېلىدۇ.

ئىنسانلار پات - پات دۇچ كېلىدىغان ھەر بىر مۇۋەپپەقىيەتسىزلىكنى بەختسىزلىك دەپ قارىماسلىقى كېرەك. كىم بىلىدۇ دەيسىز، بەلكى ھەقىقىي بەخت كىچىك مۇۋەپپەقىيەتسىزلىكتىن باشلىنىدۇ.

زېمىندىن مەھرۇم قىلىش مۇمكىن، بايلىقتىن مەھرۇم قىلىش مۇمكىن،
ھاياتىدىنمۇ مەھرۇم قىلىش مۇمكىن. لېكىن ئىنساننىڭ غۇرۇرىغا تاجاۋۇز
قىلىش.... چىدىغىلى بولمايدىغان پاجىئەدۇر!

ھەر بىر يېڭى ئەۋلاد ئۆز ھاياتىنى باشقا مەملىكەتلەردە يۈز بەرگەن
يۈكسىلىش ۋە تەرەققىيات بىلەن سېلىشتۇرىدۇ ۋە ئارقىدا قېلىش سەۋەبلىرىنى
يەكۈنلەيدۇ. ئەگەر ئارقىدا قېلىش سەۋەبلىرىنى توغرا تاپالسا، ئەمدى
ئۆتمۈشتىكى خاتالىقلارنى تەكرارلىماسلىققا ئىنتىلىدۇ. توغرا يولنى تېپىشقا
ھەرىكەت قىلىدۇ.

دۇنيا ئىنسان ئۈچۈن كېرەك، ئادەم ئۇنىڭ ئەسلى ماھىيىتىنى
چۈشەنسۇن دەپ يارىتىلغان. شۇ سەۋەبتىن دۇنيا يارىتىلغان.

بەخت دېگەن قەلبلەرنىڭ ماسلىشىپ كېتىشى دېگەن گەپ
مېھرىبانلىق ئازراق چېكىنسە - بەس، ئۇنىڭ ئورنىغا دەرھال ياۋۇزلۇق
ئورۇنلىشىۋالىدۇ

ئىنسانلار ھەرخىل تىلدا گەپلىشىدۇ. بىراق، پەقەتلا بىرلا تىلدا -
يۈرەك دەپ ئاتلانغان زۇۋاندار سۆيگۈلىرىنى ئىزھار قىلىدۇ، سۆيۈنىدۇ ۋە
سېغىنىدۇ

ئىرادە، غەيرەت يوق يەردە سۆيگۈ مۇھەببەت توغرىسىدا گەپ قىلىش
مۇمكىن ئەمەس. گاھىدا مۇھەببەت ماڭا خۇددى كومپيۇتېر قورۇلمىسىدەك
بىلىنىدۇ. ئەگەر كۆزگە چېلىنمايدىغان بىرەر ۋىنتىسى بۇزۇلۇپ قالسا -
بەس، بارلىق مۇھىم ۋە مۇرەككەپ پارچىلىرى خۇددى سېرىق چاقىغا
سۈركەيدىغان ئەرزىمەس نەرسىدەك كېرەكسىز نەرسىگە ئايلىنىپ قالىدۇ.

كائىناتتا ئىنسانلارنىڭ ئۆمرى پاشانىڭكىگە ئوخشايدۇ. بىراق
ئىنسانلارغا تەپەككۈر ئاتا قىلىنغان ۋە شۇ نەرسە ئۇنىڭ ئۆمرىنى ئۇزىتىدۇ.
لېكىن، دەل تەتۈرىسمۇ بولىدۇ؟ - ھەم قىسقارتىلىدۇ

ئۆزبېكچىدىن ئۇيغۇرچىلاشتۇرغۇچى: پاتىمە مەمەت (تۈركىيە)

ئەقلىيە سۆزلەر

مەجھۇل تەييارلىغان (گېرمانىيە)

قىشنىڭ ئەڭ سوغۇق كۈنلىرىدە شۇنى ھېس قىلدىمكى، مېنىڭ قەلبىمدە ھېچكىم يوقتالمايدىغان ئىللىق ياز بار ئىكەن.

ئالبېرت كامۇس (ئالجىرىيە)

ئەگەر بىز ھازىر ئوخشىماسلىقلىرىمىزنى تۈگىتەلمىسەك، ھېچ بولمىغاندا بۇ دۇنيانى ھەر خىل ئوخشىمايدىغان ئادەملەرگە بىخەتەر قىلالايمىز.

جون فى. كەننىدى (ئامېرىكا)

دانالىق بىلەن نادانلىقنىڭ پەرقى شۇكى، دانالىقنىڭ چېكى بار.

ئالبېرت ئېينشتەين (گېرمانىيە)

مەن قانداق ياشاشنى ئۆگىنىۋاتىمەن دەپتىكەنمەن، لېكىن ئەمەلىيەتتە قانداق ئۆلۈشنى ئۆگىنىۋېتىپتىمەن. لىئوناردو دا ۋىنچى (ئىتالىيە)

ئاخىرىدا ئېسىمىزدە قالدۇرغۇن دۈشمەنلىرىمىزنىڭ سۆزلىگەنلىرى ئەمەس بەلكى دوستلىرىمىزنىڭ سۆزلىمىگەنلىرى.

كىچىك مارتىن لۇتىر كىڭ (ئامېرىكا)

ئەر-خوتۇنلارنىڭ مۇناسىۋىتى ئەڭ يېقىن دوستلۇق مۇناسىۋىتى بولۇشى كېرەك.

ب. ر. ئامبەدكار (ھىندىستان)

ئالاقىلىشىش سەنئىتى باشلامچىلىقنىڭ تىلىدۇر.

جامس خۇمىس ئامېرىكا

بىزنى تۈگەشتۈرىدىغىنى بېسىم ئەمەس، بەلكى بىزنىڭ بېسىمغا بولغان ئىنكاسىمىز.

خانىس سەلىيە (ۋېنگرىيە)

بالىلىقتا ئاتىنىڭ قوغدىشىدىنمۇ چوڭراق ئېھتىياج بار دەپ قارىمايمەن.

زىگمۇند فرويد (ئاۋستىرىيە)

بىز كىشىلەرگە بىلىمنى ئۆگىتەلمەيمىز، پەقەت ئۇلارغا بىلىمنى بايقاشنى ئۆگىتەلمەيمىز.

گاللىيې (ئىتالىيە)

ھەممە ئادەمنى سۆي، بىر نەچچىلا ئادەمگە ئىشەن، ھېچكىمگە يامانلىق قىلما.

ۋىليام شېكسپىر (ئەنگلىيە)

ئۆزىنىڭ ئارزۇسىدىكىدەك ياشاش - ئەڭ گۈزەل تەۋەككۈلچىلىكتۇر.

ئوپرا ۋىنفرېي (ئامېرىكا)

مائارىپ ھاياتقا تەييارلىق قىلىش ئەمەس، بەلكى ھاياتنىڭ ئۆزىدۇر.

جون دۇۋېي (ئامېرىكا)

سىز ئوقۇمىغان كىتاب سىزگە ياردەم قىلالمايدۇ.

جىم رون (ئامېرىكا)

قورقۇنچى يەغمەكچى بولسىڭىز دەرھال تۇتۇش قىلىڭ، ئۆيدە ئولتۇرۇپ قانداق يېڭىنى ئويلاشنىڭ رولى يوق.

دېيل كارنىگى (ئامېرىكا)

مۇشتقا تۈگۈلگەن قول بىلەن قول ئېلىشقىلى بولمايدۇ.

ئىندىرا گاندى (ھىندىستان)

بەزىلەر ئادەمنىڭ كىتابىنى تاللىماي، بەلكى كىتابنىڭ ئادەمنى تاللايدىغىنىغا ئىشىنىدۇ. كارلوس زافون (ئىسپانىيە)

كارلوس زافون (ئىسپانىيە)

خۇشاللىق ئىچكى دۇنيارىڭىزدىن كېلىدۇ، تاشقى مۇھىتتىن ئەمەس.

داۋىد دىنوتارىس (ئامېرىكا)

بەزىدە باتۇرلۇقنىڭ سىنىقى ئۆلۈم ئەمەس ھاياتتۇر.

ۋىتتورىئۇ ئالفىرى (ئىتالىيە)

دۇنيا ئۆزگەرمەيدۇ، بىز ئۆزگىرىمىز.

خەنرىي داۋىد سورروۋ (ئامېرىكا)

كىتاب خۇددى بىر ئەينەككە ئوخشايدۇ، ئۇنىڭدىن كۆرىدىغىنىڭىز ئۆزىڭىزنىڭ ئەكسىدۇر. كارلوس زافون (ئىسپانىيە)

كارلوس زافون (ئىسپانىيە)

ئەتە ئۆلىدىغاندەك ياشا، مەڭگۈ ئۆلمەيدىغاندەك ئۆگەن.

ماخاتما گاندى (ھىندىستان)

تەپەككۈر قىلىش ئۇسۇلىڭىزنى ئۆزگەرتىشىڭىز دۇنيارىڭىزنى ئۆزگەرتىشىز.

نورمان ۋىنسېنت پىل (ئامېرىكا)

ئاچچىق قىسقا مۇددەتلىك تەلۋىلىكتۇر.

خورس (رىم ئىمپېرىيىسى)

ئاۋۋال ئەڭ ياخشى كىتابلارنى ئوقۇڭ، بولمىسا كېيىن پۇرسەت چىقماستىن مۇمكىن. خەنرىي داۋىد سورروۋ (ئامېرىكا)

خەنرىي داۋىد سورروۋ (ئامېرىكا)

خۇشال بولغىڭىز بولسا، بولۇڭ.

تولىستوي (رۇسىيە)

قايسى كۈندەسن ، تۈركىستان

تمۇر كوجاتوغلۇ (ئامېرىكا)

تمۇر كوجاتوغلۇ 1920 يىلى بۇخارادا قۇرۇلغان «بۇخارا جۇمھۇرىيىتى» نىڭ رەئىسى ئوسمان كوجانىڭ ئوغلى بولۇپ، 1947 - يىلى ئىستانبۇلدا دۇنياغا كەلگەن. 1971 - يىلىدا ئىستانبۇل ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ تۈرك تىلى ۋە ئەدەبىياتى بۆلۈمىنى پۈتتۈرگەن. 1977 - يىلى كولومبىيە ئۇنىۋېرسىتېتىدا ئاسپىرانتلىق، 1982 - يىلى يەنە كولومبىيە ئۇنىۋېرسىتېتىدا دوكتورلۇق ئۇنۋانى ئالغان. 2011 - يىلىغىچە تۈركىيەدە نۇرغۇنلىغان ئالى مەكتەپلەردە كۆكتۈرك، قەدىمكى ئۇيغۇر تىلى، قاراخانىيلار ئەدەبىياتى، چاغاتايچە، تۈرك تارىخى، ئوسماننى تۈركچىسى ۋە ئۆزبېكچە قاتارلىق نۇرغۇن دەرسلەرنى ئۆتكەن ۋە بۇ ساھە بىلەن مۇناسىۋەتلىك ئاسپىرانت. دوكتور ئوقۇغۇچىلىرىنى يېتەكلىگەن. 1977 - 1985 ۋە 1989 - 1994 يىللىرىدا، گېرمانىيەدە «ئازادلىق رادىيوسى» دا ئۆزبېكچە تەھرىر، يازغۇچى ۋە تەتقىقاتچى بولۇپ ئىشلىگەن. 2011 - يىلىدىن بېرى مىچگان ئۇنىۋېرسىتېتىدا ئىشلەپ كەلمەكتە. تۈرك تىللىرى بىلەن مۇناسىۋەتلىك نۇرغۇنلىغان ئىلمىي تەتقىقاتلىرى بار بولۇپ تۈرك دۇنياسىنىڭ ئەڭ ھۆرمەتكە سازاۋەر تەتقىقاتچىسىدۇر. 2018 - يىلى «سۆيگۈ سۆزلىرى» ناملىق شېئىرلار توپلىمى نەشر قىلدۇرغان بولۇپ بۇ توپلامغا كىرگۈزۈلمىگەن شېئىرلاردا ساپ تۈركچە سۆزلەر ئىشلەتكەن.

«شائىر، ھاپىز داداخان ھەسەنگە»

خارا زىم — قۇياش ئۆلكەسى ،
بۇخارا — نۇر شەھرى ،
سەمەرقەنت — ئىلىم قۇببىسى ،
پەرغانە — سۆز چەشمىسى
سەن نەچچە ئۆلكەسەن ، تۈركىستان ؟
سەن نەچچە يۈرەكسەن ، تۈركىستان ؟

چىمكەنت — قىمىز ئوچىقى ،
ئالمۇتا — كۈچ ئورتىقى ،

بۇ شېئىر ئۆزبېكىستاندا نەشر قىلىنغان «شەرق يۇلتۇزى» ژۇرنىلىنىڭ 92/5 سانىدا ئېلان قىلىنغان .

بىشكەك — ماناس بايرىقى ،
كۆكتەپە — يەر ئوتاقى
سەن قانداق ئۆلكەسەن ، تۈركىستان؟
سەن قانداق يۈرەكسەن ، تۈركىستان؟

دۈشەنبە — جان بازىرى ،
قەشقەر — ھۈنەر بازىرى
ئىلى — يۇرتۇم باھارى
ھىرات — خەلقىم مادارى

سەن قايسى ئۆلكەسەن ، تۈركىستان؟
سەن قايسى يۈرەكسەن ، تۈركىستان؟

ئارالدا — كۈز يېشىك بار
ئالاتاغدا — يېشىك بار
خوتەندە — ياي قېشىك بار
قىزىلمۇمدا — تېشىك بار
سەن قانداق چىدايسەن ، تۈركىستان؟
سەن كىمنى كۈتسەن ، تۈركىستان؟

ئوغلنى قوزغاتقان كىم؟
قىزىنى توڭلاتقان كىم؟
جەيخۇننى قۇرۇتقان كىم؟
سەمەينى بۇلغاتقان كىم؟

كۆزۈڭدىكى ياشمۇ ، تۈركىستان؟
باغرىڭدىكى تاشمۇ ، تۈركىستان؟

تارىخنى ئەسلەپ باق ،
تۇپرىقنى ئويلاپ باق ،
ئۆز تىلىڭنى سۆزلەپ باق
بايلىقىڭنى دەڭسەپ باق

سۆزلە قايسى كۈندەسەن ، تۈركىستان؟
سۆزلە قانداق كۈندەسەن ، تۈركىستان؟

كۈلتىپكىن تاشقا يازدى ،
يەسەۋۇق روھقا يازدى
فارىي ئۆيگە يازدى
نەۋائىي قەلىگە يازدى
ئۇلۇغبەگ كۆككە يازدى
تېمۇر بۇ يەرگە يازدى

كۆرسەت جامالىڭنى ، تۈركىستان؟
كۆرسەت كارامىتىڭنى ، تۈركىستان؟

1991 - يىلى 18 - مارت ، مېيۇنخېن

ئۆزبېكچىدىن ئۇيغۇرچىلاشتۇرغۇچى: مۇرات ئورخۇن (تۈركىيە)

بۇ دۇنيانىڭ سەھنىسىدە

ۋىليام شېكسپېر (ئەنگىلىيە)

بۇ دۇنيانىڭ سەھنىسىدە -
پۈتكۈل ئەر ۋە ئاياللار رول ئالغان
ئۇلارنىڭ ھەممىسىگە بۇ سەھنىنىڭ
كىرىشى ۋە چىقىشى ئىشىكلىرى ئېچىلغان.

بىر ئەر ئۆز ھاياتىدا نۇرغۇن روللارنى ئوينايدۇ
ئۇ ھازىر ھاياتنىڭ يەتتە مۇساپىلىك رولىنى ئالماقتا
ئۇ بىرىنچى مۇساپىسىدە بوۋاقنىڭ رولىنى ئالغان چاغدا -
بالا باققۇچىنىڭ قۇچىقىدا يىغلاپ،
بەرگەن سۈننى قۇسۇۋەتكەن ئىدى.

مۇرىسىگە سومكا ئېسىپ، مەكتەپكە بارىدىغان -
بىر چىرماس ئوغۇل بالا بولغان چاغدا -
سەھەردە يۈزىدىن نۇر چاقنايتتى ئەمما -
قۇلۇلىدەك ئارام تاپماي ئۆمىلەيتتى،
بەزىدە مەكتەپكە بېرىشنى خالىمايتتى،
سۆيگىنىنى ئويلاپ خىيالغا پاتاتتى ...

زارلىنىپ خۇددى قازاندىن كۆتۈرۈلگەن ھوردەك،
ئۆز - ئۆزىگە غىگىشىپ مۇڭلۇق ناخشىمۇ ئېيتاتتى
ئەسكەر بولغان چېغىدا ئاشنىسىغا "قاشلىق" ئېتەتتى
بەزىدە ئۆزىگە غەلىتە قەسەملەرنى بېرەتتى
يۈزىگە يىلپىزغا ئوخشاش ساقال - بۇرۇتلار ئۆستۈرۋالاتتى.

غۇرۇرنى قوغداشقا ھەر ۋاقىت ھازىر ئىدى،
شۇنىڭ ئۈچۈنمۇ مېجەزى چۇس -
بەزىدە ئۇرۇشقا ئىدى.
ئۆزى ئۈچۈن كۆپۈككە ئوخشاش بىر شەرەپلەر ئىزدەيتتى.
گەرچە زەمبىرەك ئېغىزىدا تۇرۇۋاتقان بولسىمۇ -
ئەمما ھەققانىيەتتىن زادىلا ۋاز كېچەلمەيتتى.

كاپتان ئەزىمەتلەر بەللىرىنى رۇسلاپ -
رەت - رەت تىزىلىپ تۇرغاندا
كۆزلىرى نۇرغا تولغان،
ساقال - بۇرۇتلىرى چىرايلىق ياسالغان -
كالىسى ئەقىل - ئىدىرەككە تولغان -
كۆرۈنۈشىدىن ئىلغارلىقى تۆكۈلۈپ تۇراتتى.

ئۇ يەنە ئۆزىنىڭ نۆۋىتى بويىچە -
ھاياتىنىڭ ئالتىنچى مۇساپىسىدىن رول ئېلىشقا باشلىدى...
ئۇ ئالدىغا مۇكەممەلەنگەن،
قېرىلىقنىڭ تونىنى كىيگەن ئىدى.
بۇرۇندا كۆز ئەينەك،
بېقىنغا تەكەبى تىرەكلىك ئىدى.
ئەمما ئۇنىڭ ئەقىل جەۋھىرى -
بۇ كەڭرى ئالەمنى ئۆزىدە ساقلاپ تۇراتتى.

ئۇنىڭ پۇت - قوللىرى
ۋە بوم ئاۋازى ئىنچىكىرەپ كەتكەن،
ئۇ قايتىدىن ئۆزىنىڭ -
بالىلىقىدىكى ئىنچىكە ھالىتىگە قايتىپ كېتىۋاتاتتى...
ئەڭ ئاخىرقى قېتىم -
ئۇ ھەممە ئادەملەرنى كۆرگەن ۋاقىتتا -
ئاران - ئاران ئۆزىنىڭ ئاۋازىنى چىقىرىۋاتاتتى....

بۇ شۇنداق غەلىتىلىك بىلەن ئاخىرلىشىدىغان -
بىر ھاياتنىڭ پۈتكەن تارىخى
بۇ ھالەت پەقەت ۋە پەقەتلا ئۇنىڭ
ئىككىنچى مەرتەم بالىلىققا قايتىشى.
يەنە ئوخشاش چىشلار، ئوخشاش كۆزلەر
ئوخشاش تەملەر...
ھەممە نەرسىلەر بىر - بىرلىرىگە ئوخشاپ قېلىۋاتاتتى.

ئىنگىلىزچىدىن تەرجىمە قىلغۇچى: ئەزىز ئەيسا ئەلكۈن (ئەنگىلىيە)

ئارزۇسى ئىچىدە

ئارسلان باير (تۈركىيە)

يازغۇچى ۋە شائىر ئارسلان باير، 1958 - يىلى ئانتاليە ۋىلايىتى، ئالانىيا ناھىيەسىنىڭ باير يېزىسىدا دۇنياغا كەلگەن. 1978 - يىلى دېنىزلى ۋىلايىتىدە مائارىپ ئىنستىتۇتىنى پۈتتۈرگەندىن كېيىن بىر مەزگىل ئوقۇتقۇچى بولۇپ ئىشلىگەن. يازغۇچىنىڭ يازغان ئەسەرلىرى تۈركىيەدىكى نۇرغۇن گېزىت ۋە ژۇرنال ئېلان قىلىنغان بولۇپ، ھازىرمۇ توختىماي نەشر قىلىنىۋاتىدۇ. بۇنىڭدىن باشقا نۇرغۇنلىغان ئەسەرلىرى چەتئەل تىللىرىغا تەرجىمە قىلىنغان بولۇپ، بالقانلار، كاۋكاز ۋە ئوتتۇرا ئاسىيادىكى مەتبۇئاتلاردىمۇ تەرجىمە قىلىنىپ ئۈزلۈكسىز ئېلان قىلىنىۋاتىدۇ. يازغۇچىنىڭ يازغان ئەسەرلىرى نەچچە قېتىم مەملىكەتلىك ۋە خەلقئارالىق مۇكاپاتلار بىلەن تەقدىرلەنگەن. شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا يازغۇچى خىلمۇ-خىل گېزىت ۋە ژۇرناللاردا تەھرىر، پروگرامما يېتەكچىسى ۋە تەتقىقاتچى بولۇپ ئىشلىگەن. نەشر قىلغان ئەسەرلىرى ئارىسىدا شېئىرىي كىتابلار، بالىلار كىتابلىرى، ھېكايىلەر توپلىمى، تەتقىقات ماقالىلىرى ۋە لېكسىيەلەر تەركىپ تاپقان. بۇلاردىن باشقا ئۆزبېك تىلىدىمۇ كىتاب نەشر قىلىشتۇر. كۈنىمىزدە، « يېڭى سەنئەت » ژۇرنىلىنى نەشر قىلماقتا ۋە « بەيگەنچ » نەشرىياتىنىڭ خوجايىنىدۇر.

كۈتۈمەن	چىقىپ كېتىش
ھەر بىرى بىر بىرىدىن	ئارزۇسۇ بار ئىچىمدە
تېخىمۇ چىرايلىق	بىر كۈن
دالا سەپتە گۈللىرىنى	يالغۇزغىنە
پەرۋىشلەيمەن قولۇمدا	ھەيۋەتلىك تاغلارغا
ئۇلارغا بەلكى پاللارغا	تۈگۈمەس ئارزۇلىرىمنى
سالدۇرۇپ	سورىغاچ
ئۆزۈمنى سورايىمەن	تەبىئەت بىلەن بىرلىكتە
غۇربەت يارسى ئىچىدە	مەۋسۈملەرنىڭ
قارغاي پۇرىقى	ئالمىشىشىنى

دالالارغا قاراپ
يۈگۈرەيمەن
توز تۇمانلىق
ئاسپالنت پۇرىقى يۇق
يوللاردا
ياللاڭياق يۈگۈرەيمەن
تىزىمغىچە ياۋا ئوتلار ئىچىدە
يۇمۇلىنىمەن

سېغىز دەرەخلىرىنى بۇراپ
ئۆپكەمگە
بايرام ھاۋاسىنى شورايىمەن
كېيىن پۈتۈن كۈن
ئۇخلايمەن
قارىغاي ھېدىنىدىن نەپەس ئېلىپ
شاماللارغا قويۇپ بېرىمەن
ئۆزۈمنى
تۈركچىدىن تەرجىمە قىلغۇچى: پاتىمە سەمەت (تۈركىيە)

بىر قارا بوران

ئاتائول بەھرام ئوغلى (تۈركىيە)

قارا بوران ئىدى بىر يۇرتنىڭ ئۈستىدىكى،
قارا بىر ۋىجدان، قاپقارا.
سەلدەك باستى، تائۇندەك؛
ئەقىلگە دۈشمەن، ئايدىڭلىققا دۈشمەن.

قارا بوران ئىدى ھېچنىمە
ئۇنىڭدىن خەتەرلىك بولالمايدىغان،
ئىنساننىڭ ئازغۇنلىقى ئىدى چۈنكى،
ئادەملىك قىياپىتىدە ئادەمگە دۈشمەن.

قارا بوران ئىدى ياۋۇز، زالىم،
تومۇچۇقنىڭ ئۇنىنى ئۆچۈرگەن تېخى
تۇغۇلماستا.
رەسىدە قىزنىڭ بويىغا يېتىش چۈشىگە
دۈشمەن،
بوۋاق بېقىشىدىكى ھەيرانلىققا دۈشمەن.

قارا بوران ئىدى قارا يۈرەكلىك،
ئۆڭكۈرلەردە كۈچلەنگەن.
شەپەرەڭلەردىن ئىلھام ئالغان.
نەپرەت - ئاداۋەت بىلەن بىلەنگەن.

قارا بوران ئىدى جان ئالغۇچى،
جاللاتلار تەق، قۇشخانلار، زىندانلار،
پەرمانىدا قارا سېپەر، قارا روھ، خىرە
ئادالەت
قولدا ئۆلۈم تارازىسى، جىنايەت قىلىچى.

قارا بوران ئىدى، چىقىۋاتاتتى،
قاراڭغۇلۇق يېپىپ، يامانلىق ۋە رىيا،
بىر يۇرتنى ئىسكىلىت قوللىرىدا
كۆمۈش ئۈچۈن قايتىلانماس قاراڭغۇلۇققا.

قارا بوران ئىدى ئۆتكەن ھەريەردە،
نېمە جۇشقۇن بولسا زەھەرلەپ،
ئاي شولسى كەلمسۇن دەپ،
بۇ يۇرتقا ئىككىنچىلەپ.

تۈركچىدىن تەرجىمە قىلغۇچى: ئىلمىنۇر ئەفۋان (تۈركىيە)

راككا

(شېئىر)

خېلىل ئىبراھىم ئۆزجان (تۈركىيە)

يازغۇچى ۋە شائىر خېلىل ئىبراھىم ئۆزجان، تۈركىيەنىڭ قەيسىرى ۋىلايىتىنىڭ تالاس ناھىيەسىنىڭ ئاردىنچ يېزىسىدا تۇغۇلغان. قەيسىرى مائارىپ ئىنستىتۇتىنى پۈتتۈرگەندىن كېيىن ئوقۇتقۇچى بولۇپ ئىشلىگەن. تۈركىيەدىكى مەشھۇر ۱۲ سېنتەبىر سىياسىي ئۆزگىرىشىدىن كېيىن چەتئەلگە چىقىپ كەتكەن ۋە بىر مەزگىل سۈرىيە لىۋان قاتارلىق دۆلەتلەر ياشىغان. تۈركىيەگە قايتىپ كەلگەندىن كېيىن ۱۰ نەچچە يىل قاماق جازاسىغا مەھكۇم قىلىنغان ۋە ۱۹۹۱ يىلى ئەركىنلىكىگە ئېرىشكەن. ئۇ ھاياتىدا نۇرغۇنلىغان شېئىر ۋە رومانلارنى يازغان بولۇپ، يازغان ئەسەرلىرى نۇرغۇنلىغان تىللارغا تەرجىمە قىلىنغان. نەشر قىلىنغان بەزى ئەسەرلىرى: «كۆرۈشۈش تەبىئىيلىقى»، «قىرىق شىشخال»، «يۈزۈڭنى پاكىزە تۇت، ئەجەل تۇيۇقسىز كېلىشى مۇمكىن»، «جېدەلخور كىچىك پەنەر»، «چانكاپاننىڭ چۈمبەلسىز كېلىشى فىكرىيە»... خېلىل ئىبراھىم ئۆزجان خەلقئارا يازغۇچىلار تۈركىيە مەركىزىنىڭ باشلىقى بولۇپ ئىشلىمەكتە.

كۆكسۈمگە يىرتقۇچ قۇشلار قونۇپ ئۇچىدۇ توختىماستىن
زەيتۇنلۇقتا چالا ئۇيقۇدا
ھارۇن رەشىدىتىن قالغان سېپىللىرىنىڭ تۈۋىدە خىياللارغا چۆككەن
يازلىق كۆينەك كۆيگۈدەك ۋاقتقا بولۇپ قارا قىش
راككادا قانا مىلىنىپ چىقىدۇ قۇشلارنىڭ ئاۋازلىرى

بۇمۇ ئۆتۈپ كېتىدۇ، ئەلۋەتتە ئۆتۈپ كېتىدۇ بىلىمەن
نېپىز قان دەريالىرىدىن سەكرەپ ئۆتىدۇ
بىر قىرغاققا ئۆتكەندىن كېيىن

بۇ كېچە ئايىمۇ قارىمىسۇن ماڭا
بىلىدىغان سۆزلىرى ئۆتۈپ كەتكىلى نە ۋاق، ئۇرۇش ھەققىدە

ئىچىدىن ئۆتكەن ئۆلۈكلەرنىڭ مەيۈس خەرىتەلىرىدىن بىلىمەن
ئويۇنچۇقلىرىم ھېچ سۇنىمىدى قولۇمدا ئۇ كۈنلەردە
مىلادىدىن بېرى داۋاملاشقان سانجىلار سانجىلىرىكەن تارىخنىڭ
ئۆزۈمنى ئوڭشىدىم يالغۇزلۇقنىڭ كۆزلىرىدىن قۇتۇلۇپ

بولمايدۇ، بۇنداق ھەرگىزمۇ بولمايدۇ، كۆڭلۈم رازى ئەمەس
شامال شاختا ئۇنۇتقان ئىكەن مەي باغلىغان يېمىشىنى
خاتىرجەم ماڭمايدۇ بىر قىسمىنى ئۇرۇشقا تەييارلانغان ئىكەن زامان

ئىككى كالىپۇك ئارىسىدا بىر سۆز بىلەن
راككا
راككا

ۋۇجۇدۇم دەفنە دەرىخىنىڭ تېگىگە كۆمۈلگەن
ئېتىۋېتىلگەنلەرنىڭ ھۆرمىتىگە
راككا

تۈركچىدىن تەرجىمە قىلغۇچى: مۇرات ئورخۇن (تۈركىيە)

دەرمانسىز مۈشۈكلەر غەزىلى

(شېئىر)

ھەيدەر ئەرگۈلەن (تۈركىيە)

خىياللىرىمنىڭ تۇپرىقىنى جۇغلا،
ياغاچتەك قەلبىمنى تىرىملا، ھەممە نەرسە مىدىرلىسۇن
چۈنكى بىر مۈشۈكچىلىك گەۋدىسى بار سۇنغان ۋە ھارغىن ھەۋەسلەرنىڭ...
مۈشۈكسىز ئۆيلەر يېتىم ،
مۈشۈكسىز كوچىلار ئۆگەي ھىسابلىنىدۇ،
مەن بىر ئەخمىقى سۆيگۈنىڭ
مېنىمۇ تەنھا مۈشۈكلەردىن ھىسابلا
نېمىلا بولسا ئېغىزىم بار تىلىم يوق...
مەن مۈشۈكلىرىمنىڭ ئۇدۇلىدا،
تارتىنچاقلىقنى، ئوڭايسىزلىنىشنى ئۇلاردىن ئۆگەندىم
ئۇلار مېنى تۇرنا يوق ناخشىلاردا
سولغۇن بىر مۈشۈكنىڭ قەلبىدە ئۇنۇتتى.

تۈركچىدىن تەرجىمە قىلغۇچى: ئەركان (تۈركىيە)

بىر مۆجىزىدۇر ياشىماق

(ھېكايە)

مۇپاسسان (فرانسىيە)

ئاۋازىدىن ئاڭلىنىۋاتقان بۇ مۇھەببەت سۆزلىرى كىچىك مېھمانخاننىڭ ئىچىنى بىر ئالغان ئىدى. بۇ ئاۋازلار بىر يەڭگىل قۇشتەك ھاۋادا ئۇچۇپ، قاناتلىرىنى كېرىپ، بىر روھتەك بوشلۇقتا لەيلاۋاتاتتى.

ئادەم، ئۇزۇن بىر ۋاقىت يالغۇز بىر ئايالى ۋە ياكى يالغۇز بىر ئەرنىلا ياخشى كۆرۈپ ئۆتەلمەيدۇ؟ دېگەن ماۋزۇ ئۈستىدە تالاش-تارتىش قىلىۋاتاتتى. بۇ سوئالغا بەزىلەر «ئەلۋەتتە بىر ئۆمۈر ياخشى كۆرىدۇ» دېسە، بەزىلەر، «بۇ مۇمكىن ئەمەس» دەپ جاۋاب بېرەتتى.

ھەر ئىككى تەرەپ ئۆزىنىڭ كۆز قاراشلىرىنىڭ توغرا ئىكەنلىكىنى ئىسپاتلاش ئۈچۈن، پاكىتلارنى كۆرسىتەتتى، مىساللارنى ئالاتتى. تىللىرىنىڭ ئۇچىغا كەلگەن، ئەمما، ئېغىزلىرىدىن چىقىرىلىۋاتقان ئەسلىملىرىنىڭ ھاياجانلىرى ئىچىدە ئۆزلىرىنى يوقۇتۇپ قويغاندەك قىلىشاتتى. ئىككى ئايرىم جىنسىنى بىر-بىرىگە باغلىغان بۇ سىرلادىن ۋە كۈچلۈك باغلىنىشتىن، چوڭقۇر بىر سەمىيەتلىك توغرىسىدا سۆزلىنىۋاتاتتى.

ئاخىشام چاي ۋاقتى ئىدى. چىراغلار تېخى يانمىغانىدى. باغچىدىكى ئۆي دېڭىزغا قاراپ تۇراتتى. قۇياش قىزىرىپ ئولتۇرۇشقا باشلىغان بولۇپ، بۇ چاغدا كۆزگە چېلىققان ھەر نەرسە، خۇددى ئالتۇن ئۇۋاقلىرى مۇلۇنۇپ كەتكەندەك تۇراتتى.

ئۇدۇلمىزدىكى ئاق دېڭىز، پېتىۋاتقان كۈننىڭ ئاستىدا سۈپسۈزۈك، مىدىرلىماي، جىم-جىت، تۈپ - تۈز تۇرغان مېتال تاختىسىدەك چەكسىز توغرىسىغا ئۇزارغان ئىدى. ئۇزاقلاردىكى كۈلرەڭ چوقچىيىپ تۇرغان تاغلار، پېتىۋاتقان كۈننىڭ سولغۇن قارامتۇل قىزىللىقلىرى ئىچىدە قارا-قارا پارچىلارنى شەكىللەندۈرگەن ئىدى.

مۇھەببەتتىن سۆز ئېچىلغان ئىدى. يەنى بۇ ئىنسانىيەت تارىخىغا ئوخشاش كونا ماۋزۇ ئۈستىدە تالاش-تارتىش قىلىنىۋاتاتتى. بۇرۇن كۈرمىڭ قېتىم سۆزلەنگەن سۆزلەر تەكرارلىنىۋاتاتتى. ئۈستىمىزنى گۈگۈم قاراڭغۇلۇقنىڭ شېرىن ھەسرەتلىرى قاپلىغان ئىدى. ھاياجانلانغان ئىدۇق. گاه ئېنىق بىر ئەرنىڭ ئاۋازىدىن، گاه بىر ئايالنىڭ

بۇ ھېكايە فرانسىيەنىڭ داڭلىق يازغۇچىسى گۇي دە مائۇپاسسانت (1850-1893) نىڭ «بىر مۆجىزىدۇر ياشىماق» ناملىق ھېكايىلەر توپلىمىدىن تەرجىمە قىلىندى.

ئۇستىنى قاپلاپ تۇراتتى. تۈزلەڭلىك يوق. ئەمما، پۈتمەس-تۈگمەس گىرانت تاغلار بار ئىكەن. كورسىكا ھەيرانلىقىغا باش-پانا بولىدىغان قويۇق چاتقاللىقلار، قارىغاي ۋە كاشتان دەرەخلىرىدىن ھاسىل بولغان قويۇق ئورمانلىقلار ھەيۋەتلىك دولقۇنسىمان بىر ماكاندىن بەرپا قىلغان ئىدى.

تاغ ئېتىكىدە، بەزىدە بىر دۆۋە شېغىل تاشقا ئوخشايدىغان، كىچىك مەھەللىدەك يەرلەر كۆزىڭىزگە چىلىقىدۇ. ئەمما، بۇ يەرلەرگە ھېچ ئادەم ئىز باسمىغان بولۇپ، قۇپ-قۇرۇق، ئادەم ئىز باسمىغان جايلار. بۇ يەردە يا دېھقانچىلىق، يا سانائەت، ياكى سەنئەت بار دەيسىز.

كېسىلگەن بىر دەرەخنى، نەقىشلىگەن بىر تاشنى، نەپىس ئەسەرلەردىكى ياكى بوۋىلىرىمىزدىن ئاڭلىغان ئاشىق-مەشۇق ھېكايىلەردىكى سۆزلىگەن ھېچبىر نەرسىنى بۇ يەردە ئۇچراتمايسىز. بۇ مەغرۇر، قوپال ئىقلىمدا ئۆزىڭىزدە تەسىر قوزغىغان نېمە بولسا ئۇنىڭ بىلەن قانائەتلىنىپلا قېلىشقا مەجبۇر بولىسىز. كورسىكادا ھۈنەر-سەنئەتتىن ياسالغان بىر نېمە ئىزدەش، خام خىيالدىن ئىبارەتتۇر. كورسىكا ۋە كورسىكالىقلارنىڭ ھۈنەر-سەنئەت بىلەن ھېچ ئالاقىسى يوقتۇر.

ھەر سارىيى باش رەسىملەر بىلەن تولغان ئىتالىيە بولسا ئەزەلدىنلا بىر سەنئەت ئەسەرلەر ماكانىدۇر. ئۇ يەردە مەرمەرلەر، ياغاچلار، مىڭلار، تۆمۈرلەر، تاشلار ۋە رەڭلىك مېتال قاتارلىقلاردىن ياسالغان ئەسەرلەر ئىنساننىڭ ئەقىل-پاراسىتىنى نامايان قىلىدۇ. ئىتالىيەنىڭ كونا زامانىدىن قالغان ئۆيلىرىدىكى كونا ئەسەرلەرنىڭ ئەڭ ئادەتتىكىسىمۇ، نازۇك سەزگۈ-ھېسسىياتى نامايان قىلىدۇ. ئىتالىيە بولسا ئىجادچى ئەقىلنىڭ قۇدرىتىنى پۈتۈن دۇنياغا تونۇتقان.

ئەمدى ئۆز گېپىمىزگە كەلسەك، ئىتالىيەنىڭ ئۇدۇلىدا تۇرغان كورسىكا ئارىلى بولسا، ئىپتىدائىي جەمئىيەت ھالىتىدە قېلىپ قالغان. بۇ دائىرنىڭ سىرتىغا چىقالمىغان. ئادەم بۇ ئارالدا، ئارالنىڭ قوپال ياسالغان ئۆيلىرىدە ئائىلە ماجىراللىرىنى، قىرغىنچىلىقلارنى، ئۇرۇش-جېدەللەرنى كۆرەلمەيدۇ. بۇ ئۆيلەردە خۇددى ھايات قېتىپ قالغاندەكلا كۆرۈنىدۇ. كورسىكالىقلار، مۇستەبىت روھلۇق، ئىنتىقامچى، كۆزىگە قان تولغان كىشىلەر بولسىمۇ ئەمما، ئۇلار يەنە قولى ئوچۇق، مېھماندوست، ھەركىمگە ئىشىكى ئوچۇق كىشىلەر بولۇپ،

بۇ چاغدا، ئىچىدىكىلەردىن ئۇزاقلارغا نەزەر سالغان بىرسى:

— قاراڭلار، ئاۋۋ يەرگە قاراڭلار! بۇ نېمە؟ — دەپ ۋاقرىدى.

دېڭىزدا، ئۇيۇق تۆۋەندىن بىلىنەر بىلىنمەس كۈلرەڭ، ئاجايىپ بىر چوڭلۇقتا كۆتۈرلۈۋاتاتتى.

ئاياللار ئورۇنلىرىدىن تۇرۇشتى. بىرىنچى قېتىم كۆرگەن بۇ غەيرى چوڭ نەرسىگە ھەيرانلىق بىلەن قارىشىۋاتاتتى. ئارىدىن بىرسى:

— كورسىكا ئارىلى بۇ. ئۇزاق ئارىلىقلارنى قاپلىغان تۇمانلىق بۇلۇتلار تارقىلىپ، ھاۋا تامامەن سۈپسۈزۈك ھالغا كەلسە، كورسىكا يىلدا ئۈچ تۆت قېتىم بۇ يەردىن كۆرۈنىدۇ، — دېدى.

ئارالدىكى تاغلارنىڭ چوققىلىرىنى، ھەتتا ئۇ يەردىكى قارلارمۇ ناھايىتى ئېنىق كۆرۈنۈپ تۇراتتى. دېڭىزدىن تۇيۇقسىز كۆرۈلگەن بۇ تەبىئەتنىڭ مۆجىزىسى ئالدىدا، ھەركىم ھەيرانلىق ۋە ھاياجانغا چۆمۈلگەن ئىدى.

كولومبودەك مەجھۇل دېڭىزلارنى ئايلانغانلار، بەلكى بۇنىڭغا ئوخشاش مۆجىزىلەرنى كۆرگەندۇ...

ھازىرغىچە ناھايىتى ئاز سۆزلىگەن ياشانغان بىر كىشى:

— قاراڭ، خۇددى تالاش-تارتىشقان سوئاللىرىڭلارغا جاۋاب بەرمەكچى بولغاندەك ھەمدە ماڭا ھەيران قالارلىق بىر ئەسلىمنى ئېسىمگە سالماقچى بولغاندەك كۆز ئالدىمىزدا پەيدا بولغان بۇ ئارالدا مەن، بىر ۋاقىتلار ئادەمنىڭ ئىشەنگۈسى كەلمىگۈدەك بەختلىك، قايناق ھېسسىياتقا تولغان، ئاجايىپ بىر مۇھەببەت ھېكايىسىغا شاھىت بولدۇم، — دەپ سۆزىنى داۋاملاشتۇردى ئۇ ياشانغان كىشى:

— بۇندىن بەش يىل بۇرۇن بۇ كورسىكا ئارىلىغا بارغان ئىدىم. بۇ ۋەھشىي ئارال، فىرانسىيە قىرغاقلىرىدىن ئارىلاپ-ئارىلاپ كۆرۈنىدىغانلىقىغا قارىماي بىزىلەر ئۈچۈن خۇددى ئامېرىكاچىلىق ئۇزاق ۋە بىلمەيدىغان بىر يەر ئىدى. تا ھازىرغىچە، خۇددى دۇنيانىڭ بىرىنچى قېتىم يارىتىلغان كۈنلىرىدەك قاغىلار تىرىملاپ يۈرىدىغان بىر تۇپراق پارچىدەكتى. بىر-بىرىدىن چوڭقۇر ۋە تار جىلغىلارغا بۆلۈنگەن ئىدى. تاغدىن شارقىراپ ئاققان دەھشەتلىك شارقىراتمىلارنىڭ تۇمانلىرى

ئىچىدىن كەلگەن سەمىيەتنى دەرھال سىرتتا ئىپادىلەيدىغان ئىنسانلاردۇر.

مەن بىر ئاي مۇشۇ ئارالنى كېزىپ يۈردۈم. بۇ ئارالدا خۇددى ئاخىرقى زامانغا كېلىپ قالغاندەكلا غېربىلىق بىر تۇيغۇغا قايلىنىپ قالغان ئىدىم. يا بىر دەڭ، يا بىر مېھمانخانا، يا بىر قاۋاقخانا، يا بىر كوچا، ئىش قىلىپ ھېچ نەرسە يوق ئىدى. ئادەم بۇ يەردە، ناھايىتى تار يوللاردا مېڭىپ، كېچىلىرى ئىچىلىرىدىن چىققان چوڭقۇر مەنىلىك، بوغۇق غۇدۇڭشىغان ئاۋازلار كۆتۈرۈلگەن ئوڭغۇل-دوڭغۇل تاغلارنىڭ بىر بۆلۈڭلىرىدا، ئادەتتە ئىسسىقلىق تۇرغاندەك كۆرۈنىدىغان كىچىك يېزىلارغا ئۇدۇل يامشىدۇ. ئاندىن ئۇدۇل كەلگەن بىر ئۆيىنىڭ ئىشىكىنى چېكىپ، كېچىنى ئۆتكۈزۈۋېلىش ئۈچۈن، بىر كىچىك قوتان ئىزدەيدۇ. ئادەتتىكى ناھايىتى ئاددىي بىر داستىخانغا داخىل بولۇپ، تامچە تامچىپ تۇرىدىغان بىر ئۆگزە ئاستىدا ئۇخلاپ، سەھەردە ئورنىڭىزدىن تۇرۇپ، سىزنى كۈتۈۋالغان ئادەمنىڭ قولىنى سىقىپ خوشلىشىپ، يولىڭىزغا راۋان بولىسىز.

مەن بىر ئاخشام ئون سائەتلىك سەپەردىن كېيىن، تەخمىنەن بىر كىلومېتىر نېرى تەرەپتىكى، دېڭىزغا تۇتىشىدىغان بىر تار جىلغىنىڭ تۆۋىنىدە، ئەتراپى پۈتۈنلەي قۇپقۇرۇق بىر كەپنى كۆردۈم - دە، ئۇ كەپنىنىڭ يېنىغا كەلدىم. بۇ يەر بولسا تاغنىڭ، مايماق-سايماق ۋە ئۈستى-ئۈستىگە جۈپلەشكەن خادا تاشلار بىلەن قاپلانغان، ئىككى ناھايىتى چوڭ دەرەخنىڭ ئېگىلىگەن شاخلىرى بىلەن تامدەك ئورالغان ئىدى.

بۇ ئاجايىپ، ئادەمگە ھۇزۇر بېرىدىغان كەپنىنىڭ ئەتراپىدا بىر باراڭلىق تال، كىچىك بىر باغچە ۋە ئازراق نېرىدا بىرقانچە چوڭ كاشتان دەرەخى بار ئىدى.

مېنى ياشانغان بىر ئايال كۈتۈۋالدى. ئاددىي ۋە پاك-پاكىز، يارىشىملىق كېيىنىۋالغان بۇ ئايال بۇ يەردىكىلەردىن ئالاھىدە پەرقلىنىپ تۇراتتى. بىر ئورۇندۇقتا مۈكچىيىپ ئولتۇرغان بىر بوۋاي ماڭا سالام بەرمەكچى بولۇپ ئورنىدىن تۇردى ۋە بىر ئېغىز گەپمۇ قىلمايلا يەنە ئولتۇردى.

ئايال:

— ئۇنىڭ قىلىقلىرىغا خاپا بولماڭ. ئۇنىڭ قولىنى ئاڭلىمايدۇ. 82 ياشقا كىردى، — دېدى.

فىرانسۇزچە ناھايىتى راۋان سۆزلىدى. مەن ھەيرانلىق ئىچىدە:

— سىز كورسىكالىق ئەمەسمۇ؟ — دەپ سورىدىم.
ئايال:

— ياق، بىز ياۋروپالىق. ئەللىك يىلدىن بېرى بۇ يەردە ياشاۋاتىمىز — دەپ جاۋاب بەردى. بۇلار تۇغلۇپ ئۆسكەن ئانا يۇرتلىرىدىن شۇنچە ئۇزاققا، بۇ گۆرستان جىمجىتلىقى ئىچىدىكى بىر كەپىدە ئەللىك يىلنى ئۆتكۈزگەنلىكىنى تەسەۋۋۇر قىلىپ، ئىچىم ئاچچىق بولۇپ قالدى.

كەپنىنىڭ ئىچىگە كىردۇق، بوۋايىمۇ بىز بىلەن بىللە كىردى. داستىخانغا كېلىپ ئولتۇردۇق. كەچلىك تاماقتا چوشقا مېيىدا پىشۇرۇلغان بەرەنگە بىلەن قاتكۆك شورپىسىغا قوشۇق سېلىشقا باشلىدۇق.

تاماقنى يەپ بولغاندىن كېيىن، سىرتقا چىقىپ، ئىشىك تۈۋىدە تۇرغان بىر ياغاچ ئورۇندۇقتا ئولتۇردۇم. مۇساپىرچىلىقتا، ئاخشاملىرى ئادەمنى بىر غېربىلىق تۇيغۇسى قاپلاپ، كۆڭلى يېرىم بولىدىغان گەپكەن. مەنمۇ دەل مۇشۇ چاغدا مۇشۇنداق تۇيغۇلار ئىچىدە ئىدىم.

مەۋجۇتلۇق، ھاياتلىق ۋە كائىنات، ھەممە شەيئى، ھەممە نەرسە ماڭا ئىچى قۇپقۇرۇق، ئۆچۈرۈلگەندەكلا كۆرۈنەتتى. بىردىنلا بۇ ھاياتنىڭ ئۇ مۇدھىش ھەقىقىي، قۇرۇق ئۈمىدلەر بىلەن ئۆزىنى ئالدىغان يۈرەكلەرنىڭ قارا يالغۇزلۇقى ئىچىمنى قاپلىۋالغان ئىدى.

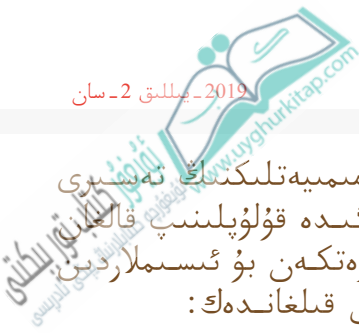
ياشانغان ئايال سىرتقا چىقىپ، يېنىمغا كەلدى. دۇنيادا ئۆزلىرىنى تەقدىرنىڭ ھۆكۈمىگە تاشلاپ قويغان ئادەملەرنىڭ روھلىرىدا بولىدىغان دۆتلۈك ئەمما، ھاياجاندىن تىترىگەن بىر ئاۋاز بىلەن مۇنداق دېدى:

— دېمەك، فىرانسىيەدىن كەلدىڭىز. شۇنداقمۇ؟

مەن:

— شۇنداق، ھەۋەس قىلىپ، كېزىپ يۈرۈۋاتىمەن.

ئايال:

قايسى بىر مۇقەددەس سەمىيەتلىكنىڭ تەبىئىي ئاستىدا مۇشۇ چاغقىچە يۈرۈڭدە قۇلۇپلىنىپ قالغان بۇ ئەسلىمىلەر، روھىنى تىترەتكەن بۇ ئىسىملاردىن سۆز ئېچىشقا ئېھتىياج ھېس قىلغاندەك:

— شۇنداق — دەپ ئاغزىنى مەدېراتتى ۋە “ — ھېنىمۇ، سىرمونتۇمۇ مېنىڭ قېرىنداشلىرىم، — دېدى.

گاڭگىراش ۋە دەھشەت ئىچىدە تېڭىر قاپ قالدىم. پۈتۈن بۇ ئۆتمۈش بىردىنلا كۆز ئالدىمدىن بىر-بىرلەپ ئۆتۈشكە باشلىدى.

بىر ۋاقىتلاردا بۇ لوررانى سويۇدىن بولغان سىرمونتۇلار ئائىلىسىدە چوڭ بىر سەتچىلىك يۈز بەرگەن ئىدى. ناھايىتى چىرايلىق سۇزۇنە سىرمونتۇ ئىسىملىك بىر قىز، دادىسى قوماندانلىق قىلغان دېۋىزىيەدىكى ئاتلىق قىسىم ئەسكەرگە كۆڭۈل بەرگەن ئىدى ۋە ئائىلىسىدىن ۋاز كېچىپ ئۇ ھەربىي يىگىت بىلەن قېچىپ كەتكەن ئىدى.

ئۇ يىگىت ناھايىتى قاملاشقان بالىتى. ئۆزى تىمەن، چىرايلىق بىر سەھرىلىق ياش ئىدى. بولۇپمۇ كۆك ئاتلىق ئەسكەر فورمىسى ئۇنىڭغا بەكمۇ ياراشقان ئىدى. مانا مۇشۇ گۈزەللىكى بىلەن قومانداننىڭ چىرايلىق قىزىنىڭ كۆڭلىنى ئۆزىگە مەھلىيا قىلىۋالغان ئىدى. ئەمما، ئۇلار قانداق تونۇشۇپ قالدى، قەيەرلەردە كۆرۈشتى، مۇھەببىتىنى قانداق ئىزھار قىلدى؟ بۇلارنىڭ سىرى ھېچ بىر ۋاقىت ئوتتۇرىغا چىقمىغان ئىدى.

ھېچكىمگە بىلدۈرمەستىن، بىر ئاخشام نۆۋەتچىلىكى تۈگەندە، ياخشى كۆرگەن قىزى بىلەن قەيەرلەرگىدۇر غايىب بولغان ئىدى.

ئۇلارنى ھەممە يەردىن بىر-بىرلەپ ئىزدىدى، ئەمما، ھېچ يەردىن تاپالمىدى. ھېچ بىر خەۋەر ئالالمىدى ۋە ھەر ئىككىلىسىنى ئۆلدى دەپ بىلدى.

ھازىر مەن ئەللىك يىلدىن كېيىن بۇ قورقۇنۇچلۇق بىر جىلغىدا ئۇلار بىلەن تاسادىپىي ئۇچرىشىپ قالدۇم. ئايالغا مۇنداق دېدىم:

— ئەمدى ئېسىمگە كەلدى. سىز سۇزان خانىم بولسىز. شۇنداقمۇ؟

ئايال بېشىنى لىڭشىتىپ “ھە” دېگەنلىكىنى ئىشارەت قىلىپ، كۆزىگە ياش ئالدى. ۋەيرانە كەپنىڭ بوسۇغىسىدا ئولتۇرغان بوۋاينى ماڭا كۆرسىتىپ تۇرۇپ:

— پارىزلىقمۇ سىز؟

مەن:

— ياق، نانكىلىق

بۇ نانكى سۆزى، ئۇنى ھاياجانلاندىرغانلىقىنى سەزدىم. ئايال سالماقلىق بىر ئاۋاز بىلەن:

— نانكى، دەپ تەكرارلىدى.

بۇ چاغدا بوۋاي باشقا پاڭلاردەك ئاستا ۋە تۇيغۇسىز ھالى بىلەن ئىشىك تۈۋىدە پەيدا بولدى.

ئايال:

— ئۇ ھېچنېمىنى ئاڭلىمايدۇ. سۆزىمنى داۋاملاشتۇرۇۋېرەيلى بىز. نانكىلىق ئىكەنلىكىڭىزدىن قارىغاندا، ئۇ يەردىكى ھەممە كىشىنى تونۇيسىز ھە قاچان؟

مەن:

— ھە، شۇنداق، شۇنداق، — دېدىم.

ئايال:

— سائىنت-ئاللائىزە ئائىلىسىنى تونۇمىسىز؟

مەن:

— ھە. مەن ناھايىتى ياخشى تونۇيمەن. دادامنىڭ دوستلىرى ئىدى

ئايال بولسا كۆزلىرىنى كۆزلىرىمدىن ھېچ ئۈزمەيلى. ئانىلارنى جانلاندىرىدىغان ئاستا ۋە بوغۇق بىر ئاۋاز بىلەن:

— شۇنداق، ھەممىسىنى ئەسلىيەلەيمەن. ناھايىتى ئېنىق ئېسىمدە. ئۇ بىرسەمارەلارغا نېمە بولدى؟

مەن:

— ھەممىسى ئۆلدى!

ئايال:

— ۋاھ ۋاھ، ھەممىسى ئۆلدى ھە؟ بەلكى ئۇ سىرمونتۇلار... سىرمونتۇلارنى تونۇمىسىز؟

مەن:

— تونۇمامدىغان، ياشلا تۇرۇپ گېنېرال بولغان تىغۇ

ئايال ھاياجاندىن تىترەۋاتاتتى. بىلمەيمەن قايسى بىر بىلگىنى بولمايدىغان، قايسى كۈچلۈك،

— ئەنە ئاشۇ، — دېدى.

ھېس قىلدىمكى ئۇنى تا ھازىرغىچە ياخشى كۆرەتتى. بوۋايغا قاراشلىرىدىن سېزىۋالغان ئىدىم. — بەختلىك بولدىڭىزمۇ كاشكى؟ — دەپ سورىدىم.

ئىچىدىن چىققان بىر ئاۋاز بىلەن مۇنداق جاۋاب بەردى:

— ئوۋوۋو، ئەلۋەتتە، ناھايىتى ياخشى بەختلىك بولدۇم. مېنى بەكمۇ بەختلىك قىلدى ئۇ. قىلغان ئىشلىرىمغا، ھېچبىر ۋاقىت پۇشايمان قىلمىدىم.

بۇ ئاشىقنىڭ قۇدرىتى ئالدىدا، ئۇنىڭغا ھەم بەكمۇ ھەيران بولدۇم ھەم ھەسرەتلىك قارىدىم. بىر باي ئائىلىدە ئەركە چوڭ بولغان بۇ قىز، بىر سەھرايلىقنىڭ پېشىدىن مۇشۇ يەرلەرگە كېلىپ، ئۇنىڭ يېنىدا بىر يېزا خوتۇنى بولغان ئىدى. ھەر تۈرلۈك نازۇ-نېمەتلەردىن، ياسىنىشتىن، نازاكتىن مەھرۇم قالغان بىر سەھرايلىق ئايال بولغانىتى. ئۇ سەھرايلىقنىڭ ھاياتىغا قوشۇلۇپ، ئۇنىڭ ئاددىي ئۆرپ-ئادەتلىرىنى قوبۇل قىلغانىتى. تا ھازىرغىچە ئۇنى ياخشى كۆرەتتى. ئاددىي بىر رەختتىن كىيىم كىيگەن، بېشىغا ياغلىق ئارتقان، تاختا بىر ئۈستەلدە، ھېچىر بىر قاقچىدا قاتكۆك شورپىسى بەلەن چوشقا مېيىدا پىشۇرۇلغان بەرەنگىنى يەپ، ئۆزىنىڭ يوتقىنىدا قىمىرلاپ، سامان دوۋىسى ئۈستىدە ئۇخلايتتى.

بۇ ھاياتتا، ئۇنىڭدىن باشقا ھېچ بىر نەرسىنى ئاڭلىمىغانى: زىبۇ-زىننەتلەر، تاۋار-دۇردۇنلار، نازۇك جابدۇقلار، يۇمشاق ئورۇندۇقلار، زىننەتلەنگەن ئۆيلەر، بۇ ئۆيلەرنىڭ مەزىلىك ھاۋالىرىنى، مامۇق ياستۇقلار قاتارلىقلاردىن ئايرىلىپ قالغانلىقىغا ھەرگىز پۇشايمان قىلمىغان ئىدى. بىرە قېتىم بولسىمۇ، كىچىككىنە بولسىمۇ بۇلار ئۈچۈن كۆڭلى يېرىم بولغان ئەمەس. ياخشى كۆرگەن ئادەمدىن باشقا ھېچبىر ئىستەك، ھېچبىر سېغىنىش ئۇنى چىرمىغان ئىدى. پەقەت ۋە پەقەتلا ئۇنىڭ بىلەن بىللە بولۇش ئۇنىڭغا يەتكەنىدى. بۇنىڭ باشقىنى ئىستىمىگەن ئىدى.

ياشلىق چاغلىرىدا، تازا توشقان ۋاقىتلىرىدا ئۆزىنى چوڭ قىلغان، ياخشى كۆرگەنلەردىن ۋە ئۇ باياشات ھاياتتىن ۋاز كەچكەن ئىدى. ئۇنىڭ بىلەن يالغۇز بۇ ۋەھشىي، ئىپتىدائىي جىلغىغا كەلگەنىتى. ھەممە ئارزۇسىنى، ھەممە خىيالىنى، ھەممە ئۈمىدىنى، ھەممە كۈتكەن نەرسىلىرىنىڭ ئۈستىنى بەدىنى، روھى بىلەن ياپقاندى. پۈتۈن بۇ پىداكارلىقلار ئۈچۈن ئۇ ياش يىگىت ئۇنىڭ ھاياتىنى بەختكە چۆمۈلدۈرگەنىدى. ئەلۋەتتە، سىرمونت خانىمۇ مېنىڭدىن كۆپ نەرسىنى تەلەپ قىلالمايتتى. «پۈتۈن بىر كېچە، بۇنچىلىك ئۇزاق يەرلەردە ئۆزىنى ئىزدىگەن ئايالنىڭ يان تەرىپىدە، كونا ۋە سېسىق ياتقىنىدا ئۇخلاۋاتقان قېرى ئەسكەرنىڭ بوغۇق چوڭۇلداشلىرىنى ئاڭلىدىم ۋە بۇ غېرىب، بۇ ئاددىي ئەمما، نادىر كۆرۈنىدىغان ۋەقەنى، بۇ مۇھەببەت سەرگۈزەشتەرنى، بۇ ئاجايىپ بەخت نەمۇنىلىرىنى ئويلاپ تاڭ ئاتقۇزدۇم. قۇياش چىقىش بىلەن بۇ ئىككى ياشانغانلارنىڭ قوللىرىنى سىقىپ خوشلىشىپ، ئۇلاردىن ئايرىلدىم.» دەپ ئۆز كۆزى بىلەن كۆرگەن بۇ تەسىرلىك ۋەقەنى ئاخىرلاشتۇردى.

ياشانغان ئادەمنىڭ سۆزلىرىنى ئاڭلىغان ئاياللاردىن بىرى:

— بۇ ۋەقەنىڭ ھەيران قىلارلىق بىر تەرىپى يوق. سۇزان سىرمونت بولسا ئۆزى ئاددىي، غايىلىرى يوق، قىسقىچە قىلىپ ئېيتقاندا ئىپتىدائىي يارىتىلغان بىر ئايال ئىكەن. مېنىڭچە، بىر لەقۋادىن باشقا بىرسى ئەمەس، — دېدى.

باشقا بىر ئايال دېمىنى ئىچىگە تارتىپ، بوش بىر ئاۋازدا:

— نېمە ئەھمىيىتى بار. ئەڭ مۇھىمى بەختلىك بوپتۇغۇ! — دېدى.

بىراقلاردىن، ئۇپۇق ئاستىدىكى كورسىكا، قاراڭغۇلۇققا كۆمۈلمەكتە، ئاستا-ئاستا دېڭىزغا چۆكمەكتە، قىرغاقلارنى باش-پانا قىلغان ئىككى يوقسۇل ئاشىق-مەشۇقلارنىڭ ھېكايىسى، خۇددى ئۆزى بىۋاسىتە سۆزلەپ بېرىش ئۈچۈن ئوتتۇرىغا چىققان مۇختەشەم بۇ كۆرۈنۈشى ئاستا غۇۋالاشماقتا ئىدى.

تۈركچىدىن تەرجىمە قىلغۇچى: ھەببۇللا ئابلىمىت (گېرمانىيە)

ئوغلۇمىز

تارىك بۇغرا (تۈركىيە)

ئايالىم ھەقىلىق. بۇنىڭغا بىرنەرسە دېيىش كېرەك. ئوغلۇم مانا ئەمدى ئورنىغا كىرىۋاتاتتى. ئۇنىڭغا بۇ قىلغىنىنىڭ ئۈمىدىسىز بىر قارشىلىق ئىكەنلىكىنى چۈشەندۈرۈشۈم كېرەك ئىدى. ئورنۇمدىن سەكرەپ تۇرۇپ كەتتىم. ئايالىم ئەندىكىپ ماڭا قارىدى. — بەك قاتتىقلىق قىلما. نېمىلا بولمىسۇن ئاخىرى...

ئۇ سۆزلىرىنى داۋاملاشتۇرالمىدى. ئۇنىڭغا قارىدىم. كۆزلىرىدىكى مەنا ئاستىن ئۈستۈن بولۇپ كەتكەن ئىدى. ئاھا! مېنىڭ زەپىرەڭ يۈزلۈك، كۈلرەڭ چاچلىق سەبى قەدىرلىكىم!

ئۆيىدىن چىقىۋاتقاندا ئايالىم، مۈرەمگە پوپايكامنى يېپىپ قويدى. ئوغلۇمنىڭ ھۇجرىسى كۈنچىقىش تەرەپتە ئىدى. دېرىزىسى چوڭ بىر باغقا قارايتتى. ئۇدۇلدىكى ئۆينىڭ ئارقىسىدىن ئۆرلەپ چىقىۋاتقان قۇياش تاملارنى ئاچ قىزىللىققا پۈركىگەن ئىدى. ئوغلۇم ئاللىقاچان ئۇخلاپ قالغان بولۇپ، كىيىملىرىنى ئۈستەلنىڭ ئۈستىگە قالايمىقان ئېتىۋەتكەن، ئۇخلاش كىيىمىنىڭ ئۈستىنى كىيىمگەن ئىدى. كارىۋىتىنىڭ يېنىدىكى ئورۇندۇققا ئولتۇردۇم. ئىچىم ئاجايىپ بىئارام بولۇۋاتاتتى. ئۇنىڭغا قارىيالمىتتىم، لېكىن ئىچىم ئۇنىڭ بىلەن تولغان ئىدى. بۇرۇنمۇ بىر قېتىم مۇشۇنداق بولغان ئىدى. ئۇ چاغدا ئوغلۇم تېخى كىچىكتى، ئىچى سۈرۈپ، قىزىتمىسى ئۆرلەپ ئاغرىپ كەتكەن بولۇپ، توختىماي جۆيلۈپتتى. ئۇ، ھازىر بۇلارنى ئېسىگە ئالمايتتى...

ئوغلۇم، قار ياققان بىر فېۋرال كېچىسى تۇغۇلغان بولۇپ، ئۇنى دادامنىڭ قۇچىقىغا بېرىۋاتقاندا ئاجايىپ ھاياجانلىنىپ كەتكەن ئىدىم. ئۇنىڭغا ئىسىم ئىزدىگەندە قامۇس ماڭا بەكمۇ بوش، قۇرۇق تۇيۇلغان ئىدى. ئۇنىڭغا چاقناپ تۇرىدىغان، خۇددى كائىناتتەك مەنىلىك بىر ئىسىم تېپىشنى ئارزۇ قىلغان ئىدىم. ئاخىرىدا «ئۆمەر» دېدۇق. بۇ ئىسىم ئۇنىڭغا ياراشقان ئىدى. ئۇنى تارىختا يەر ئالغان پۈتۈن ئۆمەرلەرنىڭ ئىقبالغا، غەلبىسىگە لايىق دەپ قارايتتىم.

ئايالىم ئاقىرىشقا باشلىغان دېرىزە تۈۋىدە ئولتۇراتتى. ئۇ پۈتۈن كېچىنى شۇ يەردە ئۆتكۈزگەن ئىدى.

— سەن تېخىچە ياتمىدىڭمۇ؟ — دەپ سورىدىم.

ئۇ رۇسلاندى. كۈلرەڭ دېرىزە ئالدىدا گويىا بىر كۆلەڭگىگە ئوخشايتتى. بىراق، بۇ كۆلەڭگىدە بىز بىللە ئۆتكۈزگەن 20 نەچچە يىلنىڭ ھەر كۈنىنىڭ ئىزلىرى بار ئىدى.

— ئەزەن چىقتى، — دەپ پىچىرلىدى ئۇ. ئاۋازى مېنى مۇڭلاندى. ھۇجرىمىز بۇ دۇنيادىن، ھېچقانداق ھېس-تۇيغۇ ئېرىشەلمىگەندەك دەرىجىدە ئۇزاققا قالغاندەك ۋە ئايالىم قۇرئان بىلەن ۋەدە قىلىنغان سائادىتىنى ئەسىرلەردىن بېرى بىكارغا كۈتۈۋاتقاندا كۆرۈنەتتى. ئۇنىڭ يۈرۈش-تۇرۇشلىرىدا قوبۇل قىلىنغان مەغلۇبىيەتنىڭ ئېچىنىشلىق جىمجىتلىقى بار ئىدى. ئايالىم ئاشخانغا كىردى. ئۇنى خۇددى چۈشۈمدە كۆرۈۋاتاتتىم: مەشكە ۋە ساماۋەرگە ئوت سالدى. تەرەت ئالغاندىن كېيىن جايىنامازنى سېلىپ نامازغا تۇردى.

دېرىزە ئاپئاق ئاقىرىپ كەتكەن ئىدى. رەڭسىز، تىمئاس ۋە سالقىن ئەتىگەن. يوتقاننىڭ ئىسسىقلىقى، چىگىشلىشىپ كەتكەن خىياللار ۋە خىياللاردىن قېچىش... ئۇخلاپ قاپتىمەن.

— ئاللاھم...

— نېمە بولدى؟

— كەلدى...

— ياخشى بوپتۇغۇ...

بىراق مەسىلە بۇلا ئەمەستى. ئايالىم مېنى پەرۋاسىز دەپ قارايتتى ۋە خاپا بولاتتى:

— بىر نەرسە دېمەمسەن؟ بۇ ئۈچىنچى قېتىم بولدى... ۋاي خۇدايمەي، قانداق قىلىمىز؟

مەن بۇنى بىلەتتىمۇ؟ لېكىن ئۇنىڭغا:

— ئەتە بىرنەرسە دەي، — دېدىم.

قايسى ئەتە؟!... كۆك يۈزى سۇپسۈرۈك زەڭگەر رەڭنى تاپقان ئىدى. يېڭى بىر كۈن، بىز سىڭىپ كېتىشكە مەجبۇر يېڭى بىر كۈن باشلانغان ئىدى.

تۇنجى كۈلۈشى، تۇنجى چىشى، تۇنجى سۆزى... ئاپسىغا- ياش، گۈزەل ۋە بەختىيار ئاپسىغا قاراپ ئاتقان تۇنجى قەدىمى.

كېيىن يەتتىنچى يېشى... ئۇنى مەكتەپكە ئېلىپ بارغان كۈنۈم بەكمۇ كۆپ يىغلىغان ئىدى. خۇددى، مەۋجۇتلۇقى ئۈچۈن ئۆيىدىن باشقا ھېچقانداق يەر قوبۇل قىلمايدىغاندەك. لېكىن ئىشلار مۇشۇنداق. ئۇمۇ باشقا ئوغۇللارغا ئوخشاش، كوچا، مەكتەپ ۋە بازار ئارىسىدا كۈندىن كۈنگە كەسكىنلىشىپ بارىدىغان بىر ئارىلىققا مەھكۇم بولاتتى. بۇنى توسۇپ قېلىش مۇمكىن ئەمەستى. 14 ياش! تەرسالىقلار، ئىشتاھسىزلىقلار... بىزگە يېڭى بىر ھەمراھ، ھەمراھلارنىڭ ئەڭ يېڭىلىمەيدىغىنى قوشۇلدى... ئايالىمنىڭ مەغرۇر ھاياجانلىرى ۋە مېنىڭ تۇنجى ئەندىشەم... ئوغلۇم تولۇق ئوتتۇرىنى، كېيىنچە ئالى مەكتەپنى تۈگەتتى. بۇ جەرياندا، ئۇنى ياخشىراق ياشسۇن دەپ، ئايالىم، تويىدا چۈشكەن ئەڭ قىممەتلىك ئالتۇن جابدۇقى بەش تىللادىن تەركىب تاپقان مەدالايونۇندىن ئۈچىنى سېتىۋەتتى... ئوغلۇم تۇنجى مۇھەببەتنىڭ بەختسىز ئاقبۇتىدىن ئېغىر زەربە يېدى، بىزنىمۇ پەرىشان قىلدى.

شۇنداق قىلىپ بىز ئۇنىڭغا پۈتۈنلەي باغلانغان، ھايات دۇنيامىز ئۇنىڭ بىلەنلا چېگرىلانغان بىر چاغدا، ھەي... "سەن بىزدىن ئايرىلىپلا كەتتىڭ. بىزنىڭ سۆيگۈمىز ئاشقانسىرى سەن بىئارام بولدۇڭ. مەن بۇنى چۈشىنەتتىم. سەن بىزنى ئەركىنلىكىمگە تاجاۋۇز قىلىۋاتىدۇ، دەپ ئويلاۋاتاتتىڭ. ئامما، ئاپاڭ... مەن بىلىمەن، سەن ئەمدى ئۆيىنىڭ بۇنداق بېزىلىشىنى، ھەتتا بۇ ئۆيىنى ياراتمايسەن... ئۇچۇشنى ئۈگەنگەن بىر قۇشقاچ بالىسىغا ئوخشاش كۆزۈڭ باشقا شاخلاردا ئىدى. سېنىڭ ئويلاۋاتقىنىڭ كىم بىلىدۇ قانداق گۈزەل بىر ئۆي. بىزنى مېھمان قىلىدىغان مېھمانخانىمۇ ئۈنۈتمىغان بولۇشىڭ مۇمكىن، بۇنىڭغا ئىشىنىمەن. بۇنچىلىكى بىزگە، ماڭا يېتىدۇ. ئامما، ئاپاڭ... بۇنى سەنمۇ سېزىپ تۇرۇۋاتىسەن، ئارىلاپ ئارىلاپ، ئۆكىلىرىڭنى قانداق ئوقۇتىدىغانلىقىڭنى، بىز ئۈچۈن نېمىلەرنى تەسەۋۋۇر قىلغانلىقىڭ ھەققىدە سۆزلەيسەن. لېكىن، بىر بىرىمىزدىن نېمىشقا يوشۇرىمىز، سەن مۇشۇنداق سۆزلەرنى قىلغاندا ئاۋازىڭنى تىترەتكەن نەرسە، بىرىڭاز ۋىجدان ئازابى ۋە كۆپىنچە چارەسىزلىكنىڭ ئازابى ئەمەسمۇ؟ لېكىن، سەن بۇنىڭ ئۈچۈن ئازابلانما، سېنىڭ قولىڭدىن نېمە كېلىدۇ؟ ھايات مۇشۇنداق بولىدۇ،

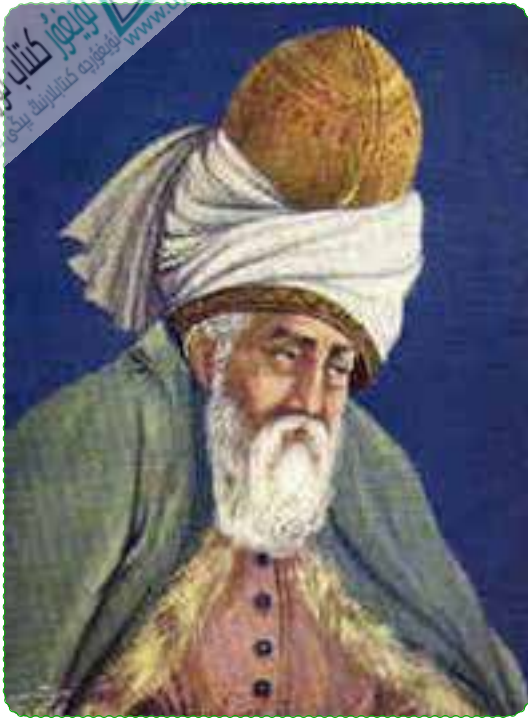
ھېچ نېمە قىلالمايسەن... مەن سېنىڭ ئىچىملىكتىن نېمە تىلەۋاتقانلىقىڭنىمۇ بىلىمەن، ئۇنىڭغا ئۆگىنىپ قالمايدىغانلىقىڭنىمۇ ئىشىنىمەن. لېكىن ئاپاڭ... ئۇنىڭ ئۈستىگە، مەن سېنىڭ تالادىن نېمە كۈتكىنىڭنى، ئۆيىدىن نېمىشقا قېچىۋاتقانلىقىڭنىمۇ بىلىمەن. بەلكىم، ئەرزىمەس بىر كوچا خوتۇنى ئۈچۈن. مەن ئۇلارغا دۈشمەن ئەمەس، ھەتتا... ئەمما ئاپاڭ... ئاپاڭ بىچارە ئاشۇنداق بىرىگە تۇتۇلۇپ قالىدۇ دەپ بەك قورقىدۇ. سەن كېچىلەرنى مۇشۇنداق تالادا ئۆتكۈزسەڭ، ئاپاڭنىڭ خىيالدا، چىراقلار يېنىپ تۇرغان ئاشۇ كوچىلار مەسەللەردىكى قورقۇنچلۇق ئۆڭكۈرلەرگە ئايلىنىپ قالىدۇ.

بىراق بالام، بۇنىڭ نېمە كېرىكى بار؟ سەن بۇلارنى بىلمەيسەن؟ مەن پۈتۈن بۇلارنىڭ سېنىڭ قەلبىڭنى قانداق پاراكەندە قىلغانلىقىنى بىلمەيمەنمۇ؟ ئاپاڭ، مەن... سەن بىزگە قارىما. پۈتۈن ئەخمەقلىق بىزدە. بەلكى، سېنىڭ ئاغرىپ قېلىشىڭنى كۈتۈۋاتقان بولۇشىمىز مۇمكىن. ھازىرمۇ سېنىڭ بىزگە ئەڭ كۆپ ئائىت بولغان كۈنلىرىڭدىكىگە ئوخشاش بولۇشۇڭنى ئارزۇ قىلىمىز. مانا، كۆزلىرىمنى يۈزۈڭگە تىكلەلمەيۋاتمەن، ساڭا قارىيالمايۋاتمەن. ئاپاڭمۇ شۇنداق. ھازىر بىز سېنى ئويغىتالمايمىز. چۈنكى، ئويلاشقا جۈرئەت قىلالماساقمۇ بىلىمىز، سېنىڭ ئۇيغۇڭمۇ ئۆزگىرىپ كەتتى. بۇرۇن بىزنى ساقلاۋاتقان دەك ئۇخلايتتىڭ. شۇنداق، سېنىڭ ئۇيغۇڭمۇ ئۆزگەردى. ھەتتا ئەسلىدە ئۆزگىرىش سېنىڭ ئۇيغۇڭدا يۈز بەردى؛ سەن ئۇيغۇلىرىڭدىمۇ بىزدىن ئۇزاقلىشىپ كەتتىڭ ئوغلۇم...»

بېشىمنى كۆتۈرۈپ ئۇنىڭغا قارىدىم. خۇددى رېماتىزمغا تۈپەيلى ئاغرىۋاتقان قولۇمنى قوللىنىۋاتقان دەك تۇيۇلۇپ كەتتى. لېكىن، بىردىنلا ئىچىم يورۇپ كەتكەندى: گويا، نەچچە يىلدىن بېرى ئىزدەۋاتقان بىر دوستۇمنى تېپىۋالغانىدىم. ئىسقىرتقىم كەلدى. پەردىلەرنى چۈشۈرۈم، قۇياش نۇرى ئۇنى بىئارام قىلىشى مۇمكىن. مېنىڭكىگە ئوخشاش يىرىك ۋە قارا ساقاللىق يۈزىنى ئاستا سۆيۈپ، تالاغا چىقتىم.

چېيىمىزنى ئىچىۋاتقاندا ئايالىم خىيالچان كۆرۈنەتتى. مەن كىچىك ئوغلۇمنىڭ چېيىغا، ئۇ ھېچ ياخشى كۆرمەيدىغان لېمۇنى يوشۇرۇنچە سىقىپ، توشقۇرۇپ قويدۇم.

تۈركچىدىن تەرجىمە قىلغۇچى: مەخپىرەت كامال يۇنۇسئوغلۇ (تۈركىيە)

ئۆلمەسلىكنىڭ دورىسى

بۇ ئادەمنىڭ بۇنچىلىك ئەجىر قىلىشىنىڭ ۋە جاپا تارتىشىنىڭ بىر سەۋەبى باردۇر. بەلكى بۇ قۇرۇق سۆز ئەمەستۇ» دەيدىكەن. شۇنداق قىلىپ كۈنلەرنىڭ بىرىدە بىرسى ئۇ ئادەمگە بۇنداق دەپتۇ:

— پالانى يەرگە بارساڭ بىر ئورمان بار، ئاشۇ ئورماندا شۇنداق بىر دەرەخ بار.

بۇ سۆزلەرنى ئاڭلىغان ئادەم ناھايىتى ھاياجانلىنىپتۇ. يىللاردىن بېرى بۇنداق بىر ياخشى خەۋەرنى ئاڭلاپ باقمىغان بولغاچقا ئاشۇ ئورمانغا قاراپ چىپپىتۇ. ئۇ ئادەم شۇنچىلىك خوش بولۇپ كەتكەن ئىكەن، چۈنكى نەچچە يىللاردىن بېرى ئۇ دەرەخنى ئىزدەپ كۆپ جەبرى-جاپا تارتىپتۇ. پادىشاھمۇ ئۇنىڭغا كۆپ راسقۇت ئەۋەتىپتۇ. ئەمما، تا بۈگۈنگىچە قۇرۇق گەپتىن باشقا بىر نەرسىگە ئىگە بولمىغان ئىكەن. بۈگۈن مانا نېمە بولسا بولسۇن بىر ئۈمىدىنىڭ ئۇچى ئۇنىڭغا كۆرۈنۈپتۇ.

ئادەم شۇنداق قىلىپ ھېلىقى ئورمانغا يېتىپ كەپتۇ، قارىسا تاللىرى شۇنداق ئېگىز مېۋىسى توڭ، يوپۇرماقلىرى يېشىل دەرەخ تۇرغۇدەك. ئەمما بۇ دەرەخ ھېلىقىدەك دەرەخ بولماستىن پەقەت شۇ ئورماننىڭ زىننىتى ئىكەن. ئادەمنىڭ نۇرسىز، ھارغىن كۆزلىرى ئۈمىدىسىزلىك ئىچىدە ئولتۇرۇشۇپ كېتىپتۇ. شۇنچە كۆپ جاپالارنى تارتىپ ئېرىشكىنى قۇرۇق گەپ بوپتۇ. ئاخىرى ئۆزىنى ئاجىز ھېسى

بىر كۈنى ھال ئەھۋالى ناھايىتى ياخشى، ھاياتىنى بەخت ئىچىدە ئۆتكۈزۈۋاتقان بىلىملىك بىر ئادەم كۆپچىلىك بىلەن پاراڭلىشىپ ئولتۇرۇپ، چاقچاق قىلىپ مۇنداق دەپتۇ:

— ھىندىستاندا بىر دەرەخ بار ئىكەن، ئۇ دەرەخنىڭ مېۋىسىنى كىم يېسە، ئۇ كىشى قېرىمايدىكەن ۋە مەڭگۈ ئۆلمەيدىكەن. ئۇ دەرەخنىڭ مېۋىسى ئۆلمەسلىكنىڭ دورىسى ئىكەن.

بۇ گەپ قۇلاقتىن قۇلاققا ئاخىرىدا پادىشاھنىڭ قۇلىقىغا يېتىپتۇ. بۇ سۆزنى ئاڭلىغان پادىشاھ «توغرا ئوخشايدۇ» دەپ ئويلاپ، ئۇ دەرەخنىڭ مېۋىسىنى قولغا چۈشۈرۈشنىڭ كويىغا چۈشۈپتۇ. شۇنىڭ بىلەن قولدىن ئىش كېلىدىغان بىر چاپارمىنىنى نۇرغۇن مال-دۇنيا بىلەن ھىندىستانغا يولغا ساپتۇ. بۇ ئادەم ھىندىستانغا كېلىپ، ئۇ دەرەخنى ئىزدەپتۇ. ئەمما، پۈتۈن ھەممە يەرنى ئىزدەپ، قېدىرۈۋەتكەن بولسىمۇ ئۇ دەرەخنى ھېچ بىر يەردىن تاپالماپتۇ. شۇنداق قىلىپ بۇ ئادەم ئۇ دەرەخنى نەچچە يىل ئىزدەپتۇ. ھىندىستان دېگەن بۇ دۆلەتتە بارمىغان يېرى، چىقمىغان دۆڭى، كەزمىگەن چۆلى قالماپتۇ. قايسى شەھەرگە بېرىپ كىمدىن ئۇ دەرەخنى سورىسا، بەزىلەر مېيىقىدا كۈلۈپ زاڭلىق قىلسا بەزىلەر بېشىنى چايقاپ تۇرۇپ: «ھەي... ساراڭ بوپقاپتۇ-دە بۇ بىچارە» دەيدىكەن. يەنە بەزىلەر: «كۆڭلى تۈز

بۇ ئەسەر «مەسنەۋى»دىن دۇرادانىلەر ناملىق كىتابىدىن ئېلىندى.

ئۇ دەرهخنىڭ مېۋىسى قېرىماسلىقىنىڭ دورىسى بولغاچقا، ئۇ دەرهخ پۈتۈن دۇنيا ئارزۇ قىلىدىغان بىر دەرهخمىش. مەن ئۇ دەرهخنى ناھايىتى كۆپ ۋاقىت سەرپ قىلىپ ئىزدىمىگەن بۇلۇڭ پۇشقا قالمىدى. ئەمما، ئۇنداق بىر دەرهخنى ھېچ يەردىن تاپالمىدىم.

بۇ سۆزلەرنى ئاڭلىغان شەيخ قاقاقلاپ كۈلۈپ كېتىپتۇ ۋە ئۇ ئادەمگە بۇنداق خىتاب قىلىپتۇ:
 — ئەي ئاق كۆڭۈل ئادەم! ئۇ دەرهخ ئالىملارنىڭ ئىلمىدۇر. بۇنى پەقەت ئالىملار چۈشىنىدۇ. ئۇ شۇنداق ئۇلۇغ ھەم شۇنداق چوڭ، ھەر تەرەپكە يېيىلغان. ئۇ ئابھاياتنىڭ بۇلۇقى ۋە شۇنداق بىپايان كەتكەن چوڭقۇر دېڭىزدۇر. سەن شەكلىگىلا قاراپسەن، ئەي ئەخمەق. مەنسى ياپراقتىمۇ، مېۋىسىدىمۇ ئەمەس. ئۇنىڭ ئىسمى بەزىدە بىر دەرهخ، بەزىدە قۇياش، بەزىدە دېڭىز، بەزىدە بۇلۇت. ئەمما، مىڭ ئەسىرلەردىن بىرى ئۇ بىردۇر. ئەڭ قىممەتلىك ئەسىرى مەڭگۈلۈك ھاياتتۇر. ئۇ يالغۇز. ئەمما، ئەسەرلىرى كۈرمىڭ. ھەربىرنىڭ ئۆزىگە لايىق ئىسىملىرى بار. بەزىدە ئۇ بىرلىرى ئۈچۈن قەھەر ۋە زۇلۇم قىلسا يەنە بەزىلەر ئۈچۈن ياخشىلىق قىلىدۇ. سەن پەقەت دەرهخنىڭ ئىسمىگە باغلىنىپ قىلىپ مانا مۇشۇنداق چارسىز، ئۈمىدسىز ھالغا چۈشۈپ قاپسەن. سەن ئىسمىنى ئويلىما، ئۇنىڭ ماھىيىتىگە قارا. ئۇ سۈپەتلەر سېنى سىرلارنىڭ ھېكمىتىگە ئېرىشتۈرسۇن، — دەپتۇ.

قىلىپتۇ. پۈتۈن قىلغان ئىشلىرى، تارتقان جاپالىرى بوشىغا كېتىپتۇ. شۇنىڭ بىلەن ئامالسىز پادىشاھنىڭ يېنىغا قايتماقچى بوپتۇ. دەرد - ئەلەم ئىچىدە ياشقا تولغان كۆزلىرى بىلەن يولغا چىقىپتۇ. مانا مۇشۇنداق ئۈمىدسىزلىكتە كېتىۋاتقاندا، يولدا بىر شەيخ ئۇچراپ قاپتۇ. ئادەم شەيخنى كۆرۈپ ئۆز ھالىنى بۇنداق ئىزھار قىلىپتۇ:

— ئۈمىدسىزلىك دېڭىزغا چۆكتۈم. ئىچىم ھەسرەتكە تولدى. سېنىڭ مۇبارەك جامالىڭنى كۆرۈشۈم، مېنىڭ تەلپىمنىڭ باشلىنىشى بولسۇن. ياخشى تىلەك، ئېسىل دۇئالىرىڭنى مېنىڭدىن ئايما. ئۇ دۇئالىرىڭ يولدا ماڭا ياخشى ھەمراھ بولغاي. ئارزۇ قىلىپ يۈرگەن ئىشلاردىن ئۈمىدىمنى ئۈزدۈم. — دەپ يىغلاپ تۇرۇپ شەيخنىڭ ئالدىغا كېلىپ قولىنى سۆيۈپتۇ. بۇلۇتتىن چۈشكەن يامغۇردەك كۆز ياشلىرى شەيخنىڭ مۇبارەك قولىنى ھۆل قىلىۋېتىپتۇ. ئۇ ئادەم يەنە سۆزىنى داۋاملاشتۇرۇپ:

— ئەي شەيخ! ماڭا ئىچىڭ ئاغرىسۇن. ئۈمىدسىزلىك ئىچىدە قالدىم. ماڭا ياردەم قىلغىن. كۆڭلى يۇمشاق شەيخ بۇ ئىزتىراپقا تولغان سۆزلەرنى ئاڭلاپ بۇنداق سوراپتۇ:

— سېنىڭ بۇ مەيۋىسىلىكىڭ زادى نېمە سەۋەبتىن؟ زادى مەندىن نېمە تىلەيسەن؟
 — مېنى پادىشاھم بىر دەرهخنى تېپىپ، ئۇنىڭ مېۋىسىنى ئەكەلسە بۇيرۇغان ئىدى.

ھېكمەتلىك سۆزلەر:

ئەي ئوغۇل! پەكمەز (ئۈزۈمدىن ياسالغان شىرنە) توڭلاپ قالغان ھالەتتىمۇ ئۇنى يېگەننىڭ جىگرى قىزىدۇ.

بىلىملىكنىڭ سۆزلىرى ئىنسانلارنى بىرلەشتۈرىدۇ. ئەخمەقنىڭ سۆزلىرى ئىنسانلارنى بۆلۈشكە سەۋەب بولىدۇ.

تىل بىلگەن ئادەم جەرەن بىلەن قاپلانمۇ ئىتتىپاقلاشتۇرالايدۇ.

ھەر دەۋردە تىنچلىقنى سۆيىدىغان، زۇلۇمغا قارشى تۇرىدىغان بىر سۇلايمان چىقىدۇ.

ياخشى ئىنسانلارنىڭ نەپىسى بىردۇر.

ئۈزۈم ھەر خىل بولسىمۇ، مەجلىسا ھەممىسى ئوخشاش قىيام بولىدۇ.

بىلىمسىز ۋە ئەسكى ئىنسانلارنىڭ كۆپلىكىدىن بىلىملىك ئەزىز كىشىلەر زۇلۇمغا ئۇچرايدۇ.

تۈركچىدىن ھەبىبۇللا ئابلىمىت تەرجىمىسى

ئىككى شېئىر

مۇقەددەس نۇر (ياپونىيە)

مۇقەددەس نۇر ئۈرۈمچىدە تۇغۇلغان بولۇپ، ئالىي مەكتەپنى پۈتتۈرگەندىن كېيىن، ياپونىيەنىڭ ياپونىيە كاناگاۋا ئۇنىۋېرسىتېتىدا ياپونىيە دۆلەتلىك مەدەنىيەت ئىلىم-پەن مىنىستىرلىكى ئوقۇش مۇكاپاتى ئوقۇغۇچىسى بولۇپ، ياپونىيە تارىخى فولكلور ماتېرىيالشۇناسلىقى ئىلمىدە ماستېر ۋە دوكتورلۇقتا ئوقۇغان. ھازىر ياپونىيە چىبا ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ ئوقۇتقۇچىسى بولۇپ خىزمەت قىلىۋاتىدۇ. ئاساسلىق ئەسەرلىرىدىن: «كارافۇتو زېمىندىكى ياپونىيە ئىمپېرىيەسى پادىشاھلىق ئىدىيولوگىيەسى قالدۇرغان ماددىي ئاسارە-ئەتىقىلەر»، «كارافۇتو زېمىندىكى ياپونىيە بۇزۇكخانىلىرى» قاتارلىقلار بار. تەرجىمە ئەسەرلىرىدىن: «ئەي ئۇيغۇر تۇپرىقى»، «ئۇيغۇر شائىرى ئەخمەتجان ئوسمان تاللانما شېئىرلىرى»، «ئۇيغۇر ئاۋانگارت ياش شائىرلىرى تاللانما شېئىرلىرى» قاتارلىقلار بار.

دەپ بېرە

«سەن ئۆزۈڭ ئۈچۈن يىغلا» دېگەن ئادەمگە

ماڭا دەپ بېرە
ئۆلۈم دېگەن نېمە ئىكەن
ئۇچۇپ كەتتىڭمۇ
نۇر كۆرۈندىمۇ
ئازابلاندىڭمۇ
قورقتۇڭمۇ
ماڭا نېمە دەپ تەسەللى بەردىڭ
ئالدىدا كېتىش دېگەن بەختنى بىزدىن تارتىۋالدىڭ
مەن
سەن سۆيگەن ئادەملەرنىڭ بىرى بولۇپ
كىتابلىرىڭ بىلەن بىللە
قەۋرەڭنىڭ ئالدىدا
بۇ ياقتا قېلىپ قالدىم.

ئەگەر ھەسرەتتە قالساڭ
تەنھالىقتىن زېرىكسەڭ
ئۈمىدسىزلەنسەڭ
چېچىمدىن بىر تالنى
ئوچاقتىكى ئوتقا تاشلىغىن
شۇ زامان
كۆز ئالدىڭدا پەيدا بولىمەن
ئازاپلىرىڭنىڭ يېرىمى مېنىڭ!

2019 - يىلى 8 - ئاينىڭ 1 - كۈنى

2019 - يىلى 3 - ئاينىڭ 25 - كۈنى

ياپونىيەدىن تەرجىمە قىلغۇچى: مۇقەددەس نۇر (ياپونىيە)

ئاخسكا داستانى

(18 - ئەسىرنىڭ ئاخىرى - 19 - ئەسىرنىڭ بېشى)

ئاشق گۈلئالى (تۈركىيە)

قېرىنداشلار، سىزگە بايان ئەيلەيمەن،
قان ياش تۆكەر دەردىم نېمە قىلايمەن،
چۇۋۇلدى ئۇۋىمىز، ياتنى بويلايمەن،
ۋايىكى، خاراب بولدى گۈزەل ئاخسكا.

بەختى قارىدۇر، بىرەر كۈن كۈلمەس،
كاپىر موسكىۋ تاجاۋۇزدا ئاللاماس،
ئەرزۇرۇم ئۇزاقمۇ، دادقا كېلەلمەس،
ۋايىكى خاراب بولدى گۈزەل ئاخسكا.

ئازگۇر بوغىزىدا سوقۇش باشلىدى،
تالاي خائىن بەگلەرگە ئالتۇن بېرىلدى،
شەھەر تالان بولدى، ئۆيلەر يېرىلدى،
ۋايىكى خاراب بولدى گۈزەل ئاخسكا.

يەتتىدىن يەتمىشقا قەسەم قىلىشتى،
يۇرت، نومۇس شەرىپىگە جاندىن كېچىشتى،
ساتقۇنلار، سەپلەردىن قېچىپ كېتىشتى،
ۋايىكى خاراب بولدى گۈزەل ئاخسكا.

بۇرچ بىلىپ، ئۈستىگە بايراق قۇرۇشتى،
يەتتە كۈن روزىدا قىلىچ ئۇرۇشتى،
ئاخسكا يايلىقىدا چېدىر قۇرۇشتى،
ۋايىكى خاراب بولدى گۈزەل ئاخسكا.

موسكوۋ، دىگەردە ئۇرۇش باشلاتتى،
مەلئۇن پۇرسەت بىلدى، ئوتىنى چاچتى،
بۇزۇلدى قەلئەسى، كۈمپەيكۇم تاشى،
ۋايىكى خاراب بولدى گۈزەل ئاخسكا.

شەھەرنىڭ يارىسى ئوت ئىچرە ياندى،
ئاھۇ-پىغان ئاسمان-پەلەك يېيىلدى،
شېھىتلەر قېنىدا يەرلەر بويالدى،
ۋايىكى خاراب بولدى گۈزەل ئاخسكا.

ئاخسكادىن چىقتى بىر يۈكسەك تۇمان،
زۇلۇم تاك ئەتتى، بەرمەيدۇ ئامان،

مەۋلام ئاخىرەتتە نېسىپ قىل ئىمان،
ۋايىكى خاراب بولدى گۈزەل ئاخسكا.

پاشالار تەسلىم بوپ چىقتى قەلئەدىن،
نەچچە ئەۋلاد ئايرىم قالدى ئاندىن،
كۆرسەتمىگەي بالا-قازا، تىلەر ئاللادىن،
ۋايىكى خاراب بولدى گۈزەل ئاخسكا.

سەرئەسكەرنىڭ ئۆمرى كۈنى كەسىلسۇن،
كوسا پاشا ساقالدىن ئېسىلسۇن،
بەگ مۇستافا قارا يەرگە بېسىلسۇن،
ۋايىكى خاراب بولدى گۈزەل ئاخسكا.

ئاخسكاللىق چۈشتى دادۇ-پەريادقا،
سەرئەسكىرى يېتەلمىسۇن مۇرادقا،
ئەسكىرى خائىندۇر، كەلمەز ئىمىداتقا،
ۋايىكى خاراب بولدى گۈزەل ئاخسكا.

سەرئەسكىرى قايتىپ چۈشسۇن تۇپراققا،
ئاخسكانى ساتتى ئازغىن شارابقا،
مەسچىتى، مەدرىسى بولدى خارابا،
ۋايىكى خاراب بولدى گۈزەل ئاخسكا.

پالتىلىق ئانىلار جەڭگە قوشۇلدى،
ھال قىنىدا ئۆستەڭ يۈزى تۇتۇلدى،
سەبى سۈبىيان ئاتەشلەرگە ئېتىلدى،
ۋايىكى خاراب بولدى گۈزەل ئاخسكا.

توپلار تارقاق بولدى، تۇمان قاپلىدى،
تالاي جانلار پارچە بولدى، چۈرىدى،
ئورۇس كىردى، ئىچكىرىگە بۈرىدى،
ۋايىكى خاراب بولدى گۈزەل ئاخسكا.

يىقىلدى سارايلار، قالمىدى ھاشا،
سەرساندۇر ئىنسانلىرى تاغۇ تاشا،
لايىقىمدۇر سىزگە بەگلىكى پاشا،
ۋايىكى خاراب بولدى گۈزەل ئاخسكا.

بىزگە ھارام ئاخسكانىڭ ئوۋاسى ،
كۈم بولسۇن ئورۇسنىڭ يۇرتى ، ئوۋىسى ،
يېتىشكەي ئەرىشتە مەلەك دۇئاسى ،
ۋايىكى خاراب بولدى گۈزەل ئاخسكا .

قازاقلار ئولتۇرۇپ قىلىچ ياغلايدۇ ،
ئاخسكا ئىچىدە قول قان چاغلايدۇ ،
يەردە ئىنسان ، كۆكتە مەلەك يېغلايدۇ ،
ۋايىكى خاراب بولدى گۈزەل ئاخسكا .

جەننەت مىسلى كۆز ئالدىمدىن كەتمەيدۇ ،
ۋەيران بولدى باغلار بۇلبۇل ئۆتمەيدۇ ،
قولمىز ئۇزانماس ، قۇۋۋەت يەتمەيدۇ ،
ۋايىكى خاراب بولدى گۈزەل ئاخسكا .

قۇربان بايرىمنىڭ ئەتىسى كۈنى ،
قۇرۇلدى ئاخسكا قارا تۈگىنى ،
ئۇيقۇدا ئىدىغۇ پۇخراسى ، بېيى ،
ۋايىكى خاراب بولدى گۈزەل ئاخسكا .

بۇنى شۇنداق بايان ئەيلەر گۈلەلى خوجا ،
توپ ، گۈلدۈر ياغدۇردى ھەر كۈن ، ھەر كېچە ،
ئىكى يۈز قىرىخ تۆت ، قىرىق بەشىنچى كېچە ،
ۋايىكى خاراب بولدى گۈزەل ئاخسكا .

ئاخسكاچىدىن ئۇيغۇرچىلاشتۇرغۇچى : نۇزۇگۇم قۇتلۇق (تۈركىيە)

ئەي گۈزەل قىرىم

(شېئىر)

ئاشق گۈلئالى (تۈركىيە)

مەن بۇ يەردە ياشالىمدىم ، ياشلىقىمغا توپالىمدىم ،
ۋەتىنىمگە ھەسرەت قالدىم ، ئەي گۈزەل قىرىم .

بالا- چاقا ۋەتىنىم دەپ كۆز يېشى تۆكەر ،
ياشاغانلار قول كۆتۈرۈپ دۇئالار قىلار ،
مەن بۇ يەردە ياشالىمدىم ، ياشلىقىمغا توپالىمدىم ،
ۋەتىنىمگە ھەسرەت قالدىم ، ئەي گۈزەل قىرىم .

ئاخسكانىڭ ئالدى ، گۈزەلدۈر يازى ،
پەرىشان بولۇشتى كېلىنى ، قىزى ،
تەقدىر ھەق ئىدى ، بۇ قارا يازى ،
ۋايىكى خاراب بولدى گۈزەل ئاخسكا .

ئاخسكا ئەتراپى چۆرىدەپ تاغدۇر ،
ئىچىدە يېتىشكەن ، مور ، سۈمبۈل ، باغدۇر ،
ئامان ئاللاھ بۇ بۈگۈن نە يامان چاغدۇر ،
ۋايىكى خاراب بولدى گۈزەل ئاخسكا .

مەسچىتى مېھرابىغا زىللار ئېسىلدى ،
جامىغا ھاقارات ئاياق بېسىلدى ،
مىڭ بەرىكەت بۇ يەرلەردىن كېسىلدى ،
ۋايىكى خاراب بولدى گۈزەل ئاخسكا .

كۈندە ئوقۇنۇردى بەش ۋاقىت ئەزان ،
مىڭلارچە ئىدىغۇ ئوقۇغان ، يازغان ،
مەرھەمەت ، مۇرۇۋەت ياراتقان يازغان ،
ۋايىكى خاراب بولدى گۈزەل ئاخسكا .

ئېچىلدى باغلىرى ھال ، يېشىل ، سېرىق ،
چېقىلدى قالمىدى ، بۇلاندى بارلىق ،
شۇنداقمىش بىزلەرگە نەقدىرى بارلىق ،
ۋايىكى خاراب بولدى گۈزەل ئاخسكا .

قىرىمچىدىن ئۇيغۇرچىلاشتۇرغۇچى : نۇزۇگۇم قۇتلۇق (تۈركىيە)

سەۋەبكارىم

فاتىمە ئابدۇلغەفور سەيبىياھ (ئاۋستىرالىيە)

شائىرە فاتىمە ئابدۇلغەفور سەيبىياھ قەشقەردە تۇغۇلۇپ ئۆسكەن. ئۇ ئانا تىلى ئۇيغۇرچىدا شېئىر يېزىشنى ئۆزىنىڭ ئىنسانى كىملىكىنىڭ ئەڭ مۇھىم بىر قىسمى دەپ قارايدىغان بولۇپ، ئۇنىڭ شېئىرلىرى شائىرەنىڭ پەردەزەلەنمىگەن ھېسلىرىنى ئۇيغۇر تىلىنىڭ گۈزەللىكى بىلەن ئوقۇرمەنلەرگە سىزىپ بېرىدۇ. گىئوپەنلىرى تەتقىقاتچىسى فاتىمە تەبىئى پەنلەرنىڭ لوگىكىسىنى شېئىرنىڭ نەپىسلىكىدە ئىپادىلەشكە تىرىشىدۇ ۋە بىزگە سەنئەت بىلەن ئىلىم - پەننىڭ كېسىشمىسىنى گارمونىك ھالدا شېئىردا نامايان قىلىدۇ. فاتىمە سەيبىياھ ياۋروپا ۋە ئامېرىكىلاردا ماگىستىر ۋە دوكتورلۇقتا ئوقۇپ، ئاخىرىدا ئاۋستىرالىيەنىڭ سىدنى شەھىرىدە يەرلىشىپ قالغان. ئۇ ئۇيغۇرچە، ئېنگىلىزچە ۋە خىتاي تىلىدا شېئىر ئىجاد قىلىدۇ. فاتىمە سەيبىياھ ئۆز نۆۋىتىدە يەنە جەمئىيەتنى كۆزەتكۈچى ئۆتكۈر كۆزلەرنىڭ بىرى بولۇپ، ئۇ ئۇيغۇر خەلقىنىڭ تەقدىرى ئۈستىدە تەبەككۈر يۈرگۈزۈپ يازغان تىلى يىنىك، چۈشىنىشلىك ئەمما مەزمۇنى چوڭقۇر ماقالىلىرى ئەمەلىي قوللىنىشچانلىقى بىلەن داڭلىق. شائىرەنىڭ «ئاتونۇش شەھەر» ناملىق شېئىرلار توپلىمى 2018 - يىلى ئامېرىكىدا نەشر قىلىنغان.

ئۆزۈمنى تارتىنىش ئىچىدە سەزدىم،
ئاتىۋان قەلبىمنىڭ ئېچىلغىنىنى،
كۆزلىرىم كۆرمىدى، لېكىن ئاڭلىدىم.
يورۇتتۇڭ ئۇنى سەن رەڭلىك نۇر بىلەن،
ئوخشىماس ئەمدى ھېچ بۇرۇنقىسىغا
سەۋەبكارىم بولۇپ قالدىڭ سەن ئۆزۈڭ،
گۈزەللىكىنى سۆيىمەككە ھەق - چىن مەنىدىن.

سۆيىمەن سېنى ئۇ ئۈچۈن، بۇ ئۈچۈن
چۈنكى سەن سەۋەبىسەن ھېس قىلىشىمغا
سۆيگۈنى قايتىدىن، يەنە قايتىدىن.

سۆيەتتىم يامغۇرنى ھېچبىر سەۋەبىسىز،
ۋەلېكىن سەن بىلەن ئۇچراشقان چېغىم
قولۇمدىن ئاجرىدى ئىختىيار، تىزگىن،
يامغۇرغا مەن ئاشىق بولدۇم قايتىدىن.
ئوخشىماس ئەمدى ھېچ بۇرۇنقىسىغا،
ساپ تۇيغۇ، روھلاردىن چاقىنغان چېقىن،
سەۋەبكارىم بولۇپ قالدىڭ سەن ئۆزۈڭ
گۈزەللىكلەرنى سۆيىمەككە قايتىدىن.

ئاڭلايتتىم مۇھەببەت ھېكايىسىنى،
روماندىن ۋەياكى داستان - شېئىردىن.
ۋەلېكىن سەن بىلەن ئۇچراشقان چېغىم

ئېنگىلىزچىدىن تەرجىمە قىلغۇچى: دىلمۇرات ئابدۇقەييۇم (تۈركىيە)

شېئىرلىرىم

مۇتەللىپ ئىقبال (ئامېرىكا)

مۇتەللىپ ئىقبال ئوتتۇرا تېخنىكومدا ئوقۇۋاتقان ۋاقتىدىلا دوستلىرىنىڭ قىزىقتۇرۇشى بىلەن شېئىر دېگىزىغا سەۋدالارچە غەرق بولىدۇ. ئۇنىڭ دەرس ۋاقتىدىلا ئوغۇرلۇقچە شېئىر ئوقۇشلىرى قىزلارغا ئەمەس، شېئىرنىڭ گۈزەللىكىگە بولغان سەۋدالىقتىن باشقا نەرسە ئەمەس ئىدى. بۇنىڭ بىلەن ناھايىتى قىسقا ۋاقىت ئىچىدە خىلى كۆپ شېئىرلىرى ئېلان قىلىنىدۇ.

ئۇ تەكلىماكانلىقلارنىڭ غېرىپلىقلىرى، سىقىلىشلىرى ۋە روھىي زىددىيەتلىرى ئىچىدە چوڭ بولغاچقا شېئىرلىرىدىمۇ بۇ خىل كەيپىيات ھۆكۈمران ئىدى. گەرچە نەچچە ئون يىل شېئىرغا ئاسىيلىق قىلغان بولسىمۇ، ھاياتىنىڭ ئاچچىق قىسمەتلىرى ئالدىدا شېئىرنىڭ گۈزەللىكى ئۇنى يەنە قايتا تېپىۋالىدۇ. شېئىرغا نىسپەتەن ئېيتقاندا ئۇنىڭ ھازىرغا قەدەر ئېلان قىلىنغان ئەسەرلىرى، كىتاپلىرى ۋە يىغىنلارنى ساناپ ئولتۇرۇشنىڭ ھاجىتى يوق. قېنى ئۇنداق بولسا شېئىرغا ئۆزىمىزنى ئوقۇتايلى.

خوتەن شىۋىسى

ئۇنىڭدىن باشقا ھېچكىم يوق
مەن، مەن خوتەن ئادىمى دېگەن

خوتەن
خەرىتىلەر ئارقىلىق قەشقەرگە تۇتىشىدۇ
قەشقەر خوتەن ئەمەستۇر
خوتەن قەشقەر ئەمەستۇر
بۇندا ئىككى سايە ئۆز-ئارا
بىر-بىرىگە تۇتاشقان بىلەن.

خوتەن ئادىمى
بىر تۆگىنى بۇغۇزلىدى
بۇ تۆگە
قىرىق جان ئىدى
قىرىق نەۋرە كەلدى قېشىغا
بۇ شەھەرنىڭ ئىسمى يوق ئىدى
بۇ شەھەردە ئادەم بار ئىدى
خوتەن
ئادەملەرگە لىق تولغان شەھەر،
قۇلاق سالار مەسجىت گۈمبىزى
كۆك قەرىدە ياڭرىسا ئەزان.

خوتەن
ئادەملەرگە لىق تولغان شەھەر
خوتەن ئادىمى
يەر تېرىيدۇ خۇدانىڭ كۈنى
ئايغا ئوخشار پۇچۇق كەتمىنى
ئەمما،
بىرمۇ ئادەم يوق
ئېتىز بېشىدا

خوتەن
ئەرلەرگە ۋەتەن
مەلىكىسى تاش بوراندا ئېزىقىپ يۈرگەن.
يۈتۈپ كەتكەن مەرۋايىتى قۇمنىڭ ئاستىدا
ئېيتماقتا قوشاق،
ئېيتماقتا ئۆلەن

خوتەنلىكلەر بىرنى بىر دەيدۇ
ياڭاق تۇۋىدە مىڭ جىن بار دەيدۇ
يالغۇز قالار ئېتىزلىقلار سەھەر ۋە كەچتە
بىر تال گۈلدەك ۋاقىت سولۇپ، ئۆلۈپ كېتىدۇ

خوتەندە ئادەم يوق،
بىراق
نۇپۇس قانۇنىنى كۆزگە ئىلماس نۇرغۇن ئاياللار
مىڭ ئايال
ھەتتا چۆمۈلىدەك مىغىلىدىغان ئايال
بالا تۇغۇپ ئۆلۈپ كىتەر ھەتتا چۈشىدە
يوقتۇر ھېچ ئامال

خوتەن سۆيۈملۈك شەھەر
سۆيگۈدەك شەھەر
كۆكلەپ چىقار مۇھەببىتى توغراق يىلىدا
قۇرۇپ كېتەر سەممىمىتى تەنھا ئارالدا
قالار بۇ شەھەر
دۇنيا ئالدىدا

خوتەن ئادىمى
ئەڭ چىڭ ئادەم
ئەڭ چىن ئادەم
چۈنكى بۇ خوتەندە

بۈگۈن

بۈگۈن بولدۇم غېرىپقا ئۆلپەت ،
كەزدىم سەندە يالغۇز ئاياقسىز .
بۈگۈن دېدىم ئىچىمى ھەم سېنى
زەمەم كەبى ، گۈللۈك قەدەھسىز .

بۈگۈن بولدۇم كەچمىشكە ئاشنا ،
دېدىم سېنى تاپاي ئۈزۈمدىن .
بۈگۈن بولدى دۇنيا غېرىبان
ئايىرىغاققا مېنى سىنىڭدىن .

بۈگۈن ھەممە يوللار سەن ئىدىڭ ،
مەن كارۋانسىز ، نىشانسىز سەيباھ .
بۈگۈن جاننى قىيىندىم سەنسىز
جانىڭ بولغاچ ماڭا ئارماگاھ .

ئىستانبۇلنى سېغىندىم دەھشەت ،
چۈنكى ئۇنىڭ گۈزەللىكى سەن .
بىر ناخشا قىپ ئېيتسام مەن سېنى
مىڭ يىلغىچە تۈگىمەيدىكەن .

بۈگۈن ئىچىمى سېنى قەدەھسىز ،
بۈگۈن كېزەي سەندە پايانسىز ،
بۈگۈن كېتەي ئۈزۈمدىن ساڭا
يالغۇز قالسۇن ھايات ئاشىقسىز .

يۈرەك رىۋايىتى

ئۇ قوشاق ئەمەس توقۇپ باققۇدەك ،
ئاشىقلار شوڭلاشقا ئۇندىن يارالدى .
ئۇ ئىشقى ، نەۋ باھار ئىدى تەنلەرگە ،
بۇ سەۋەپ ئۇ بىزگە ئەسلى زات ئىدى .

ئۇ ۋۇجۇد ئىچىگە ئېچىلغان كۆزىگە ،
بەلكى ھەرچان ئۇنىڭ ئۆيۈشلىرىدە .
ئۇ نۇرلۇق تاڭلارنىڭ ئىچىدە ياشار
سەگىدۇ رېئاللىق كەۋسەرلىرىدە .

ئۇ پارچە ئالەمنى سىغىدۇرالىغان ،
بۇ يەردە چاقنايدۇ مەڭگۈلۈك سۆيۈش .
ئۇ پەرھاد غېرىبىنىڭ ھەسرەتلىرىدە ،
مەۋجۇتتۇر شوڭلاشقا سۆيۈش ، سۆيۈلۈش .

ئۇ يارقىن دىللارنى باغلىغان ئىستەك ،
كەلمەكتە ئۇمىدىنىڭ خۇش ساپالىرى .
ئۇ دەرسى بۇ دۇنيا ئۆتمەكچى بولغان ،
كۈلىدە يۇقالغان تۇنجى بابلىرى .

ئۇ تەنگە مېخلانغان گۈل سېۋىتىدۇر ،
پۇرىقى روھلارنى سەگىتكەن ، سۆيگەن .
ئۇ سېنىڭ باھارىڭ ، تەبەسسۇمىڭدۇر ،
ئۆمۈرنىڭ ھەممىسى ئۇندا كۆكلىگەن .

رەناغا

ۋاشىڭگتوندىن
ئىچىمگە سىڭگەنچە مېنى تەكلىماكانغا
شۇ مەزلۇم ئانامنىڭ قاداق قوللىرىغا
ئىشىك ئالدىدىكى ئۈجمە دەرىخىنىڭ قوۋراقلىرىغا
دەرۋازا ئالدىدا ئۆمىلەپ كىتىۋاتقان چۈمۈلنىڭ
خىياللىرىغا
پالاندى قىلغاندا ،
سەۋدا ۋە ساددا قاسراقلىرىڭنى كىيىپ
ئۈمىد پەسلىمىدە بولسەن پەيدا .

كىم بىزنى ئايرىغان؟
بەگباش خىياللار چوقانلىرىمۇ
ئاشىقسىز مەجنۇننىڭ بخارامانلىقىمۇ
ۋەياكى مۇھەببەتنىڭ ئوقياسىز جەڭ مەيدانىمۇ
مەن بۇ كۈنلەردە ھاياتنىڭ مەنسىزلىكىدىن خۇدا
ياراتقان بارلىق مەنلەرنى ئۆلتۈردۈم .
مەن بۇ كۈنلەردە ئۆزۈمنىڭ يالغۇزلىقىدا ئولتۇرۇپ ،
دۇنيادىكى بارلىق ئاشىقلارنى دار ئالدىدا
كەزگۈزدۈم .

كۆكسۈمدىكى خەنجەرسەن ،
تارتساڭمۇ تارتىمساڭمۇ بەربىر ئۆلمەن .
ئاشىقنىڭ بىپايان چۆلدە
تۈگىمەس خەزىنە ئىزدەپ
ئىككى قۇتۇپقا كىتىۋاتقان كارۋاننىڭ
گۈلخانلىرىدا يېقىلغان ئوتتەك
كۆيۈۋاتىمەن ، كۆيۈۋاتىمەن ...

مارمارا دېڭىزى گۈزەل ئىدى ،
بېلىق ۋە سۇدىكى ۋەسۋەسە بىلەن
ئىستانبۇلدا ھاياتنى خۇدا ياراتقان ئىدى ،
رەنانىڭ مىڭ يىللىق سەۋداسى بىلەن .

بۇ يەردىمۇ دېڭىز بار ئىدى ،
خۇدا دېڭىزنى دېڭىزغا تۇتاشتۇرغان ئىدى .
شوڭلاشقا مەن
مارمارا دەپ
ئۆزۈمنى
ئاتتىم دېڭىزغا .

ئۇچرىتارمەن دەپ سېنى قىرغاققا
بارلىق دېڭىز سىنىڭ ئىدى ،
بارلىق بىلىقلار سەن تەرەپكە يول باشلايتتى ،
بارلىق قۇملاردا ئىزىڭ بار ئىدى ،
بارلىق قولۇللىرىڭ ئىككىمىزگە ئۆي سالاتتى ...

قۇياش يارالمىغان قىش پەسلىمىدە
سېنىڭ باھارىڭغا بولدۇم قەلەندەر .
ئاسمىنىڭدىن بىر قۇش
دەرەخلىرىڭدىن بىر ئوتتا
ياز پەسلىڭدىن ئەركە شامال
چىمەنىڭدىن بىر قۇش
كۈز پەسلىڭدىن بىر تال يۇپۇرماق
ئىستىگەنچە كىردىم ئۆزۈمگە .

بۇ چاڭقاق كۈنلىرىم ،

گۈلدۈرماما ئاۋازى

(ئىلمىي فانتازىيەلىك ھېكايە)
رەي بىرەدبېرى (ئامېرىكا)

سائەتلەر ئېگىز دۆۋلىنىپ گىگانىت بىر گۈلخاندا كۆيۈۋاتقاندا، يالقۇنلاۋاتقاندا كۆرۈنەتتى. ئەگەر قول تېگىپلا كەتسىلا، بۇ گۈلخان، شۇ ھامانلا ئىنتايىن گۈزەل ھالەتتە كەينىگە قايتىپ كېتەتتى. ئېكىلىز ئېلاندىكى تەسۋىرلەرنى ھەرپلىرىگىچە يادىغا ئالالايتتى. ئۆتمۈشتىكى يىللار، يېشىل يىللار، قارا چۈچۈلا ۋە كۈل ئىچىدىن، تۈزۈندىلار ۋە كۆمۈر ئىچىدىن، ئالتۇن رەڭلىك سالاماندىرغا² ئوخشاش، ئاتلاپ - سەكرەپ ئۆتدۇ؛ ئەتىراپىدا ھاۋانى تاتلىق خۇشپۇراقلار بىلەن تولدۇردۇ، ئاق چاچلار قۇندۇزدەك قارىغا ئۆزگىرىدۇ، قورۇقلار كۆزدىن غايىب بولىدۇ؛ ھەممە، ھەرقانداق نەرسە ئۇرۇق ھالىتىگە ئۇچۇپ بارىدۇ، ئۆلۈمدىن قېچىپ، ئۆزلىرىنىڭ دەسلەپكى ھالىتىگە قايتىشقا ئالدىراپ ماڭىدۇ، قوياش مەغرىبتىن كۆتىرىلىپ، نۇرلۇق شەرققە پاتىدۇ، ئايىلار بولسا ئادىتىنىڭ ئەكسىچە قارشىسىغا قاراپ يىگىلەيدۇ، ھەممە نەرسە ھەمدە ھەرقانداق نەرسە يېڭى ئۆلۈم ھالىتىگە، ئۇرۇقنىڭ ئۆلۈم ھالىتىگە، يېشىل ئۆلۈم ھالىتىگە، ئەڭ دەسلەپكى باشلىنىشتىن بۇرۇنقى ھالىتىگە قايتىدۇ. قوللىرىنىڭ تېگىپ كېتىشى شۇنداق قىلالىشى مۇمكىن، پەقەتلا قوللىرى كىچىككىنە تېگىپ كەتسىلا كۇپايە.

— ئىشەنگۈسىز، ئېكىلىز شۇنداق دەۋەتتى، ماشىنىنىڭ نۇرى ئۇنىڭ ئورۇق يۈزلىرىدە ئوينىيىتى. — ھەقىقىي ۋاقىت ماشىنىسى، — ئۇ بېشىنى چايقىدى، — سېنى ئويلاندۇرىدۇ، ئەگەر تۈنۈگۈنكى سايلام يامان تەرەپكە مېڭىپ كەتكەن بولسا، مەن بەلكىم ھازىر سايلام نەتىجىسىدىن خاپا بولۇپ يۈرگەن بولاتتىم. خۇداغا شۈكۈرى كېيىن يەڭدى. ئۇ ئامېرىكا قوشما شىتاتلىرىنىڭ ياخشى پىرېزىدېنتى بولالايدۇ.

— ھەئە، دېدى ئۈستەلنىڭ كەينىدە ئولتۇرغان ئادەم، — بىز تەلەپلىك ئىكەنمىز. ئەگەر دويچىر ئۇتۇلغان بولسا، بىز ئەڭ يامان دىكتاتورنىڭ قولىغا قالغان بولاتتۇق. سەن بىلەن ماڭا مىلتارىست، دەججال³، ئىنسانىيەتكە قارشى، بىلىم ئىگىلىرىگە قارشى يەنى ھەممىگە قارشى بىر ئادەم ھۆكۈمران بولغان بولاتتى. كىشىلەر بىزگە

تامدىكى ئېلان تاختىسى بىر قەۋەت سۇ پەردىسىنىڭ ئاستىدا تىترەۋاتقاندا كۆرۈنەتتى. ئېكىلىز تىكىلىپ تۇرىۋەرگەنلىكى تۈپەيلىدىن قايقىنىڭ تارتىۋاتقانلىقىنى ھېس قىلدى، ئېلان تاختىسى مۇشۇ پەيتتىكى قاراڭغۇلۇق ئىچىدە كۆيۈۋاتقاندا كۆرۈنۈشكە باشلىدى:

ۋاقىت سافارى! شىركىتى
سېزنى ئۆتمۈشتىكى ھەر قانداق يىلغا
سافارىغا ئېلىپ بارىدۇ.
سېز ھاياتىڭنىڭ ئىسمىنى ئاتايسىز.
بىز سېزنى شۇ يەرگە ئېلىپ بارىمىز.
سېز ئۇنى ئاتىسىز.

ئىسسىق بەلغەم ئېكىلىزنىڭ بوغۇزىغا كەپلىشىپ قالدى؛ ئۇ بەلغەمنى ئىچىگە يۈتۈۋەتتى. قوللىرى ھاۋا بوشلۇقىغا سوزۇلۇپ، ئېغىزىنىڭ ئەتراپىدىكى مۇسكۇللىرى كۈلۈمسىرەش ھالىتىگە كىردى، ئۇنىڭ قولى ئونمىڭ دوللارلىق چەكنى ئۈستەل ئارقىسىدىكى ئادەمگە پۇلاڭلاتتى. — بۇ سافارى تېرىك قايتىپ كېلەلشىمگە كاپالەتلىك قىلالامدۇ؟

— بىز ھېچنېمىگە كاپالەتلىك قىلمايمىز، — دەپ جاۋاب بەردى خادىم، — پەقەت دېنوزاۋۇرلاردىن باشقا. ئۇ بۇرۇلدى:

— بۇياق تېرەۋىس ئەپەندى بولىدۇ، سېنىڭ ئۆتمۈش زامانىدىكى سافارى يېتەكچىڭ. ئۇ ساڭا نېمىگە، ھەمدە قەيەردە ئوق چىقىرىشنىڭ كېرەكلىكىنى دەپ بېرىدۇ. ئۇ ئەگەر ئوق چىقارما دېسە، ئوق چىقىرىشقا بولمايدۇ. ئەگەر بۇيرۇققا خىلاپلىق قىلساڭ، سېنى قاتتىق بىر جازا تەدبىرى كۈتۈپ تۇرىدۇ: ئونمىڭ دوللارلىق جەرمانە تۆلەيسەن، شۇنداقلا ھۆكۈمەت تەرەپ ساڭا ھەرىكەت قوللىنىدۇ.

ئېكىلىز كەڭرى كەتكەن ئىشخانغا، ئىنتايىن يوغان ھەمدە چىگىلىشىپ كەتكەن، سېلىكىنىپ ئاۋاز چىقىرىۋاتقان سىملارغا ۋە مېتال ساندۇقلارغا، دەم ئاپىلىسىن رەڭلىك، دەم كۈمۈش رەڭلىك، دەم كۆك رەڭدە تاۋلىنىۋاتقان نۇر شولىسىغا نەزەر تاشلىدى. گويىا بارلىق ۋاقىت، بارلىق يىللار، بارلىق قەدىم زامانىدىكى كالىپنار ۋاراقلىرى، بارلىق

كەتكەن ئىدى. ئۇ بىلەن بىرلىكتە تىرەۋاتقانلىقىنى ھېس قىلدى. نەزىرىنى تۆۋەنگە ئاغدۇرغىنىدا ئۆزىنىڭ قوللىرىنىڭ يېڭى مىلتىقىنى چىڭگىدە تۇتۇۋالغانلىقىنى كۆردى. ماشىنىدا ئۇنىڭدىن باشقا يەنە تۆت ئادەم بار ئىدى. تىرەۋىسى يەنى سافارى يېتەكچىسى، ئۇنىڭ ياردەمچىسى - لېسپېرىنسى، ۋە ئۆزىدىن باشقا ئىككى ئوۋچى بىللىگىز ۋە كىرەمىر. ئۇلار بىر-بىرىگە قاراپ ئولتۇرۇشاتتى، يىللار ئوتتەك تاۋلىنىپ ئۇنىڭ ئەتراپىدا ئۇچۇپ يۈرەتتى. — بۇ مىلتىقلار دىنازاۋۇرنىڭ تېنىنى مۇزلۇتلامدۇ؟ — ئېكىلىز ئۆزىنىڭ ئېغىزىنىڭ شۇنداق دەۋاتقانلىقىنى ھېس قىلدى.

— ئەگەر ئۇلارنى كېلىشتۈرۈپ ئاتالساڭلا، — دېدى تىرەۋىسى قالىپقىدىكى رادىيو ئارقىلىق، — بەزى دىنازاۋۇرلارنىڭ ئىككى مېڭىسى بار، بىرى بېشىدا، بىرى ئومۇرتقا تۈۋرۈگىدە. بىز ئۇلاردىن يىراق تۇرۇشىمىز كېرەك. شۇنداق قىلساڭ ئامتىڭنى ئۇزارتقان بولىسەن. دەسلەپكى ئىككى پاي ئوقنى كۆزىگە ئات، ئەگەر قولۇڭدىن كەلسە ئۇلارنى قارىغۇ قىلىۋەت، ئاندىن مېڭىسىگە قارىتىپ ئوق چىقار.

ماشىنا ھۆكۈرىدى. ۋاقىت كەينىگە قايتۇرۇلغان بىر فىلىم بولۇپ قالدى. قۇياشلار قاچتى، ئون مىليون ئايلا ئۇلارنىڭ كەينىدىن قاچتى. — ئويلاپ بېقىڭلار، — دېدى ئېكىلىز، — بۇرۇن ياشاپ ئۆتكەن ھەر بىر ئوۋچى بىزگە بۈگۈن ھەسەت قىلىدىغان بولدى. بۇنىڭ بىلەن ئافرىقا بىزگە خۇددى ئېلنىۋىزىدەك كۆرۈنىدىغان بولدى.

ماشىنا ئاستىلىدى؛ چىرقىراق ئاۋازى غۇدۇڭشىغان ئاۋازغا ئۆزگەردى. ماشىنا توختىدى. قۇياش ئاسماندا توختىدى. ماشىنىنى ئوربۇۋالغان تۇمانلار تارقىلىپ كەتتى ھەمدە بۇ ئوۋچى ئوۋچى ۋە ئىككى سافارى يېتەكچىسى تىزلىرىنىڭ ئۈستىگە كۆك رەڭلىك مىلتىقىنى قويغان ھالەتتە بۇرۇنقى بىر ۋاقىتقا، ھەقىقەتەنمۇ بەكمۇ بۇرۇنقى بىر ۋاقىتقا قايتىپ قالغان ئىدى.

— ئەيسا پەيغەمبەر تېخى تۇغۇلمىدى، — دېدى تىرەۋىسى، — مۇسا پەيغەمبەر تېخى تاغقا قايتىپ خۇداغا سۆزلىمىدى. پىرامىدا تېخى تۇپراق ئىچىدە، كىشىلەرنىڭ كېسىپ، تىكىلىشىنى كۈتۈپ تۇرۇۋاتىدۇ. ئېسىڭلاردا بولسۇن، ئالىكساندىر، قەيسەر، ناپولېئون، گېتلىر، ئۇلارنىڭ ھېچقايسى تېخى مەۋجۇت ئەمەس. بۇ ئادەم بېشىنى لىڭشىتى.

— ئاۋۇ، — تىرەۋىسى كۆرسەتتى، — بولسا

تېلېفون قىلىشتى، بىلسەنغۇ، چاخچاق تەك، لېكىن چاخچاق ئەمەس. ئەگەر دويچىر پىرېزىدېنت بولۇپ قالسا، ئۆزلىرىنىڭ 1492-يىلىغا قايتىپ ياشاشنى خالايدىغانلىقىلىرىنى بىزگە ئېيتىشتى. ئەلۋەتتە، بىزنىڭ سودىمىز بۇنداق قېچىپ كېتىش تۈرىنى ئېلىپ بارمايدۇ، پەقەتلا سافارى تۈرىنى ئېلىپ ماڭىمىز. ئىشقىلىپ، كېيىنسى ھازىر پىرېزىدېنت. سەن ئەنسىرەشكە تېگىشلىك ئىش پەقەت. — دېنوزاۋۇرنى ئېتىش، — ئېكىلىز ئۇنىڭ سۆزىنىڭ ئاخىرىنى چۈشۈرۈۋەتتى.

— بىر تىرەنسىور-رىكس. ۋەھشىي ھۆكۈمران كەسلەنچۈك، تارىختىكى ئەڭ ئاجايىپ مەخلۇقات. بۇ توختامغا قول قويۇۋەتكىن. بىرەر ئىش يۈز بېرىپ قالسا، بىز مەسئۇل ئەمەس. دىنازاۋۇرلار ئېچىر قاپ تۇرىدۇ.

— مېنى قورقۇتاي دەمەسەن، — دېدى ئاچچىقتىن قىزىرىپ كەتكەن ئېكىلىز. — توغرىسىنى ئېيتسام، ھەئە. بىز تۇنجى ئېتىشتا قورقۇپ كېتىدىغان ھەرقانداق بىرىنىڭ بېرىشىنى خالمايمىز. ئۆتكەن يىلى ئالتە نەپەر سافارى باشلامچىسى ھەمدە ئون نەچچە ئوۋچى ئۆلۈپ كەتتى. بىز ساڭا ھەر قانداق بىر ھەقىقىي ئوۋچى ئېرىشىشنى خالايدىغان ئەڭ يۇقىرى چەككىنى قورقۇنچى باشتىن كەچۈرۈش پۇرسىتىنى ئاتا قىلىشنى خالايمىز. سېنى ئاتىشىمىز مىليون يىل بۇرۇنقى ۋاقىتقا سەپەر قىلدۇرۇپ تارىختىكى ئەڭ بۈيۈك ئوۋ پۇرسىتى بىلەن تەمىن ئېتىمىز. سېنىڭ شەخسى پۇل چېكىڭ ھازىرمۇ بۇ يەردە. ئۇنى يىرتىۋەتكىن. ئېكىلىز ئەپەندى چەككە قارىدى. ئۇنىڭ بارماقلىرى قوۋلاشقانداك بولدى.

— ساڭا ئامەت تەلەيمەن، دېدى ئۈستەلنىڭ ئارقىسىدا ئولتۇرغان ئادەم، — تىرەۋىسى ئەپەندى، ئۇ ئەمدى سېنىڭ ئىلكىڭدە بولدى.

ئۇلار جىمجىت ھالدا ئۆي ئىچىنى كېسىپ ئۆتۈپ، مىلتىقلىرىنى ئېلىپ، ماشىنىغا، كۈمۈش رەڭلىك مېتالغا ھەمدە ھۆكۈرىۋاتقان يورۇقلۇققا قاراپ ماڭدى.

دەسلەپ بىر كۈندۈز، ئۇنىڭدىن كىيىن بىر كېچە. ئۇنىڭدىن كىيىن بىر كۈندۈز ۋە كېچە. ئۇنىڭدىن كىيىن كۈندۈز-كېچە-كۈندۈز-كېچە. بىر ھەپتە، بىر ئاي، بىر يىل، ئون يىل مىلادى! ، 2055 مىلادى 2019. 1099! 1957! كەتتى! ماشىنا ھۆكۈرىدى. ئۇلار ئوكسىگېن قالىپقىنى بېشىغا كېيىپ، سۆزلىشىش ئاپپاراتىنى سىنىدى. ئېكىلىز ئورۇندۇقىدا سىلكىنەتتى. يۈزلىرى ئاقىرىپ كەتكەن بولۇپ، جاغ سۆڭەكلىرى قېتىپ قالغانداك بوپ

پىرىزىدېنت كېيىن ئاتىشى مىليون ئىككى مىڭ ئەللىك بەش يىل بۇرۇنقى جاڭگاللىق. ئۇ ئېرىقچە بولۇۋالغان پاتقاقلىق ئۈستىدىن ئۆتكەن، گىگانىت يىڭنە يوپۇرماقلىق دەرەخلەر ۋە پالما دەرەخلەرى ئارىسىدىن شۇڭغۇپ، يېشىللىققا سوزۇلغان بىر مېتال كۆۋرۈك يولنى ئىشارەتلىدى. — يەنە ئاۋۋۇ، — دېدى ئۇ، — ۋاقىت سافارىسى سىلەرنىڭ ئىشلىتىشىڭلارغا ياتقۇزۇپ بەرگەن يول بولدى، ئۇ يەر يۈزىدىن ئالتە ئىنچ ئېگىزلىكتە لەيلەپ تۇرىدۇ. بىرەر تال ئوت - چۆپ ياپرىقى، گۈل ياكى دەرەخكە تېگىپ قالمايدۇ. ئۇ ئېغىرلىق كۈچىگە قارشى ماتېرىيالدىن ياسالغان بولۇپ، ئۇنىڭ مەقسىتى بولسا سىلەرنىڭ ئۆتمۈشتىكى دۇنياغا ھەرقانداق بىر تېگىش قىلىپ قىلىشىڭلارنىڭ ئالدىنى ئېلىشتىن ئىبارەت. مۇشۇ يولدىلا تۇرۇڭلار. ئۇنىڭدىن چۈشۈپ كەتمەڭلار. قايتىلايمەن: ئۇنىڭدىن چۈشمەڭلار. ھەرقانداق سەۋەب بىلەن! ئەگەر چۈشۈپ كەتسەڭلار، جازاغا ئۇچرايسىلەر. ھەمدە بىز تەستىقلىمىغان ھەرقانداق ھايۋاننى ئېتىشقا بولمايدۇ.

— نېمىشقا، — دەپ سورىدى ئېكىلىز. ئۇلار قەدىمى ياۋايى تۇپراقتا ئولتۇرۇشتى. شامال يىراقلاردىن قۇشلارنىڭ ئۇنىنى، تارنىڭ پۇرىقىنى⁴، قەدىمى تۈزلۈك دېڭىزنىڭ پۇراقلىرىنى، نەم ئوت - چۆپ ھىدى، ۋە قانداق قىزىل گۈللەرنىڭ ھىدىنى ئېلىپ كېلەتتى.

— كەلگۈسىنى ئۆزگەرتكۈمىز يوق. بىز ئۆتمۈشتىكى بۇ يەرگە تەۋە ئەمەس. ھۆكۈمەت بىزنىڭ بۇ يەردە بولۇشىمىزنى خالىمايدۇ. بىز سودىمىزنى داۋاملاشتۇرىشىمىز ئۈچۈن ئۇلارغا پۇل سۆڭۈگۈتمەسەك بولمايدۇ. ۋاقىت ماشىنىسى سودىسى ئىنتايىن ئالاھىدە سودا. بايقىمايلا، مۇھىم بىر ھايۋاننى، كىچىك بىر قۇشنى، بىرەر تال سۈۋەرەك، بىرەر تال گۈلنى ئۆلتۈرۈپ قويۇپ، جانلىقلارنىڭ مۇھىم بىر ئۆلىنىشىنى بۇزۇۋېتىپ قېلىشىمىز مۇمكىن.

— ئانچە ئېنىق بولمىدى، — دېدى ئېكىلىز. — بولدى، — دەپ سۆزنى داۋام قىلدى تىرەۋىسى، — بىز بۇ يەردە تاسادىپىي بىر تال چاشقانى ئۆلتۈرۈۋېتىپ قالدۇق دەيلى. ئۇنداقتا بۇ چاشقانىڭ بارلىق كەلگۈسى ئائىلىلىرى بۇزغۇنچىلىققا ئۇچرايدۇ، توغرىمۇ؟ — توغرا.

— شۇنداقلا شۇ بىر تال چاشقانىڭ ئائىلىسىنىڭ ئائىلىسىدىن پەيدا بولىدىغان ئائىلىلەرمۇ شۇنداق بولىدۇ. پۈتۈڭدا بىر دەسسىگىنىڭ

بىلەنلا، بىرىنچىسىنى قەتلىئام قىلسەن. ئاندىن، ئون نەچچىنى، ئاندىن مىڭنى، بىر مىليوننى، بىر بىليوننى، شۇ ئېھتىماللىق ئىچىدىكى بارلىق چاشقانلارنى قەتلىئام قىلسەن!

— شۇنداق قىلىپ ئۇلار ئۆلدى، — دېدى ئېكىلىز، — ئاندىن نېمە بولىدۇ؟

— نېمە بولىدۇ؟ — تىرەۋىسى دىمىقنى ئاستا قېقىپ قويدى، — ئوبدان، ئاشۇ چاشقانلارنى يەپ جان ساقلايدىغان تۈلكىلەرچۇ؟ ئون چاشقان بولمىسا، بىر تۈلكە ئۆلدى. ئون تۈلكە بولمىسا بىر شىر ئۆلدى. ئاشۇ بىر تال شىر ئۈچۈن، نۇرغۇنلىغان ھاشارەتلەر، تاپ يەيدىغان قۇشلار، ساننىڭ چېكى يوق بىليونلىغان ھاياتلىق تۈرلىرى قالايمىقانچىلىق ۋە بۇزغۇنچىلىق ئىچىگە چۈشۈپ كېتىدۇ. ئاخىرى، قاينىغان قازانغا ئوخشاش بوپ قالىدۇ؛ ئەللىك توققۇز مىليون يىلدىن كىيىن، بىر ئۆڭكۈر ئادىمى يەنى دۇنيانىڭ ئون نەچچە يېرىدىلا مەۋجۇت بولۇشى مۇمكىن بولغان شۇ ئادەم، ياۋا چوشقا ياكى ئەگمە قىلىچ چىشلىق يولۋاسنى ئوۋلىغىلى چىقىدۇ. بىراق سەن، دوستۇم سەن بۇ رايوندىكى ھەممە يولۋاسلارنى دەسسىۋەتتىڭ.

بىر تال چاشقانى دەسسىۋەتتىڭ. شۇنىڭ بىلەن ئۆڭكۈر ئادىمى ئېچىرماپ كەتتى. دەل ئاشۇ ئۆڭكۈر ئادىمى، شۇنىڭغا دىققەت قىلغىنىكى، ھەرگىزمۇ قىممىتى يوق شۇنداقلا ئۆلۈپ تۈگىسە بولىدىغان ئۆڭكۈر ئادىمى ئەمەس ھە، ياق ھەرگىزمۇ ئەمەس! ئۇ بولسا كەلگۈسىدىكى بىر پۈتۈن مىللەت. ئۇنىڭ پۇشتىدىن ئون ئوغۇل تاماتتى، شۇنداق قىلىپ سەن بىر پۈتۈن ئېرقىنى، بىر پۈتۈن خەلقنى، بىر پۈتۈن ھاياتلىقنىڭ تارىخىنى ۋەيران قىلدىڭ. بۇنى ئادەم ئەلەيھىسسالامنىڭ نەۋرىلىرىنىڭ بىر قىسمىنى قەتلى قىلىش دەپ چۈشىنىشكە بولىدۇ. سېنىڭ يىلتىزىڭنىڭ كۆتىكى، بىر چاشقان بىلەن بىر قېتىملىق يەر تەۋرەشنى باشلىشى مۇمكىن، بۇ يەر تەۋرەشنىڭ تەسىرى يەر شارىمىزنى تەۋرىتىشى ۋە ۋاقىت ئېقىمىغا ئەگىشىپ قىسمەتلەرنى يارىتىشى، ئۇلارنىڭ ئاساسىغا تەسىر قىلىشى مۇمكىن. ئاشۇ بىر ئۆڭكۈر ئادىمىنىڭ ئۆلۈمى بىلەن بىر مىليون تۇغۇلمىغان ئادەملەر ئانىسىنىڭ قورسىقىدىلا تۇنجۇقىدۇ. بەلكىم، رىم ھەرگىزمۇ ئۆزىنىڭ يەتتە تېغىنىڭ ئۈستىدە قەد كۆتۈرمەس. بەلكىم، ياۋروپا مەڭگۈ قاراڭغۇ ئورمانلىق ھالەتتە تۇرۇشى، پەقەت ئاسىيا قۇرۇقلۇقىلا ساغلام ھەمدە ئىتتىپاق بولۇشى مۇمكىن. بىر چاشقانغا دەسسىپ سېلىش بىلەن سەن پىرامىدالارنى ئېزىۋەتتىڭ دېگەن گەپ. بىر چاشقانغا دەسسىۋەتكەن بىلەن سەن ئۆزۈڭنىڭ

بىلەن بۇ يەرگە ئەۋەتتۇق. ئۇ بۇ ئىراغا كېلىپ مەلۇم ھاياتلارنىڭ ئىزىنى قوغلىدى.

— توغرا، دېدى، — لىسپىرنىسى، — مەن ئۇلارنىڭ پۈتۈن ھاياتلىق جەريانىنىڭ ئىزىنى قوغلىدىم، قايسىنىڭ ئەڭ ئۇزۇن ياشىيالايدىغانلىقىغا دىققەت قىلدىم. بەكلا ئاز. قانچە قېتىم جۈپلىشىدۇ. دائىم ئەمەس. ھاياتلىق بەكمۇ قىسقا، مەن دەرەخ بېسىۋېلىپ ئۆلىدىغان ياكى تار ئورنىگە چۈشۈپ كېتىپ ئۆلىدىغانلىرىنى بايقىغاندا، دەل ئاشۇ سائەتنى، مىنۇتنى، سېكۇنتنى خاتىرىلەپ قويدۇم. مەن بويىق بومبىسى ئاتتىم. بۇ بويىق ئۇلارنىڭ بەدىنىدە قىزىل رەڭلىك بەلگە قالدۇرىدۇ. بۇ رەڭنى كۆزۈڭ ھەرگىزمۇ قاچۇرۇپ قويمايدۇ. ئاندىن مەن ئۆتمۈشكە قايتىش ۋاقتىمىزنى شۇنىڭغا ئۇدۇللاپ قويمەن، — دە، شۇنىڭ بىلەن بىز بۇ مەخلۇقاتنى ئۇنىڭ بېشىغا بەربىر كېلىدىغان ئاشۇ ئۆلۈم ۋاقتىدىن ئىككى مىنۇت بۇرۇنلا ئۇچرىتىمىز. بۇنداق بولغاندا، بىز پەقەت كەلگۈسى مەۋجۇت بولىمىغان، ئەۋلاد قالدۇرۇش مۇمكىنچىلىكى ئاخىرلاشقان ھاياتلارنىلا ئۆلتۈرمىز. قانچىلىك ئاۋايلاۋاتقانلىقىمىزنى كۆردۈڭمۇ؟

— بىراق، ئەگەر سەن بۈگۈن ئەتىگەن بۇ ۋاقىتقا قايتىپ كەلگەن بولساڭ، — دېدى ئېكىلىز قىزىشىپ تۇرۇپ، — ئۇنداقتا سەن بىز بىلەن ئۇچرىشىپ قالسىن، يەنى بىزنىڭ سافارى بىلەن! ئوۋ ئوۋلىشىمىز قانداق بولدى؟ غەلبىلىك بولدىمۇ؟ ھەممىمىز تېرىك قالدۇقمۇ؟

— ئۇ بىر قارىمۇ-قارشىلىق، — دېدى، يەنە بىرى، — ۋاقىت ئۇ خىل قالايمىقانچىلىق چىقارغان ئادەمنىڭ ئۆزىنى كۆرۈشىگە يول قويمايدۇ. مۇشۇنداق ئەھۋاللارنىڭ تەھدىتىگە ئۇچرىغاندا، ۋاقىت قىرغا چىقىپ تۇرۇۋالىدۇ. خۇددى ئايروپىلان ئۇچۇش يولىدا تۈۋرۈك شەكىللىك ھاۋا ئېقىمىنىڭ دەخلىسىگە ئۇچرىغاندىكىگە ئوخشاش. بىز توختاشتىن بۇرۇن ماشىنىنىڭ سەكرەپ كەتكەنلىكىنى تۇيغانسەن؟ بۇ ۋاقىت دەل ئۆزىمىزنىڭ كەلگۈسىگە قايتقان سەپىرىدىن ئۆتۈشكەن ۋاقتىمىز. بىز ھېچنېمىنى كۆرمىدۇق. شۇڭلاشقا، بۇ قېتىملىق سەپىرىمىزنىڭ مۇۋەپپەقىيەتلىك بولىدىغان بولمايدىغانلىقىغا، مەخلۇقلىرىمىزنى ئانالايدىغان ياكى ئاتالمايدىغانلىقىمىزغا ياكى ھەممىمىز، سېنىمۇ دېمەكچى ئېكىلىز ئەپەندى، تېرىك قايتالايدىغانلىقىمىزغا ھازىر بىر نېمە دېيىشىمىز مۇمكىن ئەمەس، — ئېكىلىز سۇس كۈلۈپ قويدى. — بولدى قىل، — دېدى تىرەۋىسى ئىتتىكلا، — كۆپچىلىك ئورنۇڭلاردىن تۇرۇڭلار.

گىرەند كەنەنچىلىك چوڭقۇرلۇقتىكى⁵ ئىزىنى تۇپراققا بېسىپ مەڭگۈلۈك ئىز قالدۇرۇپ قويدۇڭ دېگەن گەپ. خانىشى ئېلىزابىت بەلكى مەڭگۈ تۇغۇلماي قالار، ۋاشىنگتون دەلۋېرنى مەڭگۈ كېسىپ ئۆتمەس، بەلكى ھەرگىزمۇ ئامېرىكا قوشما ئىشتاتلىرى مەۋجۇت بولماي قالار. شۇڭا ئاۋايلىغىن. مېتال يولدا تۇرغىن، ھەرگىزمۇ چۈشۈپ كېتىپ قالما!

— توغرا. مەلۇم ئۆسۈملۈكلەرنى سۇندۇرۇپ قويۇش ئىنتايىن كىچىك ئۆزگىرىش قوشۇپ قويدۇ. بۇ يەردىكى كىچىك بىر خاتالىق ئاتىمىش مىليون يىلدا كۆپىيىپ كېتىدۇ، ھەممە نەرسە نىسبەتتىن چىقىپ كېتىدۇ. ئەلۋەتتە، بەلكىم بىزنىڭ نەزەرىمىز خاتا بولۇشى مۇمكىن. بەلكىم ۋاقىت ھەرگىزمۇ بىز تەرەپتىن ئۆزگەرتىلىدىغان نەرسە ئەمەستۇ. ياكى بەلكىم ئۇ پەقەت ئىنتايىن نازۇك بىر ھالەتتە ئۆزگەرتىلىشى مۇمكىندۇر. بۇ يەردىكى بىر ئۆلۈك چاشقان ھاشاراتلار دۇنياسىدىكى تەڭپۇڭلۇقنى بۇزىدۇ، ئۇلارنىڭ نوپۇس نىسبىتىنى بۇزىدۇ، شۇنىڭ بىلەن زىرائەتلەردىن مول ھوسۇل يىغىلمايدۇ، ئاشلىق يېتىشمەيدۇ، ئاچارچىلىق ئەۋج ئالىدۇ، ئاقبۇتتە ئارقىدا قالغان دۆلەتلەرنىڭ ئىجتىمائىي ھاۋاسىدا ئۆزگىرىش بولىدۇ. بەلكىم، ئاشۇنىڭغا ئوخشاش، تېخىمۇ نازۇكراق ئىشلار يۈز بېرىشى مۇمكىن. بەلكىم، بىر يەڭگىل تىنغان تىنىق، بىر پىچىرلاش، بىر تال چاچ، ھاۋادىكى بىر تال گۈل چېڭى، ئاشۇنداق كىچىككىنە، ئەرزىمەس ئۆزگىرىشلەرنى سەن دىققەت قىلىپ قارىمىساڭ كۆرەلمەيدىغان ئۆزگىرىشلەر دېمەكچى. كىم بىلىدۇ؟ كىممۇ نېمە بولىدىغانلىقىنى بىلىمەن دېيەلەيدۇ؟ بىز بىلمەيمىز. بىز پەرەز قىلىمىز. تاكى ۋاقىتنى قالايمىقان قىلىپ يۈرىشىمىز تارىختىكى ئىنتايىن چوڭ گۈلدۈرماما ياكى كىچىككىنە بىر شىۋىرلاش بولۇپ قالىدىغانلىقىنى بىلمىگۈچە، بىز چوقۇم ئىنتايىن ئاۋايلىشىمىز لازىم. سەپەرنىڭ ئالدىدىلا بىلگىنىڭلاردەك، بۇ ماشىنا، بۇ يول، سېنىڭ كىيىمىڭ ۋە بەدىنىڭ مىكروپسىزىلاندىرۇلغان. بىزنىڭ بۇ ئوكسىگېنلىق باش كىيىمنى كىيىۋېلىشىمىزدىكى مەقسەت بۇ قەدىمى ھاۋاغا مىكروپىلىرىمىزنى ئۇچراشتۇرۇپ قويماسلىقىمىز ئۈچۈن.

— قايسى ھاياتنى ئاتىدىغانلىقىمىزنى قانداق بىلىمىز؟

— ئۇلارغا قىزىل بويىق بىلەن بەلگە قويۇلغان بولىدۇ، — دېدى تىرەۋىسى، — بۈگۈن سەپىرىمىز باشلىنىشتىن بۇرۇن، بىز لېسپىرنىسىنى ماشىنا

ئۇلۇغ كىچىك تىنىشلار ئاڭلىناتتى. ئاخىرى ھەممە ئاۋازلار توختاپ قالدى خۇددى بىراۋ ئىشىكىنى تاقىۋەتكەندەكلا. جىمجىتلىق گۈلدۈرماما ئاۋازى.

تۇمان ئىچىدىن، يۈز يارد يىراقلىقتا، تىرەنسور-رىكسى چىقىپ كەلدى. — ئۇ، — پىچىرلىدى ئېكىلىز، — ئۇ... — ئۇش!

ئۇ مايلىشاڭغۇ، چىدامچان، قاۋۇل زور پۇتلىرى بىلەن مېڭىپ كەلدى. ئۇ دەرەخنىڭ يېرىمىدىن ئوتتۇز فۇت ئېگىزلىكتە مۇناردەك تۇراتتى. گويا غايەت زور رەزىل ئىلاھتەك تىرىقلىق قوللىرىنى كەسلەنچۈكىنىڭدەك ھەمدە مايلىشاڭغۇ كەلگەن كۆرىكىنىڭ ئالدىدا قوۋۇشتۇرۇپ تۇراتتى. ھەر بىر پىچىقى گويا غايەت زور سېلىندىغا ئوخشايتتى. مىڭ پاتمان ئېغىرلىقتىكى سۆڭەك، قېلىن-توم مۇسكۇللارنىڭ ئىچىگە چۆككەن بولۇپ، ئۇدۇر-بۇدۇر تىرىسىنىڭ تېشىدىن بىلىنىپ تۇراتتى. بۇ ھالەت خۇددى ياۋۇز چەۋەندازنىڭ ئۇرۇشقا چىللىغان مەكتۇبىدەك تەسىر بېرەتتى. ھەر بىر يوتىسىدا تونىلاپ گۆش ۋە سۆڭەكلەر پولات سىمدا توقۇلۇپ چىققاندا كۆرۈنەتتى. بەدىنىنىڭ يۇقىرى تەرىپىدىكى كۆكرەك قەپىزىگە جايلاشقان ئاشۇ قاملاشقان بىلەكلىرى ئالدى تەرەپكە ساڭگىلاپ تۇراتتى. بۇ بىلەكلەرگە نەرسىلەرنى ئوچۇملاپ ئېلىپ ئويۇنچۇققا ئوخشاش كۆزىتىشكە ماسلاشقان قوللار سەپلەنگەن ئىدى. يىلاننىڭدەك بويۇنلىرى بولسا تولغىشىپ تۇراتتى. بېشى بولسا بىر توننا تاراشلانغان تاشقا ئوخشايتتى، ھاۋاغا ئاسانلا كۆتۈرۈلەتتى. كالچىيىپ ئېچىلىپ تۇرغان ئېغىزىدىن خەنجەرگە ئوخشايدىغان قاشا چىشلىرى كۆرۈنۈپ تۇراتتى. تۈرلىشىپ تۇرغان كۆزلىرى تۈگە قۇشنىڭ تۇخۇمىغا ئوخشايتتى. بۇ كۆزلەر پەقەتلا ئاچلىقتىن باشقا ھەرقانداق بىر ئىپادىدىن خالى ئىدى. ئۇ ئېغىزىنى ئۆلۈكنىڭ كۈلگىنىگە ئوخشاش بىر ھالەتتە يۇمۇۋالدى. ئۇ يۈگۈرۈپ كەتتى. ئۇنىڭ داس سۆڭىكى ئەتراپتىكى دەرەخ ۋە چاتقاللارنى سۇندۇرۇپ ماڭدى. تىرىقلىق پۇتلىرى دەسسىگەنلا يېرىدە نەم تۇپراققا ئالتە ئېنىچ چوڭقۇرلۇقتىكى ئىز قالدۇرۇپ قويدى. ئۇ بالتىچىلاردەك ئۇچما قەدەم ئالاتتى، بۇ ئۇنىڭ ئون توننا بەدىنىگە نىسبەتەن تەسۋىرلىگۈسىز دەرىجىدە تەڭپۇڭ ھەمدە ئۇچۇچان قەدەم ئىدى. ئۇ قويىش نۇرى يورۇتۇپ تۇرغان بىر يەرگە كېلىپ توختىدى، ئۇنىڭ ئۆملىگۈچىلەرگە خاس چىرايلىق قوللىرى ئارىسىدىن ھاۋا ئېقىمى

ئۇلار ماشىنىدىن ئايرىلىشقا تەييار بولدى. جاڭگاللىق ئېگىز، ھەمدە ناھايىتى كەڭرى بولۇپ، خۇددى پۈتۈن دۇنيا چەكسىز سوزۇلغان جاڭگاللىقتەكلا تۇيۇلاتتى. مۇزىكا ئاڭلىنىۋاتقاندا قىلاتتى. ئۇچار چېدىرلارنىڭ ئاۋازىغا ئوخشايدىغان ئاۋازلار ئاسماننى بىر ئالغان ئىدى. غايەت زور قاناتلىرىنى كېرىپ ئۇچۇپ كېتىۋاتقان ئۇچار ئۆملىگۈچىلەرنىڭ ئاۋازى، تەلۋىلەشكەن گىگانىت شەپەرەڭلەرنىڭ ئاۋازى ئاڭلىنىۋاتقاندا قىلاتتى. ئېكىلىز، تار مېتال يولدا تەڭپۇڭ تۇرۇۋالدى ھەمدە مىلتىقنى ئوينىشىپ قارىغا ئالدى.

— بۇ قىلىقنىڭ تۇختات! — دېدى تىرەۋىس، — ھەرگىزمۇ ئوينىشىپ قارىغا ئالما، ئوبدان ئاڭلىۋال! ئەگەر مىلتىقىڭدىن ئوق چىقىپ كېتىدىغان بولسا...

— بىزنىڭ تىرەنسور نەدە؟ — دېدى ئېكىلىز قىزىرىپ تۇرۇپ.

لېسپىرىنى قول سائىتىگە قارىدى، — يۇقىرىغا قارا، بىز ئۇنىڭ يولىنى ئاتىشى سېكۇنت ئىچىدە ئىككىگە كېسىمىز. قىزىل رەڭلىك بويىق بەلگىگە قارا، بىز بۇيرۇق بەرمىگۈچە ئوق چىقارما. يولدا تۇرۇڭلار، يولدا تۇرۇڭلار!

ئۇلار سەھەر شامىلىدا ئالدىغا قاراپ ماڭدى. — غەيرى ئىش، — دەپ غۇدۇڭشىدى ئېكىلىز، — ئالدىمىزدا، ئاتىشى مىليون يىل بار، بىراق سايلام كۈنى ئاخىرلىشىپ بولدى. كېيىن پىرىزىدېنت بولدى. ھەممە ئادەم تەبرىكلەۋاتىدۇ. بۇ يەردە بولسا، مىليونلارچە يىل يوقاپ كەتتى ھەمدە مەۋجۇت ئەمەس. بىز ئايلارچە، ئۆمرىمىزچە ئەنسىرىگەن ئىشلار تېخى تۇغۇلمىدى ۋە ياكى ھېچكىمنىڭ خىيالىدىمۇ يوق.. بىخەتەرلىك تېرىكى چۈشۈرۈلسۇن، ھەممەيلەن دىققەت! — دەپ بۇيرۇق چۈشۈردى تىرەۋىس، — سەن تۇنجى بولۇپ ئاتىسەن، ئېكىلىز. ئىككىنچى بولۇپ بىللىڭىز ئاتىدۇ، ئۈچىنچى بولۇپ كىرەمىز ئاتىدۇ.

مەن يولۋاس، ياۋا چوشقا، قوتاز، پىللارنى ئوۋلاپ باققان، بىراق بۇ قېتىمقىسى ئەڭ يامانىكەن، — دېدى ئېكىلىز، — مەن كىچىك بالىدەك تىترەۋاتىمەن.

— ئاھ، — دېدى تىرەۋىس. ھەممەيلەن توختاپ قالدى. تىرەۋىس قولىنى كۆتۈردى: — يۇقۇردا، — پىچىرلىدى، — تۇمان ئىچىدە، ئەنە ئۇ. شاھ ئاللىلىرى كەلدى، مانا ھازىر.

جاڭگاللىق كەڭ كەتكەن بولۇپ، چۇرۇقلىغان ئاۋازلار، شاراق-شۇرۇقلار، غۇدۇڭشىشلار ھەمدە

— ئېكىلىز!
 ئۇ كۆزلىرىنى چىمچىقلىتىپ، پۇتلىرىنى سۆرەپ
 نەچچە قەدەم ئالدى.
 — ئۇ تەرەپكە ئەمەس!
 — بۇ مەخلۇق ئالدى تەرەپكە قورقۇنچلۇق
 چىرقىراپ ئېتىلدى. ئۇ ئالتە سېكۇنت ئىچىدە
 يۈز يارد ئارىلىقى بېسىپ بولدى. مىلتىقلار ھاۋاغا
 كۆتۈرۈلۈپ ئوت چېچىشقا باشلىدى. ئۇلار بۇ
 مەخلۇقنىڭ ئېغىزىدىن چىققان يېپىشقاق سۇيۇقلۇق
 ۋە كونا قان بورىنىنىڭ ئاستىدا قالدى. بۇ مەخلۇق
 ھۆكۈرەپ كەتتى، چىشلىرى ئاپتاپتا يالتىرايتتى.
 مىلتىق ئاۋازى يەنە ياڭرىدى، ئۇلارنىڭ
 ئاۋازىنى بۇ گىگانىت كەسلەنچۈكنىڭ چىرقىرىشى
 ۋە ھۆركىرەشلىرى بېسىپ كەتتى. بۇ ئۆمىلگۈچىنىڭ
 قۇيرۇقى ھاۋاغا كۆتىرىلەتتى ھەمدە ئىككى يانغا
 ئىغاڭلايتتى. دەرەخلەر يوپۇرماق ۋە شاخ بۇلۇتلىرىنى
 پەيدا قىلىپ پارتلاپ كەتتى. بۇ مەخلۇق ئۈنچە -
 مارجانلىق قوللىرىنى تۆۋەنگە سوزۇپ ئۇلارنى
 ئوينىماقچى، ئىككى قىلىپ ئوشتۇپ تاشلىماقچى،
 ئۇلارنى ئۈجمىنى ئەزگەندەك ئېزىۋەتمەكچى،
 چىشلىرىنىڭ ئارىسىغا ۋە ياكى چىقىراۋاتقان
 گېلىغا تىقىۋەتمەكچى بولدى. ئۇلار بۇ مەخلۇقنىڭ
 مېتالغا ئوخشاش قاپقىغا ھەمدە يالقۇنلاۋاتقاندا
 كۆرۈنۈۋاتقان قارىچۇققا ئوق چىقاردى.
 خۇددى تاش ھەيكەلگە ئوخشاش، تاغ
 كۆچكەنگە ئوخشاش، تىرەنسور يىقىلدى.
 گۈلدۈرلىگەن پېتى، دەرەخلەرنى سىقىمداپ،
 قومۇرغىنىچە يىقىلدى. ئۇ مېتال يولنى ئىتتىرىپ
 ئاجرىتۋەتتى. بۇ كىشىلەر ئۆزلىرىنى ئارقا تەرەپكە
 ئاتتى. ئون توننا كېلىدىغان بۇ سوغۇق گۆش ۋە
 تاش بەدەن يەرگە يىقىلدى. مىلتىقلار سايرىدى.
 بۇ مەخلۇق قالغانلانغان قۇيرۇقنى پۇلاڭلىتىپ،
 يىلاننىڭكىدەك چاغىنى قىمىرلىتىپ، ئاخىرى
 جىمجىت بولۇپ قالدى. گېلىدىن قان فونتاندا
 ئېتىلىپ چىقتى. بەدىنىنىڭ ئىچكى قىسمىنىڭ
 مەلۇم يېرىدە، بىرەر سۇيۇقلۇق خالتىسى ئېتىلىپ
 كەتتى بولغاچ، ئوۋچىلارنىڭ يۈزىگە كۆڭلىنى
 ئېلىشتۇرىدىغان سۇيۇقلۇق ئېتىلىپ چىقتى.
 ئۇلارنىڭ يۈزلىرى قىزىپ پارقىراپ كەتكەن بولۇپ
 جايىدا جىم - جىت تۇرۇپ قېلىشتى.
 گۈلدۈرماما پەسەيدى.
 جاڭگاللىق جىمىپ كەتتى. تاغ كۆچۈشتىن
 كىيىنكى، يېشىل جىملىق ھۆكۈم سۈرەتتى.
 قارا باسقان يامان چۈشتىن كىيىنكى سەھەر.
 بىللىڭىز ۋە كىرەمىر مېتال يولىنىڭ ئۈستىدە
 ئولتۇرۇپ قۇسۇۋەتتى. تىرەۋىس ۋە لېسپىرىنىس

ئۆتۈشۈپ تۇراتتى.
 — ئۇنى ئۆلتۈرگىلى بولمايدۇ، — ئېكىلىز
 بۇ ھۆكۈمىنى گويا ھېچقانداق مۇنازىرنىڭ
 ھاجىتى يوقتەكلا تەلەپپۇز قىلىۋەتتى. ئۇ كۆرگەن
 ئىسپاتلارنى دەڭسەپ، بۇ ھۆكۈمنى ئۆزىنىڭ پىكرى
 سۈپىتىدە قوبۇل قىلغان ئىدى. قولىدىكى مىلتىق
 گويا ئويۇنچۇق تاپانچىدەك كۆرۈنەتتى. ئۇ شۇنداق
 دەۋەتتى: بىز بۇ يەرگە ئەخمەق بولۇپ كەپتىمىز.
 بۇ مۇمكىن ئەمەس.
 — ئاغزىڭنى يۇم! — دەپ يىلاندا كۈشۈلداپ
 ئېيتتى تىرەۋىس.
 — قارا بېسىپتۇ.
 — بۇرۇل، — دەپ بۇيرۇق بەردى تىرەۋىس، —
 ماشىنىغا ئاۋاز چىقارماي قايتىپ كىرىڭلار. سىلەرنىڭ
 تۈلىگەن پۇلۇڭلارنىڭ يېرىمىنى قايتۇرۇپ بېرىمىز.
 — ئۇنىڭ بۇنچىۋالا چوڭ ئىكەنلىكىنى
 بىلمەپتىمەن، — دېدى ئېكىلىز.
 — ۋاقتىنى خاتا ھېسابلاپ قويۇپتىمەن، شۇ.
 ھازىر كېتەيلى.
 — ئۇ بىزنى كۆرەلەيدۇ.
 — ئۇنىڭ كۆكسىدە قىزىل بوياق بار ئىكەن.
 بۇ مۇشتۇمۇزور كەسلەنچۈك بەدىنىنى كۆتۈردى.
 ئۇنىڭ قالغانلانغان بەدىنى مىڭلارچە يېشىل
 تەڭگىدەك پارچىرايتتى. يېپىشقاق سۇيۇقلۇق
 بىلەن قاپلانغان بۇ تەڭگىلەردىن ھور ئۆرلەپ
 تۇراتتى. يېپىشقاق سۇيۇقلۇقلار ئىچىدە كىچىك
 ھاشاراتلار لۇمۇلدەپ تۇراتتى. شۇڭلاشقىمىكىن،
 بۇ مەخلۇقات قىمىر قىلىپ قويمىسىمۇ پۈتۈن
 بەدىنى مىدىرلاۋاتقاندا، گەۋدىسىدىن ئاجراپ
 چىقىۋاتقاندا كۆرۈنەتتى. ئۇ سىرتقا تىنىپ
 ئىچىدىكى ھاۋانى چىقاردى. خام گۆشنىڭ پۇرىقى
 ياۋايى تۇپراقنىڭ ھەممە يېرىگە تارقىدى.
 — مېنى بۇ يەردىن ئېلىپ كەت، — دېدى
 ئېكىلىز، — بۇرۇن پەقەتلا بۇنداق بوپ باقمىغان.
 مەن داۋاملىق ئوۋدىن تېرىك ياندىغانلىقىنى
 بىلەتتىم. ياخشى يېتەكچىلىرىم بار بولغان بولاتتى،
 ياخشى سافارى بولاتتى ھەم بىخەتەر ئىدى. بۇ
 قېتىم مەن خاتا پەرەز قىلىپتىمەن. مەن رەقىبىگە
 يولۇقۇپتىمەن، مەن تەن بەردىم. بۇ مېنىڭ تاقابىل
 تۇرۇش ئىقتىدارىمدىن بەكلا ئېشىپ كەتتى.
 — يۈگۈرمە، — دېدى لېسپىرىنىس، —
 ئارقاڭغا بۇرۇلۇپ ماشىنىنىڭ ئىچىگە يوشۇرۇنۇۋال.
 — خوپ، — دېدى ئېكىلىز. ئۇ خۇددى
 سېزىمىنى يوقاتقاندا قىلاتتى. ئۇ پۇتلىرىغا
 خۇددى پۇتلىرىنى جايىدىن يۆتكەمەكچى بولغاندا
 نەزەر سالدى. ئۇ ئۈمىدىسىزلىك ئىچىدە ئىگىرىۋەتتى.

ئىس چىقۇۋاتقان مىلتىقلىرىنى كۆتۈرگەنچە تۇراتتى، ئېغىزىنى بۇزۇپ تىللىۋەتتى. ۋاقىت ماشىنىسىنىڭ ئىچىدە، ئېكلىسى ئوڭدىسىغا تېتىرگەنچە ياتاتتى. ئۇ ماشىنىغا يامشىپ ماشىنىنىڭ ئىچىگە كىرىۋالغان ئىدى.

تەرەۋىسى كىرىپ كەلدى، ئېكىلىزغا قاراپ قويدى - دە، مېتال ساندۇقنىڭ ئىچىدىن پاختا داكا ئېلىپ مېتال يولدا ئولتۇرغانلارنىڭ يېنىغا قايتىپ كەلدى.

— تازىلىۋەت. ئۇلار قالپىقىنىڭ ئۈستىدىكى قاننى تازىلىۋەتتى. ئۇلارمۇ تىللاشقا باشلىدى. بۇ مەخلۇق، تاغدەك بىر دۆۋە گۆش بولۇپ ياتاتتى. ئىچىدىن ئۇنىڭ بەدىنىنىڭ مەركىزىدىن يىراقراق پارچىلىرىنىڭ ئۆلۈۋاتقان، ئورگانلىرىنىڭ مەغلۇپ بولۇۋاتقان، سۇيۇقلۇقنىڭ ئاخىرقى قېتىم پۈۋەكچىلەردىن چىقىپ خالىتىلارغا، ئۇنىڭدىن كىيىن تالغا قۇيۇلۇۋاتقان، ھەممە نەرسىنىڭ مەڭگۈلۈك توختاشقا باشلىغان ۋاقىتتا چىقارغان غودۇڭشۇشقا ۋە ياكى ئېغىر تىنىق ئالغانغا ئوخشايدىغان ئاۋازلار ئاڭلىنىپ تۇراتتى. بۇ خۇددى بۇزۇلغان پويىزبېشىنىڭ ۋە ياكى ھور ماشىنىسى توختىغان چاغدىكى زاپچاسلىرى بوشاپ كەتكەن ۋە ياكى چىڭ كىرىشىپ كەتكەن ۋاقىتتا چىقارغان ئاۋازىنى ئاڭلىغانغا ئوخشايتتى. سۆڭەكلىرى سۇنغان ئىدى؛ توننىلىغان گۆشى تەڭپۇڭسىز ھالەتتە يىقىلىپ، نازۇك ئالدى قول بىلىكىنى ئاستىغا باسۇرۇپ سۇندۇرۇۋەتكەن ئىدى. بىلىكىنىڭ گۆشى ئېچىلىپ چىقىپ قالغان بولۇپ تېخىچە تىترەۋاتاتتى.

يەنە بىر سۇنغان ئاۋاز. باش تەرەپتە، بىر گىگانىت دەرەخ شېخى ئېغىرلىقىنى كۆتۈرەلمەي غولىدىن ئاجراپ چۈشۈپ كەتتى. ئۇ ئۆلۈك مەخلۇقنىڭ ئۈستىگە چۈشۈپ ھەممىنى ئاخىرلاشتۇردى.

— مانا، لېسپىرىنى سائىتىگە قاراپ ۋاقىتنى تەكشۈردى، — دەل ۋاقىتدا. بۇ ھايۋاننىڭ ئۈستىگە چۈشۈپ ئۇنى ئۆلتۈرۈپ قويىشى كېرەك بولغان گىگانىت دەرەخ ئەسلى مۇشۇ ئىدى. ئۇ ئىككى ئوۋچىغا نەزەر سالدى، — مۇكاپات لوڭقىسى ئېلىشنى خالامسىلەر؟

— رەسىم؟
— نېمە؟

— بىز كەلگۈسىگە مۇكاپات لوڭقىسى ئېلىپ قايتالمايمىز. بۇ گەۋدە ئەسلىدە ئۆز ئۆلۈمى بىلەن ئۆلگەن ھالىتىگە ئوخشاش مۇشۇ يەردە يېتىپ قېلىشى كېرەك، شۇندىلا ھاشاراتلار، قۇشلار، ۋە

باكتېرىيەلەر ئۇنىڭغا ھۇجۇم قىلالايدۇ. ھەممە نەرسە مۇۋازىنەت ئىچىدە بولىدۇ. بۇ گەۋدە بۇ يەردە قالىدۇ. بىراق بىز سىلەرنىڭ ئۇنىڭ يېنىدا تۇرغان سۈرىتىڭلارنى تارتىپ قويساق بولىدۇ. بۇ ئىككى ئادەم ئازراق ئويلاپ بېقىپ، بۇنىڭدىن ۋازكەچتى، باشلىرىنى چايقىدى.

ئۇلار ئۇنىڭغا ئەگىشىپ مېتال يولدىن ئۆتتى. ئۇلار ماشىنىنىڭ ئىچىدىكى يۇمشاق ئورۇندۇققا چۆكتى. ئۇلار تۈگەشكەن مەخلۇققا، ئاللىقاچان كەسلەنچۈككە ئوخشايدىغان غەيرى قۇشلار ۋە ئالتۇنرەڭ قۇرۇتلار ھور چىقىپ تۇرغان قالغانسىمان تېرىسىگە ئولشۇۋالغان بۇ چوقچىيىپ تۇرغان بۇ ئۆلۈك دۆۋىسىگە قاراپ تىكىلىپ قالغان ئىدى. ۋاقىت ماشىنىسىدىن چىققان بىر ئاۋاز ئۇلارنىڭ بەدىنىنى قاتۇرۇپ قويغاندەك بولدى. ئېكىلىز تىترىگىنچە ئولتۇراتتى.

— كەچۈرگىن، — دېدى ئۇ ئاخىرى.
— ئورنۇڭدىن تۇر، — دەپ ۋارقىرىدى تەرەۋىسى.

ئېكىلىز ئورنىدىن تۇردى.
— ئاۋۇ مېتال يولغا چىقە، ئۆزۈڭ يالغۇز، دېدى تەرەۋىسى. ئۇ مىلتىقنى توغرىلىدى، — سەن ماشىنىغا قايتىپ كىرمەيسەن. بىز سېنى بۇ يەرگە قالدۇرۇپ قويمىقچى.

لېسپىرىنى تەرەۋىسىنىڭ بىلىكىدىن تارتىپ توختىتىۋالدى، — توختا

— بۇنىڭدىن نېرى تۇر!، — تەرەۋىسى قولىنى سىلىكىپ تارتىۋالدى، — بۇ ئەخمەق ھەممىمىزنى ئۆلتۈرگىلى تاس قالىدى. ئاشۇنچىلىكلا بولسا مەيلىتىغۇ، ياق. ئۇنىڭ ئايىقى! قاراپ باقە! ئۇ يۈگۈرگىنچە مېتال يولدىن چۈشۈپ كەتتى. بۇ ئىش ھەممىمىزنى تۈگەشتۈرىدۇ! بىز بۇنىڭ جازاسىنى تارتىدىغان بولدۇق! نەچچە مىڭ دوللارلىق سۇغۇرتا! بىز ھېچكىمنىڭ مېتال يولدىن ئايرىلماسلىقىغا كاپالەتلىك بەرگەن. ئۇ بۇ يولدىن ئايرىلدى. ئاھ، بۇ ئەخمەقنى! مەن ئەمدى ھۆكۈمەتكە خەۋەر قىلىشىم كېرەك. ئۇلار بىزنىڭ ۋاقىت سەپىرى قىلىدىغان سالاھىيەت كىنىشكىمىزنى ئەمەلدىن قالدۇرۇۋېتىشى مۇمكىن. كىم بىلىدۇ، ئۇ ۋاقىتقا، تارىخقا نېمىلەرنى قىلدى!
— بولدى قىل، ئۇ ناھايىتى كەلسە ئازراق توپىغا دەسسەپ ساپتىغۇ شۇ.

— بىز نېمە بىلىمىز؟ — ۋارقىرىدى تەرەۋىسى، — بىز ھېچنېمىنى بىلمەيمىز! بۇنىڭ ھەممىسى تېخى بىر سىر! چىقە بۇ يەردىن ئېكىلىز! ئېكىلىز كۆپىنكىنىڭ يانچۇقىنى گالۋاڭلارچە

ئاختۇرۇپ: — مەن نېمە دېسەڭلار شۇنى تۆلەي. يۈزىڭنىڭ دوللار تۆلەي! — دېدى.

تەرەۋىسى ئېكىلىزنىڭ چەك دەپتېرىگە چەكچىيىپ قارىدى ۋە ئۇنىڭغا تۈكۈرۈۋەتتى، — ئاۋۇ يەرگە چىغە. مېتال يولغا چىقىپ مەخلۇقنىڭ يېنىدا تۇر. قولۇڭنى جەينىكىگىچە ئۇنىڭ ئاغزىغا تىق. شۇنداق قىلساڭ ئاندىن بىز بىلەن قايتالايسەن. — بۇ دېگەن يولسىزلىق.

بۇ مەخلۇق ئۆلدى، ھۇ دۆت. ھېلىقى ئوقلار! ھېلىقى ئوقلار بۇ يەردە قالسا بولمايدۇ. ئۇلار بۇ ئۆتمۈشكە تەۋە ئەمەس؛ ئۇلار ھەرقانداق نەرسىنى ئۆزگەرتىۋېتىشى مۇمكىن. مانا بۇ مېنىڭ پىچىقىم. ئۇلارنى كولاپ چىقىرىۋەت.

جاڭگاللىققا يەنە جان كىردى، شاۋقۇن. سۈرەن ۋە قۇشلارنىڭ ئاۋازى بىلەن تولدى. ئېكىلىز يامان چۈش ۋە ياكى قورقۇنچ دەھشىتى بىلەن تولغان بۇ ئىپتىدائى ئەخلەت دۆۋىسىگە قاراپ بۇرۇلدى. ئۇنىڭغا ئۇزاق بىر پەس قاراپ تۇرغاندىن كېيىن، خۇددى تۈن سەيلىسى قىلىۋاتقان ئادەمگە ئوخشاش مېتال يولدا مېڭىشقا باشلىدى.

ئۇ بەش مىنۇتتىن كېيىن بىلەكلىرىنى جەينەكلىرىگىچە قىزىل رەڭگە چىلاپ، جالاقلاپ تىترىگىنىچە قايتىپ كەلدى. ئۇ قوللىرىنى سۇندى. ھەر ئىككى ئاللىقىدا بىر قانچە پولات ئوق تۇراتتى. ئاندىن كېيىن ئۇ يىقىلىپ چۈشتى. ئۇ يىقىلغان يېرىدە مېدىر-سېدىر قىلماي يېتىپ قالدى.

— سەن ئۇنىڭغا بۇ ئىشنى قىلغۇزمىساڭ بولاتتى، — دېدى لېسپېرىنسى.

— شۇنداق قىلدىممۇ؟ بۇنداق دېيىشكە تېخى بالدۇرلۇق قىلىدۇ، — تەرەۋىسى قىمىرلىماي ياتقان بۇ بەدەننى نوقۇپ قويدى، — ئۇ ياشايدۇ. كېلەر قېتىم ئۇ بۇنداق ئوۋ سەپىرىگە ئەمدى چىقمايدۇ، ماقۇلمۇ؟ ئۇ كۆرسەتكۈچ بارمىقىنى لېسپېرىنسىغا قاراپ شىلتىدى، — ماشىنىنى ماڭدۇر. ئۆيىگە قايتايلى.

1812. 1776. 1492

ئۇلار قوللىرىنى ۋە يۈزلىرىنى پاكىزلىدى. ئۇلار مەينەتلىشىپ كەتكەن كۆڭلەك ۋە ئىشتانلىرىنى يەڭگۈشلىدى. ئېكىلىز ئورنىدىن تۇرۇۋالغان بولۇپ، ئۇياق-بۇياققا مېڭىپ يۈرەتتى، بىراق گەپ قىلمايتتى. تەرەۋىسى ئۇنىڭغا ئون مىنۇتتەك تىكىلىپ تۇردى.

— ماڭا بۇنداق تىكىلىپ قارىما ئەمدى، — دەپ ۋارقىراپ كەتتى ئېكىلىز، — مەن ھېچنېمە قىلمىدىم.

— بۇنىڭغا كىممۇ بىر نېمە دېيەلسۇن؟

— پەقەت يۈگۈرۈپ مېتال يولدىن پەسكە چۈشۈپ كەتتىم شۇ، ئايىغىمىزغا پەقەت بىر ئاز لاي چاپلىشىپ قاپتۇ خالاس. مېنى نېمە قىپ بەرسۇن دەيسەن. تىزلىنىپ دۇئا قىپ بېرىمۇ يە؟ — بەلكىم شۇنىڭغا ئېھتىياجىمىز باردۇر. سېنى ئاگاھلاندۇرۇپ قوياي، ئېكىلىز، سېنى تېخى ئۆلتۈرۈۋېتىشىم مۇمكىن. قولۇمدا مىلتىقىم تەييار. — مەن گۇناھسىز. مەن ھېچنېمە قىلمىدىم!

2055. 2000. 1999

ماشىنا توختىدى.

— يوقال، — دېدى تەرەۋىسى.

ئۆي ئۇلار چىقىپ كەتكەن جايدا تۇراتتى. بىراق شۇ ۋاقىتتىكى ھالىتىگە ئانچە ئوخشاپ كەتمەيتتى. ئوخشاش ئۈستەلنىڭ كەينىدە ئوخشاش شۇ ئادەم ئولتۇراتتى. بىراق ئوخشاش شۇ ئادەمنى ئوخشاش شۇ ئۈستەلنىڭ كەينىدە ئولتۇردى دېگىلىمۇ بولمايتتى. تەرەۋىسى ئەتراپقا تىزلا نەزەر تاشلاپ چىقتى، — ھەممە نەرسە جايدىدۇ؟ — دېدى ئۇ.

— جايدا. ئۆيۈڭلارغا قايتىپ كەلگىنىڭلارنى قارشى ئالىمىز!

تەرەۋىسى زادىلا جىددىيلىكتىن قۇتۇلالمىدى. ئۇ ئېگىز بىر ئەينەكتىن سىرتقا قاراۋاتاتتى.

— بولىدۇ، ئېكىلىز، يوقال ئەمدى. ھەرگىزمۇ قايتىپ كەلمە، ئېكىلىز جايدىن قىمىرلاپمۇ قويمىدى.

— سۆزۈمنى ئاڭلاۋاتامسەن، — دېدى تەرەۋىسى، — نېمىگە تىكىلىپ قاراپ قالدىڭ؟

ئېكىلىز ھاۋانى يۇرىغىنىچە ئۆرە تۇراتتى، ھاۋاغا بىر نەرسە ئارىلىشىپ قالغاندەك تۇراتتى، بىر خىل خىمىيەلىك پۇراق، شۇنچىلىك ئاجىز، شۇنچىلىك ئاز مىقداردا باردەك قىلاتتى. پەقەت ئاجايىپ سۇس كەلگەن بىر سەزگۈ بىلىنەر-بىلىنمەس ئاۋازدا بۇ خىل پۇراقنىڭ مەۋجۇت ئىكەنلىكىنى ئاگاھلاندۇرۇۋاتاتتى. رەڭلەر، ئاق، كۈلرەڭ، كۆك، ئايپىلسىن رەڭگى، تاملاردا، ئۆي جاھازىلىرىدا، دېرىزىنىڭ سىرتىدىكى ئاسماندا، بار... بار. شۇنداقلا بىر تۇيغۇ بار ئىدى. ئۇنىڭ مۇسكۇللىرى چىمىلدىغاندەك بولدى. قوللىرى تارتىشتى. ئۇ بۇ غەيرىلىكلەرنى بەدىنىدىكى تىرە تۆشۈكچىلىرى بىلەن سۈمۈرۈۋاتاتتى. قانداقتۇر بىر يەردە، قانداقتۇر بىرى پەقەت ئىتلارلا ئاڭلىيالايدىغان بىر خىل ئاۋازنى ئىسقىرتىپ چىقىرىۋاتقاندا قىلاتتى. ئۇنىڭ بەدىنى بۇنىڭغا جاۋابەن جىمجىت تۇراتتى. بۇ ئۆيىنىڭ سىرتىدا، بۇ تامنىڭ سىرتىدا، بۇرۇنقىغا ئانچە ئوخشاپ كەتمەيدىغان ئۈستەلنىڭ كەينىدە ئولتۇرغان بۇرۇنقىغا ئانچە ئوخشاپ كەتمەيدىغان بۇ ئادەمنىڭ نېرىسىدا ... كۈچلەر ۋە ئادەملەردىن

يىقىتىدۇ، ۋاقىت بويلىغان ئاشۇ يىللار ئىچىمىدا ئەنە شۇنداق بولىدۇ. ئېكىلنىڭ خىياللىرى قاينام كۆزىگە ئوخشاپ قالدى. ئۇ ئىشلارنى ئۆزگەرتەلمەيدۇ. بىر تال كېپىنەكنى ئۆلتۈرۈپ قويۇش ئۈنچىۋالا مۇھىم ئىش بولالمايدۇ! بولالشى مۇمكىنمۇ؟

ئۇنىڭ چىرايى سوغۇق تۈس ئالدى. ئېغىز تىترىگەن ھالەتتە سورىدى:

— كىم، كىم تۈنۈگۈنكى پىرېزىدېنت سايلىمىدا غەلبە قىلدى؟

ئۈستەلنىڭ كەينىدە ئولتۇرغان ئادەم قاقلاپ كۈلۈپ كەتتى:

— چاقچاق قىلىۋاتامسەن. سەن ئوبدان بىلسەن. ئەلۋەتتە دويچىر يەگىدى-دە! يەنە كىم بولاتتى؟ ھەرگىزمۇ ئاشۇ ئەخمەق بىچارە كېپىس ئەمەس. بىزگە بىر پولاتتەك كۈچلۈك ئادەم، جىگىرى بار بىر ئادەم باش بولدى! باشلىق سۆزىدىن توختاپ قالدى:

— بىرەر ئىشتىن چاتاق چىقىمىغاندۇ؟

ئېكىلنىڭ ئىگرىۋەتتى. ئۇ تىزلىنىپ ئولتۇرۇپ قالدى. ئۇ ئالتۇنرەڭ كېپىنەكنى بارماقلىرى ئارىسىغا ئالدى:

— كەينىمىزگە، — ئۇ شۇ تاپتا دۇنياغا، ئۆزىگە، باشلىققا، ماشىنىغا يالۋۇرۇۋاتقان ئىدى، — كەينىمىزگە قايتىپ، ئۇنى تېرلىدۈرەلمەسمىزمۇ؟ باشقىدىن بىر قېتىم باشلاپ باقساق بولارمۇ؟ شۇنداق قىلساق بولارمۇ....

ئۇ جايدىن مەدەرىلمىدى. كۆزلىرىنى چىڭ يۇمۇپ، تىترىگەن ھالدا ساقلاۋاتاتتى. ئۇ ترەۋىسىنىڭ ئۆيىنىڭ ئىچىدە پۇشقۇرۇپ تىنىشلىرىنى ئاڭلىدى؛ ئاندىن ئۇ ترەۋىسىنىڭ مىلتىقىنى كۆتۈرگەنلىكىنى، مىلتىقنىڭ بىخەتەرلىك تېرىكىنى چۈشۈرگەنلىكىنى، ئاندىن قورالنى تەڭلىگەنلىكىنى ئاڭلىدى.

گۈلدۈرمامىنىڭ ئاۋازى ئاڭلاندى

تەشكىل تاپقان پۈتۈن بىر دۇنيا سوزۇلۇپ ياتاتتى. قانداق بىر خىل دۇنيادۇر بۇ ئەمدى، بۇنىڭغا بىر نېمە دېمەك تەس ئىدى. ئۇ ئۇلارنىڭ بۇ تاملارنىڭ نېرىسىدا گويىا قۇرغاق شامال ئۇچۇرغان شاھمات ئۇرۇقچىلىرىدەك قىمىرلاپ يۈرۈۋاتقانلىقىنى ھېس قىلدى....

بىراق شۇ چاغنىڭ ئۆزىدە ئۇ ئىلغا قىلالىغان نەرسە ئىشخانا تېمىدىكى ئېلان تاختىسى - بۈگۈن ئۇ دەسلەپ ئىشخانىغا كىرگەندە ئوقۇغان دەل ئاشۇ ئېلان تاختىسى ئىدى. ئەيتاۋۇر، ھازىر بۇ تاختا ئۆزگىرىپ كەتكەن ئىدى.

ۋاقىت سافارى شىركىتى

سەزىنى ئۆتمۈشتىكى ھەرقانداق يىلغاغا سافارىغا ئېلىپ بارىدۇ.

سەزى ھايات نامىنى ئاتايسىز.

بىز سەزىنى شۇ يەرگە ئېلىپ بارىمىز.

سەزى ئۇنى ئاتىسىز.

ئېكىل بىزنىڭ ئورۇندۇققا لاسسىدە ئولتۇرۇپ قالغانلىقىنى ھېس قىلدى. ئۇ تەلۋىلەرچە ئايغىنىڭ ئاستىدىكى قېلىن چاپلاشقان لاي بىلەن ھەپلىشىۋاتاتتى. ئۇ قولدىكى لاي پارچىسىغا قاراپ:

— ياق، مۇمكىن ئەمەس. ئۇنىڭدەك كىچىككەنە نەرسە ھەرگىزمۇ. ياق! — دەۋەتتى.

لاينىڭ ئىچىدە يېشىل، ئالتۇنرەڭ ھەمدە قارا رەڭدە نۇر چىقىرىپ چاقناۋاتقان نەرسە بولسا بىر كېپىنەك ئىدى، ئىنتايىن گۈزەل ھەمدە بەكلا ئۆلۈك.

— ئۇنىڭدەك كىچىككەنە نەرسە ھەرگىزمۇ! كېپىنەك ھەرگىزمۇ ئۇنداق — دەپ ۋارقىرىۋەتتى ئېكىل.

ئۇ پولىغا چۈشۈپ كەتتى، نازۇك بىر نەرسە، شۇنچىلىك كىچىككەنە بىر نەرسە تەبىئەتنىڭ مۇۋازىنىتىنى بۇزالايدۇ، ھەمدە كىچىك دومىنو قاتارلىق يىقىتىدۇ، ئاندىن چوڭ دومىنو قاتارلىق يىقىتىدۇ، ئاندىن گىگانىت دومىنو قاتارلىق

ئاتالغۇلارغا ئىزاھات

(1) سافارى: تەبىئەتتە ئەركىن ئوۋ ئوۋلاش، ياۋايى ھايۋانلارنى ئوۋلاش

(2) سالاماندىر: رىۋايەتلەردىكى ئوت ئىچىدە ياشىيالايدىغان كەسلەنچۈك ۋە ياكى ئۆملىگۈچى ھايۋان.

(3) دەججال: ئەيساغا قارشى، ياراتقۇچىغا قارشى

(4) تار: قارا ماي ۋە قۇمنىڭ ئارىلاشمىسى

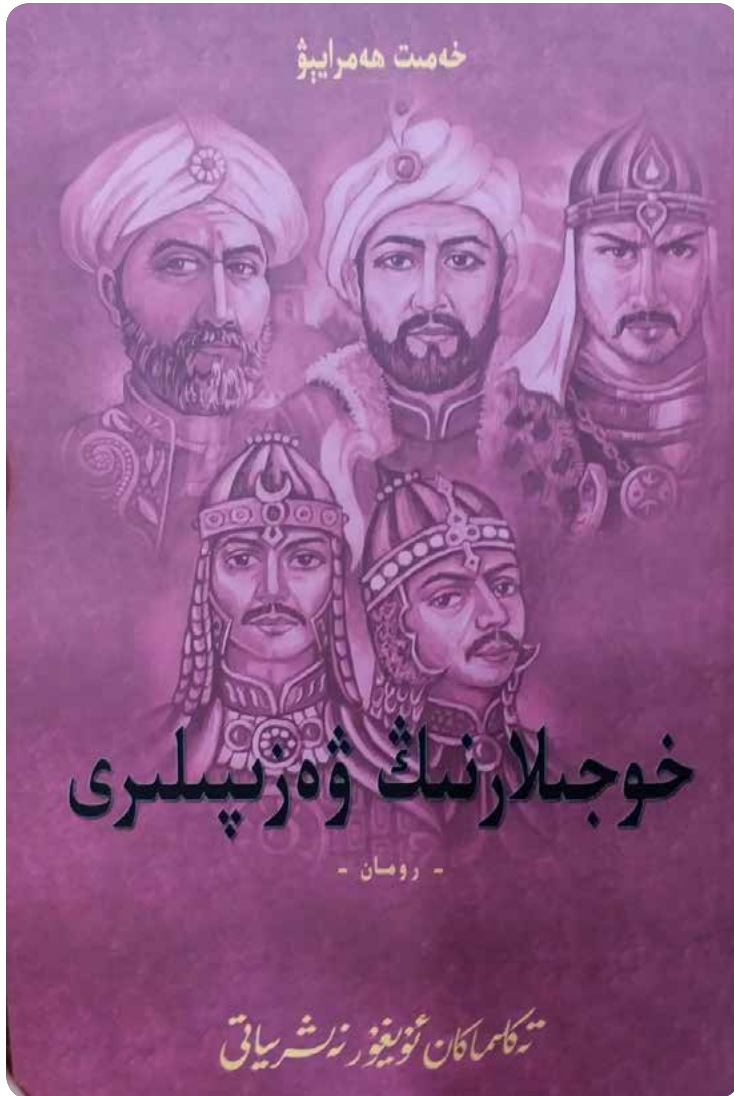
(5) گىرەند كەنەن: ئامېرىكىنىڭ ئارىزونا شىتاتىغا جايلاشقان بىر جىلغا

رەي بىرەدبېرىنىڭ «رەھىرى راکېتا ئۈچۈن» دېگەن كىتابىدىكى «گۈلدۈرماما ئاۋازى» (نيويورك: دابىل دەي، 1952) دىن تەرجىمە قىلىندى.

2019 - يىلى، 6 - ئاۋغۇست

ئىنگىلىزچىدىن تەرجىمە قىلغۇچى: سەرۋى (ئامېرىكا)

خوجىلارنىڭ ۋەزىپىسى

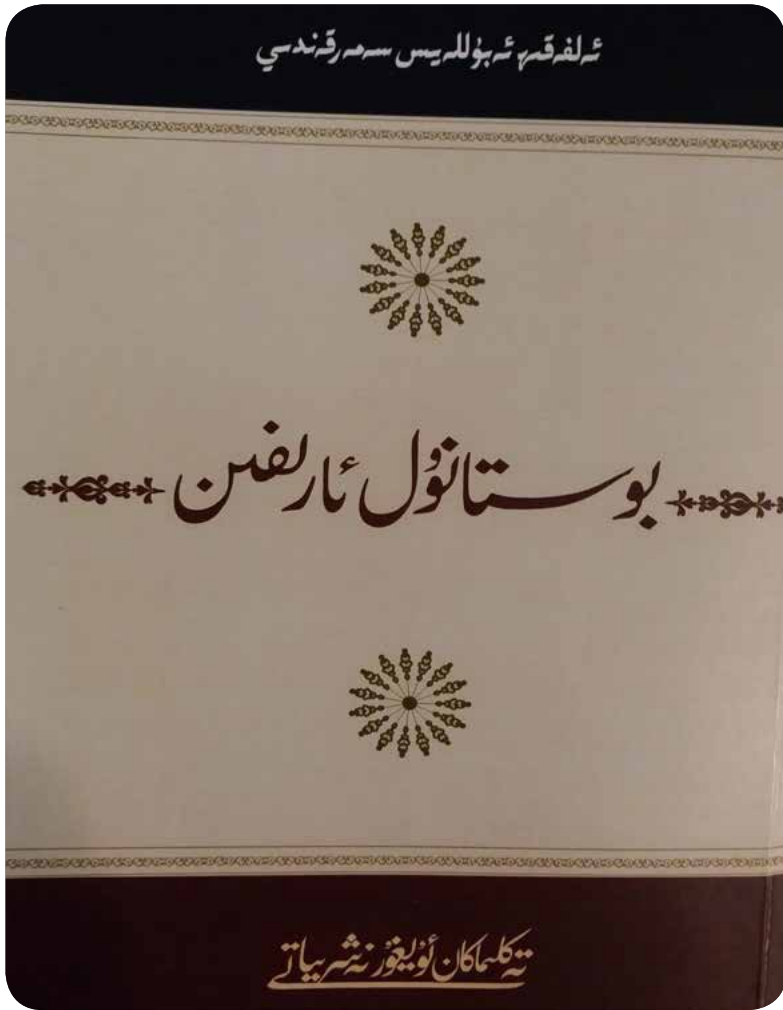

بۇ كىتاب تونۇلغان ئالىم، تالانتلىق يازغۇچى، مان، ئەدەبىياتشۇناس، سىياسەت شۇناس پەنلەر دوكتورى خەمەت ھەمرايېۋنىڭ ئەسىرى بولۇپ، كىتاب جەمئىي تۆت توم بولۇپ رۇس تىلىدا يېزىلىپ نەشرىدىن چىققاندىن كېيىن، ئۇيغۇر ئاممىسىنىڭ جىددىي تەلپىگە ئاساسەن، ئالمۇتىدىكى ياش مان مالىك مەھمەتوۋ ئۇيغۇرچىغا تەرجىمە قىلىپ 2017-يىلى 6-ئايدا، قازاقىستاننىڭ ئالمۇتا شەھىرىدىكى «مر» نەشرىياتى تەرىپىدىن ئۇيغۇر سالاۋىيان يېزىقىدا نەشر قىلىنغان. كىتابنىڭ يېزىلىش ئۇسۇلى ۋە تارىخى ۋەقەلىكنىڭ بايان قىلىنىشى جەھەتتىن ۋەتەندە يېزىلغان تارىخى رومانلارغا نىسبەتەن، بىر قەدەر تەپسىلىي يېزىلغان. تارىخىي شەخسلەرنىڭ شۇ دەۋردىكى سەرگۈزەشتىلىرىنىڭ ئەينەن بايان قىلىنغانلىقى، تۇغلۇق تېمۇر «موغۇلىستان» ئىمپېراتورلۇقىنىڭ قۇرۇلۇشى، ئۇنىڭ ئاخىرقى خانىدانلىقى بولغان «سەئىدىيە ئۇيغۇر خانلىقى» نىڭ تۇرپان، قاراشەھەر، كۇچا، ئاقسۇ، قەشقەر ۋە ياركەنتتىكى تەخت ۋارىسلىرىنىڭ خانلىق تالىشىپ، ئۆز - ئارا رەھىمسىزلەرچە قىرغىنچىلىق قىلىشى، «ئاقتاغلىق» ۋە «قاراتاغلىق» غوجا ئىشانلارنىڭ تەخت تالىشىشى ۋە بۇ جەدەللەرنىڭ ۋارىسلىرىغا بولغان تەسىرى قاتارلىق تارىخىي ۋەقەلەر بىر قەدەر ئەتراپلىق يورۇتۇلۇپ بېرىلگەن.

ۋەتەنمىزدە، بىر قانچە تارىخىي رومانلار يېزىلغان بولسىمۇ، سىياسىي چەكلىمە تۈپەيلىدىن، يازغۇچىلىرىمىز ئۇيغۇر تارىخىنى ئەينەن يېزىشقا پىتىنالمىغان ئىدى. ئاپتور خەمەت ھەمرايېۋ بۇ بوشلۇقنى تولدۇرۇپ كىتابخانلارنى خېلى دەرىجىدە مەمنۇن قىلدۇ. كىتابتىكى بايان قىلىنغان «سەئىدىيە خانلىقى» نىڭ ئاخىرقى ۋارىسلىرى بولغان بەش خاننىڭ ئۆز - ئارا تەخت تالىشىش كۈرىشى ۋە خانلارنىڭ تەخت تالىشىپ ئۆزلىرىگە يات بولغان جۇڭغار قالماقلىرىنى باشلاپ كېلىپ ئۇلارنىڭ قانلىق قولى بىلەن بىگۇناھ ئۆلۈۋاتقان ئۇيغۇر يىگىتلىرىنىڭ پاجىئەلىك ئۆلۈمى كىتابخانلارنى ئېچىندۇرۇپ چوڭقۇر ئويغا سالىدۇ... بۇ كىتاب ئاپتورنىڭ بىرىنچى توم كىتابى بولۇپ، ئاپتورنىڭ تەستىقلىشى بىلەن سالاۋىيان يېزىقىدىن ئۇيغۇر ھازىرقى زامان يېزىقىغا ئايلاندۇرۇپ نەشرگە تاپشۇرۇش ئۈچۈن مۇشۇ ھالەتكە كەلتۈردۈم. كىتابنىڭ قالدى ئۈچ تومنى ئىنشائاللاھ داۋاملىق ئىشلەپ كىتابخاننىڭ ئوقۇشىغا تەييارلىماقچىمەن.

ئابدۇرىشتىھاجى كېرىمى (شېۋىتسىيە)

بوستانۇل ئارىفن

بوستانۇل ئارىفن ناملىق مەزكۇر ئەسەر ئۇيغۇر قاراخانىيلار زامانىدا ياشىغان سەمەرقەندلىك ئەبۇلئەيس سەمەرقەندىي دېگەن كىشى تەرىپىدىن يېزىلغان دىداكتىك ئەسەر بولۇپ، ئەسەر ئەدەپ - ئەخلاق، ئىبادەت ۋە پىقھىي مەسىلىلەرگە بېغىشلانغان.

مەزكۇر كىتاب ئەينى زاماننىڭ ئىلمىي تىلى ھېسابلانغان ئەرەب تىلى بىلەن يېزىلغان بولۇپ، ئەرەب ۋە ئىسلام دۇنياسىنىڭ داڭلىق كۈتۈپخانىلاردا ھەرخىل قول يازما نۇسخىلىرى ساقلانغاننىڭ سىرتىدا، ئەرەب ۋە ئىسلام ئەللىرىدە خىلمۇ خىل باسما نۇسخىلىرى مەيدانغا كەلگەن، نۇرغۇن تىللارغا تەرجىمە قىلىنغان ۋە كەڭ تارقالغان.

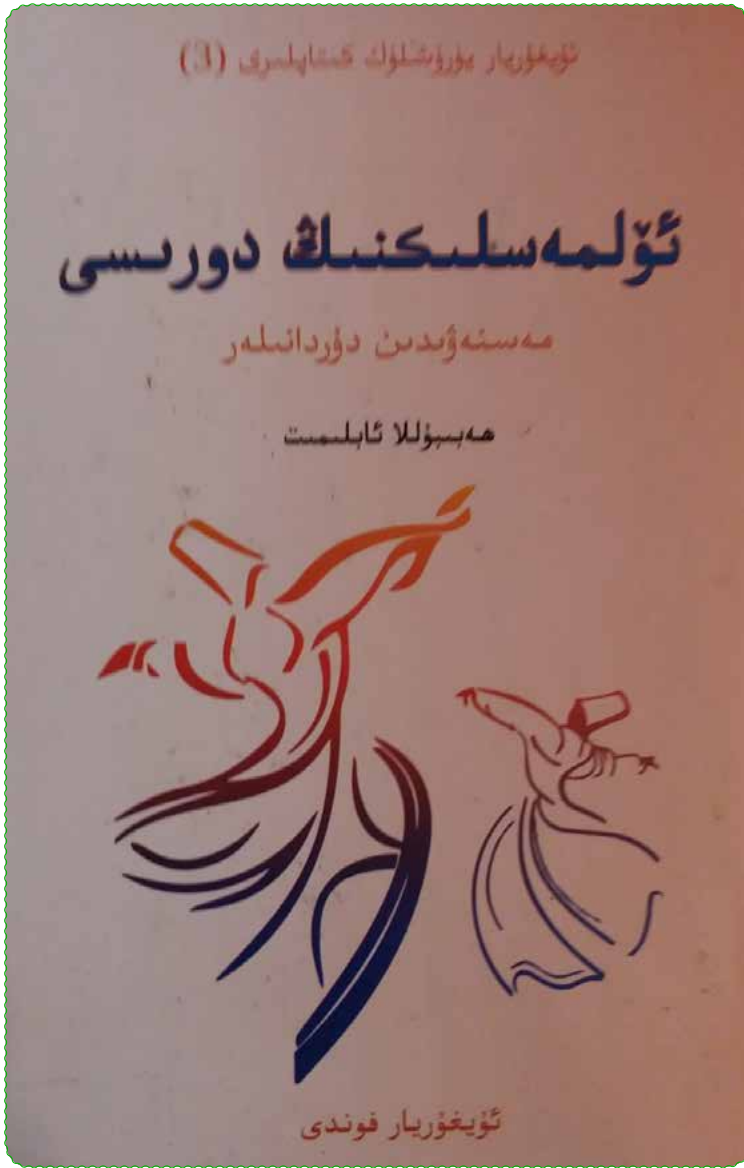
مەزكۇر كىتاب 156 بابقا بۆلۈنگەن بولۇپ، كىتابنىڭ ھەر بىر بابىغا مۇناسىۋەتلىك قۇرئان كەرىم ئايەتلىرى ۋە رەسۇلۇللاھنىڭ ھەدىسلىرى دەلىل كەلتۈرۈلگەننىڭ سىرتىدا، قەدىمكى مۇسۇلمان ھېكەم

ۋە ئالىملارنىڭ پەندى - نەسىھەتلىرى ۋە ھېكمەتلىك سۆزلىرى نەقىل كەلتۈرۈلگەن. كىتابتا نەقىل كەلتۈرۈلگەن ھەدىسلەرنىڭ ئىچىدە سەھىھ ھەدىسلەر بولغىنىدەك، سەھىھلىق دەرىجىسىگە يەتمىگەن زەئىپ ھەدىسلەرمۇ بار.

كىتاب ئىنسانلارنى ئىلىم - مەرىپەتكە، ئېسىل ئەخلاققا، ئالىي پەزىلەتكە، رىياكارلىقتىن خالىي بولۇشقا، ھالال ياشاشقا، ئىخلاسمەنلىككە، راستچىلىققا، سەمىمىيلىككە، تەقۋادارلىققا، ئىنسانلارنىڭ قەلبىنى ئاللاھقا يېقىن قىلىشقا دالالەت قىلدۇ.

كىتاب مىڭ يىلدىن ئارتۇق ۋاقىتتىن بۇيان تەسەۋۋۇپ، ئەخلاق، ۋەز - نەسىھەت بابىدا كىتاب يازماقچى بولغان مۇئەللىپلەر ئۈچۈن بىرىنچى قول پايدىلىنىش مەنبەسى بولۇپ، كەلمەكتە. كىتابنى بۇ قېتىم ئۇيغۇر تىلىغا ئاغدۇرۇشتا قاھىرىدە «مانار» نەشرىياتى تەرىپىدىن يىلنامىسىز بېسىلغان ئەرەبچە نۇسخىسى بىلەن 2010 - يىلى بەيرۇتتا بېسىلغان ئەرەبچە نۇسخىسى ۋە تۈركچە، ئۆزبېكچە مىلىرى كۆز ئالدىمىزدا بولدى.

ئۆلمەسلىكنىڭ دورىسى

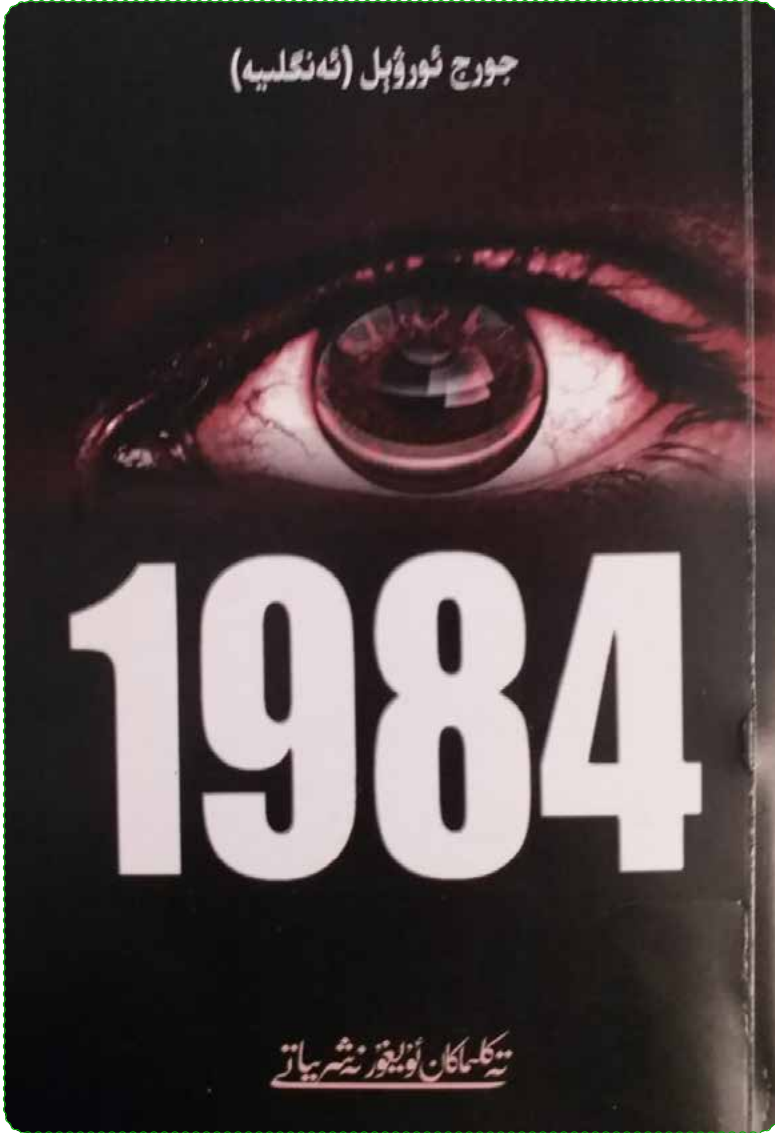

جالالىدىن رۇمنىڭ «مەسئەۋى» ناملىق ئەسىرى جەمئىي ئالتە جىلد، 25 مىڭ 6 يۈز 32 بېيتتىن تەركىب تاپقان؛ كىلاسسىك شەرق ئەدەبىياتىدىكى شېئىر ئۇسلۇبىدا يېزىلغان بىر ئەسەردۇر. مەسئەۋىنىڭ تىلى پارسچە بولۇپ، مەۋلانە سۆزلىگەن ھېكايە ۋە ھېكمەتلىك سۆزلەرنى شاگىرتى ھېسامىدىن چەلبى خاتىرىلەپ، رەتلەپ كىتاب قىلغان. مەسئەۋىدە مەۋلانە بىر ھېكايىنى باشلايدۇ، ئەمما بۇ ھېكايىنى ئايغلاشتۇرماي ئارىسىدا بېيىت ۋە ھېكمەتلىك سۆزلەرنى سۆزلەيدۇ ۋە ياكى باشقا بىر ھېكايىنى باشلايدۇ. ئەنە شۇ ھېكايىلەر ئارقىلىق تەسەۋۋۇپتىكى پىكىر ۋە ئىدىيەلەرنى شەرھلەيدۇ. بۇ يەردە بىزگە ئەڭ مۇھىم بولغىنى «مەسئەۋى» دە سۆزلەنگەن ھەر بىر ھېكايىنىڭ ئىنسانلارنى پاراسەتكە، گۈزەل ئەخلاققا يۈزلەندۈرىدىغان نەسىھەتلەرنى ئۆز ئىچىگە ئالغانلىقىدۇر. جالالىدىن رۇمى ئۆزىمۇ بۇ ئەسىرى توغرىسىدا مۇنداق دېگەن: «بۇ كىتاب مەسئەۋى كىتابدۇر، مەسئەۋى ھاياتلىقنىڭ ماھىيىتىنى چۈشىنىپ، پەزىلەت مەنزىلىگە يېتىشنى ئويلىغانلار ئۈچۈن بىر يولدۇر.» «مەسئەۋى» دىكى ھېكايىلەرنىڭ بەزىلىرى قەھرىمانلار توغرىسىدا، بەزىلىرى ۋەلىلەر، بەزىلىرى سوپىلار، بەزىلىرى پادىشاھلار ۋە بەزىلىرى ھاياۋاناتلار توغرىسىدا سۆزلىنىدۇ. بۇلار ئارتۇقچىلىقى ۋە كەمچىللىكلىرى بىلەن ئوبرازلاشتۇرۇلغان بولۇپ بۇلار ئارقىلىق كىشىلەرگە شەخسىيەتچىلىك، قىزغانچۇقلۇق، ھەسەتخورلۇق ۋە ئىتتىپاقسىزلىقنىڭ زىيىنىنى شەرھلەپ، ئىنسانلارنى يامانلىقتىن ئىبرەت، ياخشىلىقتىن ئۈلگە ئېلىشقا چاقىرىدۇ ۋە ئىنسان قەلبىدە ئاللاھقا بولغان چەكسىز سۆيگۈنى ئۇرغۇتىدۇ.

«مەسئەۋىدىن دۇردانىلەر» ناملىق بۇ كىتاب، تۈركچە نەشر قىلىنغان «مەسئەۋى شېرىپ» ناملىق نەسرىي شەكىلدىكى ئەسەرگە ئاساسەن ئۇيغۇرچىغا تەرجىمە قىلغان بولسىمۇ، «مەسئەۋى شېرىپ» ناملىق كىتابنىڭ بىر تەرجىمىسى ئەمەس. مىللىتىمىزنىڭ ھازىرقى شارائىتىغا، قىممەت قاراشلىرىغا بەكرەك ماس كېلىدىغان ۋە بىزگە مەنسۇپ جەھەتتىن تۈۋرۈك بولىدىغان يەرلىرىنى تاللاپ تەرجىمە قىلىپ تۈزۈلگەن جەمئىي 119 ھېكايىدىن تەركىب تاپقان كىتابتۇر. مان ئوقۇرمەنلەرگە چۈشىنىشلىك بولۇشى ئۈچۈن «مەسئەۋى شېرىپ» تىكى باش-ئاخىرى چېچىلىپ كەتكەن ھېكايىلەرنى بىر تەرەپتىن تەرجىمە قىلىپ، بىر تەرەپتىن كىرىشتۈرۈپ بىر پۈتۈن ھېكايە ئايلاندۇرغان ۋە مۇناسىۋەتلىك ھېكمەتلەرنى ھېكايىنىڭ ئاخىرىغا، «ھېكمەتلىك سۆزلەر» دەپ قوشۇپ قويغان.

ئايشەم ئۇيغۇر قىزى (تۈركىيە)

1984

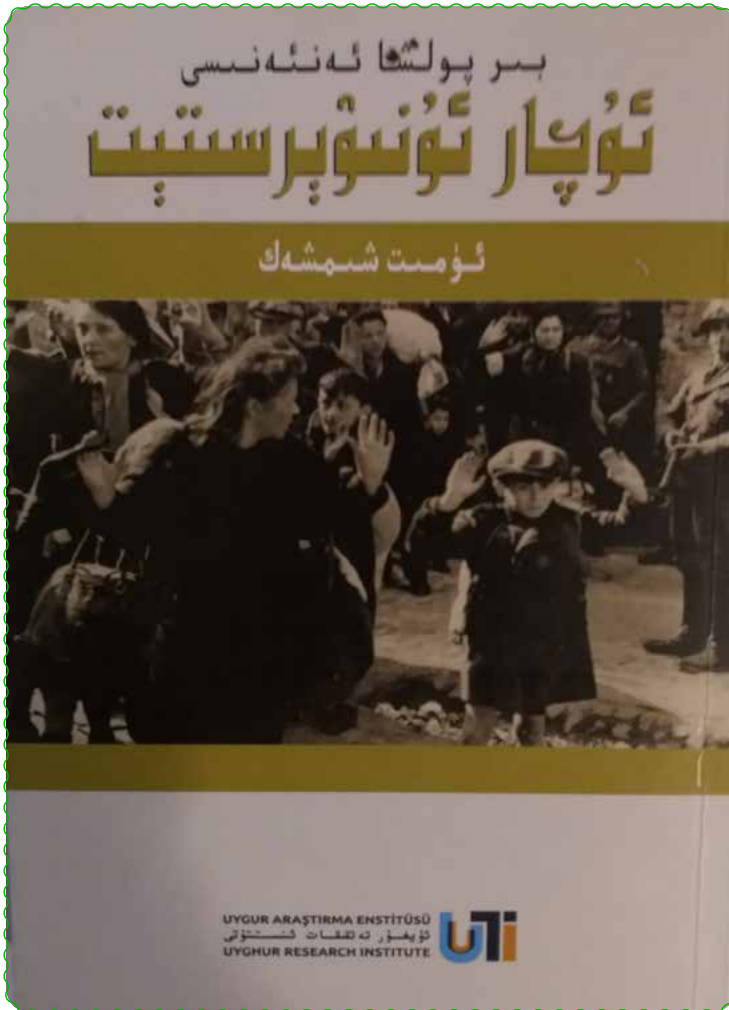

كىتاب بىر خىيال دۇنياسىنى ۋە ئۇ دۇنيادىكى ھاياتنى تەسۋىرلەيدۇ. بۇ يەردە پەقەت بىرلا پارتىيە بار ۋە تەپەككۈر قىلىش چەكلەنگەن. پارتىيەنىڭ دېگىنى ھېساب. ئەقىلگە ئۇيغۇن بولمىغان نەرسىلەرنىمۇ پارتىيە توغرا دېگەن بولسا خەلقمۇ توغرا دەپ قارىشى لازىم.

قارشى چىققانلار جازالانىپ مېڭىسى يۇيۇلىدۇ. تەككۈر ساقچىلىرى ھەر ۋاقىت خەلقنى كۈزۈتۈپ كۈتۈلمىگەن بىر ئىشنىڭ يۈزبېرىپ قىلىشىنىڭ ئالدىنى ئالاتتى. روماننىڭ باش قەھرىمانى ۋىنسون ھەر كۈنكى نورمال ھاياتنى ياشىغاچ تەپەككۈر قىلاتتى شۇنداقلا ئۆيىگە قايتقاندا ئويلىغانلىرىنى بىر يەرگە يېزىپ قوياتتى. ئۇنىڭ بۇ قىلغانلىرى جىنايەت ئىدى. چۈنكى تەپەككۈر قىلىش، ئويلاش قانۇنسىزلىق ئىدى. ئۇ پەقەت ئۆزىگە تاپشۇرۇلغان ۋەزىپىلەرنىلا ئادا قىلىشى كېرەك ئىدى. ۋىنسون ئۆزىنى كونترول قىلالمايدۇ ۋە يېزىشنى داۋاملاشتۇرىدۇ. جۇليا ئىسىملىك بىر قىز بىلەن تونىشىدۇ. قىز-ئوغۇللارنىڭ بىر-بىرى بىلەن مۇناسىۋەت قىلىشى چەكلەنگەن بولسىمۇ، ئۇلار مۇھەببەتنى مەخپىي يوسۇندا داۋاملاشتۇرىدۇ. پۇرسەت تاپسىلا بىللە ۋاقىت ئۆتكۈزىدۇ. ئەپسۇس بىر كۈنى تۇتۇلۇپ قالىدۇ. ئۆلۈم جازاسىنىڭ ئورنىغا مېڭە يۇيۇش جازاسى بېرىلىدۇ. ۋىنسونغا تۆرت بارماقنى كۆرسىتىپ «بۇ قانچە» دەپ سورىدايدۇ. ۋىنسون: «تۆرت» دەپ جاۋاب بېرىدۇ. ئەمما قىيىن قىستاقتىن قۇتۇلالمايدۇ. ھەر قېتىم بۇ شەكىلدە داۋام قېلىۋېرىدۇ. ۋىنسون بۇنى ئەقىلنىڭ ماڭا ئويناۋاتقان ئويۇنى دەپ ئويلاپ باشقا رەقەملەر بىلەن جاۋاب بېرىشكە باشلايدۇ. ئەپسۇس قىيىن قىستاقتىن يەنە قۇتۇلالمايدۇ. ئاخىرى ئۇ ھېچ نەرسە بىلمەيدىغانلىقىنى دېگەندە، كىيىنكى باسقۇچقا ئۆتىدۇ. ۋىنسون ئاخىرىدا مېڭىسى يۇيۇلۇپ ئەقلىنى يوقىتىدۇ. ئەمدى ئۇمۇ پارتىيە ئۈچۈن ئىشلەيدىغان بىر پارتىيە ئەزاسى. بېشىدىن ئۆتكۈزگەن ھاياتىنى، ھېس-تۇيغۇلىرىنى، مۇھەببەتنى، سېغىنىشىنى قىسقىچە پۈتۈن ئوي-پىكىرلىرىنى ئۇنۇتقان بىرى. بۇلار ئۇنىڭ مېڭىسىدىن يۇيۇۋېتىلدى، ئەمما ھېلىمۇ ئوي-پىكىرلىرى قەلبىنىڭ چوڭقۇر قاتلاملىرىدا ساقلانماقتا...

ئالمىجان ئابدۇلقادىر (تۈركىيە)

ئۇچار ئۇنىۋېرسىتېت

«ئۇيغۇر تەتقىقات ئىنستىتوتى» تەرىپىدىن نەشر قىلىنغان بۇ كىتابتا، پولشا خەلقىنىڭ بېشىغا كەلگەن مۇستەملىكە قىلىنىش، ئۆز كۈلتۈرىدىن، تىلىدىن ۋە ئۆرپ-ئادەتلىرىدىن قەستەن ياتلاشتۇرۇش، ھەتتا پولشا دېگەن دۆلەتنى خەرىتىدىن ئۆچۈرۈپ تاشلاشقا قەدەر بىر ياۋۇز مۇستەملىكىچىنىڭ قولىدىن كېلىدىغان بىر يۈرۈش زۇلۇم ۋە قەبىھ سىياسەتلەر ئېچىپ تاشلانغان بولۇپ، ئاخىرىدا پولشا خەلقىنىڭ مۇستەقىل ئۆز دۆلىتىنى قۇرۇپ چىقىشقا ئېلىپ بارغان كۈرەشلىرى پاكىت ۋە ئىسپاتلار بىلەن بايان قىلىنغان.

19- ئەسىردە پولشا دېگەن دۆلەت خەرىتىدىن ئۆچۈرۈۋېتىلگەن بولۇپ چار رۇسىيە، گېرمانىيە ۋە ئاۋۇستىرىيە قاتارلىق ئۈچ مۇستەملىكىچى دۆلەت تەرىپىدىن پارچىلىنىپ بۆلۈشۈپلىنغان ئىدى. بۇ مۇستەملىكىچى دۆلەتلەر پولشا خەلقىنىڭ ئۆز تىلىدا سۆزلىشىشىنى، يېزىشىنى، ئوقۇشىنى، ئۆز تارىخىنى، ئۆزىدىن چىققان ۋە تەنپەرۋەر يازغۇچىلارنىڭ، شائىرلارنىڭ ئەسەرلىرىنى ئوقۇشىنى قەتئىي مەنئى قىلغان ئىدى. خىلاپلىق قىلغانلارنى سىبىرىيەگە پالغان ۋە قاتتىق تەن جازاسىغا تۇتقان بولسىمۇ، پولشا خەلقى ئون يىل ئەمەس، ئەللىك يىل ئەمەس، يۈز يىللارچە مۇستەملىكىچىلەر بىلەن كۈرەش قىلىپ، مۇستەقىللىقتىن ئۈمىدىنى قىلچە ئۈزۈلمىگەن ۋە بۇ كۈرەشنى ئەۋلادتىن ئەۋلادقا داۋاملاشتۇرغان ئىدى.

«ئۇچار ئۇنىۋېرسىتېت» مۇستەملىكە يىللىرىدا يوشۇرۇن ئۆيلەردە پولشالىق بالىلارغا ئۆز تارىخىنى، ئۆز تىلىنى ۋە ئۆز كۈلتۈرىنى ئۆگىتىش بىلەن بىللە، مۇستەملىكىگە قەتئىي باش ئەگمەسلىك ۋە مۇستەقىللىق غايىسىدىن قەتئىي ۋازكەچمەسلىك ھەققىدە دەرسلەر ئۆتۈلگەن، ھەتتا دۆلەتنىڭ مەكتەپلىرىدە ئوقۇتۇلىدىغان دەرسلىكلەرمۇ ئەڭ مۇكەممەل شەكىلدە ئۆگىتىلگەن دەرس ئۆگىنىش ئۆيلىرى بولۇپ، ئۇنىڭدىن دۇنياغا مەشھۇر ئەدىبلەر، شائىرلار ۋە ئالىملار چىققان ئىدى. بۇ مەكتەپ رۇسلارنىڭ ۋە گېرمانلارنىڭ كۈچلۈك تەقىب قىلىشى سەۋەبلىك، ئۆيدىن ئۆيگە يۆتكىلىپ تۇرغانلىقتىن ۋە ئوقۇغۇچىلارمۇ ئۆيدىن ئۆيگە ئۇچۇپ يۈرۈپ ئوقۇغانلىقى ئۈچۈن «ئۇچار ئۇنىۋېرسىتېت» دەپ ئاتالغان ئىدى. ھەتتا دۇنيا تارىخىدا نوبىل مۇكاپاتىغا ئېرىشكەن تۇنجى ئايال ماريئا ئىسىملىك ئايالمۇ ئاشۇ «ئۇچار ئۇنىۋېرسىتېت» دە ئوقۇپ چىققان ئىكەن. بۇ ئايال 1903- يىلى بىر قېتىم، 1911- يىلى يەنە بىر قېتىم نوبىل مۇكاپاتىغا ئېرىشىش ئارقىلىق ئەر ئەربابلىرىمۇ يېتەلمىگەن بىر رېكتورنى ياراتقان ئىدى.

«ئۇچار ئۇنىۋېرسىتېت» بۇنىڭدىن ئىككى يۈز يىل ئىلگىرى ئاددىيغىنا دەرس ئۆيى ھالىتى بىلەن باشلانغان بولۇپ، ھازىر دۇنياۋى كاتتا ئۇنىۋېرسىتېت بولۇپ قالغان.

مۇھەممەد يۈسۈپ (تۈركىيە)

تۇنجى قېتىملىق «مەن - ناتىق» ئۇيغۇر غۇنچىلىرى نۇتۇق سۆزلەش مۇسابىقىسى ئىستانبۇلدا ئۆتكۈزۈلدى

2019 - يىلى 28 - ئىيۇل ئايىدا مائارىپى تەرىپىدىن ئۇيۇشتۇرۇلغان «مەن - ناتىق» ئۇيغۇر غۇنچىلىرى نۇتۇق سۆزلەش مۇسابىقىسى ئۆتكۈزۈلدى. «ئوقۇ ئۇيغۇر مەكتىپى» دىن ئۈچ ماھىر، «ئايىلىگ خانىم - قىزلار تەربىيەلەش مەركىزى» دىن تۆت ماھىر، «ئايخان ئانا تىل مەكتىپى» دىن تۆت ماھىر، قەيسەرىدىن بىر ماھىر مۇسابىقىگە قاتناشتى.

مۇسابىقە كىرىش سۆزىدىن كېيىن باھالىغۇچىلار ۋەكىلى مەھمۇدجان ياسىن ئۆز ئائىلە تەربىيەسىدىن مىسال ئېلىپ نۇتۇق قابىلىيىتىنى يېتىلدۈرۈشنىڭ مۇھىملىقى ھەققىدە سۆز قىلدى.

بالا رىياسەتچىلەر سەھنىگە چىقىپ مۇسابىقىنىڭ باشلانغىنىنى ئېلان قىلىپ، «ئىستىقلال مارشى» ئېيتىلدى، لەۋلەردە مارش تېكىستى، كۆزلەردە ياش ئەگىدى. مۇسابىقىنى باھالاشقا ئاسان بولۇشى ئۈچۈن پەقەت نەسىرىي ژانىرلار قوبۇل قىلىش ئۆبىيېكتى بولغانىدى، شۇڭا مۇسابىقىنى رەسمىي باشلاشتىن بۇرۇن ئوقۇغۇچىلار ئىككى پارچە شېئىر دېكلاماتسىيە قىلدى.

7 - 9 ياشلىقلار گۇرۇپپىسىدا يەتتە ياشلىق ئېھسان «مېنىڭ ئائىلەم» ناملىق نۇتۇقى ئىنتايىن جانلىق سۆزلەپ، مۇسابىقىنىڭ باشلىنىشىغا كەيپىياتنى كۆتۈردى. كەينىدىن يەتتە ياشلىق نەزگىزە مەمتەجان «مېنىڭ ئارزۇيۇم» ناملىق نۇتۇقى ئارقىلىق ۋەتەننىڭ ھەربىر شەھىرىنى تاماشىبىنلارنىڭ كۆز ئالدىغا كەلتۈردى. ئۈچىنچى نومۇرلۇق ماھىر يەتتە ياشلىق زۇبەير ئارتىشنىڭ «ئېلىپبەنى تۈگەتتىم» ناملىق نۇتۇقى سۆزلىنىپ بولغاندا، تىلى تۈركچە چىقىپ، ئۇيغۇرچىنى كېيىن ئۆگەنگەن زۇبەيرنىڭ ئانا تىل سۆيگۈسى كۆپچىلىكنى تەسىرلەندۈرمەي قالمايدى. سەككىز ياشلىق نەجبە ئابدۇزاھىر «خىيالىمدىكى

ۋەتەن» ناملىق نۇتۇقى بىلەن قەلبلەرنى لەرزىگە كەلتۈرگەن بولسا، سەككىز ياشلىق ئېھسان ئالىمنىڭ «چوڭ بولغۇم يوق» ناملىق نۇتۇقى چوڭلارنى ئويغا سالدى. ئارقىدىن توققۇز ياشلىق مۇخلىسە مۇھەممەدئەلى بىلەن ئەسما ھۈسەن «مېنىڭ ئانام» ۋە «مېنىڭ دادام» ناملىق نۇتۇقلىرى بىلەن ھەممەيلەننى رەسمىي يىغلاتتى.

كېيىنكى ياش گۇرۇپپىسىنىڭ مۇسابىقىسى باشلىنىشتىن بۇرۇن، «كىچىك بالا ئەمەسمەن»، «مەختۇمسۇلا» دېگەن ناخشىلار ئورۇندىلىپ، بەش - ئالتە ياشلىق بالىلار قوشاق - شېئىرلىرىنى سۇندى. نورۇبېگىيەدىن كەلگەن توققۇز ياشلىق ئەقىدە ھەممەيلەندىن يوشۇرۇن تۇتقان سوۋغىتى - ئۆز قولى بىلەن تەييارلىغان «ئايخان ئانا تىل مەكتىپى» نىڭ رەسمىي تەقدىم قىلىش جەريانىدا بىر ئايلىق تەسىراتىنى ھاياجانلىق كۆز ياشلىرى بىلەن ئىپادىلىدى.

10 - 13 ياشلىقلار گۇرۇپپىسىدا 10 ياشلىق شەھلا ئوبۇلقاسىم «بالىلىقىمىزنى ياشىغىلى قويۇڭلار» ناملىق نۇتۇقىدا خىتاب شەكلى، ئىنتوناتسىيەسى، سۆزلىرىنىڭ راۋانلىقى بىلەن باھالىغۇچىلارنى ھاڭ - تاڭ قالدۇردى. ئاندىن 12 ياشلىق مۇھەممەد مۇسا «ئۆز بۇرچۇمنى بىلدىم» ناملىق نۇتۇقى بىلەن ۋەتەن - مىللەتكە بولغان بۇرچ تۇيغۇسىنى ھېس قىلدۇردى. 12 ياشلىق مېھرىبان مۇھەممەدنىڭ «ھېيت كۈنى» ناملىق نۇتۇقى ۋە 13 ياشلىق سەلىمە ئەيسانىڭ «مېنىڭ دادام» ناملىق نۇتۇقى يەنە بىر قېتىم كۆزلەرنى ياشقا تولدۇردى. ئاخىرىدا 13 ياشلىق ئىخلاسا ئىليار ئۆز كىملىكى ھەققىدە ئىزدەنگەن «مەن كىم؟» ناملىق نۇتۇقى بىلەن مۇسابىقىنى ئاياغلاشتۇردى.

مۇسابىقىدىن كېيىن «بۈيۈكلەر بىر سورۇندا» ناملىق نومۇر ئورۇندىلىپ، ئەجدادلار ئەسكە سېلىندى، خور ئېيتىلدى، بالىلارنىڭ كەيپىياتى يۇقىرى كۆتۈرۈلۈپ نومۇر ئورۇنداپ بەرگۈسى كەلگەن ئوماقلار ئۆزلۈكىدىن سەھنىگە چىقتى.

باھالاش نەتىجىسىدە، ئەسما ھۈسەن ۋە سەلىمە ئەيسا «ئەڭ تەمكىن ناتىق» مۇكاپاتىغا، مۇخلىسە مۇھەممەد ۋە مۇھەممەد مۇسا «ئەڭ جەسۇر ناتىق» مۇكاپاتىغا، ئېھسان مەخمۇتجان «ئەڭ جانلىق ناتىق» مۇكاپاتىغا، زۇبەير ئارتىش «ئەڭ كىچىك ناتىق» مۇكاپاتىغا ئېرىشتى. نەجىبە ئابدۇزاھىر ۋە ئىخلاسا ئىليار 3 - دەرىجىلىك مۇكاپاتقا، ئېھسان ئالىم ۋە مېھرىبان مۇھەممەد 2 - دەرىجىلىك مۇكاپاتقا لايىق كۆرۈلدى. نەزگىزە مەمەتجان بىلەن شەھلا ئوبۇلقاسىم ئايرىم ھالدا ئىككى ياش گۇرۇپپىسىدىكى 1 - دەرىجىلىك مۇكاپاتقا ئېرىشكەن ماھىرلار بولدى. 1 - ، 2 - ، 3 - دەرىجىلىك مۇكاپاتقا ئېرىشكەن ماھىرلارغا لوڭقا، تەقدىرنامە ۋە «ئۇيغۇر ئۆرپ ئادەتلىرى» ناملىق كىتاب، قالغان ماھىرلارغا بىزەك تاختا، تەقدىرنامە ۋە «كۈرەشچان ئەجدادلار» ناملىق كىتاب ھەدىيە قىلىندى.

«ئايخان ئانا تىل مەكتىپى» نىڭ ئوقۇش پۈتتۈرۈش مۇراسىمىمۇ مۇشۇ پائالىيەتتە ئۆتكۈزۈش پىلانلانغانىدى، شۇنىڭ ئۈچۈن 2018 - 2019 - يىللىق «ئېلىپبە سىنىپى» ۋە «ئەدەبىيات سىنىپى» دا ئوقۇش پۈتتۈرگەن ئوقۇغۇچىلارغا دىپلوم ۋە ئەسما ئۆزەر مۇئەللىم نەشر قىلغان «بويىما كىتابى»، «يازلىق تەتىللىك مەدەنىيەت ئالماشتۇرۇش سىنىپلىرى» نى پۈتتۈرگەن ھەربىر ئوقۇغۇچىغا ئىسمى يېزىلغان، «ئايخان مائارىپى» نىڭ لوگوسى چۈشۈرۈلگەن مېدال سوۋغا قىلىندى.

ۋەتەن قايغۇسىنى يۈرەكلىرىمىزگە بېسىپ تۇرۇۋاتقان كۈنلەردە بەس - بەستە ئېچىلىۋاتقان ئانا تىل مەكتەپلىرى ھەممىمىزنى سۆيۈندۈرىدۇ. لېكىن بالىلار ساۋاتلىق بولۇپ بولغاندىن كېيىن نېمىلەرنى قىلىشى كېرەك؟ بالىلارنىڭ ئاددىي كىتابلارنى ئوقۇيالىشى، «ئاپا، دادا» دېيەلىشى يېتەرلىكمۇ؟ ئەلۋەتتە، ياق. ئىشىنىمىزكى، تىرىشچانلىقىمىزلا بولىدىكەن، چەتئەلدىمۇ ئۆزىمىزنى بېسىپ چۈشىدىغان ناتىقلارنى، يازغۇچى - شائىرلارنى، دىلى، تىلى، تەپەككۈرى ئۇيغۇرلۇقىنى ئۇنتۇمىغان سۆيۈملۈك ئەۋلادلارنى تەربىيەلەپ چىقالايمىز. بۇ سەھنە دەل مۇشۇ ئۈمىد تە بالىلارنى چاقىرغانىدى، بالىلار كۈتكەنلەردىن ئارتۇقنى ئېلىپ كەلدى.

خەندان (تۈركىيە)

دوست بولايلى

ئابلىكىم باقى ئىلتەبىر (ئامېرىكا)

كېلىڭ، كېلىڭ بالىلار،
دوست بولايلى.
بىلىم ئېلىپ باغچىدا،
خۇش بولايلى.

كېلىڭ، كېلىڭ بالىلار،
دوست بولايلى.
بىللە ئويناپ كۈلۈشۈپ،
خۇش بولايلى.

گۈزەل ۋەتەننىمىز

فوتوسۈرەتنى يۇلغۇن (ئامېرىكا) تارتقان